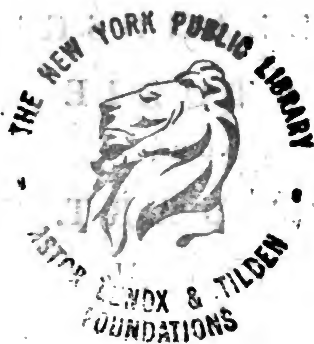

NYPL RESEARCH LIBRARIES
3 3433 08213012 5

VADERLANDSCHE HISTORIE

DOOR

M. STUART.

VIERDE DEEL.

VADERLANDSCHE
HISTORIE,

VERVATTENDE DE

GESCHIEDENISSEN

DER

VEREENIGDE NEDERLANDEN,

VAN DE VESTIGING VAN HET ERFSTADHOUDERSCHAP IN DE MANNELIJKE EN VROUWELIJKE LINIE TOT AAN 'S LANDS VERLOSSING UIT DE INLIJVING IN HET FRANSCHE KEIZERRIJK,

DOOR

MARTINUS STUART,

GESCHIEDSCHRIJVER DES RIJKS.

MET PLATEN EN KAARTEN.

VIERDE DEEL.

TE AMSTERDAM BIJ

E. MAASKAMP.

MDCCCXXVI.

NAAMLIJST
DER
INTEEKENAREN
IN
BATAVIA
EN
Neêrlandsch-Indiën.

A.

Andriesse, (A. L.)
Alix, (P. J.)

B.

Beusechem, (J. M. van)
Bik, (P. A.)
Bik, (T. B.)
Bik, (P. V.)
Botter, (A.)
Bousquet, (Mr. J.)
Bousquet, (R. de F.)
Burlet, (Ch. de)
Boogaard, (J. A. A.)
Beyvanck (J.A.)
Boekhoff (J.)
Bourdon.
Barkmeijer, (A.)
Bisschoff, (A.)
Borger, (J.)

C.

Capellen, (Z. Exc. de Baron van der)
Chasfé, (P. T.)
Cattenburg, (R. C.)
Canter Visfer, (J. T.)
Coorengel, (J. G.)
Coop à Groen, (R.)
Clercq, (P. Le)

D.

D'ofy, (J. R.)

E.

Engelbregt, (H. J.)

F.

Fifcher, (E. F.)

G.

Graaff, (Mr. H. J. van de)
Goldman, (J. C.)
Graaff, (S. van de)
Goldman, (J. J.)
Groll, (P. H. Breton van)

H.

Hogendorp, (de Graaf van)
Hofmeijer, (J. N.)
Horst, (W.)
Humme, (W.)
Helbach, (J.)
Hoek, (P. van)
Hogeveen, (J.)

K.

Kloprogge, (J. L.)
Keuchenius, (W. A.)
Kruſeman. (J.)
Kuijt, (M. J.)

L.

Liedermooij, (D. F.)
Leps, (J. F.)

M.

Meijnderts, (H. J.)
Motman, (W. B. van)
Meijlan, (G. F.)
Maurisſe, (Mr. P. S.)
Muijsken, (J.)

P.

Panhuijs, (Mr. van)
Palm, (J. van der)

R.

Riemsdijk; (W. H. H. van)
Rees, (G. van)
Renſing, (G.)
Romswinckel, (C. A. G.)
Rudolph, (M.)

S.

Schill, (J.)
Strauch, (H.)
Spiering, (Mr.)

Sack, (H. J. A.)
Sweebe, (J. G.)
Smisfaert, (J. W. H.)

T.

Tuuk, (Mr. S. van der)
Tromp, (J.)
Teijlingen, (H. van)

V.

Valck, (J. C.)
Valck, (G. F.)
Visfer, (C. M.)
Virieu, (J. de)
Vinju, (A)
Vogel, (W. de)
Ven, (J. van der)
Veeckens, (A. C.)

W.

Wittenrood, (H. G.)
Witt, (P. G. de)
Woelderen, (H. van)
Weijhencke, (H. J.)
Weerman, (J.)
Wattig, (J. L.)

Y.

Ysfeldijk, (A. F. van)

EERSTE BOEK.

VADERLANDSCHE HISTORIE ONDER HET ERFELIJKE STADHOUDERSCHAP IN DE MANNELIJKE EN VROUWELIJKE LINIE VAN 1752 TOT 1795.

VIJFDE HOOFDSTUK.

DE ENGELSCHE OORLOG.

Het mogt aan het Gemeenebest dan niet gebeuren buiten den oorlog te blijven, die, als een burgerkrijg voor Engeland in Amerika ontſtaan, door de deelneming van Frankrijk en Spanje en de dreigende houding der Noordſche Mogendheden ter handhaving der aangerande onzijdigheid, algemeen ſtond te worden voor Europa. Inleiding.

Was het ſteeds eene bedriegelijke ſtaatkunde, van de ſtrengſte doch werelooze onzijdigheid te verwachten een gerust aanſchouwen van den ſtrijd der Mogendheden en

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

een ſtil genieten der voordeelen van de voldoening aan derzelver behoeften en van den handel in het algemeen: thans zag die ſtaatkunde, hoe angstvallig ook gevolgd, zich zoo veel te zekerder te leur geſteld, als de onzijdigheid zelve meer uiterlijk vertoond, dan innerlijk gevoed werd.

De algemeene geest des volks, hetwelk ſteeds juichte in der voorvaderen afval van Spanje, kon niet zonder deelneming blijven bij den afval der Amerikanen van Engeland. Het algemeen belang bij den vrijen handel en ſcheepvaart kon even min onzijdig blijven bij de verbondſchendende beroovingen van het Engelſche geweld, als bij de partijdige begunſtigingen der Franſche ſtaatslist. En de oude ſtaatspartijën over de uitbreiding of beperking van den Stadhouderlijken invloed, aan eene naauwere verbindtenis met Engeland of wel met Frankrijk verknocht geacht, lieten naauwelijks eenige volkomene overeenſtemming toe ter bepaling van het doel der ſchranderſte ſtaatsmannen.

Engeland zelf had nu aan eene zoo moeijelijk gewordene onzijdigheid een einde gemaakt door eene oorlogsverklaring, aldaar zoo min door het openbaar gevoelen goedgekeurd, als hier door hetzelve gewacht of gevreesd, doch wederzijds even verderfelijk ge-

worden door omkeering van ſtaatsbetrekkingen, altijd zeer hoog gewaardeerd voor het evenwigt der magten in Europa, welke alhier inzonderheid de bron is gebleven van de rampzaligſte verdeeldheden, die het geheele vaderland ten ondergang hebben gevoerd.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

Koelheid bij Engelands oorlogsverklaring.

Ontzettend was de koelheid, waarmede zij, die het eerst en zwaarst bij dezen oorlog moesten lijden, het gerucht der vredebreuk vernamen. De geheele verſlagenheid over het vertrek van den Engelſchen Gezant op zaturdag den 23ſten van Wintermaand 1780, was gedurende de drie daarop volgende kerkdagen dermate weder opgeruimd, dat de kooplieden te Amſterdam, Rotterdam, Dordrecht en elders, ſchoon zij te zamen voor meer dan vijftig millioenen ſchats ter zee hadden, elkander op den 27ſten met eene welgemoedheid ter koopbeurze ontmoeteden, die van ſchrandere baatberekeningen in de toekomst uit dezen oorlog ſcheen te getuigen, en tevens als eene proef van zelfverloochenende vaderlandsliefde werd opgevijſeld, doch die bij de uitkomst gebleken is, ſlechts de bedwelming vertoond te hebben van den partijgeest, ook voor den koelſten winstberekenenden handelaar.

Koopvaarders door den vijand genomen.

Ten gevolge der kaapbrieven door Engeland verleend, alvorens de oorlogsverklaring aan den Staat was toegekomen, bevonden

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

zich den 2den van Louwmaand reeds zestig koopvaardijſchepen in 's vijands geweld; tien dagen later beliep derzelver aantal honderd vier en twintig; voor de helft der maand telde men er drie en zeventig meer, en met het einde derzelve werd de gezamenlijke ſchade van ruim twee honderd ſchepen op de waarde van vijftien millioenen Guldens berekend. Geen wonder, dat de koophandel onmiddellijk ſtil ſtond, en men midden in de week de waag te Amſterdam geſloten zag (1).

Twee oorlogschepen en een Oostindisch schip door den vijand genomen.

Twee dagen na het vertrek van den Engelſchen Gezant uit den Haag, liepen nog twee oorlogſchepen van vijftig ſtukken, het eene naar Portugal, het andere naar de Westindiën beſtemd, te gelijk met een Oostindisch ſchip, uit de Maas. Een bode, den vorigen dag met tegenbevel uit den Haag gezonden, kwam daags daaraan eerst te Hellevoet, wanneer de ſchepen zoo pas waren uitgeloopen. De traagheid zijner reis en zijne onbedachtheid, om ze door eenen visſcher na te laten zeilen, was zoo in het oogloopend en ergerlijk, dat de partijſchap aan den toeleg dacht om den vijand in de hand te ſpelen. Het eene oorlogſchip, door Kapitein SATINCK gevoerd,

(1) Jaarb. 1781. bl. 26, 27 en 145.

voerd, werd op de hoogte van Calais door twee Engelſche ſchepen aangeklampt, en moest na een half uur vechtens, de vlag ſtrijken. Eerst te Duins, waar het werd opgebragt, vernam SATINCK den oorlog, en zag hij zijn volk, eenige mijlen landwaarts in, gevankelijk wegvoeren. Zijn gedrag werd daarna door den hoogen krijgsraad, gebillijkt. — Het andere oorlogſchip, door eenen vier en zestiger op den 1ſten van Louwmaand aangetast, ſloeg dezen zoo wakker af, dat dezelve als eene wereloozе prooi had kunnen genomen worden, indien Kapitein VOLBERGEN zich daartoe had gelast gerekend. Een Engelſche zes-en-dertiger was ſtout genoeg kort daarna den overwinnaar aan te tasten, maar moest ras met ſchade wijken. Vier dagen later werd VOLBERGEN met zijn vrij wat ontredderd ſchip ten derde maal beſtreden, door den Bevelhebber van een Engelsch oorlogſchip. De tegenweer was even wakker, maar de uitſlag min gelukkig. Door overmagt tot de overgaaf gedwongen, werd hij te Spithead opgebragt: hij werd daarna door den hoogen krijgsraad wegens zijne overgave volkomen vrij geſproken. — Een Oostindisch ſchip werd ten zelfden dage door een oorlogſchip genomen en in Duins opgebragt; onder deszelfs rijke lading had het honderd duizend Rijksdaalders

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

aan boord. Het verlies van zoo veel schats, maar bovenal van twee zoo hoog noodige oorlogschepen trof zoo veel te grievender, als men in Zeeland zorgvuldiger geweest was, om op het eerste gerucht van den oorlog, alles ter waarschuwing in het werk te stellen, en volkomen geslaagd, in het inzeilen van een pas uitgeloopen Oostindisch schip, hetwelk behouden terug kwam (1).

Drie andere oorlogschepen behouden.

Niet min beducht was men voor drie oorlogschepen, die op denzelfden dag, in wiens nacht het besluit tot den oorlog bij 's Konings raad was genomen, uitgeloopen waren, het eene onder bevel van den Schout-bij-Nacht van BIJLANDT naar Lissabon, de twee andere onder de Kapiteins RIETVELD en CRAS naar de Westindiën. BIJLANDT volvoerde gelukkig zijne reis: RIETVELD en CRAS, te Madera binnen geloopen, vernamen aldaar de vredebreuk door een' Engelschen kaper, dien zij het scheepsvolk weder ontnamen van een, door hem reeds genomen en opgezonden, Hollandsch schip. Ook zij vervolgden van daar hunnen togt, dien zij nu echter naar Curaçao zetteden, schoon zij naar St. Eustatius bestemd waren (2).

Hon-

(1) Jaarb. 1781. bl. 236—239 en 265.
(2) Jaarb. 1782. bl. 828.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

Behoud der vischhoekers van Vlaardingen en Maassluis.

Honderd vijf en veertig vischhoekers van Vlaardingen en Maasſluis, met den winter ter beugvaart in zee geloopen, waren de voorwerpen van de grootſte angst op die beide plaatſen, maar werden gelukkig gewaarſchuwd door eenige, terſtond daartoe uitgezonden, vaartuigen. JAKOB VAN DER WIND, een Vlaardingsch ſtuurman, met een hoekſchip, door den eigenaar ASSENDELFT DE KONING daartoe gulhartig aangeboden, kweet zich hierbij zoo uitſtekend, dat zijn ijver met een gedenkpenning, ter zijner eere geſlagen, werd bekroond. De vloot kwam op onderſcheidene tijden in verſchillende havens behouden aan, hoezeer ook gejaagd door eene menigte kapers, opzettelijk daartoe uitgezonden; ſlechts zeven konden het niet ontkomen, en één was geſtrand. Met regt hield men te Vlaardingen en te Maasſluis eene buitengewone Godsdienstoefening van dank voor een zoo dierbaar behoud (1).

Bewindhebbers der O. Kompagnie zoeken en vinden hulp in Frankrijk.

De Bewindhebbers der Oostindiſche Maatſchappij, even zeer voor derzelver bezittingen beducht als voor de verwacht wordende ſchepen, vonden goed, den Heer VAN DER PERRE uit hun midden, vergezeld van den Advokaat der maatſchappij, BOERS, naar Frankrijk te zen-

(1) Jaarb. 1782. bl. 250 en 897.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

zenden, ten einde, op kosten der maatſchappij, hulp van Franſche oorlogſchepen te erlangen, die de te huis varende ſchepen zouden te gemoet zeilen en in eene of andere haven veilig geleiden, waartoe eenige ſtuurlieden der maatſchappij zich op de Franſche ſchepen zouden begeven, om derzelver bevelhebbers in den koers der te huis zeilende Oostindievaarders te brengen. Zulk een ſtuurman ſtelden zij ook op een geſtrand Zweedsch ſcheepje, doch hetwelk op de hoogte der Azoriſche eilanden blijvende kruisſen, daardoor vermoeden wekte bij een Engelſchen kaper, die alles ten naauwſte onderzocht, de papieren der maatſchappij vond, het volk gevangen nam en het vaartuig in brand ſtak. Gelukkiger ſlaagden twee Franſche fregatten, die, eenen voorzeilder ontmoetende, denzelven veilig in eene Spaanſche haven bragten. Drie andere Oostindievaarders werden door een Hollandsch koopvaarder gepraaid, die van den oorlog wist: zij ſtevenden om den Noord, en kwamen behouden in Noorwegen. Maar zes anderen werden op de hoogte der Azoriſche eilanden door een kaper van acht en twintig ſtukken opgewacht. De kaper-kapitein zich te zwak vindende, om ze gezamenlijk meester te worden, deed het voorſtel om, voor één ſchip de

vijf

vijf overige vrij te laten. Op een weigerend antwoord, begon hij het gevecht, hetwelk hij voornamelijk tegen één ſchip voerde. De gezamenlijke ſchepen, hoe weinig ook ten onverwachten ſtrijd uitgeruſt, ſloegen den kaper af en zouden hem vermeesterd hebben, indien het zinken van het felst beſtreden ſchip, wegens vele grondſchoten, en de pogingen daarbij aangewend tot redding van het volk, den kaper geene gelegenheid gelaten had, om zich weg te maken. De vijf overige ſchepen zetteden den koers naar Kadix en werden door eenige Spaanſche ſchepen aldaar veilig binnengeleid, verblijdende met de tijding van hun behoud alle deelnemers in de belangen der Maatſchappij meer, dan het geleden verlies dezelve bedroefde (1).

Verval en schipbreuk van een Engelsch schip op onze kust.

Daarentegen verviel een Engelsch Oostindisch rijk beladen ſchip door aanhoudenden ſtorm mast- en reddeloos aan den grond, bij Noordwijk, en gaf door aanhoudend grof geſchut den uiterſten nood te kennen. Geheel Noordwijk komt op die noodſchoten aan ſtrand met den Leeraar A. VAN ROOIJEN aan het hoofd, die, eenen ſchipbreukeling, ſchier naakt en geheel magteloos op een ſtuk houts ziende aanſpoelen, zich zelven in zee begeeft, den

(1) Jaarb. 1781. bl. 437 en 1230 en volg.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

den ongelukkigen helpt, den naakten kleedt, hem aan zijn huis ontvangt en verkwikt. Zulk een voorbeeld kan niet onnagevolgd blijven: men denkt aan vreemdeling noch vijand, waar menſchenliefde is opgewekt; men vergeet volkshaat en wrok, waar het Christelijk gevoel zegepraalt. De waardige Leeraar wordt, door den invloed van zijn voorbeeld, de redder van alle de ſchipbreukelingen op het verbrijzelde wrak. Omtrent honderd ſlagtofſers worden aan den dood ontrukt; daar onder zijn twee Indiaanſche vrouwen, twee zwarte kinders en vijftien Franſche krijgsgevangenen; dezen worden ontſlagen en den Franſchen Gezant in den Haag voorgeſteld. De geredde Engelſchen worden in den herberg van het dorp voorzien van alle behoeften, doch bewaakt door Zwitſersch krijgsvolk, uit Leijden gezonden. De Engelſche officieren krijgen verlof, op hun woord van eer, binnen Leijden een vrij verblijf te houden; de gemeenen worden in het pesthuis overgebragt, en de roem der menſchenliefde van Leijdens burgerij dingt in vermaardheid mede met den ouden lof van hare lijdzaamheid en trouw voor Neêrlandsch vrijheid. — De beſtuurders der Engelſche Oostindiſche Maatſchappij erkenden het edel werk der barmhartigheid. Den Leeraar deden zij twee hon-

honderd, den dorpelingen honderd guinjes ten vereerende geschenke toekomen. Ook werd de luister van 's Leeraars Christelijk bedrijf glansrijk terug gekaatst in een vaderlandsch zilveren geschenk, met de opschriften in het Latijn: „ aan der Bataven deugd jegens vijanden; en aan den beschermer van schipbreukige vijanden (1)."

De geheele lading van het gestrande schip had gelost kunnen worden en was te Amsterdam opgeslagen, om zoo veel mogelijk gezuiverd en verkocht te worden. De Staten van Utrecht wilden, dat de voordeelen van dezen buit, schoon het schip op Hollandschen bodem was gestrand, aan het Bondgenootschap in het algemeen toekwamen; doch H. H. M. oordeelden anders. De geborgene goederen werden door den Rentmeester-generaal van Noordholland uitverkocht. — Nadat de kapitein SATINCK met zijne officieren en adelborsten, in Engeland op hun woord van eer ontslagen, alhier terug gekeerd waren, werden

(1) Jaarb. 1781. bl. 667 en 850. Het nu pas uitgekomen Weekblad *de Post van den Neder-Rhijn*, kenmerkte zich terstond, door des Leeraars gedrag te doen voorkomen als niet zoo bijzonder, en de geschenken uit Engeland als goud van den vijand verdacht te maken. D. I. bl. 96.

I. BOEK. V. HOOFDST.

1781.

den ook de officieren en adelborsten van het Engelsche schip ontslagen en met reisgeld weg gezonden (1).

Verval van vijandelijke schepen door storm op de Zeeuwsche kusten.

Met denzelfden storm waren eenige Engelsche kotters en kaperschepen op de Zeeuwsche kusten gestrand. Te Zierikzee was een kaper binnengeloopen, met veel krijgsbehoeften aan boord, nevens twee andere, naar de Kaap de goede Hoop bestemd. De aldus bekomene vijanden werden in gevangenhuizen gebragt. De Katzandsche boeren namen eenige Engelsche gevangen, die van de voor de kust liggende kapers aan land waren gekomen. Gewapende mannen van Breskens en Groede veroverden een dergelijken kaper, na den aan wal gekomen kapitein en vijf matrozen te hebben aangehouden (2).

Een vijandelijke kaper voor Scheveningen.

Een Vlaardinger visscher, omtrent Goeree door drie kotters gejaagd, en door een derzelven aanhoudend beschoten en vervolgd, zette het, den 8sten van Louwmaand, bij Scheveningen op het strand. Het was zondag voor den middag; de kerk ging uit, ieder begaf zich naar strand, doch een Scheveninger liep naar den Haag, vond en sprak er den Stad-

(1) Res. Gen. 1781. 18 Mei. Res. Holl. 1781. 21 Aug. Jaarb. 1781. bl. 782 en 2089.

(2) Jaarb. 1781. bl. 486 en 659.

Stadhouder op de parade, die zich met den Hertog VAN BRUNSWIJK naar het dorp begaf, werwaarts de gereed ſtaande ruiters en grenadiers terſtond gezonden werden. Met het afdeinſen van den kaper, wiens kogels door de daken der huizen waren gegaan, hield de opſchudding op, die eene ontelbare menigte uit de hofplaats op den Scheveningſchen weg had gebragt (1).

Voorzorg voor Zeeland.

Te Vliſſingen had men op het gerucht van het vertrek van YORKE maatregelen van veiligheid tegen eenige vijandelijke onderneming te werk geſteld. In de Kersdagen reeds hadden eenige Heeren uit de Gekommitteerde Raden van Zeeland er de poorten en de haven doen ſluiten, de wachten verdubbelen en oorlogſchepen doen leggen voor Vliſſingen, op het Flakké, voor Veere en voor de haven van Zierikzee. De Generaal DOPFF werd door Z. Hoogheid gezonden om over het krijgsvolk in Walcheren het bevel te voeren, en twee Ingenieurs om het opzigt over de batterijen te hebben (2).

Provinciale beſluiten op de voordragt van Z. H.

Op den brief van H. H. M. tot geleide en aanprijzing der voordragt, door Z. Hoogheid op den 26ſten van wintermaand, ten einde de

(1) Jaarb. 1781. bl. 131 en 136.
(2) Jaarb. 1781. bl. 264.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

de bondgenooten te doen zamenſpannen tot eene waardige houding in den aangedanen oorlog, kwam het eerſte antwoord van de Staten van Gelderland, met volkomene toeſtemming tot de voorgeſtelde vermeerdering der landmagt, en zelfs meer, indien zulks werd vereischt. — Kort daarop volgde dat van Holland met eenvoudige toeſtemming in eene tijdelijke vermeerdering van krijgsvolk, ten minſte zoo groot als die in 1778 was voorgeſlagen door Z. H., doch om ook op 's Lands oorlogſchepen en tot noodige wapening ter zee gebruikt te worden (1).

De Staten van Utrecht het gevaar van den zoo onverwachten als onregtmatigen aanval, en de waarde der vaderlandſche gevoelens en van den ijver en voorzorge des Stadhouders, nevens H. H. M., volmondig erkennende, betuigden dat gevaar voornamelijk te vreezen, wegens gebrek aan genoegzame eensgezindheid bij het, daardoor veroorzaakt, verwijl in het gebruik van toereikende middelen, om zich in behoorlijke tegenweer te ſtellen. Het was hun echter een troost, altijd op eendragt aangedrongen en nooit de hand terug gehouden te hebben aan noodige voorzieningen, en zij wilden daarom ook nu, min ſtilſtaan bij het

(1) Reſ. Gen. 1731. 2 en 12 Jan.

het verledene, dan de hand aan het werk slaan, om het Vaderland te redden uit den tegenwoordigen nood; weshalve zij hunne bereidwilligheid verzekerden, om tot vermeerdering van de landmilitie met de andere bondgenooten in te stemmen, en het verlangen betuigden, dat Z. H. en de Raad van Staten verzocht werden, daartoe de vereischte ontwerpen op te maken; terwijl zij dadelijk hunne toestemming gaven in de petitie van twee millioenen voor de verbetering van 's Lands grensplaatsen en vestingen, en in die van twaalf tonnen gouds, tot aanvulling der magazijnen. — Dit antwoord ging tevens vergezeld van een gaaf instemmend besluit met den raadslag der afgevaardigden van H. H. M. ten behoeve der zeemagt gedaan, met beklag alleen, dat men niet vroeger de middelen door Z. H. bij herhaling voorgeslagen, eenparig had te werk gesteld, doch met hartelijken aandrang tevens op edelmoedige eendragt en goede trouw, om den Staat te redden, en deszelfs eer en regten te herstellen, ten einde aan geheel Europa te doen blijken, hoe zeer het Gemeenebest niet anders wenschte, dan met behoud van bezittingen en regten bij de onzijdigheid te kunnen volharden, zonder tot eenige daad van geweld anders dan uit nood-

weer

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

weer gekomen te zijn en om den vrede op eerlijken voet hersteld te zien (*1*).

Het antwoord der Staten van Vriesland, op het eenstemmig en sterk geuit gevoelen der kwartieren gegrond, had eene geheel andere strekking. Men prees wel almede de gevoelens en ijver van *Z.* Hoogheid, maar men vond zich verlegen om den weg te vinden en in te slaan, die in den tegenwoordigen toestand het ware belang der gezamenlijke bondgenooten en van deze provincie in het bijzonder kon bevorderen; evenwel vond men zich verpligt te verklaren, dat de eenigste en voornaamste aandacht moest worden gevestigd op eene geduchte en met het gevaar evenredige toerusting ter zee. Van die zijde toch had men het meeste te vreezen; daar de koophandel slagen kon krijgen, die het Gemeenebest dermate zouden treffen, dat het jaren lang kon aanloopen, eer hetzelve tot vorigen staat en luister werd gebragt; terwijl men ten aanzien der Landmagt ronduit verklaarde van gedachten te zijn, dat dezelve van geen nut maar veeleer ten hoogste nadeelig voor den tegenwoordigen staat der Republiek kon zijn, en

(1) Jaarb 1781. bl. 489 en 492. — Ref. Gen. 1781. 18 Jan.

en als onbetaalbaar voor de zwaar gedrukte geldmiddelen der provincie, bij den oneven- redigen aanflag van hare *Quota* in de alge- meene lasten, moest worden aangemerkt. Ook eischte de ftaatkunde, dat men zich behoorde te wapenen aan de zijde, waar het gevaar dreigde, en af te zien van groote uitgaven aan dien kant, waar zich geene vrees voor onheil vertoonde. De Koning van Engeland, zich op de heerfchappij der zee met alle magt toeleggende, en naauwelijks fterk genoeg in landmagt om zijn eigen grond te verdedigen, of zijne Staten buiten Europa te herwinnen, was toch niet in ftaat, om het tooneel des oorlogs op het vaste land over te brengen; en hoe zeker het mogt zijn, dat eene on- voorziene wending van zaken dit zou kunnen te weeg brengen, het zou toch eene weinig gegronde ftaatkunde zijn, door de voorzie- ning in een onverwacht geval hinder te doen aan de uitrusting ter zee, waartoe men ge- dwongen werd door een aanwezig gevaar, zoo als bij aanwerving van krijgsvolk te lan- de zeker moest gefchieden, daar men door fchaarschheid van volk reeds in de bemanning der fchepen belemmerd werd, terwijl de ver- meerdering der landmagt bovendien hinder aan andere Mogendheden zou geven. Ook zou de geheele voorgeftelde vermeerdering te land,

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

zonder den bijstand van eenen magtigen bondgenoot, ontoereikend zijn tegen de magt van naburige Mogendheden, terwijl de geldelijke bezwaren der provincie de toestemming tot het daartoe gedane voorstel te eenemaal onmogelijk maakten. — Ten aanzien van den raadslag tot de wapening ter zee was Vriesland zoo veel te gunstiger, doch niet zonder vele aanmerkingen (1).

Overijssel verklaarde zich allezins bereid om de maatregelen, door Z. H. voorgeslagen en door H. H. M. aangedrongen, tot stand te helpen brengen (2).

Voorstel van Zeeland tot onderhandeling met Groot-Brittannië.

Inmiddels was Zeeland, in plaats van eenig antwoord op den brief van H. H. M., opgekomen met een geheel ander stuk, met een verzoekschrift, namelijk, van het geheele ligchaam van kooplieden te Middelburg, strekkende ten betoge, dat de vredebreuk wederzijds verderfelijk moest worden, als hebbende de handel vele huizen op elkanders grond doen stichten, zoodat het getal der Engelschen te Middelburg alleen vijftien honderd zielen beliep; waarom men verzocht, dat

(1) Jaarb. 1781. bl. 267—284. Res. Gen. 1781. 16 en 18 Jan.

(2) Res. Gen. 1781. 5 Jan.

dat het H. H. M. mogt behagen, door onderhandſche negotiatiën (nademaal de gewone weg van onderhandeling door het opontbod der wederzijdſche ſtaatsdienaars ſcheen afgeſneden) den ondergang der klagers te voorkomen, eer de oorlog tot die hoogte uitborst, dat, met de verwijdering en verbittering, het onheil der ingezetenen onherſtelbaar wierd. De onderteekenaars van dit verzoekſchrift hadden de Staten van Zeeland verzocht, dezen ſtap te willen goedkeuren niet ſlechts, maar denzelven door hunne afgevaardigden bij H. H. M. te doen aandringen. Aan dit verzoek werd wegens Zeeland voldaan. Deszelfs afgevaardigden kregen in last voor te dragen, dat hunne zenders den weg van onderhandeling ſteeds hadden aangezien, als geſchikt, om de wederzijdſche klagten te vereffenen, den handel te begunſtigen en den vrede te bewaren, zonder de eer of onafhankelijkheid van het gemeenebest te benadeelen; dat dezelven bij dit begrip waren gebleven, vooral nadat de voorwerpen van onderhandeling gewigtiger waren geworden, ſedert de ontdekking der bekende Amerikaanſche papieren, en omdat eene mislukte onderhandeling den ſtaat der zaken niet had kunnen verergeren, inzonderheid wanneer men dien tusſchentijd had gebruikt om de noodi-

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

ge bescherming aan de koloniën te geven, waarop de Staten van Zeeland onderscheidene malen hadden aangedrongen. 'In die zelfde gevoelens blijvende, meenden zij, dat de weg van onderhandeling met Engeland nog niet geheel was afgesneden, en waren zij gereed tot nader overleg met de Bondgenooten, hoe dezelve ten spoedigste en beste kon worden ingeslagen. Die voorslag moest evenwel niet worden toegeschreven aan vrees of verslagengenheid over den onverhoedschen stap van Groot-Brittannië; daartoe had Zeeland van de eerste tijden áf te wel verdiend aan het Bondgenootschap, en was hetzelve nog te gereed om goed en bloed op te zetten voor godsdienst en vrijheid: maar eeniglijk aan het oordeel, dat het belang van het gemeenebest in deze omstandigheden medebragt, den vrede met alle deszelfs naburen en de verbindtenissen met Engeland op billijke en eerlijke voorwaarden aan te kweeken; hopende men, dat de Bondgenooten eindelijk eens acht zouden slaan op de herhaalde vertogen van Zeeland, en een besluit nemen, hetwelk ten bewijze mogt strekken van de wijsheid en eenigheid van het Bestuur. „ Dit geheele stuk werd ter overweging gesteld in handen der gelastigden tot de buitenlandsche zaken: doch daar hetzelve niet terstond ter hand werd genomen,

men, zagen zich de afgevaardigden weldra gelast, om op het krachtigst en ernſtigst aan te dringen, dat ten allerſpoedigſte mogten worden gehouden de voorgenomene raadplegingen, en wel te zorgen, dat dit zoo dringend punt niet wierd ter zijde geſteld, maar dat als nog onmiddellijk aan het verlangen der Provincie wierd voldaan. — H. H. M. verzochten daarop hunne gelastigden, zoodra mogelijk van berigt en raad op het voorgeſtelde te dienen.

Het voorstel van Zeeland door H H. M. afgewezen en aanmaning aan de Provincie tot krachtige medewerking tegen den vijand.

Op den 6den van Sprokkelmaand werd, overeenkomſtig den uitgebragten raadſlag, beſloten: „ aan de Heeren van Zeeland te vertoonen, bij eenen brief, dat H. H. M. nimmer waren afgeweken van hunne vredelievende gevoelens met Engeland, en nimmer eenige geſchikte middelen ter verkrijging van een' eerlijken en beſtendigen vrede zouden verzuimen; maar dat eene Mogenheid, die zich moest wachten haar aanzien in Europa te verliezen, tot geenen ſtap behoorde over te gaan, die haar van lage toegevenheid kon doen verdenken, en dus ook deze Staat zonder krenking van zijne eer en onafhankelijkheid, in het tegenwoordige geval geene onderhandeling kon aanbieden. Aangenomen hebbende het ſtelſel van onzijdigheid, had men aan geene ſchikking, eene afwijking van een plegtig traktaat ten gevolge moetende hebben, aan den eenen

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781. kant kunnen denken, zonder de zekerheid en veiligheid van eene andere zijde in de waagſchaal te ſtellen. Alle onderhandeling daardoor zeer bedenkelijk geworden zijnde, had men ſtilzwijgende alle inſchikkelijkheid getoond en zich wederhouden van eene, anders zeer gepaste, gevoeligheid over de inbreuk op de regten der onderdanen en de waardigheid van den Staat. Dien ondanks dagelijks geweld en beleediging ziende toenemen, had men zich terſtond genegen betoond op de uitnoodiging van de Keizerin van Rusland tot deelneming in de gewapende onzijdigheid en was dit verbond ook met andere Noordſche Mogendheden geſloten. Daardoor waren H. H. M. gebragt onder verpligtingen, die het onderhandelen en doen van voorſlagen, met de aangegane verbindtenisſen ſtrijdig, en tot verkorting van het wettig regt der ingezetenen ſtrekkende, niet konden gedoogen. Ook was alles tot zulk een uiterſte gekomen, dat, al beſtond er zulk eene verbindtenis niet, en al ware alle geſchil voor de gemakkelijkſte vervening vatbaar, de Staat tot zulk eenen ſtap niet zou kunnen komen, zonder de eer, de onafhankelijkheid en het aanzien van den Staat voor het oog van geheel Europa verachtelijk te maken. H. H. M. vleiden zich, dat eene nadere overweging dezer omſtandighe-

heden de Heeren Staten van Zeeland van allen verderen drang op hun begrip zou doen afzien, tot het verdrag met Rusland toetreden, in alle lasten deelen, en de oude vaderlandlievende gevoelens hunner ingezetenen opwekken tot het bij de hand nemen van al zulke middelen, als den vijand afbreuk zouden kunnen doen, der zeevaart bevorderlijk zijn en hare geledene ſchade verhalen. Alleen zulke pogingen zouden een' vasten grond leggen tot eendragt, terwijl de Staat, hoe zeer verzwakt, nog niet tot de laagte was gekomen, om zich aan de heerschzucht van vijanden op te offeren, wanneer de gezamenlijke Bondgenooten wel beſloten waren om, onder Gods zegen en de medewerking van eenen Vorst, wiens voorvaderen in tijden, misſchien bekommerlijker dan dezen, zoo menigmaal het gebouw van den Staat hadden onderſchraagd, goed en bloed op te zetten voor de beſcherming van hunne regten en vrijheid (1)."

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

Volkomene toetreding van Zeeland.

De toetreding van Zeeland tot de bekrachtiging van het verbond der gewapende onzijdigheid, en het deel nemen in alle lasten en middelen, tot 's Lands verdediging thans gevorderd, en in de uitzigten, waarmede H. H. M. zich

(1) Reſ. Gen. 1781. 8 en 22 Jan. en 4 Febr.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

zich hadden durven vleijen, waren eerlang de schoone blijken, dat de geest, die der Zeeuwen Staatsvergadering leidde, alle eigen staatkundig inzigt, schoon ten uiterste toe vastgehouden, eindelijk onderschikte aan het bovendrijvend stelsel en, anders ingezien, belang van het Gemeenebest.

Bekrachtiging door H. H. M. van de gewapende onzijdigheid.

Op den 8sten van Sprokkelmaand werd reeds bij H. H. M. het besluit ter bekrachtiging van het verbond met de Noordsche Mogendheden opgemaakt buiten Zeelands toetreding. Op den 12den, ten zelfden dage als de brief van H. H. M. ter tafel van de Zeeuwsche Staten kwam, bragt de Raadpensionaris VAN DE SPIEGEL eenen raadslag uit, die dadelijk in een besluit werd verkeerd en de toetreding bepaalde op grond der veranderde omstandigheden, doch onverminderd alle vroeger ingebragte zwarigheden, en eeniglijk gedurende de tegenwoordige troebelen der oorlogende Mogendheden (1). Vroeger had reeds VAN DE SPIEGEL den raadslag uitgebragt, om behoudens de onveranderde gedachten over het raadzame, om met Engeland in onderhandeling te treden, zich bereid te verklaren voor al-

(1) Reg. van Secr. Ref. van H. H. M. 1781. 8 en 14 Febr. Not. Zeel. 1781. 12 Febr.

alle eenparige maatregelen tot afbreuk des vijands en verwering des Lands; en had Zeeland zich alzoo bij de Staten-Generaal doen verklaren (1).

I. BOEK. V. HOOFDST.

1781.

Vruchtelooze aanspraak van H. H. M. op dadelijk genot dier alliantie, met voorstel, om eenige oorlogschepen in dienst over te nemen.

Had intusschen de toetreding tot de gewapende onzijdigheid den Staat reeds den oorlog met Engeland op den hals gehaald, hetgeen Zeeland had voorzien, dezelve vervulde niet één der verwachtingen, waarmede zich andere gewesten hadden gevleid. Op den 5den van Louwmaand was het verdrag te Petersburg door den Staten Gezant WASSENAER STARRENBURG geteekend; op den 12den dier zelfde maand werd reeds de ongelukkige proef genomen. Op voorstel van Holland was besloten, aan de gevolmagtigde Ministers zoo wel te Stokholm en Koppenhagen als te Petersburg in last te geven, om waar zulks voegzaamst zijn zou, te verklaren: „ dat H. H. M., op den 20sten van Slagtmaand des vorigen jaars toegetreden zijnde en daarvan kennis gegeven hebbende, het verdrag der gewapende onzijdigheid van dien tijd af voor gesloten en voltooid hielden, waarom zij dan ook niet hadden geaarfeld, dezen hunnen stap ter kennis der oorlogende Mogendheden te doen

(1) Not. Zeel. 1781. 22 Jan. Ref. Gen. 178 . 29 Jan.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781. doen brengen; dat de uitkomst hiervan had beantwoord aan hunnen schroom, hebbende de Koning van Groot-Brittannië dien stap zoo euvel genomen, dat dezelve van het oogenblik af, waarop hem dezelve bekend had kunnen worden, niet had opgehouden, den Staat op een zeer ongewonen toon te doen aanspreken, en, zonder den tijd van overweging, bij het Gemeenebest vereischt, te vergunnen, op eene onmiddellijke voldoening en straf aan te dringen wegens eene voorgewende beleediging over zekere ontdekte handeling met die van Noord-Amerika, zonder aan de algemeene afkeuring van dien handel, of deszelfs verwijzing aan het geregtshof, eenige opmerking te verleenen, ten einde den Afgezant van dezen Staat te kunnen afwijzen met zijne verklaring der gewapende onzijdigheid, als ware het Gemeenebest alreeds als vijand van Groot-Brittannië aan te merken. Schoon nu in 's Konings oorlogsverklaring geen woord van de gewapende onzijdigheid was gerept, was het echter blijkbaar, dat deze alleen de eenige oorzaak dier verklaring was geweest, en oordeelden H. H. M. zich allezins geregtigd, om dat artikel des verdrags in te roepen, waarbij gesteld was, dat H. H. M., zoo zij zich te beklagen hadden over eene enkele daad, die op aandrang der Bondgenooten her-

stel-

ſtelbaar was, alvorens tot de wapenen hunne toevlugt te nemen, derzelver hulp tot herſtel zouden hebben in te roepen, doch daar de Koning van Groot-Brittannië hen dadelijk vijandelijk had aangevallen ter zake des verdrags, eer zij zich tot tegenweer hadden genoodzaakt gevonden, meenden zij, zoo ooit, redenen te hebben om zich te mogen beloven, dat de Bondgenooten gemeene zaak met hen zouden willen maken en hun eene volkomene voldoening bezorgen; hetgeen zij dan verzochten en met te meer vertrouwen verwachtten, omdat hare Rus-Keizerlijke en en Koninklijke Majesteiten niet zouden toelaten, dat het Gemeenebest, hetwelk door veelvuldige zeevaart van partikulieren zich niet genoegzaam had kunnen gereed maken ten zeekrijg, hulpeloos aan een' gewapenden vijand werd overgelaten ten ſlagtoffer van haar vertrouwen op den ijver harer Bondgenooten voor het handhaven van de regten der onzijdigen. Op deze gronden hadden dan de gevolmagtigde Ministers aan te houden op eene ſpoedige en toereikende hulp, wijl men het gewigt van den eerſten aanval niet zou kunnen verduren en vervolgens aan de alliantie onnut zou moeten worden. Tevens zouden zij zich bereid toonen tot alle vereeniging van noodige maatregelen, en inzon-

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

zonderheid onderſtaan, of men ook eenige gewapende ſchepen, behalve die ter gemeene verdediging zouden worden gebruikt, in dienst en ſoldij van H. H. M. zou willen doen overgaan; met drang om daarvan, hoe eer zoo beter, iets bepaald en overeenkomſtig den hoogen nood van het Gemeenebest te berigten (1).

Antwoord van Zweden en Denemarken.

Van Zweden kwam het eerſte berigt: „ dat men aldaar wel niet ongenegen ſcheen tot het overdoen van ſchepen, doch dat zulks zou afhangen van de gedachten der Keizerin, welke den Koning ook zou moeten dekken tegen de gevoeligheid van Engeland, in welk geval er over zes of tien ſchepen van ten minſte zestig ſtukken zou te handelen zijn." — Daarop volgde dat wegens Denemarken: „ dat men aldaar geen beſluit op de gedane voordragt zou nemen, voor men de gevoelens van het Rusſiſche Hof kende, en waarſchijnelijk niet zou komen tot het in dienst geven van eenige ſchepen van oorlog (2)."

Aanbod eener bemiddeling door Rusland.

Het leed veel langer, eer het antwoord inkwam van de Keizerin, welke goedvond hare goe-

(1) Reg van Secr. Reſ. van H. H. M. 1781. 12 Jan.

(2) Reg van Secr. Reſ. van H. H. M. 1781. 22 en 26 Febr.

goede dienſten en bemiddeling aan te bieden tot het bijleggen der geſchillen met Engeland. Op den 1ſten van Lentemaand, gaf haar Gezant Prins GALLITZIN dit te kennen aan H. H. M. even als haar Minister te Londen hetzelfde aanbod gelijktijdig deed, als aarſelende Hare Majesteit niet, deze nieuwe proeve te geven van hare heilzame oogmerken ter vereeniging van twee Staten, welken zij even genegen was, en welke zij ſedert zoo lang had gezien in de volmaaktſte verſtandhouding, overeenkomſtig aan derzelver wederzijdſche belangen. De belangeloosheid, de onpartijdigheid en de bedoelingen van algemeene weldadigheid, welke alle daden van Hare Majesteit kenmerkten, waren de eenige drijfveren van deze aanbieding, welke de wijsheid en voorzigtigheid van H. H. M. zouden weten te waarderen en te beantwoorden. — De Prins GALLITZIN zelf bood zich dienstvaardig als onderhandelaar aan, onder ſtellige verzekering van geen gebruik te zullen maken van hetgeen hem zou worden toevertrouwd, zonder uitdrukkelijken last van den Raadpenſionaris.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

Vier dagen later ontving men uit Rusland berigt, dat de Graaf PANIN aan onze Gezanten dezen ſtap van Hare Majesteit had te kennen te geven, doch niets had willen zeggen van hetgeen aan den Koning van Engeland wegens

Aanmaning van Rusland tot eigene werkzaamheid.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

gens haar was voorgehouden, hebbende Hare Majesteit als tot eene bevriende Mogendheid gesproken, hetwelk niet openbaar behoorde gemaakt te worden. Voorts had de Keizerin koeriers gezonden naar Stokholm en Koppenhagen, wier terugkomst even als van dien naar Londen bevorens moest worden afgewacht. Ook zou het Gemeenebest zich niet te berouwen hebben wegens de alliantie, doch men moest in hetzelve ook eigene krachten inspannen, en er niet op inslapen. Zelf het meest in het geval betrokken zijnde, moest men zelf het meeste doen tot tegenweer en afbreuk van den vijand. Zelf traag voortgaande, wilde men nu terstond alles van de Bondgenooten hebben. In plaats van zich alleen op de alliantie te verlaten, moest men maken daarvan geen onnut lid te worden, en hiervan alleen zou de zekerheid afhangen van der Bondgenooten bijstand (1).

Antwoord van H. H. M. aan Rusland.

Op de memorie van den Prins GALLITZIN betuigden H. H. M.: „ het aanbod van de Keizerin aan te zien als een blijk van hare vriendschap en de eerste vrucht van het gesloten verdrag; zelve niets vuriger te verlangen,

(1) Reg. van Secr. Res. van H. H. M. 1781. 5 Maart.

gen, dan den vrede op billijke en eerlijke voorwaarden te herstellen; en zoo vertrouwelijk als erkentelijk het aanbod der bemiddeling aan te nemen, gereed, om daarover, zoodra van dezelfde gezindheid in Engeland zou blijken, daarover met den Prins in onderhandeling te treden; maar, aangenomen hebbende het stelsel der onzijdigheid en vrije vaart, in de eerste verklaring van Hare Majesteit vervat, en daarbij wenschende te volharden, tevens vast te stellen, dat H. M. niet zou gedoogen, dat daaraan de minste verkorting geschiedde, en te vertrouwen, dat H. M. ingeval deze onderhandeling vruchteloos mogt afloopen, H. H. M. de dadelijke werking van hare verbindtenis zou doen ondervinden (1)."

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

Ruslands bemiddeling door Engeland afgewezen.

Het veronderfteld geval had reeds plaats; Engeland had het aanbod van bemiddeling reeds afgewezen, willende de vereffening van de geschillen met het Gemeenebest onder eene algemeene bemiddeling begrepen hebben. Hiervan onderrigt zonden H. H. M. aan hunne Gezanten te Petersburg een afschrift van hun antwoord aan GALLITZIN met den last, om

(1) Reg. van Secr. Ref. van H. H. M. 1781. 23 Maart.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

Last aan onze Gezanten te Petersburg.

om, zoodra hun van die afwijzing zou blijken, aan de Rusſiſche Staatsdienaars op de beſcheidendſte wijze en, als bij geſprek, voor te houden, dat H. H. M. zulks aanzagen als een bewijs van den toeleg van Engeland, om, door dezen ſtaat gelijk te willen ſtellen met oorlogvoerende Mogendheden, denzelven te doen verſteken van het genot der alliantie, uit wier haat, ſchoon onder andere voorwendſels, dezelve vijandig was aangevallen, en tevens om door dit uitſtel voort te gaan in deszelfs verbondſchennige rooverijën; — dat H. H. M. mitsdien verzochten, dat H. M. door middel van de ernſtigſte vertogen of op eenige andere wijze wilde voorkomen den nadeeligen invloed, welken de onvoorziene aanvallen en voordeelen van het Hof van Londen bij eene algemeene bevrediging zouden kunnen maken, zoo als de wijsheid, grootmoedigheid en beproefde vriendſchap van H. M. voor dezen Staat haar zouden aan de hand geven. — Ook hiervan gaven H. H. M. kennis aan den Prins GALLITZIN, met verzoek, om op het ontvangen van gelijke berigten, de voorſtellen der Gezanten te willen onderſteunen. — Tevens werd een afſchrift van het antwoord van Zweden op het verzoek om eenige ſchepen over te doen, aan de Gezanten te Petersburg gezonden, ten einde de goe-

goede dienſten van H. M. bij dat Hof te verzoeken, opdat het Gemeenebest te ſpoediger in ſtaat van tegenweer mogt komen, en met de daad toonen, geen onnut lid van het Bondgenootſchap te willen zijn (1).

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

Antwoord van Rusland met den voorslag eener algemeene vredesbemiddeling.

Het duurde tot in het laatst van Bloeimaand, eer de Gezanten te Petersburg het antwoord ontvingen der Keizerin, hun door den Graaf VAN PANIN overhandigd, van dezen inhoud: „ het Ministerie heeft onder de oogen van de Keizerin de vertogen gebragt der Heeren Afgezanten. Met zoo veel genoegen als Hare Majesteit den ijver gezien heeft, waarmede H. H. M. niet hebben geaarſeld hare bemiddeling aan te nemen, zoo zeer heeft haar deelnemend hart gezucht over de zwarigheid, door het Hof van Londen gemaakt, ſtellende deszelfs bevrediging met het Gemeenebest uit tot den aanſtaanden algemeenen vredehandel met de oorlogvoerende Mogendheden, onder de vereenigde bemiddeling van Hare Majesteit en den Roomſchen Keizer. Wanneer dezelve met de daad plaats heeft, belooft de Keizerin, nu voor alsdan, aan het Gemeenebest al den bijſtand, die van haar zal afhangen, opdat hetzelve ten ſpoedigſte kun-

(1) Gen. van Secr. Reſ. 1781. 21 Maart.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

kunne wederkeeren tot den ſtaat eener onzijdige Mogendheid, en daardoor terugkeeren in het volkomen en onbepaald genot van alle de regten en voordeelen, welke deszelfs toetreding tot de verbindtenis tusſchen Hare K. M. en de Koningen hare Bondgenooten aan hetzelve moet verzekeren. Inmiddels ſtelt zij zich voor, onverwijld met Hare Majesteiten eene nieuwe poging bij het Hof van Londen te beramen, om hetzelve tot die gematigdheid en vredelievende gevoelens te brengen, die H. H. M. van hunne zijde hebben doen blijken. De Keizerin vleit zich, dat de tijd en de veranderingen, die in de zaken kunnen voorvallen, omſtandigheden zullen medebrengen, waarin *Zij* krachtdadiglijk zal kunnen aan den dag leggen de gevoelens van welwillendheid en vriendſchap, waarvan zij opregt wenscht aan H. H. M. blijken te geven."

De Gezanten, wien dit antwoord geenszins voldoende was voorgekomen, hadden zulks aan den Graaf VAN PANIN te kennen gegeven, en daarop ten antwoord ontvangen: „ dat er een ontwerp aan de Hoven van Zweden en Denemarken werd afgezonden, doch waarvan hun geene opening kon gegeven worden; dat men het Gemeenebest aanzag als een Bondgenoot, waarin men groot be-

belang ſtelde, en dat men zou zoeken te bewerken, dat hetzelve uit den tegenwoordigen ſtaat gered werd bevorens den algemeenen vrede; dat, wat het punt van Zweden betrof, zoo omtrent het verleenen van geleide aan kanonnen voor den Staat, als om ſchepen van die Mogendheden in ſoldij over te nemen, van het eerſte in het ontwerp gewag was gemaakt, doch dat men, wat het andere betrof, het aan dat Hof, als daarvan geene kennis gegeven hebbende, zou overlaten, om daarin eigene maatregelen te nemen." — De Gezanten voegden er bij, dat alhoewel tot nu toe aan hen verzekeringen van de genegenheid der Keizerin voor den Staat waren gedaan, zij al ſedert eenige dagen hadden vernomen, dat het Rusſiſche Hof aan dat van Engeland had doen weten, dat men den Staat niet in het geval des Verbonds (*caſus foederis*) rekende te zijn. De Gezanten hadden zich hierover tot het Rusſisch Miniſterie vervoegd, volgens wier zeggen, dit niet zoo zijn zou; evenwel hadden eenige omſtandigheden daaraan in hunne oogen waarſchijnlijkheid gegeven; gelijk het antwoord der Keizerin voor het vermoeden van zulk eene denkwijze maar al te gegronde aanleiding bevatte, en voorts het vertrek van den eerſten Staatsdienaar naar zijne landgoederen, waar hij ſlechts tweemaal

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

ter weke kon onderhouden worden over hetgeen er voorviel, als een ſprekend blijk mogt worden aangezien, dat deszelfs invloed eenigzins verflaauwd was (1).

Wegens het Zweedſche Hof vernam men, dat hetzelve, even als het Deenſche, van het Rusſiſche den voorſlag had ontvangen, om gezamenlijk bij het Engelſche te verklaren, het Gemeenebest te moeten aanzien als een Lid van het bondgenootſchap der onzijdigheid, en, zonder te treden in de redenen, die de vredebreuk tusſchen hetzelve en Engeland hadden te weeg gebragt, te verlangen, de gerezene geſchillen zoodra mogelijk bijgelegd te zien, weshalve zij van Engeland verzochten, de vijandelijkheden tegen het Gemeenebest terſtond te ſtaken en zich met hetzelve in het vriendelijke te verſtaan. — Een voorſlag evenwel, die niet ſchriftelijk, maar ſlechts mondelijk wegens Rusland was gedaan, doch welke door het Zweedſche Hof was aangenomen (2).

Op den 14den van Zomermaand overhandigde de Vice-Kanſelier van de Keizerin, de Graaf OSTERMAN aan den Heer VAN WASSENAAR

(1) Reg. van Secr. Reſ. van H K. M. 1781. 11 Junij.

(2) Reg. van Secr. Reſ. van H. H. M. 1781. 12 en 19 Junij.

NAAR eene mededeeling betrekkelijk het aanbod eener vereenigde bemiddeling van de twee Keizerlijke Hoven van Petersburg en van Weenen, onder wier opzigt te Weenen zou gehandeld worden over eene algemeene bevrediging van de oorlogende Mogendheden. — Indien H. H. M. dit voorſtel aannamen en daarvan den Prins GALLITZIN kennis gaven, zou men vragen, op welke voorwaarden het Gemeenebest tot den vrede geneigd was; evenwel meende de Heer VAN WASSENAAR, dat het zeer onvoorzigtig zijn zou, veel van deze bemiddeling te verwachten, daar men te Petersburg algemeen in het begrip was, dat het niet zou gaan, maar van alle kanten vele zwarigheden zouden gevonden worden, doch dat de Keizerin ſlechts tijd zou trachten te winnen, om, indien het mislukte, zich misſchien ter zee te doen gelden (1).

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

Dadelijke mededeeling van dien voorslag onder bemiddeling van de Hoven van Petersburg en Weenen.

Twaalf dagen later ſchreef dezelfde Gezant, dat de Minister van Pruisſen de toetreding van zijn Hof had ontvangen tot de gewapende onzijdigheid, met uitdrukkelijke toevoeging, dat de Koning van Pruisſen niet twijfelde, of de Keizerin zou geenszins komen in ontwerpen,

Toetreding van Pruissen tot de gewapende onzijdigheid.

(1) Reg. van Secr. Reſ. van H. H. M. 1781. 2 Julij. Secr. Reſ. van Holl. D. XIII. bl. 777—780.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

pen, die men verspreidde, dat de Keizer had wegens den koophandel der Oostenrijksche Nederlanden, als ten eenemaal strijdig met de traktaten, waarvan de meeste Mogendheden borgen waren, en hetwelk de Koning ook niet zou kunnen aanzien (1).

Reis van den Keizer van Oostenrijk naar de Nederlanden.

Met dit laatste kwam het berigt van den den Resident DE SWART te Petersburg overeen, dat de reize van den Keizer naar den Oostenrijksche Nederlanden vele dergelijke gissingen had verwekt; als ware dezelve betrekkelijk op zekere ontwerpen, door Engeland aan den Keizer ingeboezemd, en strekkende ten nadeele der traktaten van Munster, van Utrecht en van de Barriere (2).

Deszelfs verblijf alhier onder den naam van Graaf VAN FALKENSTEIN.

Juist om dezen tijd gaf de Keizer JOSEPH II, onder den naam van Graaf VAN FALKENSTEIN reizende, dezen Staat een bezoek. Zich te Brussel bevindende, had hij het aanbod van H. H. M. om hem door een Gezantschap van vier Leden uit hunne vergadering in de nabuurschap te begroeten, beleef-

(1) Reg van Secr. Res. van H H. M. 1781. 16 Julij. De Gezant van Rusland en die van Pruisfen gaven van 's Konings toetreding, op den 8sten van Bloeimaand bekrachtigd, gelijktijdig op den achtsten van Oogstmaand aan H. H. M. kennis.

(2) Reg. van Secr. Res. van H. H. M. 1781. 10 Julij.

leefdelijk afgewezen, en was hij van daar, alleen door den bejaarden Graaf DE TERCY vergezeld, in de vereenigde gewesten gekomen, had Rotterdam, 's Gravenhage, Leijden, Haarlem, den Helder, de dorpen Broek en Waterland en Zaandam, voorts Amsterdam en Utrecht bezocht, en was daarna over 's Hertogenbosch en Maastricht weder vertrokken, latende overal eene algemeene opgetogenheid achter wegens zijnen weetlust, oplettendheid, schranderheid, minzaamheid en edelmoedigheid.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

De denkwijze van den Keizer over de aangelegenheden van dezen Staat.

De reis van den Keizer was velen niet min verdacht dan opmerkelijk, vooral gedurende het tegenwoordig beraad over de aangebodene bemiddeling, en bij de bovengemelde mededeelingen omtrent Pruissen en de vermoedens in Rusland. Zijne afzonderlijke gesprekken met vele voorname personen in 's Gravenhage en te Amsterdam deden nog meer staatkundig gewigt hechten aan deze reis, schoon zij den schijn eener bloote verlustiging vertoonde. Zijne gesprekken met den Heer RENDORP te Amsterdam zijn door denzelven wereldkundig gemaakt, en bevatten voor deze geschiedenis vele bijzonderheden. „ De Keizer keurde het af, dat men oorzaak tot den oorlog had gegeven, zonder denzelven te kunnen voeren; het was in zijn oog, dwaasheid eenige dadelijke hulp van de Noordsche Mogendheden te verwachten; de Keize-

 rin

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

rin mogt overbodig zijn in hare aanbiedingen, maar zou niets geven; Zweden zou en kon niets doen; in Denemarken heerschte een andere geest; Rusland zelf zou, ook bij den besten wil, met eenige weinige oorlogschepen, hier en daar verspreid, die spoedig de prooi der Engelschen zouden worden, weinig baten; vrede was voor dezen Staat het beste, doch het was gemakkelijker eene dwaasheid te begaan, dan te herstellen; ook handelden anderen niet zeer wijs; de Engelschen hadden kort na de oorlogsverklaring van Frankrijk hunnen slag moeten slaan tegen de Fransche volkplantingen, en de Amerikanen eenen wijl aan hun noodlot hebben overgelaten; de Franschen hadden, even als wij, den oorlog begonnen zonder gereed te zijn; dan hoe wenschelijk de vrede voor ons was, men maakte dien niet zonder kanonschoten; het ontzien van Frankrijk zou ons dien ook moeijelijk maken, daar hetzelve alles doen zou, om Engeland eenen vijand meer te doen hebben; indien men evenwel de bemiddeling niet aannam zou men geene Gemagtigden kunnen zenden op het Vrede's-Congres, waarvan de Staatsdienaars wegens Hem zelven en andere Mogendheden reeds waren benoemd; van welk alles de Keizer geen geheim wilde gemaakt hebben, niet begerende, dat

men

men zijne denkwijze niet zou weten."

Burgemeesters van Amſterdam, die er eene onvoegzaamheid in vonden, eene Vorſtin tot middelares aan te nemen, bij welke men op het ſterkſte drong, om het Gemeenebest, volgens het traktaat van onzijdigheid, dadelijk met de wapenen bij te ſtaan, wenschten 's Keizers raad te vernemen, en in een tweede mondgeſprek met RENDORP, betuigde hij te oordeelen: „ dat men wel zou doen zich met Engeland te verzoenen; dat zulks wel ongemakkelijk zou zijn zoo om Frankrijk, hetwelk men moest ontzien, als om de Keizerin, die misſchien ontevreden zijn zou, wanneer de zaken buiten haar wierden gevonden; doch dat Hij voor zich de rol van bemiddelaar zeer onaangenaam vond, wijl men er niets bij wint en iedereen misnoegt; en Hij ter goeder trouw kon verzekeren, dat Hem de vrede aangenaam zou zijn en Hij het zijne gaarne zou bijbrengen, om denzelven aan Europa weder te geven, ſchoon Hij wel wist, dat zijne onderdanen zouden winnen bij den oorlog, en Hij met 300,000 mannen niets te vreezen had; dat het Hem aangenaam zou zijn, indien men zich met Engeland kon verſtaan, maar zelf ons vermaande, ons in ſtaat te ſtellen, om, in allen geval den oorlog te kunnen voeren; en ons ried, welke keer de zaken

I. BOEK. V. HOOFDST.

1781.

Burgemeesters van Amsterdam vernemen de gevoelens des Keizers over het aannemen der bemiddeling van Hare Majesteit.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

ook mogten nemen, de bemiddeling aan te nemen, wijl men anders niemand op het Congres zou kunnen vinden, noch aldaar als onderhandelende partij zou kunnen toegelaten worden, waardoor men verpligt zou zijn Frankrijk voor ons te laten fpreken, hetgeen Hij niet geloofde, dat ons zou voegen; zijnde het toch wenfchelijk, dat, offchoon wij geen afzonderlijken vrede met Engeland konden maken, hetzij omdat men het over de voorwaarden niet zou kunnen eens worden, hetzij om Frankrijk te ontzien, men ten minfte met dat Hof kon affpreken wegens de voorwaarden, die men over en weder bij een algemeenen vrede zou bedingen (1)." Omtrent de vermoedens, alsof de Keizer eenige inbreuk zou hebben voorgehad op het traktaat van Munfter, betrekkelijk de vaart op de Schelde, was het met zijne voorkennis, dat de Heer VAN REISCHACH de ftelligfte gerustftelling gaf aan Burgemeesters van Amfterdam, die nu geenszins konden verwachten, dat Zijne Majesteit daarin eenmaal zoo zeer van gedachten zou veranderen (2).

Den 20ften van Hooimaand bragten de Ge-

(1) RENDORP *Memoriën*. D. I. bl. 231, 242.
(2) Ald bl. 243—247.

Gelastigden van H. H. M. hunnen raadslag uit op de schriftelijke mededeeling van Rusland, den 2den dier maand alhier ontvangen, waarmede zich de afgevaardigden van Gelderland en Holland terstond, die van Overijssel drie dagen later en die van Zeeland en van Stad en Lande kort daarop vereenigden, doch welke op den 8sten van Oogstmaand eerst ten besluite werd gebragt, schoon de afgevaardigden van Vriesland zich toen nog ongelast verklaarden. Hetzelve strekte om aan den Prins VAN GALLITZIN te kennen te geven: „ dat H. H. M. gevoelig waren aan de verzekeringen van vriendschap en toegenegenheid van Hare Keizerlijke Majesteit, en daarop in den loop der tegenwoordige onlusten haar volkomen vertrouwen stelden; dat zij op dien grond het eerste aanbod eener afzondelijke bemiddeling erkentelijk en gereed aangenomen, en wel gewenscht hadden, dat het Hof van Londen dezelfde gezindheid had betoond, om de onlusten, welke, onpartijdig beschouwd, met die der oorlogende Mogendheden niets gemeens hadden, in eene afzonderlijke onderhandeling af te doen; maar dat het den Koning van Engeland behaagd hebbende, deze afzonderlijke geschillen tot eene algemeene bevrediging te verwijzen, en Hare Majesteit den voorslag tot zulk eene algemeene

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

Antwoord van H. H. M. op den gedane voorslag der algemeene bemiddeling.

ne

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

ne bemiddeling doende, zij ten blijke van hunne achting voor de aanzoeken van Hare Majesteit, en ter betooning hunner genegenheid, om, onaangezien den onregtvaardigen en onverhoedſchen aanval op het Gemeenebest, op billijke en eerlijke voorwaarden met hunne oude Bondgenooten te verzoenen, het tegenwoordige aanbod aannamen, in dat vertrouwen nogtans, dat aan H. H. M. geene voorwaarden zouden worden gevergd, en de hooge Bemiddelaars ook niet voor aannemelijk zouden houden, dan die, welke met de eer en waardigheid van den Staat beſtaanbaar waren, en dat, ingeval men van de zijde van Engeland eenige andere, daarmede ſtrijdig, aan het Gemeenebest mogt trachten op te dringen, en daardoor de Bemiddeling geen gewenscht gevolg mogen hebben, Hare Majesteit en de andere Noordſche Mogendheden, aan den Staat niet zouden onthouden de hulp, welke zij vermeenden regt te hebben in te roepen op grond eener bekrachtigde alliantie, tot welker nakoming zij thans van hunne zijde trachteden alles toe te brengen; verlatende H. H. M. zich tevens volkomen op de verklaring van Hare Majesteit, om haren Medebemiddelaar den Keizer te bewegen, om Hoogstdeszelfs goede dienſten aan te wenden ter gunſte van het Gemeenebest,

best, met betuiging, dat zij van hunne zijde zoo zeer overreed zijnde van de gevoelens van genegenheid des Keizers voor dezen Staat, als van de regtvaardigheid hunner zake, op deszelfs billijkheid en edelmoedigheid mede een gerust vertrouwen vestigden (1)."

Voorstel van Zweden aan Engeland tot eene wapenschorsing afgewezen.

Opmerkelijk is het, dat het Hof van Zweden op den 31sten van Oogstmaand aan dat van Engeland het voorstel deed eener wapenschorsing met het Gemeenebest, opdat de krijgsbedrijven niet ter vertraging of verschuiving van den vrede mogten strekken. Het antwoord echter was de verontschuldiging van eenige andere bemiddeling, dan die door Rusland was aangeboden, terwijl aan den Gezant van dat Hof nu werd geantwoord; „ dat de Koning van Engeland bij het allereerste aanbod dier bemiddeling gevreesd had de Keizerin bloot te stellen aan de onaangenaamheden eener mislukking; doch meende Hare Majesteit, dat zulks thans minder aan den kant van het Gemeenebest zou te duchten zijn, dan oordeelde de Koning, dat de invloed van Hare bemiddeling niet zou kunnen versterkt worden door de bijkomst der aanzienelijk-

(1) Reg. van Secr. Ref van H. H. M. 1781. 2, 16, 20, 23 en 30 Julij en 8 Aug.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

lijkſte Bondgenooten (1);" waardoor dan tevens de tusſchenkomst van den Keizer ſtilzwijgend werd afgewezen.

Invloed dier onderhandelingen op de bedrijven des oorlogs.

De loop van alle deze onderhandelingen heeft ons reeds een aanmerkelijk deel des jaars doorgevoerd, hetwelk vol was van de verderfelijke vruchten des oorlogs, en door de ſchoonſte lauweren niet kon bedekken de teekenen der ſlagen, die der vroegere wereloosheid waren toegebragt. Wij hebben dien loop niet ongaarne gevolgd, omdat dezelve eene inleiding is tot de opmerking en verklaring van dien tragen en onzekeren gang der krijgsbedrijven, die de oorzaak van zoo veel ontevredenheid en verdenking is geworden, dat daaruit openbare tweedragt en volſlagen burgerkrijg zijn losgeborſten.

Overvloed van geldmiddelen.

Het ontbrak der Nederlandſche natie aan geene geldmiddelen, om zich toe te rusten tot den krijg. De drie petitiën ten beloop van veertien en eene halve millioen guldens, terſtond na de oorlogsverklaring vastgeſteld (2), hadden H. H. M. doen beſluiten tot eene geldopneming van veertien millioenen tegen de rente van twee en een half ten honderd. Holland kreeg daarvan acht voor deszelfs reke-

(1) Jaarb. 1781. bl. 1890—1900.
(2) Zie D. III. bl. 539.

kening, doch te Amſterdam was de toeloop ter deelneming zoo groot, dat men er meer dan deze acht millioenen had kunnen bekomen. De ſtad zelve nam uit hare ſchatkist daarin aandeel voor twee millioenen en vier tonnen gouds (1).

Gebrek aan magt en overeenstemming.

Maar met alle geldmiddelen waren nog niet terſtond alle noodige maatregelen ter verdediging des Lands, ter verzekering der Oosterſche en Westerſche bezittingen en ter beſcherming der *Zeevaart* in werking gebragt; men had vruchteloos beproefd bemande oorlogſchepen te koopen of in dienst en ſoldij over te nemen van de Noordſche Mogendheden; men bevond zich in eigene uitrusting met ſchier onoverkomelijk bezwaar belemmerd; en verſchilde eindelijk over het gebruik der bij een te brengen magt.

De Raad van Staten leverde een ontwerp van Zijne Hoogheid in, om het krijgsvolk langs de zeekusten te plaatſen, en hetzelve daartoe in drie legers bijeen te trekken, waardoor de legerkosten met eene millioen zouden bezwaard worden: maar hetzelve vond geenen ingang. Ten Gelderſchen landsdage liet er zich VAN DER CAPELLEN TOT DE MARSCH ſterk tegen hooren. „ Men moest op wapening

(1) Jaarb. 1781. bl. 109.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

ning ter zee, en niet achter de kusten, bedacht zijn, wier natuurlijke gesteldheid gerustftellend genoeg voor alle vijandelijke landing zijn zou; aanvallen te land had men niet te wachten, men behoefde oorlogschepen en geene veldlegers. „ Het besluit van Gelderland was, in de last van eene millioen toe te stemmen, in geval de overige gezamenlijke Bondgenooten daartoe genegen waren (1).

Het was der staatkunde voorgekomen, dat Zijne Hoogheid door het zamentrekken der krijgsmagt tot drie veldlegers langs de kusten de noodzakelijkheid in het oog had willen doen loopen eener vermeerdering der Landmagt tot bezetting der grenzen en vestingen.

De Staten-Generaal vonden op den 2den van Sprokkelmaand goed aan de Bondgenooten eene vermeerdering der landmagt met twintig duizend man voor te slaan, juist op grond dat de zamentrekking der krijgsmagt tot dekking der kusten de grenzen en vestingen onbezet en onverweerd zou laten (2): maar het verband van dit voorstel met het ontwerp van Zijne Hoogheid, deed het in dezelfde onaannemelijkheid deelen.

Zij-

(1) Res. Gen. 1781. 22 Jan. Jaarb. 1781. bl. 729—732.

(2) Res. Gen. 1781. 2 Febr.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

Zijne Hoogheid, steeds gehecht aan zijne begrippen en inzigten van de belangen des Lands, beproefde, de vermeerdering der landmagt onder eene andere gedaante aannemelijker te maken. De Raad van State stelde als een bevredigend ontwerp, op den 17den van Grasmaand, voor, om van eene vermeerdering van 936 ruiters en 17,668 voetknechten, zes duizend man te nemen voor den zeedienst, verdeeld in drie regimenten; zoo zou voor den land- en zeedienst gelijkelijk gezorgd en aan de verschillende begrippen der Bondgenooten te gemoet gekomen worden. — Nu was het de Baron VAN ZUILEN VAN NIJEVELDT, die zich het sterkste in Gelderland tegen dit ontwerp liet hooren, doch zonder gevolg, daar dit gewest hetzelve in alle deelen aannam. Dit vond elders geene plaats; schoon nog drie andere Gewesten er in toestemden, verschilden zij in bijzonderheden zoo veel, dat men goedvond ook dit ontwerp te laten drijven (1).

Pogingen van Z. H. ter vermeerdering der landmagt.

Eindelijk, en wel in Wijnmaand, gaf Zijne Hoogheid aan H. H. M. de vrees te kennen, dat het, na zoo vele mislukkingen zijner pogingen

Zes duizend zeesoldaten in dienst genomen.

(1) Res. Gen. 1781. 13 Apr. Jaarb. 1781. bl. 974 en 2064.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

gen, om den Staat zoo wel te lande als te water in eenen ſtand van behoorlijke tegenweer te brengen, onmogelijk zijn zou eenig voldoende beſluit daaromtrent te bekomen, weshalve hij toen voorſtelde om zes duizend zee-ſoldaten in dienst te nemen, om gebruikt te worden op zoodanige ſchepen als noodig zou bevonden worden, doch onverminderd de nog altijd aanhangende overwegingen der zoo zeer noodige verſterking der Landmagt. — De Afgevaardigden van Holland omhelsden terſtond des Stadhouders voorſlag, de overige Bondgenooten vereenigden er zich mede en alzoo werd het, doch niet vroeger dan den 20ſten van Wintermaand, ten beſluite gebragt (1).

Onvoegzamer raadplegingen ſchenen de Staatsvergaderingen tijdens eenen zwaren en verderfelijken oorlog ter zee niet bezig te kunnen houden dan die over de vermeerdering der landmagt, en, zonder den aanhoudenden handel over bemiddeling door Rusland te kennen, is het onbegrijpelijk, hoe niet de geheele inſpanning der Staatsmannen zich geheel en al gerigt hield, op het rusteloos en roemrijk voeren van den zeekrijg. Door hoop op her-

(1) Reſ. Gen. 1781. 22 Oct. en 20 Dec.

ſtel des vredes terſtond na de uitberſting van een oorlog gevoed, aanhoudend de bemiddeling verwachtende van geſchillen, welke de ſchrandere ſtaatkunde duidelijk inzag te hoog en ſteil gedreven te hebben, en niets meer dan een goed afkomen wenſchende uit eenen al terſtond te ongelijk bevonden ſtrijd, heerschten laauwheid, werkeloosheid, ſlapheid, waar vuur, ijver en veerkracht alles bezield en zich met den geest der natie, die geene ſtaatkundige berekeningen kent, maar ſmaad en ongelijk levendig gevoelt, moesten vereenigd hebben.

Opmerkelijke ſlaauwheid in het eerste plakkaat van H H. M tegen Engelsche kapers.

Hiervan bemerkte men al aanſtonds niets in het plakkaat van H. H. M. van den 4den van Louwmaand, waarbij, op grond van Engelands vijandelijken aanval door het verleenen van brieven van marque, aan Engelſche kapers en kommisſievaarders het aandoen onzer zeegaten, het daar binnen loopen en het onveilig maken der binnenwateren, door het nemen, plunderen en vernielen van ſchepen, goederen en koopmanſchappen, gelijk mede alle moedwil, feitelijkheid en geweld aan den vasten wal, op lijfſtraf verboden werd (1). Zulk een plakkaat na eene openlijke oorlogsverklaring, toonde al vrij duidelijk, dat men die

(1) Reſ. Gen. 1781. 4 Jan.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

die verklaring nog niet als zoo geheel aangenomen van deze zijde beschouwde, dat er geene bijlegging zou mogelijk geweest zijn; de Afgevaardigden van Zeeland meenden zelfs, dat hunne lastgevers nog zwarigheid zouden maken in hetzelve aan te plakken, als zijnde nog ontijdig geschoeid op hetgeen bevorens in *openbaren oorlog* was gedaan.

Almede in het beslag op Engelsche schepen in onze havens.

Den volgenden dag besloten H. H. M. tot een algemeen beslag op alle schepen, behalve alleen, om de gemeenschap niet af te snijden, op de paketbooten, met de brieven naar Engeland belast, zullende evenwel het beslag worden opgeheven, en het 32ste artikel van het traktaat van Breda allezins worden opgevolgd, indien het den Koning beliefde zich daarnaar te rigten; en zou dit beslag zonder nader besluit slechts veertien dagen duren. — Ook hierop verklaarde men zich wegens Zeeland nog ongelast; terwijl de uitzondering der paketbooten in Holland aan Amsterdam ten uiterste mishaagde. — Veertien dagen later werd hetzelfde beslag met dezelfde uitzondering voortgezet, wanneer die van Zeeland zich nog al ongelast verklaarden (1). Vier dagen daarna werd het geheel opgeheven en de vaart vrijgesteld, mits met geene verbodene

wa-

(1) Res. Gen. 1781. 5 en 19 Jan.

waren, zullende alleen de Engelfche fchepen onder het beflag blijven, tot dat de Koning de Nederlandfche zou hebben laten vertrekken uit de havens van Engeland: en ook hierover behielden de Afgevaardigden van Zeeland het vrije overleg aan hunne zenders voor (1).

Lastbrief voor kommisfievaarders.

Evenwel was er een lastbrief voor Kapiteinen en Bevelhebbers van kommisfievaarders tot afbreuk van den vijand vastgefteld; en de belooning bepaald voor die kommisfievaarders dezer landen, die oorlogfchepen of kommisfievaarders der Engelfchen zouden veroverd hebben; alsmede verzekering gegeven, dat alle die in 's Lands dienst te water verminkt werden, te gemoet gekomen zouden worden, naar mate van derzelver gebreken, terwijl een dukaton ter weke werd toegezegd aan hen, die buiten ftaat gefteld waren, om iets tot eigen onderhoud te verdienen (2).

Verbod van alle scheepvaart, doch met vele uitzonderingen.

Er had vervolgens een verbod plaats, tot nader bevel, van alle fcheepvaart uit de zeehavens dezer landen naar alle Rijken en Staten, mitsgaders tot de walvischvangst en de groote en kleine visfcherij, met uitzondering der fchepen van vreemde volkeren, mits niet be-

(1) Gen. Ref. 1781. 26 Jan.
(2) Gen. Ref. 1781. 12 Jan.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

beladen met verbodene goederen, en der schepen met kommissie van Zijne Hoogheid voorzien, alleen ten oorloge uitgerust, en geene koopmansgoederen inhebbende, alsmede der schepen van de Oostindische en Westindische Kompagniën en der schuiten ter versche vischvangst en over de wadden varende (1). — Een verbod, hetwelk tot vele smeekschriften aanleiding gaf, als van de schippers op de wadden om ontslag van eene borgstelling van zes duizend guldens, die hun werd vergund; van de Handelaars op de Oostzee, bewerende, dat men nooit voor de kooplieden dezer lande, bijzonder voor die te Amsterdam, grooter voorraad, dan thans, van graan, hout, ijzer, hennip en vele andere onontbeerlijke zaken te wachten had, op welken grond ook zij van het verbod werden ontheven; en van de Vlaardingsche en Maassluische visschers om ten minste de Noordsche en IJslandsche visscherij vrij te krijgen, hetgeen al mede vergund werd. De Haringvaart smeekte vruchteloos om vrijheid en gewapende bescherming; zij bleef, gelijk de Groenlandsche en Straatdavidsche visscherij, voor dit jaar gestopt (2).

Het

(1) Gen. Res. 1781. 20 Jan.

(2) Gen. Res. 1781. 9 en 26 Maart. 19 Oct. Jaarb. 1781. bl. 2313.

Lang verwijl der oorlogsverklaring van deze zijde.

Het duurde inmiddels tot in Lentemaand bevorens de oorlogsverklaring van Engeland door eene tegenverklaring beantwoord werd. Op den 18den van Louwmaand was daarvan wel reeds een ontwerp in de vergadering van Holland voorgedragen, doch hetzelve werd door sommige Leden te ongeschikt geoordeeld, om er zelfs door verandering alleen iets goeds van te kunnen maken. Zijne Hoogheid, over dat ontwerp gesproken, meende ook, dat in hetzelve groote verandering zou moeten gemaakt worden, hetwelk eerst zou kunnen geschieden, wanneer men de gedachten van het Russische Hof over de Engelsche oorlogsverklaring zou vernomen hebben; en alzoo kwam daarvan niets meer. Omtrent eene maand later gaven de afgevaardigden van den provincie Utrecht aan de Algemeene Staten hunne verwondering te kennen over het zoo lang achterwege blijven van het antwoord van het Gemeenebest op 's Konings verklaring tegen dezen Staat, en drongen tevens aan op de spoedige vervaardiging en afkondiging van dat antwoord, hetgeen zij meenden zonder kwaad gevolg niet langer uitgesteld te kunnen worden. De afgevaardigden van H. H. M. tot de buitenlandsche zaken, verzocht om hiertoe te dienen van eene voordragt, hadden op den 25sten van Sprokkelmaand hun ont-

 werp

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781. werp gereed, doch wenſchende, dat hetzelve ten dage van deszelfs voordragt, buiten overnemingen, zou kunnen worden vastgeſteld, deden zij die voordragt eerst op den 12den van Lentemaand, wanneer het ontwerp eenparig werd aangenomen, doch door de afgevaardigden van Zeeland, Vriesland en Stad en Lande onder goedkeuring van hunne zenders (1).

Deze eenparigheid maakt de tegenverklaring van het Gemeenebest hoogst opmerkelijk, daar dezelve ten volledigſten bewijze ſtrekt, dat, hoe zeer de ſchranderſte Staatsmannen in de Staatsvergaderingen zelve mogen verſchild hebben over het al of niet oorbare, om het tot het uiterſte met Engeland te laten komen, liever dan met toegeving en opoffering den vrede te bewaren en zich van den overwegenden invloed van Frankrijk vrij te houden; het gevoelen ſlechts een eenig was over de ware oorzaak en de volſlagene onregtmatigheid van den aangekondigden en dadelijk tegen alle regt en regel gevoerden krijg. Het *contra-manifest*, met algemeen genoegen door de natie vernomen, was van den volgenden inhoud. „ In-

(1) Reg. van Secr. Ref. van H. H. M. 1781. 16 Febr. en 12 Maart. — Misſ. van Gedep. ter Dagvaart van Amſterd. 1781. 18 en 30 Jan. en 25 Febr.

I. BOEK. V. HOOFDST.

1781.

Contra-manifest van oorlog tegen Engeland.

„ Indien de gedenkſchriften der eeuwen ooit opleverden het voorbeeld van een' vrijen en onafhankelijken Staat door eene naburige, van ouds verbondene en met banden van gemeenſchappelijke belangen ten naauwſte verknochte Mogendheid op het onregtvaardigst en zonder ſchijn van regt of reden vijandelijk aangetast, zoo is het, buiten tegenſpraak, het Gemeenebest der Vereenigde Nederlanden, hetwelk zich tegen over Zijne Majesteit den Koning van Groot-Brittannië en deszelfs ministerie in dat geval bevindt.

„ Al vroeg bij het ontſtaan der onlusten tusſchen dat Rijk en deszelfs volkplantingen in Amerika hadden H. H. M., op geenerlei wijze verpligt in die onlusten eenig het minſte deel te nemen, het vast en onveranderlijk voornemen gevormd, om desaangaande te kiezen en naauwkeurig op te volgen het ſtelſel van de volmaakſte en ſtipſte onzijdigheid; en wanneer ſedert uit die zelfde verſchillen en onlusten een oorlogsvuur is ontſtoken, hetwelk zich tot meer dan eene Mogendheid en over meer dan een werelddeel heeft uitgeſtrekt en verſpreid, is dat zelve ſtelſel door H. H. M. ſteeds volſtandig nagekomen en vastgehouden, terwijl zij tevens niet hebben verzuimd, de overtuigendſte blijken te geven van hunne ware geneigdheid, om aan de ver-

I. BOEK, V. HOOFDST. 1781.

langens van Hoogst gemelde Zijne Majesteit, met opzigt tot verscheidene zeer gewigtige punten, zoo ver te gemoet te komen, als met de regels van onzijdigheid en met de regten van hunne Souvereiniteit overeen gebragt konde worden.

„ Het is geweest met dat oogmerk en te dien einde, dat H. H. M. terstond en op de eerste aanvraag van Zijne Groot-Brittannische Majesteit de striktste verboden hebben doen uitgaan tegen den uitvoer van oorlogsbehoeften *naar* en het drijven van bedriegelijken handel *met* Zijner Majesteits volkplantingen in Noord-Amerika; tot in standhouding en ter rigtiger uitvoering van welke verboden H. H. M. nog daarenboven zoodanige voorzorgen hebben vastgesteld, waardoor de vaart en handel hunner onderdanen op de eigene volkplantingen van den Staat in de West-Indiën zeer aanmerkelijk bepaald en belemmerd zijn geworden. — Het is, verder, met dat zelfde oogmerk, dat H. H. M. aan alle Gouverneurs en Kommandeurs van hunne koloniën en vastigheden, alsmede aan de kommanderende Officieren van hunne schepen van oorlog, de nadrukkelijkste orders hebben afgevaardigd, om zich zorgvuldig te wachten, van aan of omtrent de vlag van het Noord-Amerikaansch Congres eenige daden te plegen of iets te doen,

doen, waaruit eene erkentenis van de onafhankelijkheid der voorz. volkplantingen wettiglijk afgenomen kon worden; — en het is in het bijzonder ook met dat oogmerk en ten zelven einde geweest, dat H. H. M. op de ontvangst van een vertoog, door den Heer Ambasſadeur Ridder YORKE hun aangeboden, houdende zeer hevige klagten tegen den Gouverneur van St. Eustatius, dat vertoog, ſchoon op een min gepasten en tusſchen Souvereine Mogendheden weinig betamelijken toon ingerigt, echter wel hebben willen in overweging nemen en daarop onmiddellijk goedgevonden hebben, den voorn. Gouverneur herwaarts op te ontbieden, en hem tot verantwoording van zijn gedrag te noodzaken, met dat gevolg, dat aan denzelven niet eerder is vergund, naar zijne reſidentie weder te keeren, dan nadat hij zich bij eene voldoende ontwikkeling tegen de ingebragte klagten en beſchuldigingen, had gezuiverd, van welke ontwikkeling aan het ministerie van Hoog gem. Zijne Majesteit ten overvloede kennis is gegeven.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

„ Door deze maatregelen was het, dat H. H. M., altijd afkeerig van al, wat bij Zijne Groot-Brittanniſche Majesteit eenig gegrond ongenoegen konde verwekken, ſteeds getracht hebben de vriendſchap en goede eensgezindheid

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

heid met Hoogstdenzelven te onderhouden en meer en meer aan te kweeken.

„ Dan geheel anders en gansch ſtrijdig is geweest het gedrag, door Zijne Groot-Brittanniſche Majesteit met opzigt tot het Gemeenebest gehouden. — Reeds met het begin der vredebreuke tusſchen de Rijken van Groot-Brittannië en Frankrijk zag men de havens van Engeland opgevuld met Nederlandſche onwettiglijk genomen en aangehouden ſchepen, die op de trouw der traktaten voeren en geene andere goederen ingeladen hadden dan de zoodanige, welke bij den uitdrukkelijken inhoud van die traktaten voor vrije en geoorloofde goederen waren verklaard. — Men zag deze vrije ladingen genoodzaakt de wet van willekeurig en overheerſchend gezag te moeten ondergaan. — Het Kabinet van St. James geene andere regels erkennende dan het gewaand regt van *temporaire conveniëntie* vond goed, die ladingen door een gedwongen koop aan de Kroon te eigenen, en ten behoeve van 's Konings Zeewezen te gebruiken. De meest krachtige en ernſtigſte vertogen van H. H. M. over dusdanige handelwijs waren vergeefsch, en de nadrukkelijkſte inroeping van het traktaat van koophandel tusſchen de Kroon van Engeland en het Gemeenebest beſtaande, was van geene de minſte vrucht. — Bij dat trak-

traktaat waren de regten en vrijheden van de *Neutrale vlag* ten klaarſte beſchreven en ten ſterkſte geſtaafd. — De onderdanen van Groot-Brittannië hadden de voordeelen van dit traktaat in het eerſte en eenige geval, dat Engeland onzijdig en het Gemeenebest in oorlog is geweest, ten volle genoten: deze voordeelen konden thans in het wederkeerig geval aan de ingezetenen van dezen Staat, zonder het hoogſte onregt, niet onthouden worden; en zoo min als Zijne Groot-Brittanniſche Majesteit regt had, om de voordeelige werking van dit verbond ten aanzien van het Gemeenebest te doen ophouden, even zoo weinig konde aan Hoogstdenzelven eenige bevoegdheid toegekend worden, om het Gemeenebest van deszelfs aangenomene onzijdigheid af te trekken en den Staat te dwingen, om zich te werpen in een oorlog, opgerezen uit oorzaken, onmiddellijk betrekking hebbende tot regten of bezittingen van Hoogstgem. Zijne Majesteit buiten de grenzen der verdedigende verbonden; en nogtans werd dit traktaat door Zijne Majesteit, al terſtond bij het begin der onlusten met de Kroon van Frankrijk, ontzenuwd en verkracht. — De overtredingen en inbreuken van dit traktaat van de zijde van Groot-Brittannië, en de willekeurige gewijsden der Geregtshoven van dat Rijk tegen de duidelijke klem

van

I. BOEK. V. HOOFDST. — 1781.

van hetzelve traktaat aanloopende, werden van dag tot dag vermenigvuldigd. — De weerlooze koopvaarders van het Gemeenebest moesten de onschuldige slagtoffers worden van de steeds toenemende kwellingen en geweldenarijen der Engelsche schepen en kommissievaarders. — Het bleef daar niet bij. De vlag van den Staat zelve werd niet gespaard, maar door het feitelijk aantasten van het konvooi onder den Schout-bij-Nacht Grave VAN BIJLANDT openlijk gehoond en geschonden. — Het bondigste vertoog te dier gelegenheid van wege den Staat, onder het oog van Zijne Groot-Brittannische Majesteit gebragt, kon niets baten. — De schepen, uit dat konvooi genomen, werden voor goede prijs verklaard; en deze hoon, der vlag van den Staat aangedaan, werd welhaast gevolgd door de openbare schending van deszelfs onzijdig grondgebied zoo wel in als buiten Europa. — Twee voorbeelden hiervan zullen alleen aangevoerd worden. Het eene is de aanval op het eiland St. Martin en het feitelijk wegvoeren van verscheidene vaartuigen, die onder het bereik van het kanon der sterkte geankerd, ook alhier, volgens het onschendbaarst regt der volken, eene veilige schuilplaats hadden behooren te vinden: het andere betreft de verregaande baldadigheden door een Engelsch gewapend vaartuig op de stran-

ſtranden van het Gemeenebest bij het eiland Goereede gepleegd, waardoor zelfs eenige ingezetenen van dat eiland, zich op het ſtrand bevindende, en niets kwaads kunnende vermoeden, aan het uiterste gevaar door het geſchut van dat vaartuig werden blootgeſteld en gedwongen, zich landwaarts te begeven. Wegens dit ongehoord beſtaan heeft de Staat, op deszelfs zoo billijke klagten, al mede geene voldoening hoegenaamd kunnen verkrijgen.

„ Gedurende deze toeſtand van zaken, welke voor H. H. M. geen andere keuze overliet, dan óf den handel van hunne ingezetenen, waarmede het Gemeenebest ſtaan of vallen moet, eindelijk, geheel en al verdelgd te zien, óf wel middelen van nadruk, ter verkrijging van herſtel tegen een' ouden Bondgenoot van den Staat bij de hand te nemen; werd het grootmoedig hart van Hare Rus-Keizerlijke Majesteit bewogen, om dezen Staat, behoudens deszelfs verbonden met alle de andere Mogendheden zoo goedgunſtig als menschlievend uit te noodigen, om met Hoogstdezelve benevens de andere Noordſche Mogendheden de onzijdigheid en de regten der onzijdigen, volgens het regt der volken en de beſtaande verbonden, gezamenderhand te verdedigen en te handhaven.

„ Hoe aangenaam deze aanbieding aan H. H.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

H. M. moest voorkomen, kan ligtelijk worden gevoeld, alzoo daardoor aan dezen Staat eene deur geopend werd, waardoor hij, met behoud van zijne verbindtenisfen met Zijne Groot-Brittannifche Majesteit en Hoogstdeszelfs Rijken, alsmede van die met de andere oorlogende Mogendheden, den handel van zijne onderdanen, voor het vervolg, naar den inhoud der traktaten en het regt der volken konde verzekeren en zijne onafhankelijkheid tegen alle verdere inbreuken beveiligen.

„ Dan deze deur is het, die zijne Groot-Brittannifche Majesteit getracht heeft voor het Gemeenebest, ware het mogelijk, te fluiten, door tot die overhaaste uiterften over te gaan, van deszelfs buitengewonen Gezant bij den Staat, zonder affcheidsneming, terug te roepen, en ten zelfden tijd een manifest van voorgegevene bezwaren, benevens brieven van marque en zoogenaamde *reprefailles* tegen den Staat en deszelfs ingezetenen en goederen te doen uitvaardigen; terwijl men dus fchijnt befloten te hebben, om, met ter zijde ftelling van het wezenlijk belang der beide natiën, de banden der aloude vriendfchap te verbreken, en dezen Staat met eenen onregtvaardigen oorlog aan te randen.

„ Eene breedvoerige wederlegging van de voorgewende redenen en grieven, in het mani-

ni-

nifest aangevoerd, zal niet noodig zijn, om de ongegrondheid van dezelve aan elken onpartijdigen, als met de hand te doen tasten; alleenlijk behoeft men omtrent het aanbod van vriendelijke onderhandelingen, van wege Zijne Groot-Brittannifche Majesteit, met weinige woorden op te merken; — dat het meergemelde traktaat van zeevaart het eenig onderwerp van die onderhandelingen zijn konde; — dat de bepaling van hetzelve klaar fpreekt en in de *duidelijkfte* woorden aan de onzijdige Mogendheid het regt geeft, om fcheepsmaterialen of zoogenaamde *Navale munitiën* naar de havens der in oorlog zijnde Mogendheden vrijelijk te doen vervoeren; — dat, het Gemeenebest niets anders bedoelende, noch van *Zijne* Groot-Brittannifche Majesteit niets meer verlangende, dan het ongeftoord genot van de regten, bij dat traktaat bedongen, een punt van zoo doorflaande klaarheid en onbetwistbare regtmatigheid tot geen voorwerp van onderhandelingen of van eenige nadere en aan dat traktaat te kort doende overeenkomst gemaakt konde worden, zoolang H. H. M. van zich niet konden verkrijgen, en zich niet zoo ligt gereed konden toonen, om van de wel verkregene regten van den Staat en van deszelfs ingezetenen vrijwillig af te zien, en daarvan ten genoegen van het Hof van En-

I. BOEK. V. HOOFDST.

1781.

geland afstand te doen; een afstand ter gunste van eene der oorlogende Mogendheden, met de grondregels der aangenomene onzijdigheid weinig overeenkomstig, en waardoor H. H. M. de veiligheid van den Staat aan eene andere zijde voor gevaren bloot gesteld zouden hebben, die zij verpligt waren zorgvuldig te vermijden; en tevens een afstand, waardoor aan den handel en zeevaart, het voorname steunsel van het Gemeenebest en de bronader van deszelfs welvaart een onherstelbaar nadeel toegebragt zoude zijn geworden; dewijl, het handelwezen uit verscheidene met elkander onderling verbondene takken zamengesteld zijnde, de afsnijding en versperring van eenen en zeer voornamen tak de noodwendige verdrooging en het verval van allen, en dus van het gansche ligchaam, moest veroorzaken: om niet' te zeggen, dat te zelfden tijde, als H. H. M. billijk zwarigheid maakten, de aangebodene onderhandelingen aan te nemen, zij te gelijk door een tijdelijk besluit de dadelijke oefening van hun regt niet weinig hebben gewijzigd en gematigd.

„ En wat den verzochten onderstand aangaat, moeten H. H. M. niet ontveinzen, dat zij nimmer hebben kunnen bezeffen, op wat wijze Zijne Majesteit met eenigen schijn van regt of billijkheid kon dringen op eenigen bij-

bijſtand, bij de traktaten bepaald, op een' tijd, dat Hoogstdezelve de verpligting aan zijne zijde, uit de traktaten voortſpruitende, reeds lang te voren had ter zijde geſteld; niet minder hebben H. H. M. zich moeten verwonderen, dat, daar de onlusten in Amerika en de onmiddellijke gevolgen van dien, den Staat uit hoofde van geenerlei traktaat konden aangaan, en de bijſtand niet eerder aan H. H. M. gevraagd is, dan *nadat* de Kroon van Spanje het getal der oorlogende Mogendheden had vergroot, Zijne Groot-Brittanniſche Majesteit uit die gebeurtenis gelegenheid heeft genomen, om op het verleenen van bijſtand bij den Staat met dien ijver en op dusdanig eene wijze aan te dringen, alsof het opkomen en uitberſten van eene oorlogsvlam tusſchen Zijne Majesteit en eenige andere Mogendheid *alleen* en op zich zelfs genoeg was, om den Staat te verpligten, van *terſtond*, en zonder *verder onderzoek* de bepaalde onderſtanden te verleenen. — De Staat, het is waar, bevond zich, volgens de voormaals aangegane verbonden, verpligt het Rijk van Groot-Brittannië bij te ſtaan, zoo dikwerf dat Rijk met een' *onregtvaardigen* oorlog beſprongen of bedreigd werd; ja, dat meer is, de Staat moest volgens deszelfs traktaten in dat geval binnen een bepaalden tijd den oorlog tegen den *aan-*

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

valler verklaren; maar nimmer hebben H. H. M. afgeſtaan van het regt, naar den aard van alle verdedigende verbonden aan de verbondene Mogendheden wederzijds ontegenzeggelijk toekomende, van *alvorens* tot het verleenen van de onderſtanden of tot eenige deelneming in den oorlog te treden, vooraf *te onderzoeken* den oorſprong, waaruit de oneenigheden zijn gerezen, en den aard der verſchillen, welke daartoe aanleiding hebben gegeven; mitsgaders met de vereischte omzigtigheid *na te gaan*, of het *Casus foederis* al, dan niet, plaats hebbe, en of de oorlog aan de zijde van den Bondgenoot, die den bijſtand vordert, *wettig* zij ja, dan neen; en nimmer of ooit hebben H. H. M. bij eenig verbond de onafhankelijkheid van den Staat verzaakt en deszelfs belangen aan die van Groot-Brittannië in zoo verre opgeofferd, dat zij zich dit, altoos noodig en zeer wezenlijk, *onderzoek* zouden hebben benomen, of tot eenen ſtap zouden zijn gekomen, waardoor zij op eenigerlei wijze gerekend zouden kunnen worden verbonden te zijn, om zich aan het goeddunken van het Hof van Groot-Brittannië te moeten onderwerpen, zelfs dan, wanneer dat Hof met de eene of de andere Mogendheid in verſchil geraakt zijnde, goedvindt, aan den weg der wapenen den voorrang boven dien van eene rede-

delijke voldoening aan gegronde bezwarenisſen te geven. I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

„ Het is dan ook niet geweest door eenen geest van partijſchap of door het gewrocht van eene overheerſchende Cabaal, maar na rijpe overdenking en uit waar inzigt op de teederſte belangen van den Staat, dat de Staten van de onderſcheidene Gewesten bij hunne ingebragte beſluiten alle eenparig getoond hebben van begrip te zijn, dat de verzochte onderſtand op de beleefdſte wijze behoorde te worden afgewezen, en H. H. M. zouden dan ook niet in gebreke zijn gebleven, om overeenkomſtig die ingebragte beſluiten een antwoord op de herhaalde vraag om onderſtand aan Zijne Majesteit te laten toekomen, zoo zij niet daarvan waren wederhouden geworden door de ongehoorde en geweldige aanranding van de vlag van den Staat, onder het bevel van den Schout-bij-Nacht VAN BIJLANDT, door de geweigerde voldoening deswege, en door de kort daarop gevolgde gansch vreemde en wederregtelijke opſchorting der traktaten aan de zijde van Zijne Groot-Brittanniſche Majesteit, alle welke gebeurtenisſen overleggingen van eenen geheel anderen aard vorderden en het voorz. antwoord deden vervallen.

„ Het is wijders te vergeefs en geheel ten on-

onregte, dat men bij het manifest het getal der bezwaren getracht heeft te vermeerderen, door het aanvoeren van het opheffen der uitgaande regten ter bevordering van den toevoer van scheepsmunitiën naar Frankrijk: want, behalve dat zulks het inwendig bestuur van den handel raakt, waartoe de Souvereinen ontegenzeggelijk regt hebben, en wesaangaande zij aan niemand rekenschap zijn verschuldigd, zoo is dit punt wel in overweging gelegd, maar tot hiertoe buiten besluit gelaten, zoodat die regten als nog op den ouden voet geheven worden, en het aangevoerde bij het manifest zich van allen grond ontbloot vindt, hoewel de handelingen van Zijne Groot-Brittannische Majesteit eene zoodanige voorziening aan de zijde van den Staat volkomen moeten billijken.

„ Niet minder ongegrond is het misnoegen door Zijne Groot-Brittannische Majesteit opgevat over het geval van den Amerikaanschen PAUL JONAS. Al voor vele jaren hadden H. H. M. nopens de toelating van kapers en kommissievaarders van vreemde natiën met derzelver genomene prijzen in de havens dezer landen eenige vaste orders beraamd en alomme bekend gemaakt, dewelke tot hiertoe zonder uitzondering waren nagekomen. Van die orders konden H. H. M. in dit geval en ten

aan-

aanzien van eenen *armateur*, die met eene kommisfie van het Noord-Amerikaansch Congres was voorzien, en zich op de reede van Texel vereenigd vond met oorlogsfregatten van eene Souvereine Mogendheid, niet afgaan zonder even daardoor een oordeel te vellen en eene beflisfing in de wereld te brengen over zaken, welke H. H. M. niet verpligt waren zich aan te trekken, en waarin zij voor de belangen van den Staat niet raadzaam vonden zich op eenigerlei wijze in te wikkelen. H. H. M. oordeelden vervolgens raadzaam bij de, van ouds vastgeftelde, orders op dit ftuk te blijven, met bijvoeging nogtans van eenige bijzondere voorziening, ten einde aan gemelden *armateur* het innemen van krijgsbehoeften te beletten, en H. H. M. bevalen voorts wel uitdrukkelijk, dat hij zich weder ten fpoedigfte naar zee zou begeven, zonder langer te vertoeven, dan tot herftel van de op zee geledene fchaden volftrekt noodig was, en dat hij bij verder verwijl tot het vertrek, des noods, door middelen van geweld zou worden genoodzaakt, waartoe ook door den Bevelvoerenden officier van 's Lands fchepen op de voorn. reede werkelijk toeftel is gemaakt, waarvan hij de dadelijke uitwerking nog tijdig heeft voorgekomen.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

„ Aangaande het voorgevallene in de an-

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

dere werelddeelen zijn de berigten, welke H. H. M. uit de Oostindiën van tijd tot tijd ontvangen hebben, lijnregt ſtrijdig met die, welke onder het oog van Zijne Groot-Brittanniſche Majesteit ſchijnen te zijn gekomen; de herhaalde klagten, door de Bewindhebberen der Nederlandſche Oostindiſche Maatſchappij aan H. H. M. gedaan en ſteeds uit vredelievendheid in hunnen boezem geſmoord, zijn hiervan onlogenbare bewijzen; terwijl, met opzigt tot de Westindiën, de hierboven opgetelde maatregelen zullen moeten ſtrekken tot een onwraakbaar betoog van den ernst, den ijver en oplettendheid, met welke H. H. M. de naauwkeurigſte onderhouding van de ſtiptſte onzijdigheid ook in die gewesten hebben behartigd, en waaromtrent H. H. M. nooit eenig wettig blijk van overtreding van derzelver orders hebben kunnen ontdekken.

„ Wat eindelijk het ontwerp van een mogelijk handel-traktaat met de Noord-Amerikanen door een Lid van de Regering der Provincie van Holland buiten eenig openbaar gezag van het Land voorgenomen, en het deswege door den Heer Ridder YORKE aangeboden vertoog aanbelangt, is het met die zaak dusdanig gelegen: zoodra de Heer Ridder YORKE zijn vertoog van den 10den van Slagtmaand des verleden jaars aan H. H. M. had

had aangeboden, hebben H. H. M. niet vertraagd, om, met ter zijde ftelling van al het ongepaste tusfchen Souvereinen in dat vertoog vervat, eene ernftige overweging aan te leggen, hetgeen dan ook van dat gevolg is geweest, dat H. H. M. bij het befluit van den 27ften derzelve maand het voorf. gehandelde allezins hebben afgekeurd, billijk verwachtende, dat *Zijne* Groot-Brittannifche Majesteit zich daarmede zoude hebben vergenoegd, als wel wetende, dat H. H. M. geen regtsgebied oefenen in de bijzondere Gewesten, maar het geregtsonderzoek en de gevraagde ftrafoefening moeten overlaten aan de Heeren Staten der Provincie van Holland, aan de welke, als den eenigen wettigen Souverein over hunne onderdanen, volgens de grondwettige regeringsform, zulks eeniglijk toekwam te doen, en waaromtrent H. H. M. niet twijfelden, of de Heeren Staten dier provincie zouden dienaangaande zoodanig handelen, als zij naar bevind van zaken volgens de wetten dezer landen en de regelen der billijkheid zouden oordeelen te behooren. Ten hoogfte bedenkelijk moest derhalve aan H. H. M. voorkomen de aandrang, waarmede de Heer Ridder YORKE bij een tweede vertoog op het ftuk van ftrafoefening aanhield, wanneer dezelve drie dagen daarna eene mondelinge verklaring aan den toen ten

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

tijd voorzittenden Heer ter vergadering van H. H. M. deed, dat bijaldien hij dien zelven dag geen volkomen voldoend antwoord ontving, hij daarvan des avonds met eenen renbode zijn Hof zou moeten berigten. H. H. M. hiervan verwittigd en inziende het gewigt eener boodſchap, welke de ongehoorde ſtap, die reeds in des Konings raad beſloten ſcheen, niet onduidelijk te kennen gaf, offchoon niet gewoon op mondelijke geſprekken van buitenlandſche Gezanten eenige overweging voor te nemen, vonden niet te min goed, om hunnen Griffier te gelasten, van zich, te vervoegen ten huize van den Heer Ridder YORKE, en aan denzelven, zakelijk, te kennen te geven, dat deszelfs vertoog bij de bijzondere Gewesten, overeenkomſtig de orde van Regering, was overgenomen; met bijvoeging van hetgeen bij het Manifest opzettelijk ſchijnt te zijn weggelaten, dat H. H. M. niet zouden nalaten te trachten uit te werken, dat, zoo ras als doenlijk was, en de conſtitutie van Regering het eenigzins toeliet, een antwoord op hetzelve den Heer Ambasſadeur zoude worden gegeven; — waarop dan weinige dagen daarna de Heeren Afgevaardigden van Holland ter vergadering van H. H. M. bekend maakten, dat de Heeren Staten, hunne principalen, eenparig hadden goedgevonden, het punt van

de

de ſtrafvordering voorloopig te ſtellen in handen van hunnen Hove van Justitie, om daarop ten ſpoedigſte met achterſtelling van alle andere zaken, te dienen van raad, waarvan H. H. M. niet verzuimden al wederom aanſtonds door hunnen Griffier te doen kennis geven aan den Heer Ridder YORKE met dien onverwachten uitſlag, dat de gemelde Heer, na zijnen lastbrief op dit punt te hebben nagezien, bij eenen brief aan gemelden Griffier, waarbij dat voorloopig beſluit van Holland als een uitvlugt werd geacht, volſtrekt weigerde, om zulks ter kennis van zijn Hof te brengen, hetgeen H. H. M. deed beſluiten, om deze bedenking door eenen bode naar Engeland af te zenden, met last aan hunnen Minister te Londen, den Grave VAN WELDEREN, om dezelve ten ſpoedigſte aan het ministerie van Zijne Groot-Brittanniſche Majeſteit te overhandigen, dan waarvan dezelve, wegens verweigering van gem. ministerie zich niet heeft kunnen kwijten.

„ Uit dit verhaal van het gebeurde in de voorn. zaak, zal de onpartijdige wereld van zelfs moeten opmaken, wat er te denken zij van de voorname beweegreden of liever van het voorwendſel, waarvan Zijne Gr. Br. Majesteit zich heeft bediend, om aan Hoogstdeszelfs vijandelijke oogmerken tegen het Gemee-

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

meenebest den vollen teugel te vieren. De zaak bepaalt zich van zelfs tot deze eenvoudige termen: Zijne Majesteit ontvangt narigt van zekere onderhandeling, welke van wege een Lid der Provinciale Regering, met een' vertegenwoordiger van het Noord-Amerikaansch Congres in den jare 1778 plaats zoude hebben gehad over het ontwerpen van een traktaat van koophandel tusschen het Gemeenebest en gemelde volkplantingen, *casu quo* namelijk, dan, wanneer derzelver onafhankelijkheid bij de Kroon van Engeland zoude wezen erkend, aan te gaan en te sluiten; deze onderhandeling, schoon ondergeschikt aan eene voorwaarde, die van eene vóórdaad van Zijne Majesteit zelve was afhangende; deze onderhandeling, die zonder de voorgemelde voorafgaande erkentenis of verklaring van Zijne Majesteit niets konde uitwerken, en geen het minste gevolg kon hebben, werd door Zijne Majesteit zoo euvel opgenomen en scheen Hoogstdeszelfs hevigst ongenoegen in dien graad en tot dien trap te verwekken, dat dezelve goedvond om van den Staat een openlijk *desaveu*, *strafoefening* en volkomene voldoening deswege te vorderen. — Het eerste gedeelte van dien eisch werd door H. H. M. terstond en zonder uitstel of vertraging ten volle ingewilligd; maar de *strafvordering* was,

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

was, volgens 's Lands grondwettige ſtaatsgeſteltenis geheel buiten hunne magt en vermogen. De Staten van de daarin betrokkene Provincie waren de eenige Souverein, wien het toekwam daarin langs wettige wegen en door regtmatige middelen te voorzien. — Die Souverein, gewoon het gezag der wetten te eerbiedigen, en te regt overtuigd, dat het ongekrenkt beheer der Justitie eene der voornaamſte hoofdzuilen zijner regering moet uitmaken, die Souverein was onbevoegd en buiten ſtaat, om, wilde hij niet 's Lands grondwet omverwerpen, en de plegtig bezworene voorregten der ingezetenen verkorten door middel van eene *politieke dispoſitie* zonder voorafgaande tusſchenkomst van het *judicieel departement*, aan de begeerte van Zijne Majesteit te voldoen. Een voorloopig onderzoek door het Provinciaal Hof van Justitie was de eenige weg, die in dit geval kon worden ingeſlagen. Daartoe namen welgem. Heeren Staten het eenparig beſluit, en dit was ook het middel, om voor het oog van Zijne Majesteit, van de Brittanniſche natie en van geheel Europa te doen doorſtralen de gevoelens van regtvaardigheid, billijkheid en regtmatigheid die de Regering dezer Landen bezielen en dienen moeten, om de regten hunner ingezetenen in een zoo gewigtig ſtuk, als in het

het beleid der criminele justitie, te verzekeren. En het is ook dit besluit, waardoor men, wel verre van de deur der justitie toe te sluiten of de regtsvorderingen te verijdelen, den weg van behoorlijke regterlijke gedingen, achtervolgens de grondwetten dezer Republiek opengesteld, en daardoor voor het Hof van Groot-Brittannië geene de minste reden heeft overgelaten, om wegens eene regtsweigering te klagen, veel min op dien grond, tot het verleenen van *represailles* over te gaan.

„ Edoch, terwijl deze gepaste maatregelen bij den Staat werden genomen, was men in 's Konings Raad reeds overgeslagen tot den stap, die het beginsel der breuke heeft daargesteld: — men had in dien Raad al vooraf besloten, niets onbeproefd te laten, om de toetreding van het Gemeenebest tot de overeenkomst met de drie Noordsche Mogendheden, ware het mogelijk, te verhinderen, en de uitkomst heeft geopenbaard, dat de *haat* over die Conventie opgevat, de drijfveer der raadslagen van het genoemde Hof en de ware bron der vijandelijke besluiten tegen dezen Staat geweest is.

„ Daar nu H. H. M. behalve de schreeuwende beleedigingen den Staat, en de zware schaden den ongelukkigen onderdanen aangedaan,

daan, daarenboven door geweldige maatregelen onverhoeds getergd, zich gedwongen ziet tot het in het werk ſtellen van middelen, om de gedreigde onderdrukkingen af te wenden en hunne duurgekochte vrijheid en onafhankelijkheid krachtdadig te beſchermen, vertrouwen H. H. M. vastelijk, dat de Heer der Heerſcharen, de God van hunne vaderen, die het Gemeenebest meer dan eens uit de zwaarſte rampen en gevaren door het zigtbaar beleid zijner gunſtige Voorzienigheid gered heeft, hunne pogingen, tot afkeering van allen aanval en geweld met Zijnen Goddelijke zegen zal achtervolgen, en de regtvaardigheid der wapenen, die H. H. M. genoodzaakt zijn tot zelfsverdediging op te vatten met zijne altoos overwinnende kracht en bijſtand genadiglijk zal bekroonen; terwijl H. H. M. met verlangen zullen te gemoet zien het tijdſtip, dat hun oude geallieërde, maar nu in vijand verkeerde, Nabuur, tot gematigde en billijke gevoelens zal worden gebragt, als wanneer zij geene, met de handhaving van hunne welverkregene regten, en met de eer en onafhankelijkheid van hun vrij Gemeenebest beſtaanbare, gelegenheden zullen laten voorbij gaan, om zich met hun ouden vriend en bondgenoot te bevredigen (1)." Had

(1) Reg. van Secr. Ref. van H. H. M. 1781. 12 Maart.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

Had Zijne Hoogheid bij het eerste ontwerp aangemerkt, dat men niet behoorde te schelden en was het zelve in de oogen der hevigste drijvers zelve belagchelijk voorgekomen, schoon de Raadpensionaris er hier en daar nog al iets goeds in had gevonden, latende den stijl in zijne waarde: ten aanzien van het laatste door VAN BLEISWIJK zelven ontworpen, mogt men wel zeggen dat het veeleer eene bescheidene verdediging van het Gemeenebest mogt heeten voor de Mogendheden van Europa, dan eene oorlogsverklaring door de verontwaardiging voorgeschreven, en ter opwinding van den volksgeest geschikt. Gelijk men slechts van het *beginsel der breuke* gesproken had, zoo stemde het *vredewenschend* slot volkomen in met de aanneming der voorgeslagene bemiddeling van Rusland door dezen Staat, en was de hoogst gematigde inhoud eene blijkbare voorbereiding van het algemeene gevoelen tot eene onverwachte uitkomst.

Opmerkelijk is, hetgeen in dit stuk over den afzonderlijken handel der Amsterdamsche Regering met Noord-Amerika wordt gezegd ten betoge der volslagene nietigheid van deze voorgewende beweegreden tot de gedane verklaring van oorlog. Bij Holland was echter daarover nog geen berigt van den Hove ingekomen. Die zaak zelve bleef inmiddels een al-

algemeen onderwerp van zeer ver uit een loopende gevoelens en verwachtingen, en voor de Regering van Amsterdam was derzelver afloop een belangrijk punt van toezigt. Men meende te weten, dat het Hof op den 5den van Lentemaand begonnen had over deze zaak te stemmen, en men was onder de hand onderrigt, dat het besluit niet gunstig zijn zou, in het bijzonder niet voor den Pensionaris VAN BERCKEL; en nu werd de Heer RENDORP door Burgemeesteren van Amsterdam verzocht, hoe eerder, zoo beter, naar 's Hage te reizen, om met en nevens den Pensionaris VISSCHER, zich aldaar bevindende, alle mogelijke vlijt aan te wenden ten einde voor te komen, dat het berigt van Kommissarissen uit den Hove in den vollen Raad werd gebragt, en dus voor als nog niets besloten kon worden. De pogingen daartoe waren niet zonder alle gevolg. De Voorzitter van den Hove toonde zich niet ongenegen, om zoo veel mogelijk voor te komen, dat in de toenmalige omstandigheden, een advies van het Hof ter vergadering van Holland werd ingebragt, hetgeen, aangezien den oorlog, thans niet pasfelijk scheen. — Bij Zijne Hoogheid werd wel te vergeefs door RENDORP opgemerkt, dat daardoor eene der redenen, door de Engelschen voor den oorlog voorgewend, zoude schijnen gewettigd te worden, en dat het

I. BOEK. V. HOOFDST.

1781.

De zaak van den Pensionaris VAN BERCKEL onbeslist gebleven.

daarom noodig was, dat het rapport van Kommisſarisſen achterbleve en het Hof dus buiten ſtaat om te berigten: doch de Stadhouder oordeelde den loop der Justitie niet te kunnen noch te mogen ſtuiten. Evenwel werd het berigt van Kommisſarisſen drie dagen uitgeſteld en bleef vervolgens de geheele zaak ſteken, daar het Hof goedvond op den 27ſten van Lentemaand eenen brief te ſchrijven aan de Vergadering der Staten van Holland, waarbij hetzelve de bedenking voordroeg: „ dat de geheele ſtrafvordering door den Koning van Engeland, waarover de Staten berigt hadden verlangd, door deszelfs vijandelijken aanval was vervangen, en er alzoo zonder klager geen regter beſtond, terwijl het daarenboven eenigzins vreemd en ontijdig ſcheen, om, nu de Republiek met Groot-Brittannië in oorlog was, ter *contemplatie* (ten gevalle) van den vijand te beoordeelen, of men, volgens de, door dien vijand zelven niet langer ontzien wordende, regten en verbindtenisſen, crimineele procedures zoude hebben moeten aanvangen, en of de conſtitutioneele wetten zulks zouden hebben gedoogd; welke zwarigheid het Hof van zoo veel gewigt had gevonden, dat hetzelve gemeend had, niet te mogen afzijn, dezelve onder het oog van H. Ed. Gr. M. te brengen met verzoek, om daarop der-

zel-

zelver naderen wil te vernemen." Drie dagen later kwam deze brief in overweging en werd toen door de voornaamste Leden der Vergadering overgenomen. De Ridderschap alleen bragt deszelfs gevoelen uit, daartoe strekkende: „ dat H. Ed. Gr. M. behoorden te verklaren, ten uiterste bevreemd te zijn over den weinigen lust, dien het Hof scheen te hebben, om te voldoen aan het duidelijk besluit van den 21sten van Wintermaand ll. versterkt door twee opvolgende besluiten, te dier zake genomen na de oorlogsverklaring van den Koning van Engeland (1); dat aan het Hof behoorde te worden opgelegd, aan die besluiten ten spoedigste te voldoen, en er bij te voegen, dat H. Ed. Gr. M. door de woorden *naar regten* enz. niet anders verstaan hadden dan de zoodanige, welke tot een rigtsnoer moesten strekken voor alle de Regteren in deze landen, om na dezelven de crimineele en civiele justitie te administreren, en

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

(1) Het eene was van 29 December en behelsde eene autorisatie op het Hof om drie afwezige Leden, in Gelderland in Revisie zijnde, te ontbieden tot het gevraagd advies; het andere van 1 Januarij tot autorisatie op het Hof, om de terugkomst van die drie Leden af te wachten tot het gevraagd advies. — Res. van Holl. 1780 en 1781.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

dus de beschrevene en vaderlandsche Regten en plakkaten, en geenszins politieke considerat iën, van welke in acht te nemen, of zich daarna te gedragen, het Hof, bij besluit van 1674, voor lange was verschoond geworden."

Eerst op den 13den van Grasmaand had de nadere overweging des briefs van den Hove plaats. Wegens Haarlem werd door vele redenen betoogd, dat aan de bedenking, door den Hove gemaakt, gehoor behoorde gegeven te worden, en dat er dus niets behoorde gedaan te worden, hetwelk eene voortduring van het besluit van den 21sten van Wintermaand ll. zou kunnen medebrengen, maar wel het Hof te verschoonen van verdere besognes over eene vraag, waartoe de blijkbare aanleiding, volgens de gevoelens van den Hove zelven, scheen opgehouden te hebben; — welke redenen dien invloed maakten, dat de volgende Leden, waarvan verscheidene verklaarden gereed te zijn, hunne gevoelens terug hielden tot eene nadere overweging. Dordrecht alleen was nog ongereed geweest; en Alkmaar alleen verklaarde zich stellig voor het gevoelen van Haarlem (1). — En hiermede bleef deze zaak, ge-

(1) Ref. Holl. 1781. 30 Maart. Jaarb. 1781. bl 837. — Missive van Gedep. van Amst. 5, 14, 27, 28 en 30 Maart en 13 April. — RENDORP Mem. D. I. bl. 107—109.

gelijk men het noemt, aan den ſpijker hangen, alhoewel het aan geene aanleiding ontbrak om dezelve te hervatten.

I. BOEK. V. HOOFDST.

1781.

Rekwest van VAN BERCKEL aan H. Ed. Gr. M. om afdoening, zonder gevolg.

De Penſionaris VAN BERCKEL, meenende voor zijnen perſoon daarbij niet langer te moeten ſtil zitten, vervoegde zich op den 4den van Bloeimaand bij rekweste tot de Staten van Holland met het verzoek: „ dat, bijaldien door of van wege den Ridder YORKE, of wie zulks anders zou mogen wezen, eenige beſcheiden zouden mogen zijn ingebragt, waarin eenige ſchijn van bewijs te vinden zou zijn, dat, namelijk, boven en behalve de verrigtingen van Heeren Burgemeesteren en Regeerders der ſtad Amſterdam en van hem als Penſionaris, hij buitendien een komplot zou hebben geformeerd; of, zoo als hem in des Ridders memorie was ten last gelegd, met zijne gewaaude medepligtigen den openbaren vrede zou hebben geſtoord en de wet der volkeren geſchonden, zoodanig dat hij, mitsgaders zijne gewaande medepligtigen daarna voorbeeldelijk zou behooren te worden geſtraft, gelijk dit een en ander met uitdrukking van zijnen naam aan hem alleen en afzonderlijk was ten last gelegd, — dat H. Ed. Gr. M. alsdan die beſcheiden ten ſpoedigſte geliefden te zenden aan den Hoofdofficier der ſtad Amſterdam, om het regt van de Hooge Overheid

 dien-

I. BOEK. VI. HOOFDST. 1781.

dienaangaande, tegen hem te kunnen waarnemen; en aan hem aldus de gelegenheid te verschaffen, om in dat geval zijne geschondene eer voor het oog van de gansche wereld, door middel van de ordinaris Justitie, te kunnen verdedigen; — of wel, dat in het tegengestelde geval, namelijk bijaldien, gelijk hij volkomen zeker stelde, er zoodanige bescheiden bij H. Ed. Gr. M. niet waren ingebragt of hadden kunnen worden ingebragt, H. Ed. Gr. M. alsdan daarvan verklaring aan hem geliefden te verleenen, ten einde daarmede alle lasterende gesprekken en invoegselen in de nieuwspapieren, krachtiglijk tegen te kunnen gaan. „ Dit rekwest werd bij de Leden der Vergadering van Holland overgenomen; de Ridderschap en Schoonhoven alleen wilden er de noodige acht op geslagen hebben bij de nadere overweging van den brief van den Hove van Holland, welke, gelijk wij zeiden, niet nader plaats had (1).

Er is alzoo geene beslissing van den Hove ingekomen, of er in de stukken, aan hetzelve te dier zake ter hand gesteld, gevonden is iets, hetwelk naar regten en volgens de grondwet-

(1) Ref. Holl. 1781. 4 Mei. Jaarb. 1781. bl. 1046—1055. — Missive van Ged. van Amsterd. 1781. 4 Mei.

wetten en plakkaten des Lands, stof zoude kunnen opleveren, tot het wettiglijk aanvangen van lijfstraffelijke regtsvordering (1).

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

Had de Koning van Engeland gelijktijdig den oorlog verklaard en deszelfs roofzuchtig geweld door kaapbrieven losgelaten tegen de handel- en scheepvaart-drijvende ingezetenen van dezen Staat, eer de Souverein zelf pligtmatige kennis van de vredebreuk droeg; ten zelfden dage had hij bevelen doen afgaan, om den Staat zelven de dierbaarste bezittingen in de Oost- en Westindiën te ontnemen.

Verrassing van St. Eustatius en St Martin door de Engelschen.

Zoodra, den 19den van Wintermaand des verleden jaars, in 's Konings Staatsraad tot den oorlog was besloten, werd den 20sten een sloep naar de Barbados afgevaardigd met beve-

(1) RENDORP m. D. I. bl. 103—111. VAN BERCKEL *Misfive aan N. N. over de Memoriën van* RENDORP. — Men had over deze zaak, zegt KLUIT (*Iets over den Eng. Oorl.* bl. 128.) eene vooraf gaande vraag kunnen voorstellen. Namelijk, of gedurende den oorlog tusschen Engeland en deszelfs volkplantingen, de Staten-Generaal zelve, zonder kwetzing van Engeland, zulk een voorloopig ontwerp van traktaat zouden hebben kunnen of mogen maken, of zelfs zulke bepalingen vooruit overleggen behoudens de vriendschap en het regt van twee vrije Mogendheden? Dit beantwoord zijnde, zegt hij, had mogelijk het andere van bijzondere personen ligter kunnen opgelost worden."

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

velen aan den Admiraal RODNEY en den Generaal VAUGHAN, om de vijandelijkheden tegen de bezittingen der Nederlanden in de Westindiën te beginnen. Den 27ften van Louwmaand werden deze bevelen ontvangen, en den 30ften reeds ging RODNEY van St. Lucia onder zeil met zestien fchepen van linie, eenige fregatten, bombardeergaljooten en andere kleine vaartuigen met krijgsvolk aan boord. Ten einde voor de Franfchen zijnen toeleg bedekt te houden, vertoonde hij zich met de geheele vloot voor Martinique, en liet er den Onder-admiraal DRAKE met zes linie-fchepen en twee fregatten achter, om tevens het oog te houden op twee linie-fchepen en twee fregatten, die dezelve in de baai van Fort-roijal hadden, terwijl de overige vloot des avonds naar St. Eustatius koers zette. De Onder-admiraal HOOD werd met eenige fchepen vooruit gezonden, om de baai van dit eiland te bezetten, en het uitloopen van oorlogfchepen of koopvaarders te voorkomen. Op den 3den van Sprokkelmaand zeilde de geheele vijandelijke vloot de baai in, waar flechts één fregat, de Mars van zes-en-dertig ftukken, onder bevel van den Kapitein F. S. Grave VAN BIJLANDT, doch eene groote menigte lag van koopvaardijfchepen en vaartuigen van allerlei grootte en daaronder vele rijk geladen. Geheel onkundig van de vrede-

debreuk, zond VAN BIJLANDT eene sloep naar den Engelschen Bevelhebber, om hem, naar gewoonte, te doen begroeten en zijnen dienst aan te bieden: doch het wegblijven der sloep deed hem weldra het ergste vermoeden. De Engelschen hadden reeds hunne oorlogschepen tegen de batterijen gerigt, en hun krijgsvolk ter landinge in gereedheid gebragt. Zij zonden daarna eerst de sloep terug, die zij bemanden, en met eene witte vlag naar den wal stuurden, om het eiland met zijne onderhoorigheden en al wat er op was en toebehoorde van wege den Admiraal RODNEY en den Generaal VAUGHAN in 's Konings naam op te eisschen, slechts één uur beraads vergunnende aan den Gouverneur. De Graaf VAN BIJLANDT de sloep over de reede ziende varen, vuurde er op, doch zonder te treffen, en nu kwam er een Engelsch Officier aan zijn boord, om zijn schip op te eisschen in 's Konings naam, die den oorlog aan het Gemeenebest had verklaard. Zijn antwoord, dat hij de vijandelijkheden zou afwachten, was het sein voor drie linieschepen, die terstond op zijn fregat vuurden. Hij beantwoordde dezen aanval met eene volle laag, doch streek daarna de vlag voor de overmagt.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

Op het eiland was de verbazing en schrik bij de regering en ingezetenen even groot.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

Het schriftelijk antwoord op de schriftelijke opeissching was: „ de Gouverneur DE GRAAF, niet in zijne magt hebbende eenigen wederstand te bieden aan de Britsche magt, die voor het eiland St. Eustatius is verschenen, geeft hetzelve over met al, wat daartoe behoort, aan den Heer G. B. RODNEY en den Generaal VAUGHAN. Wel kennende de eer en menschlievendheid van deze twee opperbevelhebbers, beveelt de Gouverneur de stad en derzelver inwoners aan derzelver genade en goedertierenheid." — Terstond daarop namen de Engelschen bezit van het schip Mars, hetwelk zij in hunnen dienst stelden om op de Hollanders en andere vijanden der Britten te kruissen, en van het eiland, van welks fort Oranje, schoon door hen George genoemd, zij de Hollandsche vlag lieten waaijen, door welke list zij nog zeventien Hollandsche koopvaardijschepen, die van alles onbewust de baai inliepen, magtig werden (1).

Dood van den Schout-bij-Nacht CRUL.

Op het vernemen, dat ruim een etmaal voor hunne komst de Hollandsche Schout-bij-Nacht CRUL op het oorlogschip Mars van zestig stukken, ten geleide van drie-en-twintig

(1) Jaarb. 1781. bl. 784—787. — Res. Gen. 1781. 21 Maart.

tig rijk geladene koopvaarders naar Europa was onder zeil gegaan, vaardigde RODNEY dadelijk twee linieschepen en een fregat af om dit konvooi tot op de hoogte van de Bermudes te vervolgen. Zij haalden hetzelve des anderen daags reeds op de hoogte van Antigua in, omringden den Schout-bij-Nacht en riepen hem toe: „ strijk de vlag en draai bij!" Zijn antwoord was: „ zulks niet te kunnen en de reden daartoe niet te weten." Het grootste oorlogschip gaf hierop de laag; dezelve werd beantwoord en een gevecht begon, in welks aanvang de Schout-bij-Nacht zelf doodelijk werd gewond. De Luitenant VAN HALM wilde den strijd vervolgen, doch zijne onderste batterij, welks stukken met de trompen in het water haalden, niet eens kunnende gebruiken, zag hij zich genoodzaakt na een half uur vechtens te strijken. Hij had vier dooden en vier en twintig gekwetsten, waarvan er nog vier overleden; het schip was zoo reddeloos in mast en want geschoten, dat het door de Engelschen op het sleeptouw genomen en alzoo met het geheel konvooi naar St. Eustatius gevoerd werd; slechts één schip was het ontsnapt, doch werd, achter Engeland omzeilende, genomen en in Ierland opgebragt. — VAN HALM mogt, op zijn verzoek, aan boord blijven, zoo lang er het lijk van den Schout-

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

Schout-bij-Nacht op was, hetwelk op het eiland met alle krijgseer werd begraven. Een gedenkpenning bewaart de gedachtenis van zijnen roemvollen dood (1).

Het volk der Hollandfche fchepen te St. Eustatius gevonden, en dat van het opgebragt konvooi werd met de fchippers en ftuurlieden naar Antigua gebragt en gevangen gezet, nadat aan hetzelve alles, behalve de noodige kleeding, was ontnomen.

Ontzettende buit op St. Eustatius geroofd.

Alhoewel klein van omvang, bergachtig en op zich zelf van weinig waarde, was St. Eustatius door deszelfs ligging als het middenpunt van den koophandel en de markt van alle Europefche noodwendigheden voor Amerika geweest, hetwelk bij de onlusten tusfchen Engeland en deszelfs Noord-Amerikaanfche volkplantingen en nog meer na de vredebreuk tusfchen Frankrijk en Engeland eene overgroote bevolking tot zich had getrokken. Elk, die er flechts gevestigd was, kon rijk worden, fchoon huis- en pakhuishuren, zoo wel als alle levensmiddelen, tot eenen ongeloofelijken prijs geftegen waren. De toevoer van allerhande koopwaren, kon in de pakhuizen niet worden geborgen, de ftranden zelve lagen met tabak- en zuikervaten als overdekt. Geheel dien

(1) Jaarb. 1781. bl. 792.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

dien schat met omtrent twee honderd schepen, drie millioenen aan gereed geld en eene groote menigte oorlogsbehoeften, rekenden zich de veroveraar een wettigen buit; dezelve werd door hem geregeld opgeëischt en ingevorderd, zonder dat zijn krijgsvolk eenige plundering kon aanrigten, doch waarbij de inwoners, en vele Israëliten onder dezelve, zich hadden te beklagen over de volkomenste uitschudding, als ware RODNEY de kapitein eener rooverbende, en niet de Admiraal eener, openbaren krijg voerende, beschaafde natie geweest (1).

De tijding dezer verrassing van een weerloos eiland werd, als die eener roemruchtige overwinning, te Londen uit het geschut van den Tower verkondigd en op verscheidene plaatsen aldaar met kunstverlichting der huizen gevierd. Men bedroog zich evenwel, in al het veroverde voor vreemden buit van Franschen, Hollanders en Amerikanen te houden; men kreeg eerlang overvloedig bewijs, dat de onderdanen des Konings zelve den handel aldaar, sterker nog dan de Hollanders, hadden gedreven. Hetzelfde had plaats gehad op het naburig eiland St. Martin, gedeeltelijk den Fran-

(1) Jaarb. 1781. bl. 789–796, 820, 1225 en 1993.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

Franſchen, gedeeltelijk den Hollanders toebehoorende, hetwelk terſtond na de verrasſing van St. Eustatius, even als de bezitting Saba, was opgeëischt. Beide hadden zich den 5den van Sprokkelmaand zonder eenig beding, op beſcheidenheid overgegeven (1).

De kooplieden te Londen doen verzoek bij het ministerie en den Koning tegen het prijsverklaren hunner goederen op St. Eustatius.

De kooplieden te Londen, op de West-Indiën handelende, kwamen op het vernemen der handelwijze van RODNEY bijeen, en beſloten 's Konings Staatsdienaars te verzoeken, dat de goederen van bijzondere perſonen op de eilanden St. Eustatius en St. Martin den eigenaren niet mogten ontnomen worden; doch zij ontvingen tot antwoord: „ dat de Koning aan de veroveraars had gelieven over te laten zijne regten; maar dat de bewoners aldaar verzekerd zouden worden in het bezit hunner plantagiën, ſlaven, huizen en huishoudelijke zaken." Met dit antwoord weinig vol-

(1) Jaarb. 1781. bl. 796. — In den *Post van den Nederrhijn* (D. I. bl. 114) verzekerde men, geheel echte berigten te hebben, dat de Ridder YORKE zelf tot tweemaal toe eene groote partij haver, waaraan hij wist, dat de Noord Amerikanen gebrek hadden, naar St. Eustatius had gezonden, en wel op de eerſte met drie kapitalen winst. — Dat hij ook eene groote partij meel zou verzonden hebben, was zoo volkomen blijkbaar niet.

voldaan, wendden zij zich met een verzoekschrift tot den Koning, waarin zij betuigden, het als eenen ſtelregel onder beſchaafde natiën, op de menſchelijkheid en gezonde ſtaatkunde gegrond, te hebben aangemerkt, dat de oorlog behoorde gevoerd te worden met de minst mogelijke benadeeling der bezittingen van partikulieren, in de aangevallene of veroverde landen gevonden, en dat de inwoners van plaatſen, die zich zonder eenigen tegenſtand op beſcheidenheid hadden voorgegeven, terſtond, als onderdanen geworden van den zegepralenden Souverein, regt op derzelver veilig bezit verkregen, terwijl tevens den Britſchen onderdanen van Zijne Majesteit de handel op die eilanden nooit was verboden; dat zelfs die handel onlangs was aangemoedigd door eene Parlements-akte omtrent de vrijheid van invoer des Amerikaanſchen tabaks op de Britſche eilanden en van daar in Groot-Brittannië, waardoor vele van 's Konings getrouwſte onderdanen zich als algemeene handelaars op die Hollandſche eilanden hadden nedergezet, terwijl anderen als Agenten voor de Hollandſche en Engelſche kooplieden op die zelfde eilanden zeer vele goederen en waren voor rekening der gemelde kooplieden hadden afgeſcheept; met beroep op het eiland Grenada, door de Franſchen veroverd met volkomene vrijlating der

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

goederen en koopwaren, zelfs die op de kaaijen en oevers diens eilands gevonden waren; ja op 's Konings eigen gedrag, in het begin zijner regering bij het innemen van Dominique. Zij betuigden eindelijk niet te kunnen begrijpen, dat de bezitneming dezer eilanden uit eene fchandelijke roofzucht, maar uit groote ftaatkundige oogmerken, om aan den vijand in het vervolg de voordeelen van deze markt te benemen, zou gefchied zijn; en meenden aan Zijne Majesteit te moeten voordragen, dat zulk eene handelwijze den vijand tot wanhopigen tegenftand zou aanfporen en een roofziek ftelfel invoeren, voor partikulieren verderfelijk, en van geen wezenlijk nut voor de belanghebbende Mogendheden.

RODNEY in het Parlement beoordeeld.

Een Lid van het Parlement CH. BUNBURY, verklaarde op dit ftuk, het denkbeeld niet te kunnen verdragen, dat een Engelsch Vorst overtroffen werd in edelmoedigheid door een' Franfchen Koning. — Mr. BURKE fprak eene redevoering uit, van twee en een half uur, waarin hij het gehouden gedrag van RODNEY ten toon ftelde, als ftrijdig met de wetten der volken, en van zulk eenen aard als bij menfchen geheugen, of ten minfte federt vijftig jaren bij eene onvoorwaardelijke overgaaf, geene plaats vond, dermate afftekende bij het gedrag der Franfchen op Grenada, dat het on-

ongehoord was, hoe ſtaatsdienaars zulk eene handelwijze toejuichten en goedkeurden. — Lord GERMAINE, 's Konings Staats-ſecretaris beantwoordde BURKE, met de geruststelling: „ dat er bevelen waren afgevaardigd, om de goederen der Britſche onderdanen te mijden en, zoo veel mogelijk, te beſchermen; doch wat de Hollandſche eigendommen aanging, derzelver verbeurdverklaring voor de Kroon of voor de veroveraars was geſchied volgens krijgsregt, hetgeen vijandelijke magazijnen mogt veroveren en vernielen; en St. Eustatius was de ſtapelplaats of het magazijn voor Frankrijk en Amerika; men behoefde den inwoners hunne vaste goederen alleen te laten; bij de vergelijking met Grenada beriep hij zich op het verſchil van een eiland, welks welvaart alleen in den landbouw beſtond, en dat van een barren grond, waarop een gemengde hoop van vijanden derzelver magazijnen tot der Engelſchen vernieling had aangelegd; dit onderſcheid was dan ook voldoende gebleken in het gedrag van den zelfden Admiraal met opzigt tot Demerary en Esſequebo, aan welke koloniën, door hem in denzelfden ſtaat, als Grenada door de Franſchen, bevonden zijnde, hij dezelfde voorwaarden had ingewillgd (1)."

De

(1) Jaarb. 1781. bl. 796—807. 1075—1080.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

De laatste aanmerking van den Staats-secretaris, wiens gansche antwoord niet meer, dan eene onbeschaamde uitvlugt mogt heeten, maakt ons opmerkzaam, dat inmiddels de nieuwe verovering eener Westindische kolonie had plaats gehad, en smartelijk valt het te bevinden, dat hierbij zelfs geene verovering gezegd kan worden plaats gehad te hebben, daar veeleer, aanbod en overgaaf aan den vijand de schandelijke namen zijn, die het verlies van Demerarij en de rivier Essequebo, aan de vaste kust van Amerika, moest dragen.

Overgaaf van Demerary aan de Engelschen.

De Heer J. CLARKE, in het begin van Sprokkelmaand gereed om van Demerary naar de Barbados te vertrekken, wanneer het gerugt reeds aan de rivier liep van den oorlog, onderhield den Gouverneur van Demerary P. VAN SCHUIJLENBURG over den weerloozen staat der volkplanting en den last, dien dezelve van de Engelsche kapers stond te lijden; waarop door denzelven geantwoord was: „liever de vlag te zullen strijken voor een Konings schip, en liever aan een 's Konings officier de hand te willen geven, dan de inwoners of zich zelven bloot gesteld te zien aan de mishandelingen van kapers." CLARKE, als bevragter medevarende met eene Hollandsche sloep, werd genomen en te Barbados opgebragt. Aldaar eene

eene menigte kapers gereed vindende, om naar Demerary te zeilen en er eene plundering aan te rigten, en aan het gehouden gesprek indachtig, gaf hij er den Bevelhebber van Barbados kennis van, die daarop het uitzeilen der kapers belette en eenen brief schreef aan SCHUIJLENBURG, van dezen inhoud: „ om aan uwe begeerte te voldoen, zend ik den Luitenant FORREST met eene vredevlag, welke vlag de Bevelhebber van 's Konings schip u zal brengen, en gelegenheid verschaffen, om de volkplanting onder uw bewind over te geven op dezelfde voorwaarden, als RODNEY en VAUGHAN aan St. Eustatius, St. Martin en Saba hebben toegestaan." Het antwoord van SCHUIJLENBURG behelsde wel de bereidvaardigste overgaaf, doch het verzoek tevens, daar de gemelde voorwaarden niet vertoond werden, om aan twee Heeren, aan den Admiraal RODNEY door hem afgevaardigd, des nader verslag te geven. Op den 14den van Lentemaand werd aan deze Heeren door RODNEY en VAUGHAN eene afkondiging medegegeven, waarbij zij deze overgave op bescheidenheid aannamen en aan de inwoners het volle bezit toestonden van hunne goederen en om volgens hunne tegenwoordige wetten geregeerd te worden, tot tijd en wijle Zijner Majesteits welbehagen zou

G 2 zijn

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

zijn bekend geworden. De goederen, krijgsbehoeften enz. behoorende aan de Westindische kompagnie moesten worden overgeleverd aan 's Konings officieren, die den inwoners den eed van getrouwheid aan den Koning zouden afnemen. — De Nederlandsche koopvaardijschepen, aldaar door Engelsche kapers bemagtigd, werden door RODNEY aan de Engelsche Admiraliteit toegewezen, dewijl de kapers geene kommissie hadden gehad om die te nemen. — De Staten van Zeeland het berigt hiervan ontvangende op den 30sten van Grasmaand vernamen zulks met de uiterste verontwaardiging en besloten, bij de Staten-Generaal ten sterkste aan te dringen, dat de Gouverneur en Raden der volkplanting bij hunne terugkomst in Holland, dit hun gedrag zouden verantwoorden en, wanneer zij aan pligtverzuim mogten schuldig bevonden worden, naar verdienste worden gestraft. — Het algemeen gevoelen vermoedde, dat misschien onder de Raden zich planters bevonden, wier plantagiën door zware geldleeningen in Holland gegedrukt, naar verandering van opperbestuur wenschten ter verademing van onder den last van derzelver renten: maar ook dit genot was van korten duur, daar in het begin van het volgende jaar de herneming door de Franschen

fchen even zeer zonder flag of ftoot plaats had (1).

Had Lord GERMAINE de betere behandeling van de inwoners van Demerary door RODNEY aan het verfchil van den grond der volkplanting, onbeduidend genoeg, toegefchreven; mogt dit met veel meer regt aan de vrijwillige overgaaf derzelve, door de bloohartige, indien al niet trouwlooze regering, worden geweten, die zelfs alle gewaand oorlogsregt had ontdoken: twijfelachtig werd het, of RODNEY geene andere drangreden had gevonden, om van zijn roof- en plunderftelfel af te gaan, daar de Franfche Bevelhebber van Grenada, op het vernemen zijner handelwijze op St. Eustatius, RODNEY had doen weten, dat hij, indien hij aldus voortging, bij wijze van wedervergelding de Engelfche kooplieden op denzelfden voet zou behandelen. — Het Hof van Verfailles kwam daarna ook met een befluit van den Staatsraad voor den dag, waarbij bevolen werd wedervergelding te oefenen op het eiland Grenada en op de andere veroverde eilanden, om de kooplieden, die te St. Eustatius beroofd waren,

(1) Jaarb. 1781. bl. 108, 1417. — Jaarb. 1782. bl. 1461. — Notul. van Zeeland. 1791. 30 April. — Ref. Gen. 1781. 3 Mei. — *Post van den Nederrhijn*. D. I. bl. 135. — Jaarb. 1782. bl. 424 en 637.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

ren, schadeloos te stellen; hetwelk zoo zeer bij het Britsch Ministerie werd ter harte genomen, dat een Kommissaris van hetzelve de uitvoering daarvan te Parijs kwam voorkomen door de belofte der vergoeding van hetgeen onregtvaardig genomen, beroofd, geplunderd en verkocht was op St. Eustatius (1).

Openbare veiling van den buit op St. Eustatius.

Op dat eiland zelf had zich RODNEY noch door de bedreiging wegens Grenada, noch door de klagten der Engelsche kooplieden op het eiland St. Cristophe, zelve daarbij sterk betrokken, laten wederhouden in de strengste uitvoering zijner gewelddadige bevelen. Het aan den man helpen der geroofde goederen ging evenwel bij gebrek aan mededinging niet gemakkelijk nog voordeelig. De kooplieden van de Deensche Westindische eilanden, inzonderheid van St. Thomas, kwamen, als de eenige onzijdige, koopers op en kochten ze tot spotprijs. Geheele volgeladen pakhuizen en schepen werden in eenen koop geveild, en mogten geen vierde van de waarde gelden; en nog zouden de inkoopers onvermogend zijn geweest, om alles, ook tot den geringsten prijs, te nemen, indien de Noord-Amerikanen, zoo wel als de Franschen, geen middel gevonden

(1) Jaarb. 1781. bl. 820 en 1782. bl. 326.

den hadden om door eene derde of vierde hand daarin deel te krijgen. De Deensche eilanden geraakten dus gemakkelijk in bloei en St. Thomas, waar zich de voornaamste kooplieden van St. Eustatius nederzetteden, werd eene nieuwe stapelplaats voor de Westindiën, waar de handel nu even levendig werd gevoerd.

De voornaamste roof van RODNEY door den Franschen Admiraal DE LA MOTHE PIQUET heroverd.

Den 19den van Lentemaand zond RODNEY eene vloot, met zuiker, koffij, tabak, indigo en rijst beladen en door twee oorlogschepen en twee fregatten begeleid, aan wier boord de tot geld gemaakte buit en een gedeelte van den geroofden schat geborgen was, naar Engeland. De Fransche Admiraal DE LA MOTHE PIQUET, gewaarschuwd door een' kotter, gelijktijdig van Martinique gezeild en in Brest binnengeloopen, kwam deze vloot met zeven oorlogschepen tegen en ontnam haar op den 2den en 3den van Bloeimaand drie en twintig schepen, welke hij in Brest opbragt, het aan de logheid van zijn schip van 110 stukken wijtende, dat hem de twee oorlogschepen en twee fregatten met nog eenige koopvaarders waren ontkomen. Alle de hernomene krijgsgevangene Hollanders werden in vrijheid gesteld, doch schepen en goederen, reeds Engelsch eigendom geworden, bleven, naar krijgsregt, de buit der hernemers, het-

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

welk den oorspronkelijken eigenaars alleen den schralen troost liet, dat zij den vijand ontrukt en in de handen van vrienden gekomen waren: doch men had zich met edelmoedigheid gevleid, zonder aan het regt van den oorlog te denken (1).

St. Eustatius door de Franschen hernomen.

RODNEY en VAUGHAN kwamen in Herfstmaand te Londen terug, alwaar den eerstgenoemden in eene gouden doos het stadsburgerregt werd aangeboden, en aan beide goedkeuring en lofspraak van het Hof wedervoer, hetgeen zich echter zoo min op eenigen roem, als op eenig duurzaam voordeel van deze onderneming kon verheffen; want was St. Thomas een ander St. Eustatius geworden, het bezit zelf van dit eiland mogt voor Engeland dit zelfde jaar niet uitduren. De Markgraaf DE BOUILLÉ, Bevelhebber van Martinique, vernam, dat St. Eustatius door den Engelschen Bevelhebber COCKBURN vrij zorgeloos bewaakt werd, na slechts batterijën aangelegd te hebben, waar men voor eene landing vreesde, terwijl men zich overigens op de ongenaakbaarheid des eilands voor schepen en op de onbeklimbaarheid van deszelfs rotzen voor krijgsvolk verliet. Op dit berigt liep

(1) Jaarb. 1781. bl. 1081. *Post van den Nederrhijn*, D. I. bl. 153.

liep BOUILLÉ den 15den van Slagtmaand met drie fregatten, vier gewapende vaartuigen en twaalf honderd man in zee, doch verborg voor andere naburige eilanden zijnen toeleg door een zoo grooten omweg, dat hij niet voor den 25ſten bij St. Eustatius kwam, in welks nacht hij het van achteren overrompelden. De onderneming werd ten uiterſte hagchelijk bevonden, maar met zoo grooten moed als beleid volbragt. Omtrent één uur voor het aanbreken van den dag hadden niet meer dan vier honderd man met een Bevelhebber aan land kunnen komen, zonder hoop op verderen bijſtand, zijnde de meeste booten en ſloepen vergaan, en hebbende zich de fregatten van de kust verwijderd. De Engelſche bezetting bedroeg ſchier het dubbeld dezer manſchap, doch tusſchen vier en vijf uren in den morgenſtond overvallen, terwijl ſlechts een klein gedeelte in de wapenen was, hetwelk, na één ſchot uit het geweer der Franſchen, ſchielijk door de bajonetten uit een werd gedreven, had de overgaaf zonder verderen wederſtand plaats.

Saba en St. Martin tevens heroverd door de Franſchen.

Nog werden honderd man, onder bevel van DE DAMAS, door BOUILLÉ afgezonden, om Saba te vermeesteren, door eenen inwoner van dat kleine eiland zoo wel geleid bij hunne landing, dat zij in den rug kwamen van zes-

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

tig Engelschen, die zich zonder tegenweer overgaven. Zoo ook viel het eiland St. Martin, waar eene zwakke bezetting lag, den Franschen terstond in handen. BOUILLÉ liet op St. Martin het fort slechten, het geschut in zee werpen en de bezetting wegvoeren. Op St. Eustatius liet hij den officieren op hun woord van eer het vertrek naar een Britsch eiland ter hunner keuze vrij, maar de bezetting werd ingescheept en naar Martinique gevoerd.

Men vond aan het huis van den gewezen Bevelhebber COCKBURN vele zakken met geld, met de namen van inwoners daaraan gehecht, en in deszelfs bewaring gesteld tot nadere uitspraak van het Hof van Engeland. BOUILLÉ, zich van de echtheid der bewijzen van eigendom overtuigd hebbende, gaf het geld aan de inwoners terug. Andere zakken, aan RODNEY, VAUGHAN en andere Engelsche officieren opgeschreven, eigende hij zich toe en deelde ze onder zijne manschap uit. COCKBURN zelf wees eene aanzienelijke som aan, welke hij zijn eigendom verklaarde en voor zich verzocht; BOUILLÉ vernam daarover de gedachten zijner officiers, en het verzoek werd toegestaan.

De oude Hollandsche bewoners en gewezen burgers van St. Eustatius, vernamen voorts, bij eene treffende aanspraak, de verklaring van BOUILLÉ, dat hij het eiland had hernomen

op

op bevel van zijnen Koning, maar niet om daarmede deszelfs bezittingen in de Westindische zeeën uit te breiden, eeniglijk om het aan de overweldiging te ontrukken en, bij deszelfs vorigen regeringsvorm, onder de Souvereiniteit der Algemeene Staten te herstellen, doch door zijne troepen bezet te houden, tot dat dezen door die van H. H. M. zouden zijn vervangen; weshalve hij, voor het tegenwoordige, in het Burgerlijk bestuur regenten uit de inwoners aanstelde, om naar de oude wetten te regeren. De Hollandsche vlag op het fort, door de Fransche fregatten van de reede begroet, gelijk deze de wederkeerige eer van het fort genoten, bekrachtigde openlijk deze verrassende edelmoedigheid, schoon men daarna de Engelsche vlag, ter misleiding van Engelsche schepen, nog eenigen tijd liet waaijen, om derzelver list met gelijke list te betalen (1).

Twee

(1) Jaarb. 1782. bl. 54, 117. Ref. Gen. 1782. 8 Jan. Het geld, aan de inwoners terug gegeven, beliep een millioen guldens; dat, onder de Franschen als buit gedeeld, omtrent acht tonnen gouds; waarbij uit vijf of zes vijandelijke schepen ter reede liggende nog een paar tonnen gouds kwam, waaruit elke soldaat, die aan de overrompeling deel had gehad, 100 kroonen bekwam. Het eiland zelf had nieuwe batterijen gekregen, door de Engelschen aangelegd.

I. BOEK. V. HOOFDST.

1781.

De Berbice aan de Engelschen overgegeven.

Twee Engelſche kapers waren met landingstroepen in Rio de Berbice gekomen, hadden er de plantagie van den Heer VAN KINSBERGEN, bevorens Kapitein in 's Lands dienst, die zich vruchteloos verdedigde, in brand geſtoken, en de aldaar liggende ſchepen weggenomen. De bezetting van veertig man was ſchandelijk overgeloopen, en de Gouverneur in Rade kondigde den 14den van Lentemaand af, dat de volkplanting aan de Engelſchen was overgegaan op voorwaarde, dat alle de ingezetenen in het gerust bezit hunner goederen zouden blijven, weshalve zij alle vermaand werden hunne huizen of plantagiën niet te verlaten. De overgaaf was, gelijk die van Demerary een eigen aanbod geweest. Al wat aan het Beſtuur dezer volkplanting toebehoorde, werd verbeurd verklaard in den naam van den Koning van Engeland.

Demerary en Berbice in het volgende jaar eerst door de Franschen heroverd.

Demerary en Berbice bleven dit geheele jaar in de magt der Engelſchen; de Franſche Bevelhebber de Graaf DE KERSAINT heroverde de eerstgenoemde volkplantig op den 30ſten van Louwmaand 1782, de laatstgenoemde op den 12den van Sprokkelmaand, onder herſtel der Hollandſche wetten en regering, tot nader bevel des Konings van Frankrijk (1). Van

(1) Gen. Reſ. 1781. 26 Junij. — Jaarb. 1781. bl. 1417. 2263. en 1782. 71. 425 en 639.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

Suriname verdedigd.

Van Suriname kwamen betere berigten in. Eenige Engelfche kapers waren wel de rivier opgezeild, doch door de aldaar liggende fregatten afgewezen. De Kapitein DE ROOK had er de vredebreuk bekend gemaakt en nam bij zijnen terugtogt om den Noord een Engelsch brigantijnfchip, hetwelk hij den 25ften van Zomermaand binnenbragt, zijnde het eerfte vijandelijk fchip, hetwelk na de oorlogsverklaring door een Hollandsch oorlogfchip was genomen (1).

Curacao behouden.

Twee oorlogfchepen, onder bevel van de Kapiteins RIETVELD en CRAS, op het tijdftip der vredebreuk naar St. Eustatius beftemd, doch met deszelfs lot onderweg bekend geworden (2), waren op Curacao behouden aangekomen. Zij vonden er nog twee fregatten, die gezamenlijk, bij de gunftige ligging des eilands en de gepaste voorzorgen ter verdediging, aan de Engelfchen den moed tot eenen aanval benamen. De Kapitein J. BOOT nam een van de twee Engelfche kapers, van zes en twintig ftukken, die zich op de hoogte der volkplanting durfden vertoonen; hij bediende zich van dat zelfde vaartuig tot een kruistogt rondom het ei-

(1) Jaarb. 1781. bl. 1231.
(2) Zie boven bl. 6.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

eiland, waarop de Luitenant A. H. DE RICHEMONT de Hollandfche vlag voerde (1).

Delmina dapper verdedigd.

Delmina op de kust van Afrika werd door den Bevelhebber HEIJKOOP dapper verdedigd tegen een Engelsch fregat, hetwelk, met het Engelfche krijgsvolk uit de vesting Commanij in Bloeimaand twee dagen lang de vesting Vredeburg beftreed. De vijand werd niet flechts verdreven, maar hem zelven de bezitting Sacconde ontnomen (2).

Zoo was dan voor de Westindiën niet alles verloren, maar een drietal volkplantingen door trouw en moed van de bezetting en de ingezetenen behouden, tegen twee trouwloos en laf hartig overgegevene en eene bezweken voor de overmagt. Het weder ontweldigen der laatstgemelden aan den vijand hield, ten aanzien van St. Eustatius alleen, het gevoel van zwaar verlies voor den handel en fcheepvaart levendig, daar de edelmoedigheid van BOUILLÉ het terug gehoudene van LA MOTHE geenszins kon vergoeden.

Ten einde beider verfchillend gedrag geen verkeerd oordeel over hunne denkwijze doe vellen is het noodig, alhier te vermelden, hoe

(1) Jaarb. 1781 bl. 1229 en 2227.
(2) Jaarb. 1782. bl. 740.

hoe veel te dezer zake van de dagteekening afhing der herneming van RODNEY's buit.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

Verdrag met Frankrijk over wederzijds hernomene schepen uit de handen der Engelschen.

Reeds in de helft van Louwmaand had onze Gezant te Parijs aan H. H. M. in bedenking gegeven, of het niet noodig zou zijn, eene of andere schikking aangaande de koopvaarders van het Gemeenebest te maken, die door de Engelschen genomen, en door de Franschen hernomen zouden worden. — H. H. M. verklaarden zich bereid en genegen tot eene overeenkomst, zoo als die van 1689 met Engeland alsmede die van 1748, doch onder de noodzakelijke veranderingen, waaromtrent zij hunnen afgezant gelastigden. — Het onderhoud met 's Konings Staatsdienaar den Graaf DE VERGENNES had in Sprokkelmaand plaats, en leverde terstond een ontwerp van schikking op, waarop de bedenkingen van H. H. M. werden vernomen; die voorts in een nieuw onderhoud met DE VERGENNES overwogen werden, waarvan in Grasmaand een nader berigt inkwam, hetwelk door H. H. M. op nieuw onderzocht zijnde, aan deze zaak eerst in Bloeimaand haar beslag gaf, zoodat op den 16den dier maand het verdrag tusschen den Koning van Frankrijk en dezen Staat betreffende de prijzen, die hernomen zouden worden, wederzijds geteekend en bekrachtigd werd. Hetzelve bepaalde: 1.) een vaartuig door Fransche

of

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

of Hollandsche kapers hernomen, wordt aan den eersten bezitter terug gegeven, geene vier en twintig uren in des vijands magt geweest zijnde, tegen betaling van een derde der geheele waarde van schip, lading en geschut; 2.) langer, dan vier en twintig uren in 's vijands magt geweest zijnde, behoort het geheel aan den Hernemer; 3.) door een schip van oorlog des Konings of der Vereenigde Nederlanden hernomen binnen de vier en twintig uren, wordt het terug gegeven tegen het dertigste gedeelte van de volle waarde, ten geschenke aan de manschap van het hernemende schip uit te deelen; doch een tiende gedeelte na langer verloop dan vier en twintig uren; 4) de wederzijdsche oorlogschepen en kapers worden in elkanders havens toegelaten met derzelver prijzen, die aldaar ontladen en verkocht kunnen worden, behoudens de beoordeeling van de wettigheid der wederzijdsche prijzen naar ieders eigene wetten en reglementen; 5) bij deze wetten en reglementen zullen de wederzijdsche natiën voor zich die verordeningen kunnen maken, welke zij noodig vinden ten opzigte der handelwijze, en welke hunne wederzijdsche oorlogschepen en kapers ten aanzien der vaartuigen, door hen genomen en in een der havens van de twee Staten opgebragt, zullen hebben in acht te nemen; — welk

welk laatste artikel eerst in Wijnmaand deszelfs volle beslag kreeg in een breedvoerig reglement wegens alles, wat in acht genomen moest worden bij het opbrengen van prijzen in de Fransche en de Nederlandsche havens (1).

Vruchtelooze opvraag der 23 koopvaarders, door DE LA MOTHE hernomen.

De herneming van de drie en twintig koopvaarders door DE LA MOTHE, op den 2den en 3den van Bloeimaand had alzoo veertien dagen voor de bekrachtiging van bovengemeld verdrag plaats gehad, en, zonder hiervan eens te gewagen, ontving onze Gezant, die derzelver teruggave aan de oorspronkelijke eigenaars had gevraagd, ten antwoord: „ dat de Koning niet dacht, dat deze opvraag kon plaats hebben, daar die vloot, door de Engelsche genomen na zich van St. Eustatius meester te hebben gemaakt, en na dien tijd naar Engeland verzonden zijnde, een Engelsch eigendom was, en dus niet als hernomen kon worden aangemerkt (2)."

Weinig baatte het den lijders dezer schade het verlorene als wettig verkregen eigendom in de handen van vrienden of als roofgoed in de magt van vijanden te zien, en evenwel was dit der verbittering tegen de Engelschen troost-

(1) Gen Res. 1781. 17 Jan. 5 April, 1, 9 en 16 Mei en 12 Oct. — Jaarb. 1781. bl. 1024 en 2090.
(2) Gen Res. 1781. 22 Mei.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

Behoud van de Kaap de Goede Hoop.

troostrijk, en zulks zoo veel te meer, als men reeds groote verpligtingen had aan de voorkomende zorg der Franſchen voor het behoud van de Kaap de Goede Hoop.

Terſtond bij de bekendwording der vredebreuk te Parijs had de Graaf DE VERGENNES aan onzen Gezant de gelegenheid van een zeilreeliggend ſchip naar het eiland St. Mauritius aangeboden, om de tijding over te brengen aan den Bevelhebber van de Kaap, hetwelk gereedelijk was aangenomen en bij een beſluit van H. H. M. van den 2den van Sprokkelmaand met erkentelijken dank vereerd (1). Daardoor was men den 29ſten van Lentemaand aan de Kaap alreeds bekend geworden met den ſtaat van oorlog, waartegen men echter zoo weinig was gehard, dat de Regering reeds alles verloren rekende op de ſchier gelijke tijding, door een onzijdig ſchip gebragt, dat de Engelſchen eene vloot onder bevel van JOHNSTONE hadden uitgeruſt; om de Kaap te veroveren. Gelukkig had hiertegen dezelfde zorg der Franſchen voorzien. DE VERGENNES had, namelijk, van LODEWIJK XVI het beſluit verkregen, om den Admiraal DE SUFFREN met zeven ſchepen, twaalf honderd ſol-

(1) Jaarb. 1781. bl. 82. Gen. Reſ. 1781. 2 Febr.

soldaten, boven het benoodigd scheepsvolk aan boord hebbende, derwaarts in zee te zenden, ten einde den wel verwachten aanslag der Engelschen te verijdelen. De verschijning van deze vloot op den 21sten van Zomermaand voor Baai Fals vervulde de Kaapstad met schrik, bevorens men vernam dat zij eene Fransche was, wier bekend geworden oogmerk de blijdschap nu nog zoo veel te levendiger maakte, als men tevens hoorde, dat dezelve reeds eene vijandelijke ontmoeting bij St. Jago met die van JOHNSTONE had gehad, welke, schoon zij haar eenig verlies had gekost, haar evenwel niet had belet, om de verrassing der Kaap door de Engelschen te voorkomen. Men maakte thans met den Franschen Admiraal gemeen overleg en schikking, om den verwachten aanval te leur te stellen. Men kon nu, zoo uit Fransche als Hollandsche krijgslieden, burgers en matroozen, eene bezetting van omtrent drie duizend weerbare mannen bijeen brengen: evenwel vermogt men daardoor niet alle vijandelijkheden der Engelschen te voorkomen. JOHNSTONE, vier zijner schepen vooruit gezonden hebbende om de gelegenheid te bespieden, vernam het berigt van de komst der Franschen, maar tevens, dat er vijf O. I. Kompagnieschepen in de weerlooze Saldanhabaai voor anker lagen, welke hij nu als zijne

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

prooi beſchouwde, gelijk hem tevens het ſchip *de held Woltemade*, met krijgs- en mondbehoeften en veel ſchats voor Ceylon beſtemd en door dit ſmaldeel genomen, werd aangebragt. Hij zelf ging nu met zijne vloot allereerst op deze prooi los, en het gelukte hem op den 20ſten van Hooimaand onder begunſtiging van eene donkere lucht de baai in te loopen en de vijf vermelde ſchepen zoo te verrasſen, dat zij maar even den tijd hadden om het aan den grond en tegen den wal te zetten, en dat de manſchap landwaarts in kon vlugten. Evenwel mogt hij er ſlechts vier bemagtigen; de Kapitein van het vijfde ſtak den brand in zijnen bodem, bevorens dien te verlaten, en bezwarelijk gelukte het den vijand de mededeeling daarvan aan de overigen te blusſchen; dit vijfde, ſchoon nog op ſleeptouw door hem genomen, ſprong in de lucht. Zwaar was het verlies dezer rijk beladene tehuis-vaarders voor de O. I. Maatſchappij, doch de Kaap was voor den Staat gered, en de vijand, die de Hout-baai tegen zijne verwachting verſterkt vond, keerde met zijne prijzen naar Engeland terug.

Ook Ceylon behouden.

Op Ceylon was de eerſte tijding der vredebreuk overgebragt door een Engelsch ſnauwſcheepje, hetwelk daags voor de eerſte tijding aan de Kaap gekomen, aldaar aangehouden,

en

en als een adviesjagt herwaarts gezonden was, en juist tijdig genoeg aankwam, om eene voorloopige onderhandeling ten einde aan de Engelschen eenige hulpbenden tegen HYDER ALY, hunnen vijand, te leveren, af te breken en de forten op Ceylon tegen hunne eigene onderneming in staat van tegenweer te stellen (1).

Zorgen te Batavia.

Den 5den van Zomermaand kwam de eerste tijding der vredebreuk op Batavia, alwaar in den verleden jare de overleden R. DE KLERK als Gouverneur-Generaal van Nederlandsch Indië door Mr. W. A. ALTING was opgevolgd. Men hield zich echter nog zoo weinig van hare echtheid verzekerd, dat men zich door een' Engelschen Kapitein, GORDON, die ze voor valsch uitkreet, liet overreden, om hem, uit zijn reeds opgelegd beslag, vrij te laten, waarvan hij zich terstond bediende om de Engelschen in de Indiën te gaan verwittigen van den oorlog, hetgeen der Maatschappij eene hoogst belangrijke bezitting kostte op de kust van Coromandel; want wat men daarna, beter onderrigt, op Java te werk stelde om geene schepen naar China, Bengalen, Suratte of de westkust te laten vertrekken, maar ze ten oorlog toe te rusten, en om voorts de landmagt te vermeerderen en eenen staat van verde-

(1) Jaarb. 1782. bl. 1312.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

Verlies van Negapatnam.

dediging te regelen, onder uitfchrijving van eenen plegtigen Bededag; de Engelfche Vice-Admiraal HUGHES, met den Bevelhebber der Britfche Landmagt MUNRO vereenigd, namen Negapatnam, na eene belegering van omtrent eene maand, bij verdrag in, en veroverden, in den aanvang van het volgende jaar ftormenderhand de forten Trinconomale en Oostenburg op Ceylon, waar zij goeden voorraad van krijgsbehoeften vonden (1).

Zoo was dan de vrees niet ongegrond geweest, dat het verlies der onwaardeerbare bezittingen in West en Oost de eerfte wrange vrucht zou zijn van een fteil wederftreven aan de belangen der Engelfchen, waarvoor zelfs geen verbond der gewapende onzijdigheid den Staat zou beveiligd hebben, al had het dezelve uitdrukkelijk in befcherming willen nemen en die befcherming tot geen ijdel woordenfpel doen worden. Men vernam de laatst vermelde flagen echter eerst lang daarna en durfde zich wel verzekeren, dat het eerst vermeld verlies uit der Franfchen herovering eenmaal weder terug zou keeren tot de bezittingen van den Staat. Het was er ook ver af, dat alle die uitkomften, hoe zeer niet te verhoeden, geheel lijdelijk waren af-

(1) Jaarb. 1782. bl. 676 en 1289.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

afgewacht van den aanvang des krijgs. Schoon weinig beantwoordend aan de geestdrift der natie, was toch alles ten oorlog toegerust, en zelfs de eer der Hollandsche vlag in vollen zeestrijd gewroken met eenen luister van Heldendeugden, die zelfs in den nacht van 's Lands diepste vernedering heeft geflonkerd.

Valsch alarm te Vlissingen.

Een valsch gerucht, dat Vlissingen door de Engelschen zou ingenomen zijn, had, als een onverwachte donderslag, op het laatst van Lentemaand, den geest der natie geschokt. De Wethouderschap dier stad stelde haar in staat van tegenweer, waarin schier de geheele burgerij met geestdrift deel nam; en men meende het niet volvoeren van eenen aanslag van Lord MULGRAVE's vloot in Hooimaand zeer wel te mogen toeschrijven aan den weerbaren staat van Vlissingen; schoon anderen meenden, dat MULGRAVE zelf geenen aanslag zou bedoeld en eeniglijk het ontrusten der kust en het bedrijveloos houden der Zeeuwsche en Hellevoetsche schepen beoogd hebben (1).

Oprigting van kaapreederijën doch met gering gevolg.

Zoo wel te Rotterdam, 's Gravenhage en Amsterdam, als in Zeeland waren spoedig kaapreederijën opgerigt geworden tot afbreuk van den vijand: doch de geruchten van vredesonderhandelingen, waarvoor het dan ook geenszins aan

(1) Jaarb. 1781. bl. 1586 en 1779.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

aan allen grond ontbrak, maakten de Amsterdammers huiverig voor nuttelooze kosten, wanneer het eens spoedig tot eenen zoen mogt komen; weshalve zij verzochten in dat geval van 's Lands wege schadeloos gesteld te worden, en hun de verzekering werd gegeven, dat, wanneer voor het einde van dit jaar last mogt worden gegeven tot het staken der vijandelijkheden, de helft der wezenlijke schade, ter begrooting van de Admiraliteit, aan de reeders uit de kas van het last- en veilgeld zou worden goed gedaan. Voorts werd aan de kapers toegestaan, om de veroverde schepen, welke zij binnen 's Lands havens niet konden brengen, te rantsoeneren, zonder echter in dat geval de belooningen te trekken, die op het opbrengen van vijandelijke schepen waren uitgeloofd. Den 3den van Sprokkelmaand was de eerste lastbrief door Zijne Hoogheid als Admiraal - Generaal verleend aan een kaperschip, te Rotterdam uitgerust (1).

Over het algemeen slaagden deze bijzondere ondernemingen wel niet ongelukkig, doch het in de lucht springen van een kaperschip, *de dappere patriot* genaamd en gevoerd door D. VERBOOM, na een hevig gevecht met een Engelsch

(1) Jaarb. 1781. bl. 111, 483, 647 en 762.

gelsch oorlogsfregat, en menige andere ramp schrikten eene grootere deelneming af. De spoedige overgaaf van twee nieuwe kotters, door J. en P. HOOGEBOOM, bijgenaamd *de aardappels*, van wie men zeer groote verwachting had gevoed, bleef zelfs niet buiten ergerlijke verdenking (1).

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

Welke afbreuk de kaapvaart aan de zeevaart der Engelschen ook mogt doen, zij kon de Nederlandsche niet beschermen.

De visscherij aanhoudend gestoord en weinig beschermd.

De dagelijksche visscherij vond zich aanhoudend blootgesteld aan vijandelijke stoornis en geweld. De nadering der Engelsche kapers tot voor de zeedorpen bragt niet zelden het krijgsvolk, aldaar gelegd, in beweging. De visschers zelve voorzagen zich van geweer en vereenigden hunne schepen tot kleine smaldeelen, om elkander tegen dezelve bij te staan, doch, door gebrek aan beleid en zonder eenig ligt gewapend vaartuig ter dekking, was die tegenweer meestal onbeduidend. Eenmaal bijgestaan door eene zijdsche bom, in dienst der Admiraliteit van Zeeland, gewapend met vier stukjes kanon en drie draaibassen, kwamen zij met den schrik voor eenen sterk gewapenden ka-

(1) Jaarb. 1782. bl. 665 en 671 — 1781. bl. 2264. *Post van den Nederrhijn* D. I. bl. 434.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

kaper vrij. Een vijandig oorlogsfregat deed daarentegen een Pettemer zeeschuit en twee Egmonder visschuiten deerlijk boeten voor de behandeling, door een Hollandschen kaper eenen Engelschen visscher aangedaan (1).

Weder-keerige ontheffing der schepen in vijandige havens van derzelver beslag.

Op voorgang der Algemeene Staten, met den 1sten van Sprokkelmaand, was door den Koning van Engeland, veertien dagen later, het wederzijdsch beslag opgeheven van de Engelsche en Hollandsche schepen, bevorens de vredebreuk in de havens van den Staat of van het Rijk gelegen: doch, was aan deze zijde daarvan uitgezonderd alle vervoer van krijgs- en scheepsbehoeften, granen, duiven- en paardenboonen; van 's Konings wege werd de lading van allen gezouten voorraad, zoo wel als van alle scheeps- en krijgstuig uitgesloten; ook moest de vrije lading zelve door het Admiraliteitshof voor Hollandschen eigendom zijn verklaard, hetgeen nog vele verbeurdverklaringen ten gevolge had. Daarentegen kwamen nog eenige schepen vrij, die in 1779 van onder den Grave VAN BIJLANDT bondbreukig waren weggenomen (2).

Meer dan drie honderd, in vreemde havens gelegen, schepen hadden van de Staten bevel gekre-

(1) Jaarb. 1781. bl. 868, 908 en 2271.
(1) Jaarb. 1781. bl. 397, 399, en 699 en 1410.

Schikkingen op schepen in vreemde havens liggende.

kregen, dezelve niet te verlaten. Dit werd door de Nederlandsche Consuls zoo streng gehandhaafd, dat zij aan dezelven niet wilden veroorloven in zee te gaan onder geleide van Fransche oorlogschepen, schoon last hebbende om de Hollandsche vlag te beschermen. De klagten daarover werden bij de Staten verhoord en den Consuls nadere bevelen gezonden, om allen, die genot van behoorlijk geleide konden hebben, te laten vertrekken, werwaarts het konvooi bestemd was. In Hooimaand werd het geheele verbod opgeheven en kregen de reeders, eigenaars en schippers het vrij gebruik hunner schepen, mits niet ten dienste van den Koning van Engeland of diens onderdanen (1). Alzoo ook werd het verbod, om schepen, in vreemde havens liggende, te verkoopen, op dringend verzoek van vele reeders en kooplieden eeniglijk bepaald tot de uitsluiting van den verkoop aan 's Konings onderdanen, en tot de zorg der tehuiskomst der Nederlandsche manschap; doch daarna werd dit verlof weder beperkt omtrent schepen in dit jaar gebouwd, of tot de groote en kleine visscherij bestemd, en voor de terugkeering der manschap den tijd van drie maanden vastgesteld (2).

Was

(1) Jaarb. 1781. bl. 247 en 2098.
(2) Jaarb. 1781. bl. 1033 en 2096.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

Inschikkelijkheden en bepalingen omtrent den handel.

Was alle uitvoer van krijgstuig, graan en eenige andere goederen naar Groot-Brittanje en de plaatsen, in- of buiten Europa aan hetzelve behoorende, verboden; de belemmering, die de handel daardoor ook in andere bestemmingen ondervond, bragt op het verzoek der kooplieden nadere verklaringen der Staten te weeg, dat men niet wilde beletten het verzenden van enkele tonnen pek, teer, ligt touwwerk en andere soort van goederen, geene oorlogsbehoeften zijnde, langs den Rijn en naar Brabant en Vlaanderen; ook werd het koper van de verbodene goederen uitgezonderd, zelfs mogt zeildoek, vlas en salpeter onder eenige bepalingen worden uitgevoerd (1).

Gelijk deze inwilligingen, hoe zeer zij ook konden strekken, om den Engelschen langs andere wegen te doen toekomen hetgeen zij behoefden, de moeijelijkheid kenmerkten van alle handelbepaling, zoo leverde het afspringen van een voorstel, hetwelk als echt vaderlandlievend door het algemeen was vernomen, eene opmerkelijke proeve, hoe omzigtig eene wijze staatkunde zich bij alle handelbeperking hebbe te gedragen.

De Regering van Rotterdam hield zich verze-

(1) Jaarb. 1781. bl. 95 en 751.

zekerd, dat er onder de handeldrijvende ingezetenen van Holland en in het bijzonder in hare ſtad een vrij algemeen begrip heerschte, dat aan de inwendige geſteldheid van Engeland en in het beſtaan van een zeer aanmerkelijk aantal van deszelfs ingezetenen, een gevoelige ſlag zou kunnen toegebragt worden, en hetzelve daardoor tot redelijke denkbeelden omtrent dezen ſtaat zou kunnen gedrongen worden, wanneer de Algemeene Staten den invoer verboden van Engelſche handwerken en in het bijzonder van zoodanige, welke voor velen dier ingezetenen eene dagelijkſche kostwinning en gewoon middel van beſtaan kwamen uit te leveren, en hier te lande konden worden ontbeerd, of, hetzij uit de Republiek zelve, hetzij van elders, zonder merkelijk nadeel der onderdanen van dezen Staat konden worden vervangen. — Derzelver afgevaardigden deden daartoe op den 28ſten van Sprokkelmaand een voorſtel ter Vergadering van Holland, ten einde hetzelve, aldaar aangenomen zijnde, te brengen ter tafel van H. H. M., gevende daarbij in bedenking, of niet nader zou behooren te worden overlegd, of en welke Oost- en Westindiſche Waren, uit de volkplantingen en bezittingen van Engeland aangebragt, zouden kunnen en behooren verbo-

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

Voorstel van Rotterdam tot verbod van Engelsche goederen.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

boden te worden binnen deze landen in te voeren (1).

Algemeen toegejuicht.

Dit voorstel van Rotterdam werd zoo bedachtzaam door de overige afgevaardigden voor derzelver zenders overgenomen, als onbezonnen in dag- en weekbladen toegejuicht. „Het is buiten tegenspraak, dus liet er zich de *Post van den Neder-Rhijn* over uit, dat indien er ooit voorslagen tot heil van de Republiek en verzwakking van den vijand gedaan zijn, die voorslag de eerste plaats onder dezelve verdient. Hoe noodzakelijk de wapening zelve zijn mogt om den vijand het hoofd te bieden, het volvoeren hiervan scheen allernoodzakelijkst, en indien het verwaarloosd en niet aangenomen wierd, zou men ligt in het vermoeden kunnen vallen, dat of eene verkeerde staatkunde of te weinig inzigt in het waar belang of wel eigenbelang tot 's Lands vernedering zamenwerkte (2)." Men vernam evenwel al spoedig dat de kooplieden van Amsterdam, hoezeer het vaderland minnend, en het onbaatzuchtig en zelfverzakend oogmerk der Rotterdammers prijzende, zwarigheden maakten in het voorgesteld verbod. Nu beweerde men: „ dat door het dragen en slijten van

(1) Res. Holl. 1781. 28 Febr.
(2) D. I. bl. 72.

van Engelſche handwerken hier te lande, en het langs dien weg verderven onzer eigene fabrijken, veelligt tweemaal honderd duizend menſchen minder, dan in de vorige eeuw, binnen het vaderland hun beſtaan konden vinden; terwijl men dezelven, de een door den anderen op vier gulden in de week gerekend, ten koste van vier honderd en zestien millioen Guldens 's jaarlijks in Engeland onderhield, en ten minſte ſedert dertig jaren aan den gang hield (1)."

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

De Regering van Amſterdam, de gedachten hunner kundigſte kooplieden hierop verzocht hebbende, vernam: „ dat, naar derzelver gevoelen, door zulk een verbod geen merkelijk nadeel aan Engeland en zeer veel ſchaden aan 's Lands ingezetenen zou worden toegebragt; dat zeer vele Engelſche goederen werden ingevoerd, maar ook weder voor ten minſte vier vijfde gedeelten naar Braband, Duitschland en elders werden uitgevoerd; — dat, indien zulks door de Hollanders niet geſchiedde, die verzending evenwel over Bremen, Hamburg, Ostende, Embden en andere plaatſen zou gebeuren," en dat dus Engeland ten hoogſte het vertier van dat vijfde gedeelte, hetwelk hier bleef, zou komen te verliezen, en hetwelk misſchien geen

Door de Amsterdamsche kooplieden wedersproken.

(1) Jaarb. 1781. bl. 681.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

geen honderdfte gedeelte uitmaakte van de geheele masfa, die, in Engeland gewerkt, aldaar zelfs verbruikt en naar alle werelddeelen verzonden werd, en dat derhalve de fchade van zulk een verbod, voor Engeland naauwelijks voelbaar zou zijn; — dat men daarentegen hier te lande verfcheiden duizenden van menfchen van hunne kostwinning zou berooven, die hun beftaan vonden in het verwen, perfen, droogfcheren en bereiden van Engelfche goederen, die hier voor een groot gedeelte wit en onbereid inkwamen, terwijl omtrent drie vierde gedeelten der katoen-drukkerijën van het bewerken en drukken der Engelfche lijwaten beftonden; dat voorts de uitvoer der ingebragte Engelfche manufakturen verbonden was met een aanmerkelijk vertier van inlandfche fabrijken; dat zulk een verbod, alhier, Duitschland, Braband en andere Landen de Engelfche goederen tot eigen gebruik langs andere wegen zou doen zoeken, waardoor men niet alleen gevaar zou loopen, van dezen ganfchen handeltak met alle deszelfs voordeelen te verliezen, maar een aanzienlijk nadeel lijden ten opzigte van den Duitfchen en Brabandfchen handel in het gemeen en bijzonderlijk ook ten opzigte van het vertier van zulke goederen, die hier te lande nog met voordeel werden bewerkt; de handel een-

eenmaal elders overgebragt en gevestigd, zou na het herstel van den vrede niet ligt wederkeeren; ook kon men het grootst gedeelte der Engelsche wollenstoffen hier volstrekt niet ontberen voor den landman, zeeman, min gegoeden burger en de godshuizen, zoodat het gevolg des verbods eeniglijk strekken zou, om die genen, wier pakhuizen vol van Engelsche goederen waren, en die ze ter sluik wel zouden weten aan te vullen, door verhoogde prijzen rijk te maken en met derzelver last het gemeen te bezwaren boven hetgeen hetzelve door neringloosheid en duurte van allerlei leefmiddelen reeds leed. Men durfde ook wel vragen, wat blijk er toch was, dat er thans tweemaal honderd duizend ingezetenen minder in Nederland zouden zijn, dan in de vorige eeuw; en waren 's Lands ingezetenen niet verminderd, hoe kon men dan zeggen, dat zulk een aantal door het gebruik van Engelsche goederen het bestaan had verloren, daar immers allen tot hiertoe hunne kost met geen minder gemak, dan in de vorige eeuw, hadden kunnen vinden; men trok van buiten, hetgeen men daar beter en tot minder prijzen kon maken, dan hier, en men verzond hetgeen men hier beter dan elders kon fabriceeren; en 's Lands ingezeten hadden zoo in de fabrijken, die nog met goeden uitslag geoe-

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781. fend hadden kunnen worden, als in den algemeenen koophandel, eene toereikende bron van toenemende welvaart gevonden, zoolang zij daarin niet door den verraderlijken aanval van den vijand waren gehinderd."

Deze aanmerkingen hadden de Amſterdamſche kooplieden, onder aandrang, dat er geene redenen waren, om hen verdacht te houden, alsof zij Engeland ten nadeel van hun eigen vaderland zouden willen begunſtigen, zich verpligt gevonden door overtuiging van derzelver gewigt, aan de Regering hunner ſtad voor te dragen, latende het verder aan de wijsheid van 's Lands vaderen over, alle voegzame ſchikkingen te maken om den vijand afbreuk te doen, zonder de ingezetenen, en bijzonder den handwerks- en arbeidsman te benaauwen en van zijn beſtaan te berooven, en zonder den algemeenen koophandel aan eene onherſtelbare verſperring bloot te ſtellen (1).

Bij zulk een tegenſtrijdig gevoelen van de Rotterdamſche en Amſterdamſche kooplieden over het verbod van Engelſche handwerken, zou het voorzeker der Staatkunde raadzaam geweest zijn, het gedane voorſtel niet aan te nemen: doch ter Staatsvergadering van Holland

(1) Jaarb. 1781. bl. 683—689.

land zelve liepen de gevoelens daarover zoo zeer uiteen, dat het tot geen besluit kon komen, schoon de bedenkingen van Amsterdam volkomen werden geregtvaardigd door de afgevaardigden van Haarlem en Leijden, bij de inlandsche fabrijken het grootste belang hebbende, terwijl die van Haarlem er voor uitkwamen, dat het voorgesteld verbod aan die stad een verlies van tusschen de zes of zeven tonnen gouds zou doen ondergaan (1).

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

Stilstand van allen handel, en verloren vertrouwen.

Het waren de wapenen van den Staat, die deszelfs bezittingen in Oost en West hadden moeten beveiligen, en den handel en zeevaart der ingezetenen beschermen: doch zoo weerloos als het Gemeenebest was bij de vredebreuk, zoo onmagtig bleef hetzelve nog een geruimen tijd daarna, ten gevolge waarvan spoedig alle handel stilstond, en het vertrouwen zoo zeer afnam, dat men naauwelijks eenig geld tegen zes ten honderd kon bekomen, hetwelk de Regering van Amsterdam in het midden van Louwmaand eene beleeningskas deed openen, die tegen twee en een half ten honderd geld verstrekte op goederen en effekten, uitgezonderd huizen, pakhuizen of andere onroerende goederen, toen aan den veer-

Beleenbank te Amsterdam.

(1) Misf. der Ged. ter Dagvaart van Amsterd. 7 Maart 1781.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

veertigsten en tachtigsten penning onderhevig, alsmede zoodanige waren, die aan bederf bloot stonden en buitenlandsche effekten, hoe ook genaamd, hebbende eenige voorname kantoren zich voor eene goede som verbonden, om, ingeval van onvoorziene nadeelen, de stad schadeloos te stellen (1). De vrees voor bankbreuken der verzekeraars hier te Lande werd gelukkig bij de uitkomst ongegrond bevonden; doch de verzekeraars in Engeland, bij wien onze kooplieden wegens lagere premiën wel twee derden hunner schepen en goederen, bevorens de vredebreuk, verzekerd hadden, weigerden de voldoening, waaruit regtsgedingen rezen voor 's Konings bank, die evenwel in Hooimaand ten nadeele dier verzekeraars met eenparige stemmen werden uitgesproken, hetwelk aan onze kooplieden menige duizenden ponden sterlings waardig werd geacht (2). De Oostindische Maatschappij werd overvallen door de opeischingen der gelden, naar gebruik geschoten op *Recepissen* tegen drie ten honderd onder beding van de hoofdsom met zes weken te kunnen opzeggen, en zag zich verpligt, even als elk ander onverhoeds overvallen handelhuis,

Opschorting van betaling bij de Oostindische Kompagnie.

(1) Jaarb. 1781. bl. 146—149.
(2) Jaarb. 781. bl. 1429.

huis, opſchorting van het losſen dier *recepisſen* te vragen bij H. H. M., hetgeen gunſtig werd toegeſtaan: — eene daad van oppermagt, door den drang der omſtandigheden alleen te verſchoonen; zijnde daardoor de marktprijs van dat papier, hetwelk anders vrij wat opgeld deed, verre beneden de hoofdſom gedaald (1).

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

Verhoogde handgelden voor den zeedienst.

De Regering van Amſterdam naauwkeurig onderrigt, dat de werving voor den zeedienst ſlaauw was toegegaan en zich verzekerd houdende, dat de reden daarvan was, omdat de Admiraliteits-kollegiën niet gemagtigd waren om genoegzame handgelden ter aanmoediging uit te loven, bragt zulks in de Vergadering van Holland, waaruit het werd overgebragt bij de Algemeene Staten, die eene petitie van ruim vier en een halve tonnen gouds aan de Gewesten voorſloegen, onder de Admiraliteiten te verdeelen, ten einde eene premie van honderd in plaats van vijftig guldens tot handgeld te kunnen uitloven. Alle de Gewesten gaven hiertoe gereede toeſtemming, doch, alhoewel Amſterdam den voorſlag had gedaan den 26ſten van Louwmaand, en de Algemeene Staten de petitie verzonden op den 19den van Sprokkelmaand, kon het beſluit zelf daartoe niet wor-

(1) Jaarb. 1781. bl. 451—454.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

worden opgemaakt voor den 19den van Zomermaand (1).

Inmiddels hadden bijzondere ingezetenen van Amſterdam eene inſchrijving geopend, om uit eigene beurs de werving van zeevolk te bevorderen door een handgeld van vier dukaten, hetgeen den zeedienst verkieſelijk kon maken boven den landdienst, waarvoor thans, hinderlijk genoeg, tevens geworven werd (2): deze inſchrijving nam zoo gunſtig op, dat men ſpoedig wel vijf en twintig duizend guldens had verzameld en vele matrozen tot den dienst des Lands deed overgaan, tot dat zulks door de Staten onnoodig gemaakt zijnde, de Beſtuurders de overige gelden tot andere vaderlandſche einden bijeen hielden (3).

De werking van het voorſtel ter verhooging der handgelden was, namelijk, niet uitgeſteld geworden tot het inkomen van de toeſtemming aller Gewesten; de Gekommitteerde Raden ter Admiraliteit te Amſterdam hadden den 17den van Sprokkelmaand reeds voorloopig bekend gemaakt, dat aan elk bootsgezel, na zijne komst

(1) Reſ. Holl 1781. 26 Jan. Gen. Reſ. 1781. 9 Febr. en 22 Junij.

(2) *Post van den Nederrhijn*. D. I. bl. 42.

(3) Jaarb. 1781. bl. 448.

komst aan boord behoorlijk uitgerust, zou worden gegeven eene premie van vijf en zeventig guldens, en dat elk, die drie bootsgezellen aan boord leverde ten genoegen van den Kapitein, driemaal vijf en twintig dukaten zou ontvangen (1).

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

Daarentegen werd het plakkaat van Zomermaand des vorigen jaars, ter ligting van den derden man van alle koopvaardijſchepen, op verzoek der Direkteurs van den Oosterſchen handel, buiten werking geſteld tot den laatſten van Hooimaand, als hebbende hetzelve door de kunstenarijen der volkhouders geen voordeel in het ſpoediger bemannen der vloot, maar wel groot bezwaar aan de zeevaart, toegebragt (2).

De ligting van den derden man der koopvaarders ingetrokken.

Uitwendig vertoonde zich nog niets van deze werkzaamheid der trouwloos aangevallene en woedend beſtredene Republiek, behalve het in Lentemaand eerst uitgekomen manifest van oorlog tegen Engeland, waardoor zij inwendig met wrevel en wantrouwen vervuld, en weldra als eene aanfluiting der volkeren werd, waarover binnen- en buitenlandſche geſchriften en nieuwspapieren zich al even onbeſcheiden uitlieten. Het

Uitwendige werkeloosheid van den Staat.

(1) Jaarb. 1781. bl. 450.
(2) Zie D. III. bl. 456. Gen. Reſ. 1781. 30 Maart en 13 April.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

Aandrang bij de Staten van Zeeland op het onderzoek van de oorzaken dier werkeloosheid.

Het meest en best vertrouwend en berustend gemoed van den ſtillen ingezeten op de wijsheid en braafheid van het Hoog Bewind werd zelfs ontrust en in argwaan gebragt, wanneer het algemeen bekend werd, hoe de afgevaardigden van Vlisſingen in de Vergadering der Staten van Zeeland, hunne bekommering hadden betuigd over den tegenwoordigen toeſtand van het vaderland en het zorgelijk vooruitzigt ter oorzake eener onbegrijpelijke werkeloosheid, welke het ligchaam van den Staat in het midden der dringendſte gevaren (zoo ver immers uiterlijk blijken moest) vertoonde. Men had altijd wel gevreesd, dat de Republiek niet in dien ſtaat zijn zou, om eenen harer magtigſte naburen het hoofd te bieden, doch zich tevens altijd voorgeſteld, dat de Bondgenooten, wier gevoelens omtrent het beſtuur der zaken boven die van Zeeland hadden gegolden, zich zouden hebben in ſtaat geſteld, om door eigene voorzorg en behulp harer Bondgenooten het vaderland en deszelfs koloniën met genoegzame magt te dekken en de ſcheepvaart door geſchikt geleide te beſchermen; — maar in zulk een hagchelijk tijdsgewricht niets buitenſporiger oordeelende dan flaauwhartigheid en werkeloosheid, wenschte men zich voldoende reden te kunnen geven van al hetgeen men zag gebeuren; en dit ge-

gevoelen had men gemeend te moeten uiten, of zulks ook aanleiding mogt geven tot het aanleggen van eenig onderzoek naar de ware oorzaken van dit alles en de geschiktste middelen tot herstel (1)." — Die van Middelburg drongen kort daarna op een commissoriaal besogne ter beraming der krachtigste maatregelen, om ter Generaliteit de verdediging des Lands met deszelfs bezittingen en koophandel met allen ijver, spoed en beleid te doen ter hand nemen en alzoo een einde te maken van de gansch onverwachte en twijfelmoedige werkeloosheid, waarin dezelve zich als nog zoo oogenschijnlijk voorkwam te bevinden; of wel, dat zonder verwijl en achterhouding aan de Staten van Zeeland, voor wien geene zaken der Unie geheim mogten wezen, de ware redenen van dezen hagchelijken en vernederenden toestand werden opengelegd, ten einde alsdan met de gezamenlijke Bondgenooten over de gereede en gepaste middelen van redding en voorziening tot het gemeen behoud op eene hartelijke wijze te kunnen raadplegen (2)." Eerlang verklaarden die van Zierikzee: „ dat ook zij bij den aanvang van dezen oorlog zich altijd hadden voor-

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

(1) Notul. Zeeland. 1781. 30 April.
(2) Notul. Zeeland. 1781. 14 Mei.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

voorgesteld, dat de overige Bondgenooten, wier gevoelens omtrent de aanleidende oorzaken van dezen oorlog boven die van Zeeland hadden gegolden, de nuttige voorzieningen zouden hebben gedaan, om, zoo door eigene magt als krachtige ondersteuning van hare geallieërden, den vijand behoorlijk te keer te gaan; dan dat de uitkomst van zaken reeds genoegzaam aanduidende, hoe zorgeloos en op welken losfen voet men, niettegenstaande de ernstige vertogen en waarschuwingen door deze Provincie bij herhaling gedaan, in het een en ander was te werk gegaan, zij de Republiek thans beschouwden als verstoken van allen vreemden bijstand en tegen een geduchten vijand alleen aan zich zelve overgelaten; dat zij, in plaats van eenen verdubbelden ijver ter zelfsverwering en tot afbreuk van den vijand, eene flaauwhartigheid, werkeloosheid en zelfs onverschilligheid meer en meer de overhand ziende nemen, begrepen, dat zulk eene zorgelijke gesteldheid bij de Heeren dezer provincie niet langer met stilzwijgen kon worden aangezien, maar veeleer met allen ernst behoorden onderzocht te worden de ware redenen en oorzaken van dat alles, om, na bekoming der vereischte opening, waarop men regt had te dringen, met den ernstigsten ijver

ijver te kunnen besluiten ter afwending van verdere onheilen (1)."

De zeemagt van den Staat werd algemeen bekend. De admiraliteit op de Maas had 15, die van Amsterdam 45, van Zeeland 6, het Noorderkwartier 5, Vriesland 5, zoo schepen van linie als fregatten, te zamen 76 schepen; waaronder slechts 17 schepen van linie, dat is van 50 stukken en daarboven, benevens nog 14 uitleggers, van alle welke schepen nog 25 niet in dienst gesteld en tot denzelven onbekwaam waren wegens ouderdom (2). Van dat naauwelijks noemenswaardig aantal linieschepen, verloor men nog in dit zelfde voorjaar een nieuwnagel van 54 stukken, hetwelk, bezig zijnde om te kielen en daartoe op zijde gehaald, door het breken der schoeijingplanken vol water geraakte en verzonk (3).

Ellendige staat der zeemagt.

Terwijl de aanwerving van scheepsvolk door ver-

(1) Notul. Zeeland. 1781. 12 Junij.

(2) Jaarb. 1781. bl. 862. Bij de Fransche en Britsche zeemagt telde men geene schepen onder de 60 stukken voor schepen van linie; de eerstgenoemde had er 72, de laatste 96 van dat kaliber.

(3) Jaarb. 1781. bl. 867. Het gerucht schreef het ongeluk toe aan eigenzinnigheid van den Kommandant om geene verschikking in een gedeelte der lading te maken; er had des geen regterlijk onderzoek plaats. *Post van den Nederrhijn*. D. XI. bl. 570.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

Krachtiger voorziening der zeemagt.

verhoogd handgeld werd bevorderd, en het bouwen op 's Landswerven met ijver voortging, had men tevens tot meerdere verhaasting goedgevonden, het bouwen van oorlogsfchepen volgens bepaalde ontwerpen en teekeningen openlijk aan bijzondere fcheepstimmerbazen, bij infchrijving van de minst aannemende, aan te befteden, tot welke aanbestedingen eenige Heeren uit de Vergadering van H. H. M., naar Amfterdam, Rotterdam en elders waren gezonden (1). Ook kocht men een Engelfchen kotter, door de Franfchen genomen, te Ostende verkocht en onder keizerlijke vlag herwaarts gebragt.

Openbaar misnoegen.

Dat men niet alle ledig liggende fchepen, de logge Groenlandsvaarders zelve niet uitgezonderd, boorde en bemande tot den zeedienst, maar, voornamelijk, dat men geen dadelijk gebruik maakte van hetgeen men had, om den vijand alle afbreuk te doen, was het geroep geworden van het gemeen, hetwelk door de taal der drie Zeeuwfche fteden, in alle dagbladen overgenomen, verfterkt werd.

Vertoog van de O. I. Maatschappij bij H. H. M.

De Bewindhebbers der O. I. Maatfchappij fchreven den 23ften van Grasmaand eenen brief aan H. H. M. ter vertooning van de groote ongelegenheid, waarin zich de Indiën door

(1) Jaarb. 1781. bl. 866.

door de vertraging in het uitzenden van de schepen der kompagnie zouden bevinden, indien zij niet spoedig van het noodige, ten minste even als in gewone tijden, werden voorzien, alsmede der mogelijkheid van eenen vijandelijken aanval op die gewesten, met verzoek om een voegzaam getal oorlogschepen ten veiligen geleide van zeven gereed liggende schepen, welke zij zelve op eene meer dan gewone wijze wilden doen wapenen, om zich zelve en de overige in de Indische zeeën eenigzins te verdedigen.

Berigt daarop, bij H. H. M aangenomen.

Het berigt der Gelastigden van H. H. M. tot de zaken van de zee op dezen brief, betoogde de onmogelijkheid, om aan het gedaan verzoek, hoe wenschelijk anders, te voldoen uit hoofde van den staat der zeemagt, die meer dan al te bekend was en aan niemand vreemd kon voorkomen, die niet onkundig was van de vertogen der Admiraliteits-kollegiën, deswege van tijd tot tijd gedaan, vooral wanneer in het oog werd gehouden, dat eene zeemagt, welke tot die laagte was vervallen niet zoo schielijk op nieuws kon geformeerd en op een geduchten voet worden gebragt; — ook moesten de gereede schepen, in de havens dezer landen, eerst en vooral dienen ter beveiliging der kusten en zeegaten, mitsgaders tot bescherming van de vaart naar

het

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

het Noorden en de Oostzee; en was er uit hoofde van gebrek aan bootsvolk, al mede voornamelijk veroorzaakt door het nemen eener zoo groote menigte koopvaardijschepen, met het beste Nederlandsche zeevolk bemand, genoegzaam geen tijd te bepalen, waarop de overige in uitrusting zijnde oorlogschepen in gereedheid zouden kunnen komen; — evenwel zou eene weigering des verzoeks ten gevolge kunnen hebben, dat men de hoop op 's Lands bescherming afgesneden achtende, van alle poging tot zelfsverdediging zou afzien, en de Nederlandsche bezittingen in de Oostindiën genoegzaam zonder tegenweer in handen van den vijand zouden vallen, waarvan het schrikkelijk voorgevoel alle krachten moest doen vereenigen, om aan het verlangen van Bewindhebberen zoo veel mogelijk te kunnen voldoen, waartoe dan onverwijld de gereedste buitengewone hulpmiddelen moesten worden ter hand genomen, ten welken einde Zijne Hoogheid behoorde te worden gemagtigd, om, zoo door het overnemen, ware het doenlijk, van schepen van oorlog met derzelver manschap, als door het koopen of huren van andere bekwame schepen, hier of buiten 's Lands, ten koste van den lande de zeemagt van den Staat zoo spoedig en zoo veel mogelijk te versterken, en om vervolgens met Bewindhebberen te regelen

len den tijd, de wijze en sterkte der bescherming, die aan de O. I. Maatschappij zou kunnen worden verzorgd, terwijl aan de Admiraliteits-kollegiën zou worden gelast, om na derzelver uiterste vermogen met Zijne Hoogheid mede te werken, niet alleen in het algemeen, om 's Lands schepen, zoo ras doenlijk in behoorlijken staat te brengen en te houden, maar in het bijzonder om derzelver spoedige bemanning door de sterkste werving te bevorderen, onder verzekering dat de buitengewone kosten, met overleg van Zijne Hoogheid aangewend, aan dezelven zouden worden vergoed." — Met dit berigt en dezen raad vereenigden zich de Algemeene Staten en werd door hen dien overeenkomstig op den 12den van Hooimaand besloten (1).

Wapening der Oost-indische schepen.

Bij het gering uitzigt op spoedige bescherming, uit dit besluit zelf blijkbaar, oordeelden Bewindhebbers zich zelve, zoo veel mogelijk te moeten wapenen, en nu van de Staten van Holland verkregen hebbende een voorschot van twaalf maal honderd duizend guldens, hadden zij eenige hunner schepen op een buitengewonen voet doen toerusten, zoodat zij den vijand dapperen tegenweer konden bie-

(1) Res. Gen. 1781. 27 April, 14 Mei en 10 Julij.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

bieden, en verzochten nu de Algemeene Staten voor deze ſchepen een blijk van geregtigd te zijn tot afbreuk van den vijand. Hetzelve werd gaarne verleend, doch bepaald tot de gewone uit- en tehuis-reize dezer ſchepen, hetzij dadelijk aangevallen, hetzij den vijand ontmoetende, doch zonder werk te maken van dezelven wijd en zijd op te zoeken (1).

Aandrang tot bescherming voor de scheepvaart op de Westindiën.

Voor de Westindiſche Bezittingen, derzelver voorziening en de beſcherming der ſcheepvaart kwam in Bloeimaand het ontwerp tot eene gewapende vaart op dezelven van eenen reeder en handelaar aan zijne medereeders en medehandelaars in het licht: doch de reeders, eigenaars van plantagiën en kooplieden, belang hebbende in den handel en vaart op koloniën van den Staat in de Westindiën, vonden het meer geraden bij H. H. M. te verzoeken om een voegzaam getal oorlogſchepen ter beſcherming, maar tevens een geldelijken onderſtand, om hunne ſchepen te kunnen uitrusten als ſchepen van oorlog, tot onderſteuning van welk verzoek zij bij de Staten van Holland afzonderlijk aanhielden. Acht dagen daarna kwam reeds het gunſtigst berigt op dit ver-

(1) Reſ. Hol. 1781. 18 en 30 Mei. Reſ. Gen. 1781. 14 en 17 Aug.

zoek bij H. H. M. in, ſtrekkende, om, aangezien 's Lands zeemagt niet ſpoedig genoeg zou kunnen gebragt worden tot zulk eenen ſtaat, dat dezelve de afzondering van een genoegzaam aantal groote ſchepen tot beſcherming der vaart op de Westindiën zou gedogen, ter aanmoediging en tegemoetkoming van kosten voor ieder koopvaardijſchip, hetgeen door bijzondere kooplieden uitgerust, beladen en gewapend, in gemeenſchap van ten minſte tien of twaalf ſchepen naar eene der volkplantingen van den Staat in de Westindiën zou uitzeilen, eene belooning te bepalen aan de kosten der uitrusting geëvenredigd, en waartoe eene petitie van twaalf tonnen gouds zou worden uitgeſchreven. — De raadſlagen der Gewesten vereenigden zich binnen eene maand met dit berigt, en werd daarna de gevraagde ſom eenparig toegeſtaan (1). — In Hooimaand waren, ten gevolge dezer gunſtige gezindheid, reeds zeventien koopvaardijſchepen met ruim twaalf honderd koppen bemand en omtrent vier honderd ſtukken geſchut gewapend; welke wapening nog veel grooter zou geweest zijn, indien er geene twijfelmoedig-

(1) Reſ. Gen. 1781. 7 en 14 Junij, 31 Julij en 15 Oct. Reſ. Holl. 1781. 12 Oct.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

digheid geheerscht had aan de opregte welwillendheid van het hoog bestuur des Lands (1).

Had die twijfelmoedigheid haren grond in de openbaar gewordene stappen van Vlissingen, Middelburg en Zierikzee ter Staatsvergadering van Zeeland; zij vond zich al meer en meer vergroot door hetgeen Amsterdam ter vergadering van Holland voordroeg, na hetgeen als onder haar eigen oog in Grasmaand ter reede van Texel had plaats gehad.

Beschikkingen omtrent het Nieuwe-diep.

Op den 20sten van Grasmaand kwam, met voorkennis van Zijne Hoogheid, bij de Staten van Holland, een brief in van de Admiraliteit te Amsterdam, den 10den bevorens geschreven, met den voorslag, om het ontwerp van L. BRANDLIGT, reeds voor eenige jaren in het licht gegeven, ten einde het Nieuwediep en het vaarwater aldaar tot eene bekwame leg- en bergplaats voor oorlog- en koopvaardijschepen te maken, in werking te brengen; — en ten zelfden dage werd, doch onder tegenaanteekening van Dordrecht, Alkmaar en Medemblik, door H. Ed. Gr. M. Zijne Hoogheid verzocht en gemagtigd, om, met aanneming van eenige Heeren uit dezelven, als mede uit gekommitteerde Raden, het noo-

(1) Jaarb. 1781. bl. 1417. — Vervolg op WAGENAAR D. III. bl. 137.

noodige onderzoek daaromtrent te doen, en, zulks geraden vindende, het ontwerp in uitvoer en de geheele zaak tot ſtand te brengen (1). Zijne Hoogheid, hierover eenig geſchil voorziende met gekommitteerde Raden uit het Noorderkwartier, gaf den Heer RENDORP, toen Burgemeester van Amſterdam, zijnen wensch te kennen, om Hem te vinden aan de Helder, werwaarts Z. H. zich zou begeven.

II. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

De Heer RENDORP hiertoe door Zijne Hoogheid geroepen.

De Heer RENDORP, zulks niet dan op goedkeuring zijner ambtgenooten aangenomen hebbende, werd door dezelven daartoe aangemoedigd, als kon zijne tegenwoordigheid tevens dienſtig zijn, om eene onderneming te beſpoedigen ter onderſchepping van een transport van Hanoverſche troepen, welke men meende, dat op de Wezer gereed lag naar Engeland. — Bij Zijne Hoogheid zelve had ook en wel voornamelijk een nevendoel in den wensch van RENDORPS tegenwoordigheid plaats, welks hooge aangelegenheid het gansche werk van het Nieuwe-diep voor de geſchiedenis van dit tijdvak zelfs doet uit het oog verliezen. Hetzelfde punt, waarom Burgemeesters van Amſterdam hunnen ambtgenoot hadden aangemoedigd tot de reis naar de Helder, had Zijne Hoogheid inzonderheid des-

zelfs

(1) Reſ. Holl. 1781. 20 April.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

Raadpleging van Zijne Hoogheid met Zee-officieren in het bijzijn van RENDORP.

zelfs tegenwoordigheid aldaar doen wenfchen, en zijne eigene reize derwaarts doen verhaasten.

Vroeger, dan RENDORP, aan de Helder gekomen, had Zijne Hoogheid eenige fchepen bezigtigd, en tegen den volgenden dag de raadpleging over het werk van het Nieuwe-diep bepaald, maar dien zelfden avond nog een befogne belegd met de Zee-officieren HARTZINCK, REIJNST, ZOUTMAN en KINSBERGEN, waarbij hij RENDORPS tegenwoordigheid verlangde. Terftond na deszelfs aankomst door Zijne Hoogheid zelve daartoe vertrouwelijk uitgenoodigd, had RENDORP zich daarvan willen verfchoonen, als geene genoegzame kennis van krijgszaken hebbende, doch had de aanmerking van Zijne Hoogheid beflist: „ dat dewijl in dit befogne eene zaak van de hoogfte aangelegenheid voor den Lande verhandeld zou worden, Hem aangenaam zijn zou, dat, daar een regerend Burgemeester van Amfterdam bij de hand was, die ten minfte als getuige zou wezen, van hetgeen verhandeld en befloten zou worden. — RENDORP nam de vrijheid aan Zijne Hoogheid voor te ftellen, of het niet voegzaam zijn zou de Heeren van de Admiraliteit, die met hun jagt in het Nieuwe-diep lagen tot hetzelfde befogne te noodigen: doch Z. H. meende, dat, wijl die Heeren aldaar

daar

daar in hunne kwaliteit waren, zulks in een zuiver militair besogne niet te pas kwam, waarbij RENDORP zelf niet zou tegenwoordig zijn, om zijn advies te zeggen, maar alleen om als Regent eener stad, die één der aanzienlijkste Leden der hooge Regering was, getuige te zijn, van hetgeen ten beste van den Lande zou besloten worden."

De Vice-admiraal HARTZINCK had, namelijk, eenige dagen geleden aan Z. H. kennis gegeven, dat vier linieschepen en twee fregatten in staat waren om uit te zeilen, terwijl men berigt had bekomen wegens het transport van de Wezer, bestaande in 34 schepen met 2800 recruten, gedekt door 4 fregatten, doch dat de Engelschen voorgaven nog meer schepen van oorlog voor de bescherming van dat transport te verwachten. Nog had men vernomen, dat eene koopvaardijvloot, door één fregat gedekt, uit Schotland zou zeilen, die in het laatst van Bloeimaand door eene andere koopvaardijvloot van daar naar de Oostzee zou worden gevolgd.

De eerste vraag, die in het besogne, uit de Vice-admiraals HARTZINCK en REIJNST, den Schout-bij-Nacht ZOUTMAN en den Kapitein KINSBERGEN bestaande, door Z. H. werd in overweging gebragt, was: „ of men dadelijk schepen zou uitzenden, of wel wachten, dat

men er meer kon bijeen krijgen?" De gevoelens verschilden. Dezen meenden: „ dat schepen en volk in geen genoegzamen staat waren; dat de magt te gering was en men niets mogt wagen, omdat men geen verlies kon boeten; dat men geene kondschap genoeg had van hetgeen op de kusten van Engeland omging, noch van de schepen, welke de vijand thans op die hoogte in zee had; ja dat men geene zekere kennis had van den staat, waarin zich het bedoelde transport bevond noch van het aantal der oorlogschepen, die het zouden dekken." Genen ontkenden de gegrondheid van dit alles niet, doch meenden: „ dat men deze gelegenheid niet moest laten voorbijgaan; er was toch zonder te wagen niet veel in den oorlog te doen; de gansche natie klaagde over werkeloosheid en verwachtte, dat er iets ondernomen zou worden; dat het alzoo raadzamer was, iets te wagen, al ware het met schade, dan binnen de haven te blijven en oorzaak te worden van onvergenoegdheid, neerslagtigheid en verregaand gemor." Na eene rijpe, doch bedaarde, overweging der wederzijdsche zwarigheden door de Leden van het besogne, nam Z. H., die nog niet had gesproken, het woord; ontwikkelde de onderscheidene adviezen; beproefde en slaagde in eene bemiddeling, zoodat eenparig besloten

werd:

werd: „ dat de Schout-bij-Nacht ZOUTMAN na den 26ſten aanſtaande zou uitzeilen met vier ſchepen van linie, vier fregatten en een kotter; dat hij vooral zou zorgen, door geene overmagt overvallen en van Texel afgeſneden te worden; dat hij, meenende hier voor genoegzaam zeker te zijn, zich zou kunnen verwijderen en trachten het transport van de Wezer op te ligten." — Voorts werd bepaald: „ dat de manſchappen van de ſchepen, het laatst in werving gekomen, en nog in geen genoegzaam getal voor die ſchepen, gebragt zouden worden op de bodems, tot deze onderneming geſchikt, die nog eenig gebrek aan manſchap hadden, welk volk op eene andere wijze voor de overige ſchepen zou worden aangevuld uit andere manſchappen, door *Z. H.* daartoe te beſchikken."

Daarna raadpleegde men over de mogelijkheid eener onderneming op eene der havens of op de kusten van Engeland; doch er werd eenparig begrepen, dat zulks, aangezien de geringe magt, onmogelijk zou zijn en dat men zich voor als nog alleen moest bepalen, om den handel en vaart, voornamelijk naar de Oostzee, zoo veel mogelijk te beſchermen.

Voorslag van RENDORP over gemeenzaam krijgsbeleid met Frankrijk

Na den afloop dezer raadpleging over militaire zaken, nam RENDORP, volgens afſpraak met zijne ambtgenooten, gelegenheid om voor te dragen: „ dat

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

„ dat Burgemeesteren, indachtig aan den ijver en de bereidwilligheid door het Hof van Frankrijk in al, wat tot onze hulp ſtrekken kon, betoond, en niet twijfelende, of het zou deszelfs zeemagt willen doen dienen, om die der Republiek te onderſteunen, hem reeds gelast hadden, toen hij het laatst in den Haag was, aan Z. H. voor te ſtellen, om aan het Hof van Frankrijk voor te ſlaan, de werkzaamheden voor den aanſtaanden krijgstogt te vereenigen; en dat hij, door Burgemeesteren nu weder verzocht, daarvan gewag te maken, de vrijheid nam, thans in bedenking te geven, of zulk een *concert* voor de gemeene zaak niet dienſtig zou zijn." Zijn voorſtel werd overwogen, doch de meerderheid begreep: „ dat wij van zoodanig *concert* weinig of niets konden verwachten; dat de afleiding, die de Franſche vloot van zelve zou maken, ons alleen kon dienen; dat wij geene magt genoeg hadden, om onze ſchepen zich met de Franſchen buiten het kanaal te doen vereenigen; dat Frankrijk zijne ſchepen nimmer in het kanaal en waarſchijnlijk niet in de Noordzee zou zenden; dat wij ons zelve mogelijk zouden verbinden en onze beloften nakomen, terwijl Frankrijk veel beloven en weinig houden zou." In des voorſtellers oog ſtrekten deze redenen eeniglijk om ons behoedzaam en

voor-

voorzigtig te maken bij zulk eene zamenwerking. — Zijne Hoogheid vreesde, dat wij door zoodanige handeling met Frankrijk ongevoelig in verbindtenisſen zouden geraken, tot het aangaan van welke met een magtig Vorst men altijd ſchroomachtig moest zijn; ook meende Zijne Hoogheid tot zoodanige zamenwerking niet bevoegd te zijn, zonder, op een voorſtel daartoe ter Staatsvergadering behoorlijk gelast te wezen. — Hetgeen RENDORP hier tegen inbragt, had geene genoegzame kracht, om *Z.* H. en de meerderheid te overreden; er werd niets bepaald (1).

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

Zonderlinge onderhandeling met zekeren MONTAGU.

Opmerkelijk en onopgehelderd is eene bijzonderheid gebleven, welke in die zelfde maand plaats had en misſchien eeniglijk moest ſtrekken, om de gevoelens van Zijne Hoogheid over de afbreuk aan den vijand te toetſen. In het begin van Grasmaand zou zeker geboren Engelschman, MONTAGU genaamd, zich aangeboden hebben om tien Engelſche fregat-

(1) RENDORP's *Memoriën.* D. I. bl. 139—155. „ Hoezeer ik op dat oogenblik daarover niet te vreden was, moet ik toch thans erkennen, — zegt de Heer RENDORP bij het opſtellen zijner Memoriën, — dat de Heeren, die voorzagen, dat van dat *concerteren* met Frankrijk weinig of niets te wachten was, meer doorzigt hadden."

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

gatten van oorlog van vier en twintig tot zes en dertig ſtukken en derzelver volle equipagiën ſtuksgewijze in Texel te leveren voor eene bepaalde ſom, bij de levering alleen te voldoen. Die voorſlag, door den Amſterdamſchen Penſionaris VISSCHER aan Burgemeester RENDORP gedaan, kwam denzelven eerst belagchelijk voor; doch daar dezelve met medeweten van den Franſchen Gezant geſchiedde, verklaarden Burgemeesters eenparig, dat zulk een aanbod niet dan aangenaam kon zijn, en zij gaarne zouden zien, dat dezelve in den Haag naar behooren werd gedaan. Zijne Hoogheid en de Raadpenſionaris kregen er dan kennis van en alle noodige ſchikkingen werden terſtond gemaakt, om zich dit aanbod ten nutte te maken. De ſeinen werden geſteld om niet bedrogen te worden bij het inkomen, en tevens de noodige voorzorgen bepaald tegen de uitwerkſelen eener bloote krijgslist. Te Amſterdam geloofde men aan de echtheid van alles volkomen, en maakte men bepaalde ſchikking op de geldelijke belooning; men kende er de namen van eenige dier ſchepen en van derzelver bevelhebbers; er zwierven zelfs matroozen door de ſtad, die zich als ſcheepsvolk dier fregatten uitgaven en eenige weken voor ſtads rekening van het noodige voorzien werden. — Zijne Hoogheid, alhoewel

wel weinig verwachting van de zaak hebbende, scheen het niet onmogelijk te stellen, dat die schepen, of ten minste één of twee derzelve, zijnde het opgegeven getal reeds verminderd, in Texel zouden aankomen: zoo zelfs, dat hij, gedurende deszelfs verblijf te Texel, eenige kanonschoten hoorende, terwijl hij aan tafel zat, dezelven voor de seinschoten hield en zeide: „ daar zijn de Engelsche fregatten;" doch zij kwamen nimmer opdagen (1); en mogt men nu om 's Vorsten ligtgeloovigheid grimlagchen, zijne gereede omhelzing van het aanbod en zorgvuldige beschikking op de uitvoering was de wezenlijkste teleurstelling der hoop, dat hetzelve met versmading zou afgewezen zijn, welke wij niet kunnen nalaten te denken, dat den Franschen Gezant zoo veel deel aan de verzekering der zaak had doen nemen, die toch niets meer dan eene lage staatslist schijnt geweest te zijn.

Teleurgesteld uitzigt op het uitloopen der vloot.

Het te niet loopen der overlegde en bepaalde onderneming tegen het transport uit de Wezer schafte daarentegen aan de partij, die zich al meer en meer tegen den Stadhouder formde, en aan de verdenking zijner vaderlandsche trouw nieuwen schijn en nieuwen grond. Op den

(1) Rendorp's *Memoriën*. D. I. bl, 136—138.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

den 26sten van Grasmaand, tot den zeildag bepaald, woei wel een Oostewind, maar het eskader liep niet in zee. RENDORP gaf er des anderen daags zijne verwondering over te kennen in eenen brief aan den Stadhouder. Zijne Hoogheid verwees denzelven hierop aan den Vice-admiraal REIJNST, doch voegde er bij: „ ik kon niet voorzien, dat de wind zoo spoedig zou veranderd zijn, anders was ik aan het Nieuwe-diep gebleven en de schepen zouden in mijne tegenwoordigheid vertrokken zijn. Het is geen geschil over den rang (dit had men verspreid) hetwelk derzelver uitzeilen heeft vertraagd, maar eene zwarigheid van den Schout-bij-Nacht en sommige Kapiteinen, dat zij te veel bloot gesteld zouden zijn, waaraan de Vice-admiraal heeft gemeend in zoo verre te moeten inschikken, dat hij nadere bevelen gevraagd heeft: thans hoop ik, dat zulks is hersteld." Deze hoop bedroog Zijne Hoogheid. Na alvorens de bedenkingen en het gevoelen van den Raadpensionaris en den Luitenant-Admiraal VAN WASSENAAR ingenomen te hebben over het al of niet dadelijk in zee gaan der schepen, zond Z. H. bevel naar Texel tot het houden van een algemeenen krijgsraad door alle de Kapiteins van de schepen, tot de onderneming bestemd, met last, om Hem de gevoelens van

al

al de leden en het befluit van den Raad te doen toekomen. Het bleek bij de uitkomst daarvan, dat zes Leden het uitloopen volftrekt onraadzaam hadden verklaard, terwijl de drie overigen, zijnde HARTZINCK, VAN KINSBERGEN en RECHTEREN zich daar wel voor hadden geuit doch met bepaling, dat men zich niet ver van de kust verwijderde, maar als nog flechts voor en boven Texel bleef kruisfen, deels om de onvoltalligheid van fommige bodems, deels om de onzekerheid wegens het vijandelijk konvooi, en de fterkte der Engelfche vloot. Het laatfte gevoelen behaagde aan Z. H. gelijk ook aan den Raadpenfionaris en VAN WASSENAAR het meest en had ten gevolge eene aanfchrijving van Z. H. aan den Vice-admiraal HARTZINCK, om af te zien van het zenden der fchepen naar de Wezer, totdat men zeker de fterkte wist van het Engelsch fmaldeel voor de Noordzee beftemd; doch daar het wenfchelijk was, dat 's Lands fchepen uitliepen, al ware het op blote verkenning, en om te toonen, dat men zich niet als geblokkeerd befchouwde, zoo moest hij zoo veel fchepen, als mogelijk was uitzenden, hetzij onder zijn eigen bevel, hetzij onder dat van een der andere Bevelhebbers; voorts had hij een kotter of ander ligt vaartuig gedurig op kondfchap te houden, ten ein-

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

einde door af- en aanzeilen den Bevelhebber te onderrigten van de gelegenheid om het vijandelijk konvooi te onderfcheppen, of ingeval van vijandelijke overmagt zich binnen 's Lands havens te bergen." Na deze aanfchrijving gaf HARTZINCK bevel aan VAN KINSBERGEN, om met een liniefchip, vier fregatten en een kotter op eenen kruistogt in de Noordzee van acht of veertien dagen uit te loopen, zonder zich te zeer van Texel te verwijderen, ten einde bij eene goede gelegenheid den vijand afbreuk te doen, doch, wanneer hij oordeelde voor deszelfs magt onbeftand te zijn, als dan de wijk te nemen naar de reede van Texel.

VAN KINSBERGEN voldeed aan dit bevel op den 9den van Bloeimaand. Pas in zee zijnde zond hij berigt, dat het konvooi nog in de Wezer lag, dat hij zelf verfterkt was door de komst van een Zeeuwsch fregat, maar zich nog te zwak oordeelde, om buiten order iets van gewigt te ondernemen, daar geen zijner fchepen bevorens in zee was geweest, weshalve hij alleen kruizende zou blijven en flechts een wakend oog houden op alle bewegingen van den vijand en inzonderheid op het konvooi uit de Wezer. — Slechts vijf dagen duurde dit kruisfen. Er verfcheen geene Engelfche vloot naar de Noordzee beftemd,

ſtemd, maar ook geen konvooi uit de Wezer, daar hetzelve benoorden Hitland was omgezeild, op welke pasſagie VAN KINSBERGEN, aan het bevel gebonden om niet in de nabijheid der vijandelijke kust met zijne geringe magt te komen, hetzelve niet kon nazetten. Op twee vijandelijke fregatten en kotters had hij te vergeefs jagt gemaakt, daar zij het ontzeild waren.

Het eerſte berigt van VAN KINSBERGEN deed Zijne Hoogheid terſtond bevelen, dat HARTZINCK zelf zoo ſpoedig mogelijk, met de nog overigen ſchepen in zee zou loopen en zich met VAN KINSBERGEN vereenigen, hetwelk op den 14den geſchiedde, waardoor het geheel eskader uit vier linieſchepen, vier fregatten, een kotter en een ſnaauw beſtond, doch hetwelk na tien dagen vruchteloos in de Noordzee gekruist te hebben op den 24ſten weder binnen viel. Ook aan den Schout-bij-Nacht ZOUTMAN had Z. H. na het uitloopen van HARTZINCK bevel gezonden, om zich met eenige inmiddels in gereedheid gebragte ſchepen bij deszelfs eskader te voegen, welk bevel de Schout-bij-Nacht gereed ſtond uit te voeren ten zelfden dage, als HARTZINCK weder binnen kwam.

Er hadden door dit alles teleurſtellingen plaats der algemeene verwachtingen, dat men

den

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

den vijand niet slechts groote afbreuk zou gedaan, maar het door hem verwachte eskader voor de Noordzee het hoofd geboden, of wel hem zelven op zijne kusten zou bezocht hebben. Het spotten der Engelsche dagbladschrijvers met het uit- en inloopen onzer schepen, derzelver kundschap met onze bedrijveloosheid, bij onze volslagene onkunde van derzelver bewegingen, met de levendige spijt over die teleurstellingen, verbitterden den algemeenen geest tegen het Bewind, en bragten niet slechts wantrouwen en verdenking bij de Natie voort, maar zelfs voorslagen tot maatregelen van de voornaamste Leden der Regering, die op de staatsgesteltenis des Lands inbreuken dreigden, waarvan de schrandere staatkunde eenmaal 's Lands verderf meende te moeten duchten.

Voorstel van Amsterdam bij Holland.

De Regering van Amsterdam, hoewel ook bekend met de ware oorzaken van den vervallen toestand der zeemagt, met alle de moeijelijkheden, door Zijne Hoogheid ondervonden bij derzelver herstel, en met Hoogstdeszelfs persoonlijk leed over de jongste teleurstellingen, vond goed hare gelastigden ter dagvaart van Holland in de Vergadering van H. E. Gr. M. te doen voordragen: „ dat zij zich had gevleid, dat eindelijk eens van nut zouden geweest zijn de pogingen, die sedert een geruimen tijd bij de Admiraliteit waren gedaan,

om

om zoodanig een aantal oorlogschepen in zee te brengen, als dienstig zoude kunnen zijn, om den handel en zeevaart der ingezetenen of ten minste eenige takken van dezelve te beschermen; dat zij te meer in deze verwachting was versterkt, toen zij onderrigt werd, dat een tamelijk getal oorlogschepen, van al het noodige voorzien, gereed was in zee te steken, en daartoe de stellige orders waren gegeven; dan dat zij tot hare uiterste verbazing eenigen tijd daarna had verstaan, dat de officieren dier schepen op het oogenblik, als zij die bevelen hadden behooren uit te voeren, kennis hadden doen geven, dat zij door gebrek aan ammunitie, provisie en victualie vooreerst nog buiten staat waren aan die bevelen te gehoorzamen; dat de Regering van Amsterdam in aanmerking nemende, dat de opgetelde defecten niet alleen niet hadden behooren te bestaan, maar ook bij tijds hadden kunnen weggenomen worden, zoo zeer door die onverwachte vertraging van eene zaak, die zij oordeelde ten uiterste nuttig en voordeelig voor het vaderland te zijn (voornamelijk aangezien zekere bijzondere omstandigheid) was getroffen geworden, en niet kon afzijn rond te verklaren, dat er wettige redenen waren om te vreezen, dat door de gezegde werkeloosheid zich weinig hoop opdeed

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

voor de zoo hoog noodige befcherming van den handel en zeevaart, wier volflagen ftilftand groote fchaarschheid en, binnen kort, een gevoelig gebrek ten gevolg zou hebben, om niet te fpreken van de onmogelijkheid om den vijand, die den Staat federt vijf maanden met een onregtvaardigen oorlog had aangegrepen, en zich reeds van een groot aantal kostbare koopvaardij- en oorlogfchepen, en van eenige buitenlandfche bezittingen bij verrasfing had meester gemaakt, afbreuk te doen; — dat zij uit hoofde van deze en *andere* niet min gewigtige redenen, geoordeeld had niet langer te mogen uitftellen, H. E. Gr. M. met alle gepaste ernst en ijver onder het oog te brengen de fchromelijke gevolgen, welke voor het dierbaar Vaderland uit dezen bekommerlijken ftaat van zaken te wachten waren. — De Noordfche Mogendheden, met welke het Gemeenebest in verbond was getreden, en op wier hulp en bijftand zij genoegzame reden had te hopen (1), hadden zich meer dan eens verbaasd getoond over onze werkeloosheid en de gemaakte gerustheid, waarmede de Republiek alle aanvallen van haren vijand verdroeg zonder zich in het minst tegen dezelve te verzetten. Men was ook door onze buitengewone Gezan-

(1) Zie boven bl. 25—30.

zanten aan het Hof van Petersburg van tijd tot tijd gewaarſchuwd, dat wij van het gezegde Hof noch van deszelfs Bondgenooten geene meerdere hulp te wachten hadden, dan die geëvenredigd was aan de pogingen, welke de Republiek zelve zou doen. — Dit had der Regering van Amſterdam geſchenen van zoo veel gewigts en zoo een ver uitzigt, dat het meer dan tijd was, dat deze Souvereine Vergadering zoo ſpoedig doenlijk overging tot een zorgvuldig onderzoek van de ware oorzaak der gemelde werkeloosheid; dat zij zich opening liet geven en verſlag doen van den ſtaat der verdediging van den Lande, waartoe zij de noodige bevelen had uitgevaardigd; dat zij onderzocht naar de redenen van de vergaande traagheid en ſlaphartigheid, waarmede de beſcherming van het Land tegen een geduchten en vooral werkzamen vijand werd behandeld, en naar de middelen, die in het werk zouden kunnen en behooren geſteld te worden, om de bronnen van de opgemelde kwalen te doen ophouden en uit den weg te ruimen. — Ten einde zich voor 's Lands ingezetenen, wier volſlagen ondergang met rasſe ſchreden naderde, en die nogtans tot hiertoe de, hun opgelegde, ſchattingen in 's Lands ſchatkist blijmoedig hadden opgebragt, en met het hoogſte regt daarvoor de beſcherming

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

van 's Lands vaderen afeischten, buiten verantwoording en verwijt te ſtellen, en om zoo veel in haar vermogen was den ondergang van dit weleer bloeijend en bij de naburen geacht Gemeenebest af te keeren, had de Regering hare afgevaardigden gelast, op het bovengedacht onderzoek ten krachtigſte aan te dringen en voorts harentwege voor te ſlaan: — dat de zaken, wegens Holland, ter Generaliteit daarhenen wierden geſtuurd, dat aan het Hof van Frankrijk, hetwelk bij aanhouding zoo vele en zulke doorſlaande blijken had gegeven, van goedwilligheid en genegenheid om ons tegen den gemeenen vijand te helpen, en reeds met de daad getoond had, dat haar aanbod van hulp geenszins in ijdele woorden beſtond, zoo ras doenlijk wierd verzocht met dezen Staat in overleg te treden nopens de wijze, op welke wij gedurende dit zomerſaiſoen met mededeeling der ontwerpen van wederzijdſche krijgsverrigtingen zouden kunnen en behooren te werken; — dat intusſchen niets behoorde te worden verzuimd om onze Ministers bij de Hoven van Rusland, Zweden en Denemarken te onderrigten van den toeſtand der zaken alhier en van hetgeen de Republiek tot derzelver verdediging in het werk ſtelde, met uitdrukkelijken last, om zonder ophouden bij deze Hoven verdubbelde

de en de krachtigste instantiën te doen, om aan ons eene goede hoeveelheid wel bemande schepen van oorlog over te doen (waartoe ten minste een' derzelven genegenheid had betoond (1),) mitsgaders aan hen ernstig te vertoonen de noodzakelijkheid, welke thans bestond, om, in voldoening aan het bepaalde bij de voorlang geslotene en bekrachtigde overeenkomst, den daarbij toegezegden bijstand aan ons, hoe eer zoo beter, te doen geworden. — Behalve deze voorslagen, waarvan de Regering van Amsterdam zich alles goeds beloofde, was zij van begrip, dat deze Staat, offchoon dezelve onverhoopt en tegen alle verwachting al eens op zich zelven gelaten wierd, nog vele en genoegzame hulpbronnen in zich had, om hare eigene zelfsverdediging niet als hopeloos te doen aanzien, want dat het wel waar was, dat het genot van een langdurigen vrede op het eerste gerucht van een onverwachten oorlog en aanval veel schrik, verwarring en verslagenheid kon aanbrengen, maar dat het niet minder waar was, dat de rijkdom en het vermogen van het algemeen, door het genieten van de vruchten diens vredes merkelijk zijnde aangegroeid, de Hooge Regering daardoor in staat kon worden gebragt, om

(1) Zie boven bl. 28.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

om door een nuttig en heilzaam gebruik van denzelven, de zaken tegen eenen, door een' kostbaren en langdurigen oorlog afgematten vijand, langen tijd gaande te houden en zoodanige goede maatregelen te beramen, dat dezelve tot het vernieuwen van een' eerlijken en voordeeligen vrede gedwongen wierd. — De Regering van Amsterdam was, eindelijk, van oordeel, dat om de besluiten, die tot voorschreven einde zouden strekken en dienen tot bescherming van den Lande, een spoedig en gereed effect te doen hebben, en om de beraadslagingen daartoe met de vereischte geheimhouding te doen behandelen, eenige weinige Heeren uit de onderscheidene Gewesten door de Heeren Staten derzelven behoorden te worden gemagtigd en met den noodigen last voorzien, om gedurende dezen oorlog met Zijne Hoogheid de noodige besognes te houden, tot het uitdenken, bepalen en in het werk stellen van alle zoodanige middelen, als meest gepast en geschikt waren, om onder den zegen en bijstand van God Agmagtig, het vervallene te herstellen, den smaad en schande, waarmede het Gemeenebest buiten 's Lands was overladen, uit te wisschen en door eene wakkere verdediging het vaderland met alles, wat in hetzelve lief en dierbaar was, voor verdere rampen en onheilen bij des-

deszelfs duurgekochte vrijheid te bewaren. Ten flotte waren de Afgevaardigden uitdrukkelijk gelast, om bovenftaand voorftel, tot verantwoording hunner zenders, in de registers van Holland te doen plaatfen, en om op alle mogelijke wijzen aan te houden, dat op hetzelve fpoedige en vruchtbare befluiten wierden genomen, en, tot bereiking hunner goede oogmerken, hunne medeleden te dringen en ernftig te verzoeken op deze voordragt het goedvinden van de Heeren derzelver zenders tegen de naastvolgende vergadering uit te werken en aldaar in te brengen (1)."

Hetzelve bleef buiten besluit, doch onder tegenbetuiging van Dordrecht en Haarlem.

Het eindoogmerk van dit voorftel, het herftel van 's Lands eer, de befcherming van handel en zeevaart, en de dwang voor den vijand tot een' eerlijken vrede, mogt door niemand worden verdacht: de keus der middelen om hetzelve te bereiken kon niet buiten bedenking en tegenfpraak zijn. Het gevorderd onderzoek naar de oorzaak van werkeloosheid hield eene dadelijke befchuldiging in, wien en waar dezelve mogt treffen; de toevlugt tot de Noordfche Mogendheden was reeds te vergeefs beproefd; het met Frankrijk vereenigd krijgsbedrijf belemmerde eigene onafhankelijkheid; en de toegedachte Raad van gemagtig-

(1) Ref. Holl 1781. 18 Mei.

I. BOEK. V. HOOFDST.

1781.

tigden aan den Erfstadhouder scheen eene verkorting van deszelfs krijgsgezag. Dordrecht en Haarlem waren de eenige steden, die het gedaan voorstel terstond omhelsden en daarna zich onverantwoordelijk meenden te moeten stellen wegens het houden buiten besluit, waartoe de begrippen van anderen het deden komen.

Mistrouwen in den raad van den Hertog VAN BRUNSWIJK de aanleiding tot het Amsterdamsch voorstel.

Hetgeen de Regering van Amsterdam bijzonderlijk gedreven had tot den voorslag, om aan den Erfstadhouder eenen Raad van gemagtigden toe te voegen ter zake des oorlogs, was het denkbeeld, dat Z. H. een al te uitsluitend vertrouwen stelde in den raad van den Hertog VAN BRUNSWIJK, waarover al vroeg jaloerschheid bij voorname Regenten was ontstaan, en hetwelk dan ook eenige verwijdering derzelven had te weeg gebragt, terwijl men den Hertog wegens zeer vertrouwelijken omgang met den Engelschen Gezant, ook bij en na het inleveren van deszelfs hatelijke memoriën, van eigene Engelschgezindheid, om niet meer te zeggen, algemeen verdacht hield (1).

Het voorstel was niet zonder voorkennis van Z. H. geschied.

De voorslag van Amsterdam was wel met voorkennis, maar geenszins met goedvinden, van den Stadhouder geschiedt. In naam van Bur-

(1) RENDORP, *Memoriën*. D. I. bl. 164, 169, 176, 183, 185.

Burgemeesteren had RENDORP daarover aan den Prins geschreven, maar op zijnen brief was geen antwoord gekomen, hetwelk evenwel naderhand zou gebleken zijn, bij toeval te zijn achtergebleven (1). Nadat de voorslag was gedaan had men getracht Zijne Hoogheid te overreden, dat het voornemen geenszins was, om deszelfs wettig gezag te verminderen; en men vleide zich, hierin min of meer geslaagd te zijn, wanneer men door den Raadpensionaris vernam, dat de Prins naar een gesprek met Burgemeesteren van Amsterdam verlangde.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

Z. H. verlangt naar een gesprek met Burgemeesters van Amsterdam.

Niets kon aangenamer zijn, dan de gelegenheid om in een vertrouwelijk gesprek rondborstig uit te komen voor het gevoelen over de schadelijkheid van het uitsluitend vertrouwen, welk men vermeende, dat Zijne Hoogheid in den raad des Hertogs stelde. RENDORP durfde zijne ambtgenooten wel aanmoedigen, om even openhartig uit te komen voor den wensch naar 's Hertogs verwijdering, als eene allerheilzaamste zaak voor het Land, zijnde hij zelf daartoe als geprikkeld door eenen der aanzienlijksten en verstandigsten, naar zijn oordeel, van diegenen, die dagelijks rondom, en bij Zijne Hoogheid waren, en hem ge-

(1) RENDORP, *Memorien* D. I. bl. 176.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781. vraagd had: „ waarom eischt Gijlieden (Burgemeesters van Amsterdam bedoelende) die volstrekt onafhankelijk zijt, en geene menagementen behoeft te gebruiken, niet, dat de Hertog weggezonden worde?"

Burgemeesteren lieten, hetgeen zij in het uiterst vertrouwen meenden te moeten zeggen, door den Pensionaris VISSCHER op het papier brengen, en verzochten hunne ambtgenooten TEMMINCK en RENDORP hetzelve bij monde van dezen Pensionaris aan Zijne Hoogheid mede te deelen en daarna schriftelijk over te geven. Op de reis in het jagt werd deze memorie nog zorgvuldig herzien, menige bewoording veranderd, en oplettend alle schijn van beschuldiging vermijd, met uitdrukkelijke betooning, dat Burgemeesteren alle algemeene en verregaande beschuldigingen, op openbare geruchten alleen gegrond, aanzagen voor verdichtsels zonder eenigen grond. In den Haag gekomen hielden zij deze memorie volstrekt geheim, ook voor de Amsterdamsche afgevaardigden ter dagvaart, die eeniglijk wisten, dat men Zijne Hoogheid over den Hertog zou onderhouden. Aan de Heeren van Dordrecht en Haarlem zeide men eeniglijk, dat men gehoor had gevraagd, om Zijne Hoogheid over den gedanen voorslag te onderhouden, en men, bij die gelegenheid van den Hertog

zou

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

zou spreken. — De Raadpensionaris werd verzocht het gehoor te vragen en bij hetzelve tegenwoordig te zijn. Deze zelf had zich zoo dikwijls over den Hertog uitgelaten (1), dat men ook van hem verwachtte, dat hij het nadeelige, voor de tegenwoordige omstandigheden, in het uitstekende vertrouwen van Zijne Hoogheid op dien Heer gelegen, zou aandringen.

Voorbereiding van dit mondgesprek door RENDORP.

De Raadpensionaris antwoordde, dat op den volgenden dag het gehoor verleend zou worden op het Huis in 't Bosch, en dat hij daarbij zou tegenwoordig zijn. — Opdat de zaak een goed gevolg mogt hebben, en niet, geheel onvoorbereid, nog al vreemder in de ooren van Zijne Hoogheid klinken, zou RENDORP, als geheel uit zich zelven, in algemeene bewoordingen vooraf kennis geven aan den Vorst, van hetgeen er zou gebeuren. Dit geschiedde nog op den dag te voren. Hij gaf aan

(1) Eenmaal had hij ten aanhooren van onderscheidene Leden in de Vergadering van Holland, ter gelegenheid van iets, dat bekend was geworden, doch geheim had behooren te blijven, gezegd: „ dat kan niemand gezegd hebben, dan de man uit de Pooten [de straat in den Haag, waar BRUNSWIJK woonde] en door iemand, die zich onkundig hield gevraagd, wie dat was? geantwoord: de Hertog." — RENDORP, *Mem.* D. I. bl. 180.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

aan Z. H. te kennen: „ dat zulks Hoogstdenzelven wel niet aangenaam zou zijn, doch dat men zich hetzelve verschuldigd achtte aan stad-, land- en mede-regenten; dat Burgemeesteren Hem Prinse volkomen, maar den Hertog in het geheel niet, vertrouwden; en dat, zoo lang deze 's Prinsen Raadsman bleef, geene goede verstandhouding tusschen Z. H. en Amsterdam zou kunnen plaats hebben; dat niet alleen de Amsterdammers en andere zoo gewestelijke als stedelijke Regenten tegen den Hertog waren, maar zelfs 's Prinsen beste en vertrouwdste vrienden; en dat, zoo de Hertog een weldenkend man was en waarlijk 's Prinsen vriend, hij zelf behoorde te begrijpen, dat de afgunst tegen hem zoo groot was, dat hij met zijnen raad geenen dienst meer kon doen, en dus behoorde aan te bieden, zich ten minste voor eene poos naar zijn Gouvernement of elders te verwijderen." — Op deze, inderdaad al zeer harde en ruwe, taal antwoordde Z. H. met veel bedaardheid: „ dat de Hertog zijn Raadsman in alles niet was; dat men ongelijk had dien Heer te mistrouwen; dat Hij hem niet kon wegzenden, zoo uit hoofde der verpligting, die Hij aan hem had, als wegens den post, dien de Hertog in de Republiek, betrekkelijk tot de zeven Provinciën, bekleedde." Bij het afscheid bad RENDORP Z. H. bij de aanstaande

voor-

voordragt niet driftig te worden, maar alles bedaard aan te hooren; als waarover Hoogstdezelve zijne gedachten kon laten gaan om zich daarna te bepalen. De Vorst nam dit aan en de fcheiding fcheen in goed verftand.

Zijne Hoogheid gaf den Hertog weldra kennis van dit onderhoud, en zond daarna een biljet aan den Raadpenfionaris, zich in fterke bewoordingen uitlatende tegen het oogmerk der verzochte opwachting en over het onvoegzame, hetwelk men zou vorderen, verzekerende van nimmer te zullen overgaan tot hetgeen men van Hem wilde vergen tegen eenen man, dien Hij als zijnen tweeden vader befchouwde. De Raadpenfionaris deelde hetzelve terftond mede; doch het wederhield de Heeren niet, die hunnen last hadden en gereed ftonden, om zich naar het Huis in 't Bosch te begeven. — Nadat ook de Raadpenfionaris aldaar was aangekomen, had het gehoor plaats.

Gehoor van Burgemeesteren van Amsterdam bij Z. H.

De Penfionaris VISSCHER, betuigd hebbende, dat het verlangen van Zijne Hoogheid naar een mondgefprek over het gedane voorftel van Amfterdam, aan Burgemeesteren hoogst aangenaam was geweest als eene gunftige gelegenheid, om rondborftig uit te komen voor de redenen, waarom men aan Zijne Hoogheid niet kon geven die blijken van vertrouwen,

wel-

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

welke men gaarne overeenkomſtig de hoogachting, welke men voor zijnen Perſoon en hoedanigheden had, aan Hoogstdenzelven zou willen geven, verzocht verlof om voor te dragen hetgeen, waarmede zij gelast waren, en begon de memorie voor te lezen, welke wij hoofdzakelijk zullen mededeelen,

Vertoog aan Z. H. voorgelezen.

„ Hunne zenders hadden met verdriet 's Vorſten ongenoegen vernomen over hun voorſtel ter Vergadering van Holland, waarvan zij, om nader aan te voeren redenen, geene voorafgaande mededeeling aan Z. H. hadden kunnen doen. — Aan het hoofd der Regering van eene ongemeen volkrijke ſtad, in welke de ſmalle gemeente reeds gevoel begon te krijgen van gebrek, uit werkeloosheid voortſpruitende, hadden zij zich verpligt gevonden tot zulk eene behartiging van den welſtand des Lands en der ingezetenen. Het had hun toch toegeſchenen, dat de behandeling van zaken, vooral na de vredebreuk, aan de geheele natie niet zonder reden onbegrijpelijk was voorgekomen. De 32 ſchepen, waartoe in 1779 reeds was beſloten, konden nog niet in zee worden gebragt; veel min de 52 waartoe verleden jaar beſluit was genomen. Men bragt gewillig alle gewone en buitengewone lasten op, en bij de Admiraliteiten zou nog in geen twee jaar alles tot ſtand gebragt kunnen worden. Alle de

de ongelukkigen en rampen, den Staat overgekomen, meestal aan deze weerloosheid en werkeloosheid toe te schrijven zijnde, kon men niet uitstellen te onderzoeken: waaraan dit onverantwoordelijk verzuim was toe te schrijven, en van welke middelen men herstel mogt verwachten. Dit onder de hand vruchteloos beproefd zijnde, was het nemen van krachtiger besluiten noodzakelijk geworden. Uit dat alles was het voorstel van Amsterdam voortgevloeid, waardoor de Regering als nog meende aan haren pligt jegens Land en Ingezetenen voldaan te hebben. Men had evenwel geen oogmerk gehad, Zijne Hoogheid te misnoegen, eenige nieuwigheden in te voeren of het wettig verkregen gezag van den Heer Stadhouder te beperken of verminderen, verzekerende men integendeel, met alle vermogens de tegenwoordige staatsgesteltenis, op het naauwst met 's Lands welzijn verbonden, te zullen helpen handhaven, maar tevens niets heilzamer voor het tegenwoordige te kennen, dan een' kleinen Raad van Regenten uit de onderscheide Provinciën, om Z. H. met raad en daad bij te staan, welk voorstel (misschien op vroegere voorbeelden gegrond (1)) niet voortkwam

(1) In 1665 waren eenige Leden van H. H M. naar Texel en naar Zeeland gezonden ter bevordering van

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

kwam uit eenig mistrouwen op de goede oogmerken van Z. H., welke men geene reden had te verdenken, offchoon men had vernomen, dat kwalijk geziriden gezocht hadden dit Zijner Hoogheid diets te maken. Maar zoodanig mistrouwen viel alleen op dengenen, wiens invloed op den geest van Z. H. gehouden werd voor de naaste oorzaak van deze traagheid en flapheid, hetwelk niet dan hoogst nadeelig kunnende zijn, had men lang doch vruchteloos verwacht, dat de gevaarlijke omftandigheden van den Staat eindelijk eens aanleiding zouden hebben gegeven tot ernftig beraad op middelen van herftel; en daar het thans aankwam op behoud van vaderland, vrijheid en 's Vorften Huis, had de Regering van Amfterdam zich aan geen pligtverzuim door langer ftilzwijgen willen fchuldig maken, maar zich hoe ongaarne

van de uitrustingen en ter regeling van het gebruik van 's Lands vloot: maar toen was men Stadhouderloos. — In 1673 hadden H. H. M. almede afgevaardigden naar Texel gezonden, wanneer de Stadhouder in het leger was, en toen tevens onder verbod van iets te ondernemen zonder vooringenomen raad van den Luitenant-Admiraal en des noods van de andere Hoofden der vloot, terwijl aan den Admiraal-Generaal het befluit moest toekomen met verzoek, om deszelfs bedenkingen tot hun narigt. — RENDORP, *Mem.* D. I. bl. 172.

ne ook, gedwongen gevonden tot dezen ſtap, om aan Z. H. met verſchuldigden eerbied, doch tevens met gepaste vrijmoedigheid, onder het oog te brengen en rondelijk te verklaren, dat, volgens het algemeen begrip, de Heer Hertog voor de eerſte oorzaak werd gehouden van den ellendigen en gebrekkelijken ſtaat der verdediging, waarin het Land zich bevond; van al hetgeen daaromtrent plaats had; en van alle de verkeerde maatregelen, ſedert een geruimen tijd genomen, met alle de heilloozе gevolgen uit dezelve voortgevloeid; en dat men Zijne Hoogheid kon verzekeren, dat de haat en afkeer der natie tegen den perſoon en het ministerie van den Hertog tot die hoogte was geklommen, dat daaruit de verdrietelijkſte en onaangenaamſte gebeurteniſſen voor het welzijn en de rust van het algemeen, waren te verwachten."

Zijne Hoogheid, die al van den aanvang eenig ongeduld bij deze voorlezing had getoond, viel te dezer plaats den Penſionaris in, met de woorden: „ mijne Heeren, dat kan ik den Hertog niet verzwijgen; ik zou het niet kunnen verantwoorden!" Daarna evenwel toegeſtaan hebbende, dat de Penſionaris vervolgde, las deze verder: „ dat er geen twijfel aan was, of zulks zou aan Zijne Hoogheid wel reeds van anderen zijn voorgekomen, doch mogt

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

zulks niet gebeurd zijn, dan mogt het vrijelijk worden toegefchreven aan eene vrees voor de uitwerkfelen van 's Hertogs ongenoegen, terwijl men zich, met opzigt tot het voorgestelde, met alle vertrouwen durfde beroepen op het getuigenis van zoo vele eerlijke en rondborstige leden der Regering, als Zijne Hoogheid deswege, onder het geven van de noodige vrijheid en ernstige aanmaning op pligt en geweten, zoude gelieven te ondervragen. Meer dan eens hadden zij met zeer veel leedwezen vernomen, hoedanig de Heer Raadpensionaris zich, in het bijzijn van onderfcheidene Leden der vergadering van Holland, had beklaagd over het misverstand, dat tusfchen hem en den Hertog plaats had, gelijk mede over den invloed, welken dezelve op den geest van Zijne Hoogheid had, waardoor zijne pogingen ten beste van het Vaderland te meermalen waren verijdeld geworden."

Te dezer plaats werd de voorlezing gestoord door VAN BLEISWIJK, zeggende: „ niet te kunnen nalaten, den Heer VISSCHER in te vallen, doordien hij zich niet herinnerde iets dergelijks gezegd te hebben, en zich alleen sedert een geruimen tijd *om redenen* onthouden had, met den Hertog te spreken." De Heer VISSCHER antwoordde: „ wij hooren met verwondering, mijn Heer! dat UEd. zich daar-

van

van niets herinnert; wij zouden toch de plaats, alwaar, zoo als wij onderrigt zijn, UEd. zich dus heeft uitgelaten, en de lieden, die daarbij tegénwoordig geweest zijn, kunnen opnoemen." I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

Na deze korte ophouding ging de lezing ongeftoord ten einde voort. „ Deze oneenigheid van oogmerken en gevoelens tusfchen den voornamen raadsman van Zijne Hoogheid en den eerften Minister van Holland kon niet flechts van de nadeeligfte gevolgen zijn, maar leverde een' genoegzamen drang op tot de fterkfte pogingen, om de bron van dit mistrouwen en die oneenigheid weg te nemen, wijl er, zonder een voorafgaand herftel van vertrouwen en eensgezindheid, geen middel tot behoud van den Staat beftond. Niets was ook noodiger voor het welzijn van 's Vorsten Huis en van Hoogstdeszelfs gezag, achting en genegenheid bij de natie, en aanzien bij de naburige Mogendheden; want dat men Zijne Hoogheid kon verzekeren en moest waarfchuwen, dat Hij wel eens het voorwerp van minachting en mistrouwen bij het gemeen zou kunnen worden, in plaats van te zijn en te blijven het waardig voorwerp van des volks en der Regenten liefde en hoogachting, gelijk hartelijk gewenscht en gebeden werd, dat Zijne Hoogheid en deszelfs doorluchtig nageflacht zouden onderfcheiden, nademaal

 hier-

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

hiervan, grootendeels, afhingen het behoud en de welvaart van het dierbaar Vaderland en van het Huis van Oranje. Schoon men begreep, dat het den Leden der Souvereiniteit altijd vrij ſtond, ja pligt was, aan Zijne Hoogheid en hunne medeleden hunne gedachten omtrent den Staat en de behandeling der algemeene zaken voor te dragen, zou men zich liefst onthouden hebben van den tegenwoordigen ſtap, indien zich de minſte hoop tot beterſchap of verandering had opgedaan; doch daar niets anders overig ſcheen, dan op deze wijze den ſtaat van zaken voor Zijne Hoogheid open te leggen en Hem te bidden denzelven in ernſtige overweging te nemen en niet langer gehoor te leenen aan den raad en inboezemingen van eenen man, die met den haat van grooten en kleinen overladen, als een vreemdeling werd aangezien, zonder genoegzame kennis van onzen Regeringsvorm en ons Land geen goed hart toedragende. — Verre was men af, dien Heer te willen betigten met hetgeen, waarmede hij maar al te openlijk werd beſchuldigd; of als gegrond aan te merken de vermoedens van ongeoorloofde verkleefdheid aan het Engelſche Hof, of van kwade trouw en omkooping; men vertrouwde, dat een Heer van die hooge geboorte en rang onbekwaam was tot zulke laag-

be-

heden; maar men oordeelde toch, dat zulke algemeen opgevatte vermoedens hem volstrekt nutteloos ja schadelijk maakten voor den dienst van het Land en van Zijne Hoogheid, en dat hij derhalve van het bestuur van zaken en den persoon van den Vorst behoorde verwijderd te worden, daar zijn langer verblijf het wantrouwen, met of zonder reden, tegen zijne raadgevingen opgevat, op Zijne Hoogheid zelve meer dan te veel zou doen overslaan. — Geen bijzondere haat of kwaadwilligheid tegen den Hertog had Amsterdam, over welks dadelijke blijken van goedwilligheid hij zelf reden had gehad zich te verheugen, tot dezen stap gedreven, maar eeniglijk, zoo als men voor God en de geheele wereld moest betuigen, de zucht voor het behoud van het Doorluchtig Huis, en de hoop op het eenig mogelijk behoud van den Staat; men behoorde nu wel aan het behoud van het Vaderland niet te wanhopen, maar de zaken waren toch tot een uiterste gekomen, dat hetzelve zonder buitengewone middelen niet te redden was, en dat men daarom als nog aan Zijne Hoogheid in de ernstigste bedenking moest geven, om den voorslag van eenen Raad van eenige weinige Regenten uit de onderscheidene Provinciën te omhelzen, met zoodanige magt en bepaling tevens, als noodig zou worden geoordeeld,

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

waardoor alle overleg den noodigen fpoed niet zou misfen en het algemeen vertrouwen hersteld worden. Deze voorflag toch mogt tevens overeenkomftig geacht worden met de gedachten van de voornaamfte Leden der Regering van deze en de andere Provinciën. — Ter flotte drong men aan op het omhelzen van een vast ftelfel, hetzij om den vrede met Engeland te herftellen, hetzij om den oorlog met magt door te zetten; maar welk ftelfel ook aannemelijk zijn mogt, een geduchte ftaat van tegenweer vorderde het eene en andere (1)."

Antwoord van Zijne Hoogheid aan Burgemeesteren van Amsterdam.

Na geëindigde voorlezing gaf de Penfionaris de memorie aan Zijne Hoogheid over, wiens ongenoegen oogfchijnelijk was toegenomen, en die nu terftond hoofdzakelijk antwoordde: „dat deze ftap ongehoord en ten uiterfte honend was voor zijnen perfoon; dat men iets dergelijks nooit aan zijne voorzaten gezegd had of zou hebben durven zeggen; dat men meer bedoelde, dan het wegjagen van den Hertog; men begon met dien Heer en zou met Hem en zijn Huis eindigen, zijnde Amfterdam er op uit, Hem alle gezag af te nemen en fteêkind te

(1) Jaarb. 1781. bl. 1166—1177. — Rend. *Mem.* D. I. bl. 183—195.

te maken; dat men op Hem den haat wilde doen komen van hetgeen men zelf gedaan had, daar Amsterdam de oorzaak was van alle de onheilen, die over het Land kwamen; dat Hij ondertusschen niet zou dulden, dat den Hertog eenige kleinigheid wierd aangedaan; dat men van Hem eene laagheid vorderde, met te eisschen, dat Hij zijnen tweeden vader, zijnen voogd, die gedurende zijne minderjarigheid over Hem door 's Lands Overheid gesteld was geweest, zou wegjagen; hetwelk, al wilde Hij, niet zou kunnen doen, zijnde die Heer in dienst van H. H. M.; dat het schandelijk zijn zou, eenen man van die geboorte en dien rang als een' schelm en verrader weg te jagen; en dat Hij nimmer daartoe komen zou." Voorts beweerde Z. H. den raad van den Hertog niet altijd te hebben gevolgd; als, bij voorbeeld, toen Hij het verleenen der Schotsche brigade, tegen den zin van den Hertog, begunstigd had (1)."

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

Nadat de drift, waarmede Zijne Hoogheid zich in dezen zin had geuit, eenigzins bedaard was, gaf de Raadpensionaris in bedenking: „ of

(1) RENDORP's *Memoriën*. D. I. bl. 195—197. Hoe weinig deze begunstiging te beduiden had gehad; doch hoe onregtvaardig dezelve was beoordeeld, is boven door ons aangewezen. Zie D. III. bl. 61—67.

I. BOEK. V. HOOFDST.

1781.

Teruggaaf en wederneming der memorie van Burgemeesteren van Amsterdam.

„ of het niet geraden zijn zou, dat de Heeren van Amfterdam de memorie weder terug ontvingen en deze zaak gezust wierd." Zijne Hoogheid zweeg; de Heer TEMMINCK fcheen voor de terugneming te zijn; de Heer RENDORP antwoordde: „ dat het hun leed deed, Zijne Hoogheid hun voorftel zoo euvel te zien opnemen, doch dat 's Vorsten gevoeligheid over eenen perfoon, zoo naauw aan Hoogstdenzelven verbonden, hun geenszins verwonderde; maar dat zij overtuigd waren, dat de zaken nimmer wel zouden gaan, indien aan het voorgeftelde niet werd voldaan; dat men daarom den gedanen ftap volftrekt noodig had geoordeeld; dat men daarmede reden had gegeven, waarom men dikwijls fchijnen moest, in Z. H. het vertrouwen niet te ftellen, hetwelk men wenschte te kunnen doen; dat zij voorts met hartelijk leedwezen gehoord hadden, verdacht te worden, als of zij iets euvels in den zin hadden tegen Z. H. en deszelfs Huis, daar zij op het heiligfte en ernftigfte konden verklaren, de hoogfte achting, gepaard met genegenheid, te hebben voor deszelfs Perfoon en Huis; dat zij vertrouwden, dat het zeggen, als of men eerst den Hertog en daarna Zijne Hoogheid zelve, zoude willen wegzenden, geen ernst was; dat zij niet twijfelden aan de gevoelens der Regering

van

van Amſterdam in het algemeen, en van de hunne de krachtigſte verzekering konden geven, van, wel verre van Zijne Hoogheid in iets te willen verkorten, altijd gereed te zijn, om Hoogstdenzelven alle blijken te geven van verknochtheid aan deszelfs Perſoon en aanzienlijk Huis; dat zij, wat de bedenking van den Raadpenſionaris betrof, zij het goedvinden van Zijne Hoogheid zouden volgen; dat niemand van den inhoud der memorie kennis had, behalve de vier regerende Burgemeesters en de Penſionaris VISSCHER, en ook geene anderen, tenzij Zijne Hoogheid het anders mogt goedvinden, daarvan kennis zouden krijgen, en dat het volkomen aan Hoogstdenzelven ſtond de memorie te houden of terug te geven." Z. H. gezegd hebbende: „ niet te kunnen nalaten, alles aan den Hertog mede te deelen, om denzelven aldus gelegenheid te geven, om zich te zuiveren van hetgeen, waarmede zij hem betigtten;" merkte RENDORP op: „ dat zij dien Heer met niets betigt hadden, maar zijne tegenwoordigheid wegens den haat en het wantrouwen tegen hem, ſchadelijk verklaard hadden; dat Z. H. volkomen meester was, de memorie in handen van den Hertog te ſtellen, om zich bij het Publiek te kunnen verontſchuldigen; maar dat het bedenkelijk was, of het wel raadzaam

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

voor dien Heer zijn zou, dat de memorie publiek werd; ook was het voornemen geenszins, om den Hertog ſchandelijk te doen wegjagen, daar Amſterdam de eerſte zijn zou, om te trachten zijne *retraite honorabel* en aangenaam te maken, door aan Hem te doen verzekeren het behoud van alle Titels en Wedden, hem door de Provincie van Holland in het bijzonder of door de Provinciën te zamen toegelegd." — De Raadpenſionaris drong nu andermaal aan op het terug nemen der memorie. De Heeren verzekerden nogmaal geen ander voornemen te hebben, dan al het voorgevallene in dit mondgeſprek binnen de vier muren te doen blijven, tusſchen welke zij zaten, tenzij Zijne Hoogheid anders beter mogt oordeelen, als volkomen meester te zeggen en te doen, wat Hoogstdezelve zou goedvinden; waarop Z. H. de memorie aan den Penſionaris wedergaf.

Koel en achterdochtig afscheid van Z. H. aan de bezending.

Het geſprek werd nu bedaard en liep nog lang over onderſcheidene zaken. Na wel anderhalf uur geduurd te hebben werd het gehoor beſloten met herhaalde pligtplegingen, wier ſlot, dat men nimmer zou nalaten blijken te geven van verknochtheid aan 's Prinſen Perſoon en Huis, beantwoord werd door Z. H. met deze woorden: „ ik hoop daar preuves van te zullen zien!"

Dit

Teruggaaf der memorie aan Z. H.

Dit onderhoud had den 8sten van Zomermaand plaats gehad; maar naauwelijks waren de afgevaardigden te Amsterdam wedergekeerd, of zij werden onderrigt, dat Z. H. zich over het voorgevallene aan onderscheidene lieden ten sterkste beklaagd en zelfs schriftelijk aan den Hertog medegedeeld had, hetgeen Hoogstdezelve van de gedane voordragt meende onthouden te hebben. Burgemeesteren, beducht, dat hetgeen zij hadden laten zeggen, verkeerd of gebrekkig aan het Publiek zou worden medegedeeld, zonden hunne memorie aan den Raadpensionaris, met verzoek om dezelve als nu aan Z. H. ter hand te stellen.

Brief van beklag en vraag om voldoening door den Hertog bij H. H. M.

De Hertog, die zich nog nooit had bekreund aan hetgeen in veelvuldige blaauwboekjes te zijnen nadeele verspreid was geworden, en de openbare tentoonstelling in schimp- en spotprenten met stilzwijgende verachting bejegend, terwijl hij zich het zinnebeeld aan den zoogenaamden Meiboom ter zijner eere door de Haagsche schutterij geplant, hem als een zegepralend Held voorstellende in het gezigt van een vlugtend leger, met de zinspreuk: *zijner vijanden schrik*, had laten welgevallen, vervoegde zich nu op den 21sten dier zelfde maand reeds met eenen brief ter Vergadering van H. H. M. waarin hij zijnen weerzin doch ver-

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781. verpligting tevens te kennen gaf, om zich over eene zaak, zijnen perfoon betreffende, tot derzelver vergadering te wenden, daar hij toch federt den jare 1750 met hoogstderzelver vertrouwen was verwaardigd, eerst als Veldmaarfchalk, daarna als vertegenwoordiger van den Heer Prinfe als Kapitein-Generaal gedurende deszelfs minderjarigheid, en eindelijk als bij voortduring in den rang van Veldmaarfchalk bevestigd, na daartoe verzocht en bekomen verlof van Hare Keizerlijke Majesteit. Meer dan dertig jaren de hem aanbetrouwde posten waargenomen hebbende op eene wijze, bij H. H. M. bekend, had hij zich niet kunnen voorftellen, dat zijn perfoon een voorwerp van algemeenen haat zou gemaakt zijn, zoo als hij had moeten ondervinden, daar twee regerende Burgemeesters van Amfterdam nevens een Penfionaris dier ftad, in tegenwoordigheid van den Raadpenfionaris aan Zijne Hoogheid zekere memorie hadden voorgelezen op last hunner zenders, daarin de Regering dier ftad genoemd, welke memorie wel eerst was terug genomen, doch daarna, op verzoek, in naam van Burgemeesteren door den Raadpenfionaris aan Zijne Hoogheid weder aangeboden met bijvoeging, dat het aan Hoogstdenzelven volkomen vrij ftond, daarvan, naar eigen goedvinden gebruik te maken; — deze

me-

memorie, door Z. H. aan hem medegedeeld, en door hem eene aaneenſchakeling van zeer verregaande honende uitdrukkingen en redeneringen te zijnen aanzien bevonden, durfde hij voor H. H. M. niet in haar geheel inlasſen in dezen brief, maar toch moest hij verſchooning verzoeken omtrent die volzinnen, waarin hij perſoonlijk werd aangetast; en daarna opgemerkt hebbende, dat in dezelven geene beſchuldiging voorkwam te zijnen laste als Veldmaarſchalk en dat al het overige alleen ſteunde op zoogenaamde algemeene gevoelens en te voren met kunst verſpreide geruchten; dat daarbij desniettemin aangehouden werd bij Z. H. om hem op eene honende wijze van deszelfs Perſoon en Hof te verwijderen, en dus, gelijk een overtuigd misdadiger, zonder verder onderzoek tot een eerroovend bannisſement te verwijzen; en zulks niet door bijzondere perſonen, maar door twee regerende Burgemeesters nevens den Penſionaris van eene der aanzienelijkſte ſteden van Holland uit naam en op last van de Regering dier ſtad (volgens de woorden der memorie, ſchoon volgens eenen brief van den Heer RENDORP aan den Raadpenſionaris, alleen uit naam van Burgemeesteren), en dat wel na rijp overleg, en met nadere overzending dier memorie zelve aan Z. H., oordeelde de Hertog, ondanks

der-

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

derzelver uitdrukkelijke vrijkenning van zijnen persoon wegens kwade trouw en omkooping zich te moeten laten gelegen zijn, aan het schandelijk werpen op zijnen persoon van de geheele schuld der rampen van den tegenwoordigen tijd. — Hij hield zich wel verzekerd, dat H. H. M. met hem zouden begrijpen, dat het voor den Staat van aanbelang was, te weten, of de persoon, door H.H.M. met het karakter van Veldmaarschalk bekleed, al of niet de eerste oorzaak ware van den ellendigen staat van 's Lands verdediging, van al het voorgewend verzuim, en van alle verkeerde maatregelen met derzelver heillooze gevolgen, en bovenal van het bestaand mistrouwen en oneenigheid, om welke redenen hij voor den dienst van Land en Vorst schadelijk zou zijn, en welke blijken en bewijzen men had, dat hij den Lande geen goed hart zou toedragen en met een woord het vertrouwen van den Vorst onwaardig zijn, op wiens getuigenis hij zich mits dezen durfde beroepen. — Het slot van den brief was dus een eerbiedig maar tevens dringend verzoek: „ dat het H. H. M. mogt behagen, na een naauwkeurig en streng onderzoek, door eene nadrukkelijke bescherming van zijn karakter, te willen bewerken, dat hij van den blaam, door dezen stap op hem gebragt, en den hoon,

hoon, hem daardoor aangedaan, op eene voegzame wijze wierd gezuiverd; dat te dien einde de vier regerende Burgemeesters van Amsterdam nevens den Pensionaris VISSCHER wierden verpligt, om de gronden voor te brengen, waarop zij dien stap hadden gedaan, en al het te zijnen laste gestelde behoorlijk waar te maken, zonder hetwelk hij al dat gestelde niet dan als lastertaal zou kunnen aanmerken; en om in het bijzonder nader te bepalen de verdere punten van bezwaar en beschuldiging, welke zij zouden vermeenen tegen hem te kunnen inbrengen, mitsgaders dezelven den Regten genoeg te bewijzen; en dat, bij gebreke van dien, wierd nagevorscht, wie de uitstrooijers waren der schandelijke gerugten, opdat zij alsdan als lasteraars naar verdienste gestraft mogten worden; en dat H. H. M. eindelijk met en benevens de gezamenlijke hooge Bondgenooten in dien gevalle, geliefden te nemen een zoodanig regtvaardigend besluit, als waardoor zijne eer en goede naam bij de Natie en voor het oog van geheel Europa gezuiverd, en hij in staat gesteld zou worden, zijn karakter met waardigheid te kunnen blijven bekleeden; en voorts hem te doen geworden eene voldoening, welke H. H. M. aan den hoon, hem in zijn karakter en betrekkingen aangedaan, naar derzelver hoo-

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

hooge wijsheid en bekende billijkheid, evenredig zouden oordeelen."

De brief verzonden aan de gewesten en om berigt in handen gesteld.

Zijne Hoogheid, in de Vergadering tegenwoordig, en door den Voorzitter gevraagd, of Hoogstdezelve eenige bedenkingen op dezen brief had te opperen, verklaarde: „ dat zijns bedunkens het verzocht onderzoek niet kon worden geweigerd, en ook geenszins voor H. H. M. kon onverschillig zijn; gevende dienvolgens in bedenking, om den brief, hoe eerder zoo beter ter kennisse te brengen van de Staten der Provinciën, en, dien onverminderd, dezelven in handen van eenige gelastigden uit H. H. M. te stellen, tot onderzoek en berigt;" — waarna de afgevaardigden der Provinciën denzelven in afschrift overnamen, en de brief oorspronkelijk gesteld werd, in handen van de Heeren tot de zaken van de zee ten voorgestelde einde (1).

Verspreiding van 's Hertogs brief.

Ten zelfden dage werd des Hertogs brief in druk verspreid en gezonden aan alle Hoofdofficieren en Kommandanten tot in de minste garnizoensplaatsen; hetwelk Burgemeesteren deed denken, om hunne memorie mede door den druk gemeen te maken: doch de Pensionaris VISSCHER ontried zulks op grond der Resolutie van Holland in 1586 genomen en in 1663 her-

(1) Res. Gen. 1781. 21 Junij.

hervat (1), uit krachte waarvan hunne vrienden de Heeren van Dordrecht en Haarlem het raadplegen van H. E. Gr. M. over den brief van den Hertog zouden tegenspreken en de ongeschiktheid van 's Hertogs gedanen stap, vooral in het door den druk verspreiden van zijnen brief, waarin een gedeelte van hun geheim stuk was afgeschreven. Wanneer zij nu verder gingen, dan zij tot nog toe gedaan hadden, alleen een Lid van Staat kennis en opening gevende van zaken, die den staat van den Lande betroffen, met dezen aan het Publiek mede te deelen, zouden zij schijnen zich schuldig te maken aan het verongelijken van den Hertog en hem reden geven tot het aanleggen van eenen eisch, waartoe hij nu nog geen regt zou gehad hebben, wijl niemand bevoegd zou geweest zijn, hem mededeeling te geven van iets, wat men in geheim en als Leden der Regering slechts aan twee Leden had geopenbaard. — Bij Holland zou men, zoodra 's Hertogs brief ter tafel kwam, de mededeeling der memorie verzoeken; van dit

(1) Bij dezelve werd aan alle de Leden der Vergadering van H. E. Gr. M. indemniteit verzekerd wegens propositiën, advijzen enz. wordende vrijgewaard voor alle aanspraken deswege zoo in, als buiten, Regten.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

dit verzoek zou men voorloopig kennis krijgen, en dan kon men zich nog nader hierop beraden, hetwelk de Penſionaris VISSCHER gaarne aan de overige afgevaardigden ter dagvaart met overleg der Penſionarisſen van Dordrecht en Haarlem, de Heeren DE GIJZELAAR en VAN ZEEBERGH, verbleven zag. Door het verſpreiden der memorie zou men ook iets doen, hetgeen men in zijne partij wilde veroordeelen, zonder ook de gedane belofte van geheimhouding na te komen (1).

Voorloopig beſluit van H. H. M.

De Heeren, in wier handen de brief van den Hertog was geſteld, waren ſpoedig gereed met hun berigt, waarop goedgevonden en verſtaan werd, onverminderd de raadplegingen der Staten van de Provinciën, te verklaren: „ dat aan H. H. M. geene redenen waren voorgekomen, welke eenigen grond zouden geven tot zoodanige beſchuldigingen en verdenkingen van kwade trouw en omkooping, als den Hertog in eenige namelooze geſchriften en bij onteerende geruchten werden ten laste gelegd en openlijk verſpreid; dat H. H. M. integendeel dezelve hielden voor onwaarachtig en lasterlijk, terwijl H. H. M. den Hertog van dien blaam en geruchten volkomen vrij kenden en zui-

(1) Miſſ. der Gedep. ter Dagvaart. 1781. 29 en 30 Junij.

zuiverden; ten gevolge waarvan aan de Staten der Provinciën zoude worden in bedenking gegeven, om elk in den haren in gevolge der plakkaten de noodige voorziening te doen ter beteugeling der schrijvers, drukkers en verspreiders van alle dergelijke libellen en kwaadaardige lasterschriften, waardoor de Hertog in zijne eer en goeden naam zoo grievend werd aangetast en geschonden (1)."

De Hertog daarmede niet voldaan.

De Hertog, dit besluit vernomen hebbende, ging den Voorzitter van H. H. M. zijne gevoeligheid wel betuigen over de blijken van vertrouwen en genegenheid, hem daarbij bewezen, maar tevens zijne verwachting, dat H. H. M. niet van voornemen zouden zijn, om daarbij de zaak voor het tegenwoordige te laten berusten, alsof daarmede voldaan zou zijn aan zijn verzoek van een naauwkeurig en streng onderzoek, waarna hij dan eerst had gedrongen op een regtvaardigend besluit en behoorlijke voldoening, waarop hij nu zoo veel te meer moest aanhouden, dewijl door dit voorloopig besluit, zonder voorafgaand onderzoek, hij niet zou gerekend worden gezuiverd te zijn van den blaam en hoon, waartoe hij ook vermeend had een besluit van de gezamenlijke Bondgenooten te moeten verzoeken, ge-

(1) Res. Gen. 1781. 21 Junij.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

gelijk hij dan nu nog was doende. — De afgevaardigden der Provinciën werden verzocht hiervan kennis te geven aan hunne zenders, ten einde hierop bij de overweging van den brief des Hertogs zoo veel te letten, als zij zouden oordeelen te behooren (1).

Gevoelens in de Vergadering van Holland.

De Raadpensionaris bragt daags daaraan den brief van H. H. M. tot beteugeling van lasterschriften tegen den Hertog, benevens deszelfs brief aan H. H. M. en deszelfs aanmerkingen omtrent het, bij voorraad genomen, besluit op zijnen brief ter tafel van Holland. Terstond waren alle de leden voor het eenvoudig overnemen van 's Hertogs brief, onder uitdrukkelijke verklaring, dat zij daardoor niet wilden verstaan worden, zich eenigzins of in het geringste te hebben ingelaten in eenige overweging hoegenaamd van deze zaak: doch bij meerderheid van ééne stem werd aan het groot besogne commissoriaal gemaakt de brief van H. H. M. over dien des Hertogs, met derzelver voorstel tot vernieuwing der plakkaten tegen libellen en schotschriften, mitsgaders de mededeeling van het nader adres van den Hertog aan den Voorzitter van H. H. M. De minderheid der Leden verzette zich hier tegen op grond, dat zij in niets de gedachten hun-

(1) Res. Gen. 1781, 4 Julij.

hunner zenders wilden vooruitloopen noch vooruit geloopen hebben, zoo als dit bij H. H. M. omtrent de Staten der Provinciën had plaats gehad. — Het gedrag van den Raadpenſionaris, die tot verſcheidene reizen de Leden in de rede was gevallen en ze afgetrokken had van hun uitgebragt gevoelen tegen dit commisſariaal maken, was hierbij zeer ſtuitend geweest; als had hij zich willen beijveren om te toonen, zoo kwalijk niet met den Hertog te zijn, als in de memorie van Amſterdam was voorgegeven. — De afgevaardigden van Amſterdam werden nu door verſcheidene Leden, inzonderheid, volgens afſpraak, door Dordrecht en Haarlem verzocht, de geheele memorie ter tafel te brengen, in welk verzoek zij toeſtemden met bijvoeging, dat dit ſtuk niet zou worden overgeleverd met oogmerk, om hetzelve door couranten of op andere ongeſchikte wijzen, in navolging van het gebeurde met het ſtuk van den Hertog, openbaar te doen worden, maar dat hetzelve alleenlijk zou dienen tot narigt van de Leden. — In de volgende zitting geſchiedde deze inlevering onder verklaring, dat zulks was om te voldoen aan de begeerte van eenige Leden, en op last van Burgemeesteren, zich daartoe genoodzaakt vindende door

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

de voordaad van den Hertog, die op eene onvoegzame wijze een verminkt ſtuk overal had doen verſpreiden, offchoon het oogmerk van Burgemeesteren niet anders was geweest, dan dat dit ſtuk geheim zou blijven tusſchen den Heer Erfſtadhouder en hun Kollegie, zijnde zij afkeerig van zoodanige daad, die een beroep op het volk inhield (1).

Het gevoelen van Gelderland.

De Staten van Gelderland bragten al ſpoedig hun gevoelen uit op den brief van H. H. M. over de zaak van den Hertog. „ Zij hadden van den aanvang des oorlogs in Europa aangedrongen op wapening te Land en ter Zee tot handhaving der onzijdigheid van den Staat; verſchil van gevoelens en de hoop misſchien om, gelijk reeds eenmaal, ongewapend genot te hebben van dezelfde onzijdigheid, hadden dien aandrang bij de Bondgenooten vruchteloos gemaakt; het verlies van koopvaardij- en oorlogſchepen, en van eenige Westindiſche bezittingen, als zonder ſlag en ſtoot, had dit zelfsbedrog geboet, doch tevens de ingezetenen met wantrouwen vervuld, hetwelk door allerlei lasterſchriften werd aangezet, terwijl de weerloosheid van den Staat bij den onverhoedſchen aanval de eenige ware oorzaak dier ram-

(1) Ref. Holl. 1781. 5 en 6 Julij. — Misſive van Gedep ter Dagv. — REND. *Mem.* D. I. bl. 207.

rampen was, en men behoorde te vertrouwen, dat alle middelen ter verdediging met den meest mogelijken spoed zouden bevorderd worden. H. E. M. hadden van het toenemend gevaar van buiten eene hartelijke vereeniging van binnen verhoopt ter afwering en stuiting van het onregtvaardig geweld eens ouden Bondgenoots; doch de zoo hoog noodige eensgezindheid scheen hoe langer, zoo meer, gestoord te worden door den toenemenden argwaan tegen sommigen, die in 's Lands Regering deel hadden of geacht werden te hebben. Een voorbeeld daarvan was de buitengewone stap van Amsterdam ten opzigte van den Hertog, die tot dus verre meermalen een voorwerp was geweest van openlijke goedkeuring des Souvereins, zonder dat nog eenig genoegzaam bewijs, ter regtvaardiging van dien stap, was in het midden gebragt. H. E. M. hielden zich verzekerd van de onwaarheid aller beschuldigingen en onteerende geruchten, tegen deszelfs persoon verdicht en uitgestrooid, en zouden wel verscheidene aanmerkingen daarop kunnen maken, maar wilden ze liever, uit aanmerking der omstandigheden van den Staat, in den boezem gesloten houden, opdat geen wroeten in de eigene ingewanden het verderf van denzelven voltooide. H. E. M. vertrouwden, dat hare Bondgenooten, uit hetzelfde inzigt,

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781. zigt, wel zouden willen medewerken, om dit vuur van tweedragt en wantrouwen te helpen ſmoren, en het vertrouwen tusſchen regenten en ingezetenen te herſtellen, opdat 's Lands welzijn, met eenparige ſchouders geſchraagd en de algemeene zaak tot eene goede uitkomst gebragt mogten worden; en oordeelden daartoe noodzakelijk de ſtrengſte voorziening tegen alle lasterſchriften en vooral tegen de losbandigheid der dagbladſchrijvers in alle de Provinciën, gelijk zij zelve daartoe reeds een plakkaat hadden uitgevaardigd, behoudens elks vrijheid, om zijne bezwaren tegen wien het zijn mogt, in te brengen, waar zulks zou behooren (1)." — Tevens hadden de Staten aan hunne afgevaardigden in last gegeven, om hetzij afzonderlijk, hetzij met die der andere Provinciën vereenigd, aan de Afgevaardigden van Holland, of waar zij het van vrucht zouden oordeelen, te kennen te geven de vrees van H. E. M. voor de nadeelige gevolgen van het opgevat wantrouwen, door de Burgemeesteren of wel de Regering van Amſterdam tegen den Hertog opgevat, en dat het H. E. M. aangenaam zou zijn, dat bij de Heeren Staten van Holland, op het beklag van den Hertog genoegzaam acht werd geſlagen, ten einde zul-

(1) Reſ. Gen. 1781. 1 Aug.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

zulke maatregelen te nemen, als bekwaamst zouden geoordeeld worden, om den Hertog genoegen te geven en hem van den, hem opgelegden blaam, te zuiveren.

Bijzonder gevoelen van het Kwartier van Zutphen.

Het Kwartier van het Graafſchap Zutphen had zich evenwel met deze beſluiten niet vereenigd, maar geoordeeld, dat bij H. H. M. moest worden aangedrongen, dat de Staten van Holland werden verzocht te bewerken, dat door Amſterdam de punten van bezwaar werden opgegeven, die aanleiding hadden gegeven tot den bewusten ſtap, ten einde dezelven zouden kunnen worden onderzocht en alzoo aan het verlangen van den Hertog kon worden voldaan. Ook waren onder de Ridderſchap verſcheidene Leden, die het beſlotene afkeurden op verſchillende gronden (1).

Gevoelen van Stad en Lande.

Stad en Lande betuigden, later, dat hun de ſtap van Amſterdam in de tijdsomſtandigheden niet alleen vreemd maar van veruitziende gevolgen was voorgekomen, wijl niets ter ſtaving was aangevoerd van de verregaande aantijgingen ten koste van den Hertog, maar dat integendeel de Heeren van Amſterdam betuigd hadden wel verre te zijn van den Hertog te willen betigten, of als gegrond aan te merken de eigenlijke beſchuldigingen tegen hem beweerd: om de-

(1) Jaarb. 1781. bl. 1361—1371.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

deze reden hadden H. E. M. niet kunnen verwachten, dat deze ſtap zou gedaan zijn, maar voorzagen zij nu den nadeeligſten invloed op het Gemeenebest, welks behoud thans voornamelijk, zoo niet eeniglijk, van eensgezindheid en vertrouwen afhing; dien ten gevolge verwachteden H. E. M. dat Amſterdam geene zwarigheid zou maken, om of de losſe en onbepaalde aantijging te laten vallen, en den Hertog van allen blaam te zuiveren en dus genoegen te geven; of wel, hetgeen men ten laste van denzelven had, aan de Bondgenooten vertrouwelijk over te geven en de blijken daartoe mede te deelen; vindende H. E. M. zich intusſchen verpligt te verklaren, van te zullen volharden in die gevoelens van achting voor den Hertog, waarvan de Bondgenooten in het algemeen en zij zelve in het bijzonder de plegtigſte betuigingen hadden gedaan, totdat zij van het tegendeel zouden zijn overtuigd (1)."

Gevoelen van Utrecht.

De Staten 's Lands van Utrecht hadden reeds den 4den van Hooimaand hunne gevoelens over den Hertog aan den dag gelegd in een ſcherp plakkaat tegen lasterſchriften in het algemeen en bijzonder tegen den Hertog; van welken maatregel zij beter gevolg zouden ge-

(1) Reſ. Gen. 1781. 24 Sept.

gezien hebben, indien dezelve eenparig in alle de Provinciën was ter hand genomen; zij betuigden zulks als nog te wenfchen, wijl hun geene blijken waren voorgekomen van de gegrondheid der ingebragte aantijgingen, waarvan zij dus, naar regt en billijkheid, den Hertog vrij kenden en zuiver hielden; en verklaarden, dat hun niets aangenamer zijn zou, dan dat door de Staten van Holland op de bezwaren, bij den brief van den Hertog aan H. H. M. voorgedragen, zoodanig werd te gemoet gekomen als, naar regt en billijkheid, kon worden verwacht (1).

Gevoelen van Overijssel.

Van wege Overijsfel werd gewenscht, dat de Staten van Holland mogten worden verzocht door H. H. M., de Regering van Amfterdam te doen openleggen alle zoodanige gronden en bewijzen, welke dezelve meenen zou te kunnen ftrekken ter waarmaking dier punten van bezwaar, welke aanleiding tot hare memorie hadden gegeven; bij weigering waarvan door de Regering van Amfterdam, Ridderfchap en Steden den Hertog voor volkomen geregtvaardigd zouden achten (2).

Wegens Vriesland, Zeeland en Holland zelf werd

(1) Ref. Gen. 1781. 30 Oct.
(2) Gen. Ref. 1781. 30 Oct.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

Bijzonder gevoelen van het Kwartier Westergo in Vriesland.

werd geen ſtaatsgevoelen ter Vergadering van H. H. M. uitgebragt.

In Vriesland had zich het Kwartier van Westergo verklaard: „ in het vertoog, waarvan de Hertog zich had beklaagd, geene de minſte beleediging voor zijn karakter gevonden te hebben, maar veeleer een beſchuldiging tegen hem als *conſiliarius* of raadsman van Zijne Hoogheid; voorts was in de taal van Burgemeesteren van Amſterdam de taal des volks gehoord, in welker mededeeling aan den Erfſtadhouder, een blijk van opregte verknochtheid gegeven was; vond de Hertog zich daarbij beleedigd, hij mogt zich vervoegen bij den bevoegden Regter van Burgemeesteren van Amſterdam, niet bij H. H. M. geene bevoegde regtbank hierin uitmakende; weshalve Vriesland zich in geenerlei raadpleging over dit ſtuk had in te laten." Vier Grietenijën uit het kwartier van Zevenwouden vereenigden zich met deze begrippen, er uitdrukkelijk in derzelver aanteekeningen toevoegende: „ dat ook in Vriesland de Hertog, volgens de algemeene begrippen, gehouden werd voor de oorzaak van traagheid en ſlapheid in de behandeling der Landszaken, ja dat de diep ingewortelde haat tegen deszelfs perſoon volſtrekt nadeelig was voor het welzijn van den Lande zoo wel, als voor de noodige eens-

eensgezindheid tusſchen de Regenten en het vertrouwen der goede ingezetenen op dezelven, vooral in Vriesland, alwaar bij de Ingezetenen de eigenlijk gezegde of oorſpronkelijke Souvereine magt berustte; weshalve zij meenden, dat Zijne Hoogheid namens Vriesland behoorde aangeraden te worden, den Hertog voortaan van zijnen raad te verwijderen, en, in diens plaats, zich te bedienen van de raadgevingen derzulken, welke Hij met gerustheid zou kunnen oordeelen in het vertrouwen des volks te zijn en den welſtand van den koophandel, meer dan tot nog toe geſchied was, te zullen behartigen." — Schoon Westergo ten naastvolgenden Landsdage op dit geuit gevoelen bleef ſtaan en uitdrukkelijk wilde afgekeurd hebben zoo wel de kennisneming van H. H. M. in deze geheele zaak, als het aandeel, welk Vrieslands Afgevaardigden daarin hadden genomen: kwam het tot geen ſtaatsbeſluit in het geheel (1).

Gevoelen van Zeeland niet uitgebragt, doch door Kommissarissen ontworpen.

Bij de Staten van Zeeland was door derzelver Kommisſarisſen, in wier handen zij de ſtukken betreffende den Hertog om berigt en raad hadden geſteld, wel verſlag gedaan, doch werd op hetzelve, door aanhoudende ongereedheid van de Afgevaardigden van Middelburg,

(1) Jaarb. 1781. bl. 1619 en 1831.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

burg, Zierikzee, Vlissingen, Goes en Tholen geen besluit genomen. Volgens het uitgebragt verslag zou wegens Zeeland te kennen zijn gegeven: „ dat deze Provincie steeds had getracht de Bondgenooten voor den vrede te doen ijveren, of door eene krachtige wapening ter handhaving der zuiverste onzijdigheid, of door eenige gematigdheid omtrent de bepalingen, welke de oorlogende Mogendheden van hunne onzijdigheid begeerden; dat gebrek aan invloed van hare vertogen bij de Bondgenoten, een tegenstrijdig stelsel hebbende doen bovendrijven, en de zaken met Engeland tot het uiterste doen komen, Zeeland echter gaarne was toegetreden tot het nemen der krachtigste besluiten ter afbreuk van de aanvallende Mogendheid; dat men nu wel moest betuigen, met leedwezen te vernemen, dat ondanks alle inspanningen de middelen ter verdediging nog ontoereikende waren om eenen sterk gewapenden vijand het hoofd te bieden, en vooral dat de werkzaamheid, welke het geheele ligchaam van den Staat volstrekt behoefde, door eenen geest van verwarring en mistrouwen stond gestremd te worden. Men wist wel, dat het geen ongewoon voorbeeld was in de geschiedenis der Gemeenebesten, dat een gedeelte van het volk gereed is, om de schuld van 's Lands rampen te werpen op Regen-

genten en aanzienelijke Ambtenaars, en zich ſtraks verbeeldt, dat het Land verraden is, en het beſtuur aan kwade trouw, omkooping of pligtverzuim ſchuldig ſtaat; maar men meende tevens, dat de Regenten, aan wien de loop van zaken bekend was, vooral geen ligt gehoor moesten geven aan zulke uitſtrooiſels, die, indien ze met geene doorſlaande bewijzen waren geſtaafd, voor niets anders konden gehouden worden, dan uitwerkſels van onkunde of kwaadaardigheid, en dat het derhalve gevaarlijk was, losſe geruchten, indien men daarvan geen bewijs van waarheid in handen had, als eene algemeene ſtem der natie aan te merken, waardoor deze of gene als een meer bijzonder voorwerp van ſchuld zou blootgeſteld worden: eene behandeling van zaken, volſtrekt ſtrijdig met de veiligheid, door de grondwet aan alle ingezetenen, van den grootſten tot den geringſten, verzekerd, dat, namelijk, niemand in zijne eer of perſoon mogt worden aangetast zonder blijk van ſchuld. Het was voorzeker noodig een naauwkeurig onderzoek te doen naar de ware oorzaken van den werkeloozen ſtaat van het Land, waartoe reeds op voorſtel van Zijne Hoogheid de noodige maatregelen waren genomen, maar zonder dezelve vooruit te loopen, durfde men wel verzekeren, dat in het algemeen uit de-

zel-

I. BOEK. V. HOOFDST.

1781.

zelven zou blijken, dat het tegenwoordig verval van de verdediging des Lands niet zou te wijten zijn aan kwade trouw of omkooping, maar aan de overvalling van eenen, in den oorlog geoefenden, vijand bij eigene weerloos vertrouwen op traktaten en verbindtenisſen. Hiervan kon geen Bondgenoot meer dan Zeeland overtuigd zijn, hetwelk deze gevolgen had voorſpeld, weshalve men naar deszelfs oordeel de eerſte bekwame gelegenheid tot een' eerlijken vrede moest aangrijpen, waartoe Weenen en Petersburg de bemiddeling hadden aangeboden; en inmiddels de Republiek in geduchten ſtaat van tegenweer ſtellen, om des noods den krijg met ernst voort te zetten, of den vijand te noodzaken, zich te bevredigen met eene Natie, die den roem van haren ouden moed had doen herleven. — Maar welk ontwerp men ook mogt verkiezen, eensgezindheid zou hoofdbehoefte zijn, waartoe alle Regenten en voorname Perſonen in den Staat het eerſte voorbeeld behoorden te geven; dit voorbeeld zou door de ingezetenen worden opgemerkt en gevolgd; terwijl de kwalijkgezinden door plakkaten zouden worden beteugeld en de overtreders door geſtrenge ſtraffen getuchtigd, waartoe in deze Provincie bij ſcherpe publikatie zou gezorgd zijn; gelijk het dan ook hoogst aangenaam zou zijn

dat

dat bij de Heeren Staten van Holland op het beklag van den Hertog, met opzigt tot den stap van de Regering van Amsterdam behoorlijk werd gelet en de bekwaamste middelen in het werk gesteld, ten einde, volgens den aandrang van den Hertog, door een naauwkeurig en streng onderzoek, de redenen van deszelfs bezwaar mogten worden weggenomen (1)."

Beloop der raadplegingen bij Holland.

Bij Holland was het almede tot geen besluit gekomen, hetwelk, zoo veel te opmerkelijker zijnde, daar deze zaak geacht kon worden, deszelfs Staatsvergadering inzonderheid aan te gaan, ons haren loop bij veelvuldige raadplegingen te naauwkeuriger moet doen gadeslaan.

Op eene aanteekening van de Afgevaardigden van Dordrecht, Haarlem, Leijden, Amsterdam, Rotterdam en Schiedam, welke nevens die van Alkmaar, Hoorn en Enkhuizen zich verzet hadden tegen het besluit, met de meerderheid van eene stem, tot het kommissoriaal-maken der stukken hiertoe betrekkelijk bij het groot besogne, hadden zich de Ridderschap met de Afgevaardigden van de negen overige steden eene tegen-aanteekening voorbehouden.

De

(1) Notul. Zeeland. 1781. 13 Aug. 10 Sept. en 15 Nov.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

De zaak kwam op den 6den van Herfstmaand ter Staats-vergadering in overweging. Wegens Dordrecht en alle de volgende leden tot Schiedam toe werden de gevoelens uitgebragt, — uitgezonderd Gouda, welke nog geen last had gegeven, in welk geval zich de Afgevaardigden wegens de overige steden nevens de Ridderschap mede bevonden. — De gevoelens der acht vermelde steden steunden hoofdzakelijk op dezelfde gronden, dat zij den stap van den Hertog als onbetamelijk en beleedigend beschouwden voor de Souvereiniteit van deze Provincie; dat zij dachten, dat daarvan herstel en voldoening behoorde geëischt en gegeven te worden; dat zij gelast waren, geene raadplegingen te gedoogen, die tot onderwerp zouden hebben de verzoeken van den Hertog in deszelfs brief aan H. H. M. vervat; dat gelijke last aan de Afgevaardigden ter Generaliteit behoorde gegeven te worden, om zich in geene verdere raadplegingen desaangaande in te laten, maar aldaar voor te dragen de gevoeligheid, welke de onbetamelijke stap van den Hertog bij H. E. Gr. M. had verwekt, en te dringen op eene behoorlijke herstelling en voldoening deswege, als zijnde de gemelde stap aan te merken als eene beleediging, der hoogheid van deze Souvereine Provincie aangedaan; voorts afkeurende

de het verrigte der Afgevaardigden van Holland ter Generaliteit, bij gelegenheid van hunne toestemming in de *provisioneele satisfactoire resolutie* van H. H. M. gelijk mede in den voorslag tot het uitgeven der voorgestelde publikatie, welke door allen, Delft uitgezonderd, volstrektelijk werd afgewezen. — De laatstgemelde stad, had wel mede haar gevoelen gevestigd op de gronden vervat in de vrijwarende besluiten van 1586, 1621 en 1663 voor alle Leden van Staat, wegens derzelver geuite gevoelens, doch evenwel den Hertog uit hoofde der omstandigheden, waarin hij zich bevond ten tijde, toen Hem de memorie bekend werd, verschoond, en uit dien hoofde aangeraden, om deze geheele zaak ter zijde te leggen en buiten verder overleg te houden. — Haarlem betuigde, met veel levendigheid, hare verwondering over de ongereedheid van de Ridderschap en der overige Leden, daar de zaak betrof de teêrste belangen van den Staat, en de zekerheid der Leden van de Vergadering bij derzelver vrijmoedig spreken over de gewigtigste aangelegenheden des Lands.

Acht dagen later werd wegens Gouda dit gevoelen uitgebragt: „ dat Amsterdam zoo wel, als de overige Leden van Staat, het regt hadden, om met alle vrijmoedigheid zoodanige voorstellen te doen en gevoelens in de Ver-

gadering te uiten, als zij zouden goedvinden; en daaromtrent in te roepen de ſtaatsbeſluiten van 1586 en 1663; dat zulks onwederſpreke-lijk zou zijn, zoo het voorſtel, waarover door den Hertog was geklaagd, op last der Vroedſchap dier ſtad was geſchied in Holland en gebragt in den ſchoot van den Souverein; doch dewijl die daad was geſchied buiten kennis van de Hollandſche Staatsleden, na het ſcheiden der Vergadering, aan één Staatslid in het bijzonder, zoo had men niet kunnen inzien, hoe kommerlijk en zorgvuldig men daarop had gelet, dat de ingeroepene Staatsbeſluiten konden toegepast worden op het geval voorhanden, hebbende men niet gehoord, dat door een der Leden was aangewezen, dat deze daad viel in de termen dier wet. Men was echter volkomen overtuigd van de welmeenendheid der daad, als voortgevloeid uit zucht voor het welzijn van den Staat, en alzoo van gedachten, dat noch de aard van het voorſtel, noch deszelfs inhoud toeliet, deswege eenige verantwoording of voldoening van Amſterdam te vorderen, vooral niet door een onderdaan van den Staat, wiens toegang daartoe tot H. H. M. te veroordeelen was, wijl dezelve zoo wel wat den form, als wat de zaak betrof, verkeerd was ingerigt, zijnde het ongehoord, dat een Officier van den Staat zich

zich bij brieve aan H. H. M. vervoegde, geschiedende zulks nooit dan door Souvereine Vorsten; en wat de zaak aanging, dezelve kon geen voorwerp uitleveren voor eene politieke bepaling, maar was een voorwerp van Regterlijk onderzoek; dan deze handelwijze was nog al vergevelijk uit hoofde der omstandigheden, waarin zich de Hertog had bevonden, als men in aanschouw nam, dat hij als een Officier zeer kiesch op het punt van eer moest zijn; weshalve men besloot, dat men op den tegeneisch van Amsterdam tot herstel niet te sterk moest letten, en dat de gansche zaak zeer geschikt was om te blijven in state en ter zijde gelegd; zonder evenwel goed te keuren, hetgeen de Afgevaardigden van Holland hadden gedaan in het helpen vaststellen der *provisioneele justificatoire resolutie* van H. H. M., zulks voor derzelver rekening overlatende. De voorgeslagene publikatie kon Gouda wel toestaan, ook dat daarin bij den aanhef des Hertogs naam werd gespeld, mits dezelve niet wierd herhaald in het slot.

Op den 25sten van Wijnmaand werd de zaak weder opgevat en vereenigde zich Hoorn hoofdzakelijk met het vermeld gevoelen van Gouda, maar bragt Alkmaar een zeer breed en scherp gesteld advies uit, bewerende het toepasselijke der Staatsbesluiten van 1586,

1621 en 1663 op den ſtap van Amſterdam, die, uit toegevende beſcheidenheid, ſlechts minder was geweest, dan dezelve, door dien het eerst ter Staatsvergadering te doen, had kunnen en mogen zijn; — voorts het vermetele van des Hertogs toegang bij brieve tot H. H. M.; — het beleedigende van dien ſtap tegen de Souvereiniteit van Holland; — en het belagchelijke van zich zoo zeer gegriefd te vinden, daar men hier en elders zich ontſloeg van ſtaatsdienaars en raadslieden zonder eenig gevolg voor derzelver eer; — boven al het onverantwoordelijke van het gedrag der Afgevaardigden van Holland ter Generaliteit, van welk alles het ſlot was, dat men zich in geene raadpleging ter voldoening aan den Hertog behoorde in te laten, maar de vrijheid der Staatsleden op het krachtigst te handhaven; dat men de Afgevaardigden bij H. H. M. zich van alle zulke raadpleging zou doen onthouden, en daarentegen de Bondgenooten aanſporen, om even zeer voor derzelver Souverein gezag te doen zorgen; dat het vorig gedrag dier Afgevaardigden zou worden afgekeurd en krachteloos verklaard; en dat zij, eindelijk, buiten naderen last, zich met geene raadplegingen over lasterſchriften tegen den Hertog zouden inlaten.

De overige Leden nevens de Ridderſchap

zich

zich al wederom ongelast verklaard hebbende, gaven de Afgevaardigden van Amsterdam zelve nu hunne verbazing te kennen, dat eene zaak van dat belang, waarin niet minder dan de edelste voorregten van de Leden der Souvereiniteit zoo merkelijk waren betrokken, en tot behoud waarvan alle de Leden door eed en pligt verbonden waren, zoo lang werd slepende gehouden, zonder dat de Leden konden goedvinden zich op dezelve, het mogt dan zijn, zoo als het wilde, te verklaren.

Briel, Enkhuizen en Edam verklaarden zich op den 19den van Wintermaand. De Briel oordeelde de resolutiën van 1586 en 1663 niet toepasselijk op den stap van Amsterdam, maar achtte tevens Amsterdam aan niemand deswege eenige voldoening schuldig, en vond ook, dat het adres van den Hertog om van alle blaam gezuiverd te worden, hem niet kwalijk te nemen was, en dat hij ook deswege aan niemand herstel of voldoening schuldig was, weshalve de zaak moest ter zijde gelegd en het berigt van de Afgevaardigden ter Generaliteit voor kennisgeving aangenomen worden. — Enkhuizen en Edam verklaarden den stap van Amsterdam voor onberispelijk en den, door haar ingeslagen, weg voor verkiezelijk boven het doen van een voorstel ter Staatsvergadering; maar ook de poging van den Hertog

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

tot herstel van eer onlaakbaar, doch deszelfs eisch tot voldoening onaannemelijk uit hoofde der bekende Staatsbesluiten. — Enkhuizen was voor het ter zijde leggen der zaak, indien de Hertog geene verdere stappen deed; Edam voor het ter zijde leggen tot bekwamer gelegenheid.

De zaak van den Hertog bij Holland in dit jaar buiten besluit.

De Ridderschap, Munnikendam, Medemblik en Purmerend verzekerden, bij de eerstvolgende gelegenheid gereed te zullen zijn (1), welke eerst voorkwam in Sprokkelmaand des volgenden jaars en nu nog niet behoort vermeld te worden: doch hetgeen reeds inmiddels te dezer zake, buiten de raadplegingen der Staatsvergaderingen had plaats gehad moet ter dezer plaatse opgeteekend worden.

Bijzondere handeling van den Baron D. W. VAN LIJNDEN te dezer zake.

De Baron D. W. VAN LIJNDEN, als Gezant aan het Hof van Zweden terug geroepen, en met eene zending aan het Hof van Weenen bekleed, had, na dezelve aangenomen te hebben, weldra zijn ontslag daarvan bij H. H. M. verzocht. — Hij had den Afgevaardigden van Amsterdam te 's Gravenhage mondeling kennis gegeven, eenige dagen vroeger aan Zijne Hoogheid verklaard te hebben, de aan hem opgedragene zending naar Weenen niet te zullen aannemen, noch eenige buitenlandsche hoe-

(1) Missive van Gedep. van Amst. 1781.

hoegenaamd, zoo lang de Hertog den invloed op den geest van den Prins en in het politiek bestuur van zaken, dien hij thans had, behield; — en op den 19den van Hooimaand gaf de Voorzitter van H. H. M. ter Vergadering kennis, dat de Heer VAN LIJNDEN hem te kennen had gegeven: „ zich, om zekere omstandigheden niet in staat te bevinden de zending, hem den 20sten van Grasmaand opgedragen, waar te nemen, en alzoo zijn ontslag te verzoeken." Dit ontslag volgde onmiddellijk op het, in zijnen naam uitgebragt, verzoek. Acht dagen later vond hij goed, eenen brief in te zenden aan H. H. M. houdende een verslag der redenen en omstandigheden, die hem tot dezen stap hadden bewogen, welke brief voor kennisgeving werd aangenomen. In denzelven, met voorkennis van Zijne Hoogheid ingezonden, werd uitdrukkelijk gezegd, dat hij zijne voorname beweegredenen aan Zijne Hoogheid in het breede had medegedeeld, en niet schroomde dezelve insgelijks voor H. H. M. open te leggen. Zijn bezwaar was, zoo uit hoofde zijner geboorte als bediening, verpligt te zijn de fundamentele regeringsvorm van den Staat te helpen handhaven en allen invloed van vreemden, hoe hoog ook van geboorte of magtig in gezag, te keer te gaan, verblijvende hij het aan

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

het oordeel van H. H. M. en het geheele Bondgenootschap, in hoe verre deze gevoelens overeenstemden met den ingang, dien hij vermeende, dat de Hertog VAN BRUNSWIJK in de Staatsoverleggingen had; alsmede of en in hoe verre door den Hertog, bij de meerderjarigheid van Zijne Hoogheid, pogingen waren aangewend, om zich als *Consulent* of eenigen *Consiliarius* van het Eminente Hoofd van het Gemeenebest te doen aanstellen en erkennen, om daardoor Zijne Hoogheid te ontheffen van uit de bekwaamste en getrouwste Regenten en Staatsdienaars eenen Raad te vormen, waarin zoo binnen- als buitenlandsche aangelegenheden naar behooren gewikt, overlegd en voorbereid zouden worden, om vervolgens ten beste van deszelfs ingezetenen door de Souvereine en Uitvoerende magt ten uitvoer gebragt te worden; eene inrigting, die in monarchike, zelfs despotike, Regeringen voor goed gehouden en in gebruik zijnde, van te meer toepasing scheen op het Gemeenebest, aangezien deszelfs zamengestelde Regeringsform niet alleen, maar ook doordien het voorbeeld van vorige Stadhouders de noodzakelijkheid en nuttigheid daarvan genoeg bevestigde. — Schoon nu zelf, ten tijde der meerderjarigheid van Zijne Hoogheid, gaarne alles hebbende toegebragt tot erkentenis

van

van des Hertogs diensten, en tot behoud van denzelven in dienst van den Lande; en hoe zeer volkomen regt doende aan deszelfs militairen rang en talenten, maar voor het overige aan denzelven geenen titel kunnende toekennen, om in zaken, het Staatkundig Bestuur van het Gemeenebest betreffende, eenigen, zelfs zijdelingschen, invloed te hebben, en zich verbeeldende, dat dezelve nogtans plaats had, had hij zich genoodzaakt gevonden, het verleend verzoek te doen (1)."

Burgemeesters van Amsterdam, door hunne Afgevaardigden verwittigd van des Barons voornemen, hadden dezelven gelast te trachten, dat aan de Hollandsche Afgevaardigden ter Generaliteit last zou worden gegeven, om aan H. H. M. voor te stellen, dat den Heere VAN LIJNDEN zou worden afgevraagd, welke redenen hij had om zoo kwalijk te denken van den invloed van den Hertog; doch men verstond daarna met geene geringe verwondering, dat hij in gesprek met de stads afgevaardigden verzocht had: „ dat die missive bij Holland zoo wel, als bij de andere Leden van de Generaliteit slechts voor kennisgeving mogt worden aangenomen; dat hij hun alleen den weg aangewezen had." Waarop gevraagd zijn-

(1) Jaarb. 1781. bl. 1387.

I BOEK. V. HOOFDST. 1781.

zijnde, wat hij door deze laatste woorden verstond, was het antwoord geweest: „ dat aan Zijne Hoogheid door eene formeele bezending van Amsterdam, *op zijn woord van cavalier*, gevraagd moest worden, of Hoogstdezelve den Hertog als eenigen *Consulent* had aangenomen, en of daarvan eene akte was gepasseerd." — Burgemeesteren van Amsterdam waren door den Heer RENDORP onderrigt van hetgeen dezelve in het jaar 1768 uit den Heer F. FAGEL, tweeden Griffier van H. H. M. was bekend geworden, en hetgeen door ons op zijnen tijd is te boek gesteld (1); en oordeelende, dat, alhoewel het geen Regent geoorloofd was, zich *te verbinden*, om den raad van een of meer personen in zaken zijn ambt betreffende te *moeten* innemen, het daarentegen aan een ieder vrij stond iemand, van wiens wijsheid en kunde hij veel zekerheid en verwachting vermeende te hebben, tot zijnen *Consulent* aan te nemen en aan te stellen; vermeenende tevens, dat men te minder Zijne Hoogheid in dezen kon berispen, of hetgeen Hoogstdezelve gedaan had euvel opnemen, tot Raadsman verkozen hebbende den Voogd, die door zijne vrouwe Moeder over hem gesteld was geweest; die door 's Lands

(1) Zie D. II. bl. 291—301.

's Lands Staten was gekozen geworden, om gedurende zijne minderjarigheid zijne bedieningen waar te nemen; ten wiens gevalle de Staten de Keizerin van Oostenrijk hadden verzocht te willen bewilligen in het voortdurend verblijf van den Hertog in dienst van den Staat, ook ten einde te voldoen aan het verlangen van den Prins, die nog gaarne eenigen tijd van *deszelfs wijzen raad en assistentie* gediend zou zijn; — waren door deze opmerkingen wederhouden om van die akte te spreken in hunne memorie, en vonden nu zelfs niet geraden den weg, door den Heer VAN LIJNDEN aangewezen, te bewandelen, te minder daar hij zelf verkozen had dien te verlaten: en alzoo kwam van deze zaak, met zoo veel aanhef begonnen, volstrektelijk niets (1).

Denemarken en Pruissen komen voor den Hertog op.

Vreemde Hoven hadden zich de zaak van den Hertog aangetrokken. In Hooimaand had de buitengewone Gezant van Denemarken aan den Griffier van H. H. M. te kennen gegeven, dat zijn Hof, hoe ongewoon zich in te laten met inwendige bijzonderheden van andere Sta-

(1) Res. Gen. 1781. 19 Julij en 23 Aug. — RENDORP's *Memoriën*. D. I. bl. 208—215. — Men meende, dat een min gunstig denkbeeld, door den Hertog aan den Keizer wegens den Heer VAN LIJNDEN gegeven, de oorzaak van deszelfs stap was geweest.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

Staten, het geval van den Hertog niet kon aanzien, zonder den wensch te betuigen, dat de wijsheid van H. H. M. aan de oogen van geheel Europa, gelijkelijk over deszelfs behandeling verontwaardigd, zich openbaar zou maken in het nemen van alle noodige maatregelen, om eene geheele en volkomene voldoening aan den Hertog te bezorgen, geëvenredigd aan de uitgestrektheid der beleediging, aan deszelfs hoogen rang, erkende diensten en naauwe verbindtenissen met verscheidene gekroonde hoofden, welke eene bijzondere opletteudheid gaven op al hetgeen Hem aanging, en op den uitslag, dien deze zaak zou nemen (1). — Die van den Koning van Pruissen almede terstond te kennen gegeven hebbende: „ dat zijn meester verbaasd was geweest te vernemen, dat niettegenstaande de diensten door den Hertog aan dezen Staat bewezen, tegen denzelven beschuldigingen waren ingebragt, aan welke deszelfs geboorte, moreel karakter en wijze van denken niet toelieten eenig geloof te kunnen geven;" gaf nader in Wijnmaand te verstaan, dat, schoon het geene Mogendheid toekwam zich met het inwenwendige van eens anders Bestuur in te laten, de banden echter van verwantschap, welke Zij-

(1) Secr. Res. van H. H. M. 1781, 23 Julij.

Zijne Majesteit met den Hertog vereenigde, Hoogstdenzelven met moeite hadden doen vernemen, dat de beschuldigingen tegen denzelven altijd bleven voortduren, en zulks dan nu deden te kennen geven, onder betuiging, dat het aan Hoogstdenzelven ongeloofelijk voorkwam, dat de Hertog ooit iets gedaan of zelfs gedachten ontworpen zou kunnen hebben van de minste zaak, die aan het belang van den Staat strijdig bevonden zou kunnen worden (1).

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

De Leden van H. H. M., ter wier kennis deze stappen waren gebragt, hadden aangenomen, daarvan hunne Heeren Principalen te verwittigen: maar de zaak werd daardoor geenszins ter afdoening bespoedigd.

Keizer JOSEPH's houding te dezer zaak.

De algemeene verwachting was geweest, dat de tegenwoordigheid van JOSEPH II vooral geen geringen invloed zou gehad hebben op des Hertogs zaak, daar deszelfs betrekkingen tot het Hof van Oostenrijk, bij welks verzochte vergunning hij in dienst van dezen Staat was gebleven, in 's Keizers tusschenkomst bijzondere aanspraak schenen te hebben. Men had dan ook al geen kleinen ophef gemaakt van het ongenoegen door den Keizer tegen Bur-

(1) Secr. Res. van H. H. M. 1781. 20 Julij en 12 Oct.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

Burgemeesters van Amſterdam opgevat, en men had den Burgemeester RENDORP inzonderheid daarvan, 's daags bevorens 's Keizers komst te Amſterdam, gewaarſchuwd. Het was dan ook de Heer RENDORP bij name geweest, met wien deze Vorst reeds had te kennen gegeven, dat hij verlangde te ſpreken. RENDORP aarſelde geenszins, terſtond na 's Keizers komst in den avond van den 13den van Hooimaand, aan deszelfs logement zijne opwachting te maken en genoot, gedurende een geruimen tijd, een afzonderlijk geſprek; doch hetzelve had zoo weinig ſchijn van eenigen wrevel op dit punt, dat RENDORP, over den bewusten ſtap aangeſproken, en te kennen gevende, dat dezelve meerendeels zoo niet eeniglijk was voortgekomen uit het denkbeeld, dat de Prins een geheel uitſluitend vertrouwen in den Hertog ſtelde, van Zijne Majesteit grimlagchend ten antwoord kreeg: *et vous autres vous n'avez gueres confiance en lui*; daarbij voegende, dat de Hertog gewenscht had, dat hij zich in de zwevende geſchillen om zijnen wil zou ſteken, doch dat hij zulks van de hand had gewezen, als hem niet aangaande (1).

De Hertog zelf kon niet langer van zich verkrijgen, om alle valſche betigtingen in de kwaad-

(1) RENDORP, *Memoriën*. D. I. bl. 229—231.

Nadere verklaring van den Hertog.

kwaadaardigste lasterschriften tegen hem verspreid, met stilzwijgen te beantwoorden. Hij vond goed in alle nieuwspapieren eene verklaring te plaatsen, waarbij hij openlijk betuigde, dat het volstrekt onwaarachtig was: „ dat hij gedurende den tijd van meer dan dertig jaren, welke hij de eer had gehad den Lande na eed en pligt getrouwelijk te dienen, zich immer met de zeezaken zou hebben ingelaten; inzonderheid niet sedert de onlusten met Engeland; omtrent al hetzelve zich beroepende op de wetenschap, die Zijne Hoogheid zoowel, als de dienaars van Staat en de Admiraliteits-kollegiën daarvan hadden; dagende alzoo eenen ieder uit, van welken staat hij ook kon wezen, iets deswege, zoo wel als omtrent eenige voorgewende verderfelijke raadgevingen of andere lasterlijke aantijgingen, in het bijzonder op te geven en met voldoende bewijzen te staven, daar en zoo het behoorde, bereid zijnde om, overeenkomstig het reeds te voren door Hem aan H. H. M. betuigde, als nog omtrent al hetzelve zich aan het naauwkeurigste onderzoek te onderwerpen (1)."

Kort daarna vond de Hertog het geraden, bij den Voorzitter van H. H. M. ter wegneming van alle misvattingen, welke zelfs bij eeni-

(1) Jaarb. 1781. bl. 1936.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

eenige Leden van Staat in de onderscheidene Provinciën schenen plaats te vinden ten aanzien van den zin en ware bedoeling van deszelfs adres aan H. H. M. van den 21sten van Zomermaand, wel uitdrukkelijk te verklaren: „ dat zijn oogmerk nimmer geweest was, om daarbij van H. H. M. een geregtelijk onderzoek van zijne zaak noch vervolgens van Hoogstdezelve eene *onmiddellijke* voldoening te verzoeken, veel min daardoor in twijfel te trekken de hooge Souvereiniteit en het altoos bij hem geëerbiedigd regtsgebied aan ieder van de Provinciën toekomende; maar alleenlijk om in zijne betrekking als Veldmaarschalk bij dezen Staat de *hooge bescherming* in te roepen van H. H. M. als zelve hem bekleed hebbende met voorz. karakter, hetwelk van zijnen persoon in dezen onafscheidelijk was, en waarvan hij oordeelde, dat de blaam op zijnen persoon gelegd aan Hoogstdezelven ook niet onverschillig kon zijn, en zulks alzoo door Hoogstderzelver *gunstige tusschenkomst* daarvan te worden gezuiverd ter plaatse en in dier voege, als zulks zoude behooren (1)."

De zaak blijft hangen.

Eerst in het volgende jaar kwam deze zaak ten einde, en niet zonder wederzin heeft dezelve ons belemmerd in het verhaal eener ge-

(2) Gen. Ref. 1781. 16 Nov.

I. BOEK. V. HOOFDST.

1781.

gebeurtenis, die, ondanks alle traagheid en werkeloosheid en verdenking en tweedragt in Oostmaand reeds 's Lands ouden roem ter zee ook tegen Engelands overmagt in luister had hersteld.

De Schout-bij-Nacht BINKES wegens werkeloosheid veroordeeld.

Als de eigenaardigste overgang tot dat verhaal mag allezins het vroeger voorgevallene strekken met een smaldeel van drie schepen in de Middellandsche zee, onder bevel van den Schout-bij-Nacht BINKES en de Kapiteinen OORTHUIS en MELVILL. Een rijk geladen Hollandsch schip van Smirna was in Lentemaand door een vijandelijken kaper genomen en te Livorno opgebragt, ondanks gemeld smaldeel zich in die haven bevond en deszelfs Kommandant door den Nederlandschen Consul aldaar verwittigd was, dat men te Civita Vecchia het opbrengen van dit schip niet had willen gedoogen, ja tevens uitgenoodigd, om nu door een spoedig uitloopen hetzelve, bevorens het in de haven van Livorno kwam, te hernemen. De belanghebbenden in het genomen schip droegen hierover hunne klagt voor aan H. H. M. met verzoek om vergoeding van schaden; welke klagt en verzoekschrift door H. H. M. gezonden werden aan den Schout-bij-Nacht BINKES om daarop te berigten. Een brief ter opheldering en verontschuldiging met beroep op ongereedheid wegens vertimmering

 aan

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

aan eigen liniefchip, gelijk mede aan de beide fregatten onder zijn opperbevel, en met argwaan tegen den Engelschgezinden geest der Livorners, door den Schout-bij-Nacht gefchreven, was zoo weinig voldoende, dat H. H. M. na daarop ingekomen berigt van Gemagtigden, die denzelven hadden onderzocht, befloten: „ dat het gedrag van BINKES, zich inmiddels reeds binnen 's Lands bevindende, door een Hoogen Krijgsraad zou worden onderzocht." Het openbaar gevoelen had al terftond BINKES en zijne beide Kapiteinen even zeer verdacht en veroordeeld: maar bevestigde de uitfpraak van den Krijgsraad veel later dit vooroordeel tegen BINKES; OORTHUIS en MELVILL, regtvaardigden beide zich al veel vroeger niet flechts tegen allen onverdienden blaam, maar nog oneindig meer van alle zwarte verdenking. In Lentemaand van het volgende jaar verwees de Hooge Krijgsraad den Schout-bij-Nacht in eene ontzetting van drie jaren uit dien post, met verftek zijner jaarwedde, en in de kosten van dit geding wegens het niet betoonen van behoorlijken ijver en werkzaamheid omtrent het hernemen van voorgemeld fchip. Dit vonnis werd door Zijne Hoogheid bevestigd, met bijvoeging, dat dezelve voornemens was, om niet meer het bevel van een fmaldeel toe te vertrouwen aan den man, wiens hooge jaren

al-

J. Kobell del. — C. Haaxkamp dir. — Gegr. door W. v. Senus

Gevecht tusschen twee Hollandsche en twee Engelsche Schepen.

alleen, maar voorzeker geene lafhartigheid of kwaad opzet hoegenaamd, de schuld zijner werkeloosheid en verzuim in dit geval moesten dragen (1).

Roemrijk en bloedig gevecht van de Kapiteins OORTHUIS en MELVILL.

Op den 30sten van Bloeimaand daarentegen hadden zich de beide Kapiteinen eenen roem bij de geheele natie verworven, wier toejuiching te uitbundiger was, naar gelang de verdenking zich te liever beschaamd zag. OORTHUIS en MELVILL, ieder met hun fregat van zes en dertig stukken, de *Briel* en de *Castor* genaamd, voor de Straat van Gibraltar kruisende, ter opwachting van vijf Oostindische schepen, ontmoetten twee Engelsche schepen, de *Crescent* en *Flora* genaamd, met welke het tusschen hen tot een zeer bloedig gevecht kwam. De *Crescent* vocht drie uren lang tegen de *Briel*, die het, door meer dan twaalf honderd schoten tot de overgave dwong, maar zelf te ontredderd was geworden, om naar eenig stuur te luisteren, zoodat OORTHUIS niet in staat was bezit te nemen van zijne prooi, die nu afdreef naar de *Flora*, welke zich daarentegen meester had gemaakt van den *Castor*. Dit zag OORTHUIS en schoon zijne manschap nevens hem blaakte van woede, om den ver-

(1) Jaarb. 1781. bl. 841, 1402 en 1782. bl. 498.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

verweldiger van den *Castor* te bestrijden, moest hij de gelegenste haven zoeken, welke hij in Cadix vond, hebbende bevorens nog zijne groote mast verloren. MELVILL had derde half uur den ongelijksten strijd verduurd met zijn oud en vervuild schip van zes en dertig twaalf en zesponders tegen het nieuwe, welbezeilde vijandelijk schip van vier en veertig achttien en twaalfponders, hetwelk het zijne in korte en vlugge wendingen verre overtrof en naar willekeur van alle kanten teisterde. Eindelijk, nadat het geheel in onmagt lag, het geschut der eene batterij meerendeels onbruikbaar was, verscheidene grondschoten het water tot vijf en een halven voet bij de pomp deden klimmen, en de pompen zelve aan stukken waren geschoten, terwijl de masten dreigden over boord te vallen, en het schip niet meer te wenden was, om de andere batterij den vijand nog te bieden, had MELVILL een einde aan het gevecht gemaakt door het strijken zijner vlag, aan welke hij door zijnen overwinnaar zelven edelmoedig erkend werd de grootste eer eener manmoedige verdediging te hebben aangedaan. Vier Engelsche Officieren met tachtig man gingen op den *Castor* over, waarvan MELVILL met eenige officieren en manschap aan de *Flora* werden gebragt, die voorts den *Crescent* op het sleeptouw nam

en

en koers zette naar de Engelsche kust. Alvorens die te bereiken kwamen twee Fransche fregatten juist in tijds op, die den *Castor* en den *Crescent* heroverden en ze beide te Oriënt opbragten. De Gezant LESTEVENON VAN BERKENRODE vroeg, namens H. H. M. den *Castor* nevens deszelfs manschap terug, met aanbod van een tiende der waarde ter belooning der Fransche officieren, die hem hadden hernomen: hieraan werd volgens verdrag voldaan, en droeg de behandeling des scheepsvolks en de verzorging der gekwetste daarbij den dank van H. H. M. weg.

Openbare belooning der betoonde dapperheid en trouw.

De gekwetsten van de *Briel* hadden in het hospitaal te Cadix aller verbazing gewekt door hunnen moed, die de smartelijkste wonden en schrikkelijkste verminkingen niet telde in de luide vreugde over het doen strijken van den vijand; maar tevens hadden zij de uiterste verontwaardiging doen ontstaan over de stukken glas en porcelein, die in hunnen kwetzuren werden gevonden. Hun getal was veertig bij twaalf dooden. Op den *Castor* had men een en twintig man verloren en twee en veertig zwaar gekwetsten geteld, waarvan er elf aan hunne wonden sneuvelden. Aan de *Flora* had de overwinning negen dooden en vier en dertig gekwetsten gekost.

De Zeeraad aan de Maas, tot welke de bei-

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

de fregatten behoorden, beijverden zich, om beider Officieren en manfchap alle welverdiende eer en edelmoedige belooningen te doen toekomen. OORTHUIS zag zich den last opgedragen, om uit deszelfs naam zijn volk voor de blijken van moed en beleid te bedanken, en bij voorraad aan elk een gefchenk uit te reiken van vijf en twintig guldens, terwijl aan H. H. M. de voordragt was gefchied, en door dezelven aangenomen, om, daar het den verwinnaars van den *Crescent*, door eigene reddeloosheid, onmogelijk geweest was, hunne prooi te bemagtigen, eene premie ter vergoeding toe te ftaan, die ter fomme van *f* 24,787 onder de manfchap van de *Briel*, vervolgens werd uitgedeeld. — Men dacht bij den zelfden Zeeraad tevens zoo weinig, om MELVILL tot eenige verdediging zijner overgave voor eenen Krijgsraad te roepen, dat men zijn gehouden gedrag prees als dat van een' Man van eer, die op eene loflijke wijze de vlag van den Staat had verdedigd, en bij H. H. M. eene voordragt deed, om aan de manfchap van den *Castor* tot belooning van betoonde dapperheid eene fom te doen uitdeelen van *f* 12,333, welke voordragt gaarne werd aangenomen en dien ten gevolge tevens aan de erfgenamen der gefneuvelden op de *Briel* en den *Castor* de uitdeeling gefchiedde voor hetgeen

GERARDUS OORTHUYS
Kapitein ter Zee.

te Amsterdam, by E. Maaskamp.

geen derzelver aandeel in deze belooningen zoude geweest zijn. (1).

Het gelukkig binnenvallen in Cadix der vijf Oostindifche fchepen, welke de prooi der Engelfche fregatten welligt anders zouden geweest zijn, mogt de vrucht van den heldenftrijd van OORTHUIS en MELVILL heeten: maar onberekenbaar in waarde was de moed, die door denzelven in de Nederlandfche borst herrees, daar beider heldenftrijd den ouden heldenroem der vaderen niet flechts fcheen op te luisteren, maar zelfs de hoop verlevendigde, om nog eenmaal denzelven in volle glans te zullen zien fchitteren; en zeer kort was die dag nabij, daar de vijfde van Oogstmaand Neêrlands ouden roem ter zee met nieuwe zegepalmen ftaafde.

Voorbereiding tot be langrijker zeegevecht.

Wel eenige, maar niet alle, handel en zeevaart kon geheel of lang ftil ftaan. Die op de Oostzee gedoogde zulks het minst, daar zij de allereerfte noodwendigheden tot het dadelijk voeren van den zee-oorlog moest aanvoeren. Zij was het dan ook, die in Gras- en Bloeimaand het hardst aanhield om geleide en befcherming, en daarin door de Regenten der koopfteden ten krachtigfte onderfteund, eer-

(1) Jaarb. 1781. bl 1230, 1444, 1559 en 1796. — Ref. Gev 1781 13 en 20 Julij.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

eerlang de ſtelligſte toezegging ontving en weldra de grootſte beſcherming ondervond.

Bij vooraf gehoudene raadplegingen van Z. H. als Admiraal-Generaal met den Vice-Admiraal HARTSINCK en den Kapitein VAN KINSBERGEN over het gebruik van 's Lands ſchepen voor de verdere campagne van dit jaar, was eenparig het ontwerp vast geſteld, om alle koopvaarders in het Vlie te verzamelen en ze door een bekwaam getal ſchepen en fregatten naar de Oostzee te begeleiden, gelijk mede om daarna de Hollandſche ſchepen, welke in de Zond of andere Noordſche havens mogten gereed liggen, te beveiligen en naar Texel te brengen. Ten gevolge daarvan zond Z. H. reeds den 4den van Hooimaand zijne lastbrieven aan den Schout-bij-Nacht ZOUTMAN en den Kapitein VAN KINSBERGEN, den eerſten, om zoodra het konvooi, volgens opgave van den handel, den 10den in het Vlie gereed zou liggen, hetzelve onder zijne beſcherming te nemen en naar de Oostzee te geleiden, en voor den laatſten om met een eskader in de Noordzee te kruizen. De bevelen van den Vice-Admiraal HARTSINCK ſtrekten, om deze lasten te doen volvoeren; doch op het vernemen, dat er drie Oostindiſche ſchepen aan de Noorweegſche kust waren binnengeloopen, vond hij raadzaam den last voor VAN KINSBERGEN

GEN in zoo verre te veranderen, dat hij zijnen kruistogt tot die hoogte zou hebben uit te ſtrekken, ten einde deze ſchepen af te halen en veilig voor gaats te brengen. Tevens had de Vice-Admiraal, aanſchrijving van Z. H. ontvangen hebbende, dat er eenige oorlogſchepen, waaronder *Zuidbeveland* van 60 ſtukken was begrepen, met een konvooi uit de Maas zouden zeilen, om zich bij het eskader van ZOUTMAN te vervoegen, aan den Kapitein DE BRUIN, liggende ter reede van Hellevoetſluis bevel afgezonden, om bij de eerſte goede gelegenheid met zijn onderhebbend ſchip *Prins Willem*, een fregat, een kotter, en een adviesjagt, benevens de koopvaarders naar de Oostzee beſtemd, naar het Vlie op te zeilen. — Dan deze gelegenheid was bij aanhoudende tegenwinden niet gevonden.

Uitloopen van eene vloot onder bevel van den Schout-bij-Nacht ZOUTMAN.

Op den 20ſten van Hooimaand zeilde het eskader van de reede van Texel, beſtaande uit de ſchepen *de Admiraal de Ruiter*, *Admiraal-Generaal*, *Holland*, *Batavier*, *Erfprins*, *Medemblik*, *Zephir*, *Amphitrite* en *Dolphijn*, gevoerd door den Schout-bij-Nacht ZOUTMAN, en de Kapiteinen, VAN KINSBERGEN, DEDEL, BENTINCK, BRAAK, REIJNEVELD, WIERTZ, VAN WOENSEL en MULDER. Des morgens ten acht ure reeds in zee ontmoette hij voor gaats de fregatten *Argo* en *Bellona*

met

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

met den kotter *Ajax*, gevoerd bij de Kapiteinen STARINGH, DECKER, en Grave VAN WELDEREN. Van de gemelde fchepen bekwam VAN KINSBERGEN onder zijn bevel, behalve zijn onderhebbend fchip den *Admiraal-Generaal*, nog den *Batavier*, en den *Erfprins*, en de fregatten *Argo*, *Bellona* en *Dolphijn*, benevens den kotter den *Ajax*, met welke hij zich fchikte onder het opperbevel van den Schout bij-Nacht. In de vier eerfte dagen vernam men flechts, dat er eene Engelfche vloot in zee was geftoken, om het uitkomen der Hollandfche fchepen te ftremmen. De Schout-bij Nacht op dien dag de koers naar het Vlie zettende, wenschte KINSBERGEN te weten, of hij mede zou hebben binnen te loopen, dan wel naar de Noordfche kusten ftevenen om te onderzoeken naar de Oostindifche fchepen. Het antwoord van den Schout-bij-Nacht behelsde deszelfs meening, dat hij het konvooi naar de Oostzee mede behoorde te blijven dekken, doch naar welgevallen in het Vlie mogt gaan, of het voor hetzelve kruifende houden. KINSBERGEN verkoos het laatfte, en verzocht nu den Schout-bij-Nacht eene linie van bataille te willen bepalen, hebbende hij zelf de noodige feinen en verdere orders reeds aan zijne onderhoorige fchepen gegeven. — Daarna werden ook op zijn

voor-

voorſtel door den Schout-bij-Nacht een paar fregatten geſchikt, met last, om zeewaarts in het gezigt der ſchepen te blijven kruiſen, alle mogelijke nieuwstijdingen van koopvaarders in te nemen en bij de ontdekking van vijandelijke ſchepen ſein te doen; in welken kruistogt de *Medemblik* en *Bellona* door de *Zephir* en *Dolphijn* werden vervangen.

Op den 1ſten van Oogstmaand ging het konvooi in het Vlie onder zeil en kwam tegen den middag bij de vloot met een en zeventig koopvaarders, onder geleide van 's Lands oorlogſchip *Piet Hein*, de fregatten *Venus* en *Eensgezindheid*, benevens de ſnauw *de Spion*, gevoerd bij de Kapiteins VAN BRAAM, VAN RECHTEREN, BOURITIUS en STUTHSER. Nu werd tevens ſein gedaan aan de kruiſende fregatten om zich weder bij de vloot te voegen, en kwam het berigt in, dat de drie Oostindiſche ſchepen te Drontheim lagen. — Op den 3den deed de Schout-bij-Nacht ſein aan de vloot om zich in linie van bataille te rigten; op den 4den gaf VAN KINGSBERGEN aan zijn onderhebbende ſchepen bevel, om, ingeval zij door ſtorm als anderzins verſtrooid mogten worden te Dronthem binnen te loopen en aldaar te blijven afwachten. In den avond werd te vergeefs jagt gemaakt op twee vaartuigen, die, in plaats van bij te draaijen op de gedane

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

ne schoten, al wendende de vlugt namen; zij werden voor vijandelijke kotters gehouden, zelve voorzeker op verkenning uitgezonden, en deden nu het opkomen der vijanden spoedig te gemoet zien.

Het opkomen eener vijandelijke vloot.

Ten half vier uren in den morgenstond van Zondag den 5den van Oogstmaand, zijnde men omtrent de Doggersbank, op 55° breedte en 5°30′ lengte, ontdekte men op een verren afstand een groot aantal schepen, in het Noordoosten van het eskader. Een half uur later onderscheidde men duidelijk schepen van eene aanmerkelijke grootte, hetwelk deed gelooven dat het een Engelsch konvooi zou zijn. VAN KINSBERGEN gaf aan zijne onderhebbende schepen terstond het sein, om af te houden en zich bij die van den Schout-bij-Nacht te vervoegen, terwijl hij den Graaf VAN WELDEREN gelastte eenen koopvaarder, die niet ver van hem zeilde, te praaijen, om te vernemen, van welke natie de in het gezigt zijnde vloot mogt zijn; die daarna het berigt terugbragt, dat het Engelsche waren met eene vloot van twee honderd en vijftig koopvaarders, den 26sten der vorige maand uit de Zond gezeild, onder bescherming van tien oorlogschepen, vier fregatten en vier kotters. Eerlang zag men de oorlogschepen zich van hun konvooi afzonderen en regtstreeks op de

Ne-

Nederlandsche vloot afkomen; en om half zes uren liet de vijandelijke Bevelhebber een sein opgaan, waarschijnlijk om zijne linie te formeren, hetwelk door zijne schepen terstond werd beantwoord, en waarna hij, het konvooi te loefwaart onder bescherming van eenige fregatten gelaten hebbende, voor den wind in slagorde kwam opzeilen.

De Schout-bij-Nacht ZOUTMAN, ter afwachting en bestrijding van den vijand gezind, deed te zes uren sein voor de koopvaarders, om af te zakken om de West, en voor de oorlogschepen om te wenden over stuurboord met bakboordshalsen toe, welk laatste VAN KINSBERGEN insgelijks voor zijne afdeeling verrigtte.

Rigting en wending der Nederlandsche linie.

Deze wending nu door het gansche eskader uitgevoerd zijnde deed de Schout-bij-Nacht het sein, om in linie van slagorde, met stuurboordshalsen toe, te rigten; waaraan al mede door het geheel eskader terstond beantwoord werd. Dan naauwelijks was deze slagorde geformeerd, of er werd een nieuw sein gegeven om te wenden, namelijk met de achterste en lijwaartste schepen het eerst, doch daar dit bevel door VAN KINSBERGEN op dit oogenblik, waarin men den vijand schier op het lijf had, als hoogst gevaarlijk werd geoordeeld, meende hij, met zijne afdeeling aan hetzelve niet te moeten voldoen, maar eene korter en voor-

dee-

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

deeliger beweging te moeten maken; men wendde te dien einde direkt op elkander, en formeerde zich aanstonds weder op het voorste schip in deszelfs kielwater, beginnende met het achterste schip zoodanig dat hetzelve in plaats van de achterhoede de voorhoede bekwam.

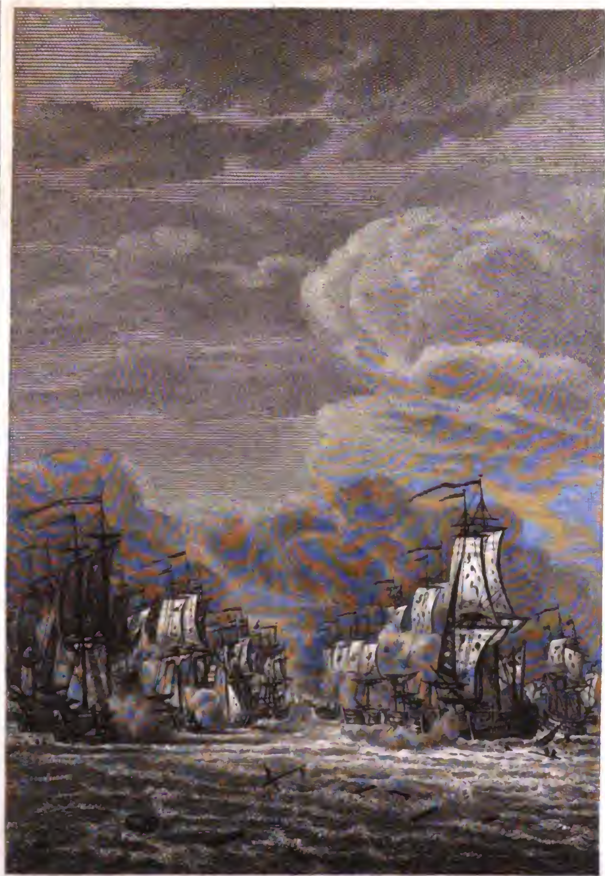
Wederzijdsche aanval en slagorde.

De slagorde was nu van het Oosten naar het Westen, in deze opvolging gerigt: *de Erfsprins*, *Admiraal-Generaal*, *Argo*, *Batavier*, *Admiraal de Ruiter*, *Admiraal Piet Hein* en *Holland*; en kreeg tegen zich over *the Berwick*, *the Dolphin*, *the Buffel*, *the Fortitude*, *the Prinses Amalia*, *le Bien Faisant*, *the Preston* en *l'Artois*; welke acht vijandelijke schepen 490 stukken geschut tegen 400 van de zeven Hollandsche schepen voerden. Buiten de linie lagen de fregatten *de Dolphijn* en *Bellona* met den kotter *de Ajax*. — De Engelschen hadden vier fregatten te loefwaart van hen drijvende. De tegenpartij van den Schout-bij-Nacht ZOUTMAN met zijn *Admiraal de Ruiter* van 64 stukken was de Engelsche Vice-Admiraal PARKER met *the Fortitude* van 74 stukken; en die van den Kapitein VAN KINSBERGEN op den *Admiraal-Generaal* van 70 stukken, *the Berwick* van 74 stukken; en alzoo kreeg een ieder der overige schepen zijn werk. De *Berwick* eenigen

tijd

J. Kobell del. E. Maaskamp dir. Gegr. door W. v. Senus

ZEESLAG OP DE DOGGERSBANK.

HOLLANDSCHE LINIE.		
a Erfprins	St. 54	Kap. Braak.
b. Adm. Gen.	70	v. Kinsbergen.
c. Argo	40	Staring.
d. Batavier	54	Bentinck.
e Adm. de Ruyter	64	Sch. by N. Zoutman
f. P. Heyn	54	Kap. van Braam
g. Holland	64	Dedel
BUITEN DE LINIE.		
h. Dolphyn	20	Mulder.
i. Bellona	36	Decker.
k. Koll. de Ajax	20	v. Welderen.

ENGELSCHE LINIE.		
1 the Berwick	St. 74	Komm. Keith Stuart.
2 Dolphin	40	Blair.
3 Buffals	60	Fruscott.
4 Fortitude	74	Adm. Parker.
5 Princ. Amelia	80	Macartney.
6 Le Bienfaisant	64	Braithwate.
7 the Preston	54	Grame.
8 L'Artois	44	Mackensie
BUITEN DE LINIE.		
9 Vier Fregatten te Loefwaard dryvende.		

tijd door den *Admiraal-Generaal* te gevoelig bejegend, ging met verlies van zijne kruissteng op zijde van den *Erfprins*, een vier en vijftiger onder Kapitein BRAAK, liggen, die hem geen minder werks verschafte. VAN KINSBERGEN was willens *the Berwick* te achtervolgen en te veroveren, wanneer eene onverwachte omstandigheid dit voornemen verijdelde. STARINGH, de *Argo* van 40 stukken voerende, gaf hem te kennen, dat zijn schip en volk zoo veel leden, dat hij, in de linie blijvende, zou moeten strijken, en ontving nu zijn bevel om uit de linie te zeilen en aan lij te gaan liggen; inmiddels braste VAN KINSBERGEN tegen, liet zich achteruit zakken, en ging in zijne plaats liggen: eene omstandigheid die zich *the Berwick* ten nutte maakte, om, schier gedwongen geweest tot strijken, het nu te ontglippen. ZOUTMAN had niet eeniglijk PARKER tegen zich gehad, maar werd doorgaans door twee zware schepen beschoten, en in het algemeen werd het gevecht hoe langer zoo heviger, wordende het vuur onophoudelijk aan wederzijde voortgezet. Op het laatst van den strijd kwam het voornamelijk aan op den *Admiraal-Generaal* en den *Batavier* tusschen welke de Vice-Admiraal PARKER trachtte door te zeilen, ten einde de *Admiraal-Generaal* tusschen twee vuren te

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

zetten, en dringende daardoor bijna den *Batavier* uit de linie; doch VAN KINSBERGEN in dit oogenblik zijn fchip dicht tegen den wind latende fchieten, ftelde zich in ftaat om met zijne achterfte ftukken de batterijën van den Engelfchen Admiraal voorin te kunnen beftrijken, hetwelk hem noodzaakte van zijn voornemen af te zien. Het gevecht duurde tot omtrent den middag, wanneer alle de fchepen zoodanig geteisterd en ontramponeerd waren, dat zij niet langer konden werken. Dit was het geval even zeer bij den vijand, wiens Bevelhebber betuigde nog eene vergeeffche poging gedaan te hebben, om zijne linie weder te rigten, en den flag te hervatten, maar zulks onmogelijk te hebben bevonden. ZOUTMAN dan, zijnen vijand bij den wind op en om de Oost ziende fteken, haalde om twaalf uren het fein van den flag neer, maar hield niet voor vijf uren in den namiddag met zijne vloot af om de West, om de fchaden der fchepen zoo veel mogelijk te herftellen, hebbende het zoo lang met de zeilen op het boord afgewacht, of het den vijand mogt gelusten nogmaal af te komen, om eene nieuwe kans te wagen.

Bij den aanvang van den flag was Kapitein BENTINCK op den *Batavier* van 54 ftukken in den fchouder zwaar gekwetst, en had hij het

fcheeps-

fcheepsbevel overgedragen aan den tweeden Kapitein BOSCH, die zelf in het naar boven komen bijna fneuvelde. Door den gewonden Held bemoedigd met de woorden: „ om eer alles te wagen en te vergaan dan af te deinzen, hield hij omtrent anderhalf uur het gevecht met den *Bienfaifant* van 64 ftukken uit, waarna dezelve afdeinsde tot op den afftand van een zesponderfchot, van welken afftand hij geftadig bleef vuren. Daarna was een vier en zeventiger hem dwars op zijde gekomen en had hem driemaal de volle laag gegeven, waardoor de kruisfteng met de vlag van het achterfchip nederftortte en de verfchanfing bij het groote want in brand vloog, die echter gelukkig werd gebluft, terwijl terftond de geus werd opgehijscht. Van dien vijand ontflagen, had zich de *Batavier*, bij PARKER's doel om door te breken, door vier fchepen tevens zien befchieten, welk fchrikkelijk vuur BOSCH had beantwoord met dubbelde ladingen zijner nog bruikbare ftukken, terwijl hem al het ftaand en loopend want vernield werd, de zeilen aan flarden hingen, raa bij raa nederkwam, de roerpen brak en het fchip in een wrak verkeerde.

De *Holland* van 64 ftukken onder Kapitein DEDEL had almede een allerhevigst vuur uitgeftaan, doch had hetzelve met vijftien honderd

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

schoten beantwoord. Schoon men honderd gaten zoo onder als boven water had gestopt, rees het water tegen al het pompen in, waarom men in den volgenden nacht besloot het geschut over boord te werpen; en evenwel dreigde het schip te zinken, zoodat men den boden moest verlaten. De manschap ging niet zonder veel bezwaar ten twee uren na middernacht, onder een zwaar onweder, op het adviesjagt *de Spion* over, waarbij men nog eenige gekwetsten en zieltoogenden hulpeloos moest overlaten, met welke het schip, weldra na den val van de groote mast, in de diepte verzonk.

De *Batavier* had mede het sein moeten doen van niet te kunnen volgen bij den aftogt, waarop de fregatten *Venus* en *Amphitrite* hem te hulp kwamen. Vijf Engelsche schepen schenen inmiddels lust te hebben gekregen om den beweginglozen *Batavier* nog eens aan te randen; doch BOSCH dit bemerkende had aanstonds het sein van niet te volgen neder en de vlag weder opgehaald, hetwelk de Engelschen terstond bij den wind had doen opsteken; waarna dan ook het schip weder in beweging was gebragt en voor den wind bij het eskader gekomen.

Honderd twee en veertig Helden hadden het leven ingeschoten bij dezen allerbloedigsten

slag,

waaruit vier honderd en drie Gekwetsten eerlijke wonden droegen. Op den *admiraal de Ruiter* bij den Schout-bij-Nacht waren de meeste, op den *Admiraal-Generaal* onder VAN KINSBERGEN ſchier de minſte dooden en gekwetsten: het eerſte verwonderde minder, dan het laatſte opmerkelijk was, gemerkt de onderſcheidene engagementen, waarin zich VAN KINSBERGEN had bevonden, die zich vooral door zijne voortreffelijke kunstwendingen, gedurende deze geheelen ſtrijd een onſterfelijken roem bij den krijgskundigen en onvooringenomen beoordeelaar van dezen ganſchen ſlag heeft verworven (1).

Lof der Engelschen aan de dapperheid der Onzen.

De Engelſche Bevelhebber getuigde in zijn verſlag: „ de officieren en manſchap van Zijne Majesteit hebben zich dapper gekweten, en geen minder blijken van dapperheid hebben de

(1) Jaarb. 1781. bl. 1499—1529. *Nieuwe en naauwkeurige bijzonderheden aangaande het gevecht op de Doggersbank, met kaarten en platen.* Dit ſtukje, in den vorm van een dagverhaal geſchreven, behelst al, wat VAN DER AA zegt, dat hem door eene zeer reſpectabele hand is medegedeeld. Hetzelve is eene ſchier onmisbare bijlage tot het bijna niets *detaillerend rapport* van den Schout-bij-Nacht aan Zijne Hoogheid. Wij hebben hetzelve uit de boekerij van wijlen VAN KINSBERGEN ten gebruike gehad. — VAN DER AA, D. V. bl. 342—354.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

de vijanden gegeven. — Kapitein MACARTNEY sneuvelde in het begin der actie. — Ik geloof, dat de vijandelijke magt sterker was, dan hunne Lordschappen verwacht zullen hebben." Deze laatste aanmerking werd door de ergdenkendheid alhier opgevat, als had men in Engeland geweten, dat er eene afscheiding van een gedeelte des eskaders onder VAN KINSBERGEN was bevolen geworden, hetwelk voorzeker nu, bij het achterblijven van de schepen uit Zeeland en de Maas, op wier opkomst men had mogen rekenen, ten volslagen verderve van een zoo belangrijk deel der zwakke zeemagt van den Staat zou uitgeloopen hebben.

Waarom de schepen uit Zeeland en de Maas achtergebleven waren.

Het had niet ontbroken aan bevelen van Zijne Hoogheid voor den Kapitein DE BRUIN, om met den *Prins Willem* van 74 stukken nevens een fregat en een kotter uit de Maas te zeilen naar Zeeland en aldaar de *Zuidbeveland* van 64 en *Schiedam* van 54 stukken af te halen, gezamenlijk naar Texel te stevenen, en zich met het eskader van ZOUTMAN te vereenigen: maar hieraan was geenszins voldaan, zoodat er achterdocht ontstond, of die bevelen ook heimelijk mogten tegengesproken zijn. DE BRUIN zelf vond het noodig, die verdenking openlijk tegen te spreken, en te bewijzen, dat eeniglijk gebrek aan gelegenheid, door wind en weder, zijn uitloopen had ver-

verhinderd ondanks de ijverigſte pogingen daartoe, door de verklaring hieromtrent van zijnen loots, bevestigd door zijne officieren en door de getuigenisſen van eenige koopvaardijſchippers te doen plaatſen in de Nieuwspapieren (1).

I. BOEK, V. HOOFDST. 1781.

Schitterende overwinning zonder eigenlijke vruchten.

Daardoor echter was men verſtoken gebleven van de eer eener volkomene overwinning, welke zich de vijand nu ſchier durfde toekennen. Men had aan geene jagt onder zijn konvooi kunnen denken; en men had zoo weinig wezenlijke vruchten geplukt van eenen zoo kostbaren ſtrijd, dat kwaadwillige wrevel zich niet onthield van het ſchamper woord: „ dat wij, in dier voege overwinnende onzen eigen ondergang bevochten." Evenwel alzoo ſpraken de Engelſche zelve niet. Hunne deerlijk geteisterde vloot ziende terug keeren, zonder veroverde Hollandſche ſchepen, was hun woord: „ de TROMPEN en DE RUITERS leven nog (1)."

Hersteld gevoel der natie.

Dit hun woord was het hoog verheffend gevoel der natie, die in haar altijd regtvaardig oordeel over echt vaderlandſche trouw en voorvaderlijken heldenmoed, zich geheel overgaf aan de inſpraak van een dankbaar hart, waar-

(1) Jaarb. 1781. bl. 1779.
(*) J. F. MARTINET, *Ver. Nederl.* bl. 446.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

waarin het Hoog Bestuur des Lands haar voorging en versterkte, en waarvan de zorgvuldige menschenmin gedenkteekens stichtte, die nog heden met heerlijke vruchten prijken.

Amsterdamsche zorgen en liefdeblijken voor de gekwetsten uit den slag.

Dat de barmhartigheid, het karakter-eigene der natie, in hare volle kracht was te Amsterdam bij de verwachting, de ontvangst en verpleging van de gekwetsten, die haar werden toegevoerd, vereischt geene vermelding: maar dat deze diensten volmaakt naar vereisch werden geregeld en niet nalieten te behouden, wat voor of bij verminking te bewaren was, moet tot roem van het stedelijk toevoorzigt en bij name ter eere van den Burgemeester RENDORP niet onopgemerkt blijven. Behalve den voortreffelijksten heelkundigen dienst, en de volkomenste voorziening van al het noodige tot gemak en verfrissing, bragten milde handen rijkelijk aan, wat het jaargetijde keurelijks en verkwikkelijks aan vruchten leverde; keus en smaak van spijs en drank was aan geen anderen regel gebonden, dan dien de geneeskundige zorg voorschreef; wetten zelve van orde en veiligheid werden gematigd, om den zeelieden hun geliefd pijpje niet te onthouden, waaronder ontelbare bezoekers hen dagelijks vonden, die hun dan gaarne eenen liefdepenning in de broederhand stopten, en

de

de daartoe gestelde bussen met een vol hart niet konden voorbij gaan, zonder rijke offers van dankbaar gevoel te plengen. De dukaat, die namens Zijne Hoogheid aan elk der gekwetsten werd ter hand gesteld, had voor het hart van Jan-maat boven en bij dat alles nog eene geheel bijzondere waarde (1).

Dood en uitvaart van den Baron BENTINCK,

Den zwaar in den schouder gewonden Kapitein BENTINCK vermogt de bekwaamheid der kunst niet te behouden. De Heelmeester der Admiraliteit, hem toegezonden, bedroog zich niet in zijn oordeel over het hoogstgevaarlijke zijner wond. Naar Amsterdam vervoerd en ten huize van den Fiskaal BOREEL gebragt, overleed hij aldaar, na eenigen tijd aan zijne wond te hebben gekwijnd. Hij was nog geen zes en dertig jaren oud. Eene zeer aanzienelijke uitvaart bragt zijn lijk ter Nieuwe kerke, alwaar een gedenkteeken zijnen naam vereert, wiens gedachtenis door eenen gedenkpenning tevens van wege de Admiraliteit vereeuwigd is. De penning werd aan allen vereerd, die de statelijke begravenis van WOLTER JAN Baron BENTINCK, op den 28sten van Oogstmaand hebben bijgewoond (2).

De Graaf VAN WELDEREN met den kotter

(1) Jaarb. 1781. bl. 1520 en 1543.
(2) Jaarb. 1781. bl. 1722 en 1743.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

Eerste boodschap van de overwinning bij Z. H. en Hoogst. deszelfs vereerend schrijven.

ter *de Ajax*, op den 7den door den Schout-bij-Nacht vooruitgezonden, ten einde de omstandigheden betrekkelijk het gevecht aan Zijne Hoogheid over te brengen, zag zijne blijde boodschap, in den nacht van den 10den overgebragt, terstond door het geschenk van een kostbaren diamanten ring erkend. Hij mogt terug keeren met eenen brief van dankzegging aan den Schout-bij-Nacht, Kapiteinen, Officieren, Dek- of Onder-officieren en gemeene matrozen en soldaten, die deel hadden gehad aan de actie, en onder den zegen van God Almagtig zich in dezen zeeslag zoo wel gekweten hadden van hunnen pligt, dat zij allen lof en 's Vorsten bijzondere goedkeuring hadden verdiend; welken brief Zijne Hoogheid begeerde dat zou worden voorgelezen op ieder schip, hetwelk deel aan de actie had gehad, terwijl kopij van denzelven zou worden ter hand gesteld zoo aan den Schout-bij-Nacht als aan de Kommandanten van deszelfs onderhebbende schepen, over wier gedrag de Schout-bij-Nacht reden had gehad om vergenoegd te zijn, met verdere betuiging dat Zijne Hoogheid niet twijfelde, of zij, en alle verdere 's Lands officieren en gemeenen, zouden bij voorkomende gelegenheden blijken geven, dat het den Lande aan geene verdedigers ontbrak, en dat de oude Bataafsche heldenmoed

we-

JOHAN ARNOLD ZOUTMAN
Schout by Nacht ter Zee.

te Amsterdam, by E. Maaskamp

wederom herleefde en niet uitgedoofd zou worden (1).

Bevorderingen in rang.

Weldra volgde eene bevordering, door den Admiraal-Generaal, van den Schout-bij-Nacht ZOUTMAN tot Vice-Admiraal van Holland en Westvriesland ter Admiraliteit van Amſterdam, van de Kapiteins DEDEL, VAN BRAAM en VAN KINSBERGEN tot Schouten-bij-Nacht, met den rang van Adjudant-Generaal van Z. H. als Admiraal-Generaal voor den laatstgenoemden, welke vereering desgelijks bewezen werd aan den veegen Baron BENTINCK. — Dat nu tevens de Schouten-bij-Nacht PICHOT en Graaf VAN BIJLANDT tot Vice-Admiraals, de een bij de Maas, de ander bij Amſterdam, en de Kapitein RIETVELD tot Schout-bij-Nacht bevorderd werden, zonder eenig deel aan den ſlag van Doggersbank gehad te hebben, geſchiedde, om geene jongeren boven hen in rang te ſtellen, doch deed den Kapitein BISDOM tot Zijne Hoogheid zeggen, dat hij met hart en ziel het land vooral in dezen oorlog wilde dienen, maar niet anders kon dienen dan in zijnen rang, dien hij niet wist verbeurd te hebben (1).

Bevordering alleen, hoe hoogstwenſchelijk voor

(1) Jaarb. 1781. bl. 1531.
(2) Jaarb. 1781. bl. 1533.

I. BOEK, V HOOFDST. 1781.

Ontwerp van vereering der Helden.

voor den Krijgsbevelhebber, is voor de eerzucht na uitstekend bedrijf zelden voldoende, gelijk dezelve ook haar glans door algemeenheid verliest, of hatelijk door bijzondere onderscheiding wordt. Welkom was daarom aan Zijne Hoogheid een ontwerp van geheel bijzondere vereering der Doggerbankfche helden, door den Adjudant-Generaal VAN KINSBERGEN aan den Admiraal-Generaal aangeboden, waarop 's Vorsten goedkeuring met de levendigste uitdrukking werd betuigd, onder toevoeging, dat Z. H. met het uiterste genoegen alle kosten van hetzelve bereid was te dragen, zullende nimmer aangenamer uitgifte gedaan hebben (1).

Voorstel van Z. D. H. daartoe bij H. H. M. aangenomen.

Zijne Hoogheid deed den 21sten het voorstel in de Vergadering van H. H. M.: „ of Hoogstdezelve niet zouden goedvinden, om, ten bewijze van hunne goedkeuring en genoegen over den ijver en kloekmoedigheid, waarmede de eer van de natie was gehandhaaft door allen, die deel hadden gehad aan den slag van Doggersbank, aan den Vice-Admiraal ZOUTMAN te vereeren een' gouden gedenkpenning, hangende aan eene ketting van hetzelfde metaal; aan de zes Kapiteinen, welke de schepen gekommandeerd hadden, die in de li-

(1) Jaarb. 1781. bl. 1532.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

linie van bataille waren geweest een' dergelijken gouden gedenkpenning, hangende aan een lint; en aan ieder van de officieren, onder officieren, matrozen en soldaten van de zeven schepen, die in den slag waren geweest een geschenk te doen van twee maanden gage; vertrouwende Z. H. dat dit zou kunnen strekken, om den zeedienst op te beuren, en den naijver aan te wakkeren, opdat het dierbaar Vaderland daardoor in staat geraakte, om, onder Gods gunstigen en krachtigen bijstand, eerlang het hoofd te kunnen bieden aan den onverdienden aanval van deszelfs vijand; en gevende Z. H. tevens kennis, de noodige orders te hebben gegeven, om zoo veel schepen, als het doenelijk zijn zou, zoo uit de Maas als uit Zeeland, zoo spoedig mogelijk met die van Amsterdam, het Noorderkwartier en Vriesland te doen vereenigen en zich bij het konvooi te vervoegen, ten einde de koopvaardijvloot werd in staat gebragt, om zonder uitstel onder het geleide van een behoorlijk aantal oorlogschepen en fregatten te kunnen uitloopen." Het voorstel werd met dank voor lofselijke zorg en ijver aangenomen; de waarde van den gouden penning tot dertien honderd guldens bepaald, en tevens de last gegeven tot de spoedigste vervaardiging (1). — Daaraan was

(1) Res. Gen. 1781. 21 Aug.

I. BOEK. V. HOOFDST.

1781.

was nog voor het einde van Slagtmaand voldaan, wanneer H. H. M. besloten de gedenkpenningen ter hand te stellen aan Z. H. als Admiraal-Generaal van de Unie, met verzoek om dezelve uit den naam en van wege H. H. M. te overhandigen aan den Vice-Admiraal en Officieren tot een bewijs van het zonderling genoegen van H. H. M. en van Z. H. over de ongemeene dapperheid, door hen in den slag betoond (1).

Beschrijving der eereteekenen.

De voorslag van VAN KINSBERGEN aan Z. H. had bovendien ingehouden, het toestaan van eene witte pluim op den hoed voor de Kapiteins, die bevel gevoerd hadden over de schepen in de linie; en verders aan alle Kapiteins, die in den slag waren geweest, een kleinen eironden eerepenning in goud, en aan alle de andere officieren, adelborsten en onder-officieren in zilver te schenken om als eereteeken te worden gedragen; voorts aan den Bevelhebber ZOUTMAN een gouden degen, aan de Kapiteinen in den strijd, eene sabel, aan de Kapiteins tot dekking van het konvooi belast en alzoo buiten het gevegt gebleven, ieder eene sabel zonder gedenkpenning; aan de Kapiteinen MULDER, DEKKER en den Grave VAN WELDEREN, zijnde geweest van het eskader

(1) Res. Gen. 1781, 29 Nov.

DE RIDDER VAN KINSBERGEN

Kapitein ter Zee

te Amsterdam, by E. Maaskamp.

der van VAN KINSBERGEN en mede deel in het gevecht gehad hebbende, den gedenkpenning en ſabel, maar niet den gouden gedenkpenning van H. H. M. noch de pluim, zoo als de andere Kapiteinen, die in de linie geſlagen hadden. — Ook dit alles was door Zijne Hoogheid aangenomen en ter vervaardiging beſteld.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

Plegtige uitdeeling derzelve.

Op den laatſten van Slagtmaand had deze plegtige vereering van bewezen heldenmoed plaats op het Stadhouderlijke Hof. Dezelve werd verrigt door den Admiraal-Generaal in tegenwoordigheid van H. K. H. Mevrouwe de Prinſes van Oranje en de Vorſtelijke kinderen, alsmede van Gemagtigden van H. H. M. tot de zaken van de zee, en die van de onderſcheidene kollegiën ter Admiraliteit, nevens alle aanwezende Zee-officieren en het geheele Hof. Zijne Hoogheid zelve omhing onder eene deftige en gepaste aanſpraak den Vice-Admiraal ZOUTMAN en de Schouten bij Nacht VAN BRAAM en VAN KINSBERGEN, — zijnde de overige drie Schouten bij Nacht en Kapiteins afwezig, met de Gedenkpenningen van H. H. M., voor ZOUTMAN alleen aan eene gouden ketting, voor de overigen aan een Oranje-lint gehecht. Daarna werden de gouden degen aan ZOUTMAN en de eereſabels aan de aanwezigen Officieren overhandigd; en eindelijk de gouden eerepenning, welken Z. H.

op

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

op eigene kosten had doen vervaardigen, hangende aan een rood, blaauw en wit lint afgegeven. Aan de familie van den overleden Baron BENTINCK werden dezelfde geschenken ter vereering zijner nagedachtenis namens H. H. M. en Z. H. toegezonden.

Prachtige en zinnebeeldige maaltijd ten Hove.

Een prachtige maaltijd, met schotels vol zinspelingen op den roemrijken slag van Doggersbank, door de tegenwoordigheid vereerd van alle de hoog aanzienlijke Personen, die de plegtigheid hadden bijgewoond, strekte den gelauwerden Helden tot een hartverrukkend genoegen en besloot, onder de vurigste heilwenschen, dezen overheerlijken vaderlandschen dag (1).

Zijne Hoogheid vergat den heldenstrijd van Ad-

(1) Jaarb. 1782. bl. 1532 en 2120. — De eerepenning van H. H. M. heeft op de voorzijde het wapen der Generaliteit met het omschrift: *Concordia res parvae crescunt*, op de keerzijde de wapens der Provinciën met dat van Zijne Hoogheid in het midden en het omschrift: *Discordia maximae dilabuntur.* — De Gedenkpenning van Zijne Hoogheid voert eene *overwinning op den voorsteven van een schip* met een' *lauwerkrans* in de regter, een' *palm- en olijftak* in de linkerhand; het omschrift is: *pax quaeritur bello*; op den voorsteven staat *Doggersbank*, ter zijde af het tijdcijfer. Op de keerzijde leest men *eximiae virtutis praemium*, te midden van eenen lauwerkrans met het omschrift: *munificentia principis Auriaci.*

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

Gelijke vereering der Officieren van de *Castor* en de *Briel*.

hen niet, die wij als voorloopers in deze eerebaan vermeldden. In eenen brief aan de Admiraliteit van den Maas gaf Hoogstdezelve zijn goedvinden te kennen, dat de Luitenants, die op de fregatten de *Castor* en de *Briel* in dienst waren geweest, tot een blijk van genoegen over derzelver betoonde dapperheid op den 30ften van Bloeimaand, zouden dragen twee fchouderftukken en de Kadets ééne, op gelijke wijze als de Luitenants en Kadets van uit den flag van Doggersbank die thans droegen; alsmede van Hoogstdeszelfs voornemen, om aan den Kapitein MELVILL, na zijne uitwisfeling, toe te ftaan ter onderfcheiding te dragen eene witte pluim op zijn' hoed en hem te geven eene eere-fabel en draagband; welke vereering tevens aan den Kapitein OORTHUIS bij zijne terugkomst was toegezegd (1).

Hadden de eerfte dagen na den 5den van Oogstmaand het ganfche land als doen wedergalmen van ZOUTMANS glorie en den roem zijner Helden, daar vrouwen, in alle ftanden, linten en fieraden ter hunner eere befchilderd droe-

(1) Jaarb. 1782. bl. 72. De Luitenants van Kapitein MELVILL waren geweest J. A. en C. Y. en W. V. BLOIJS VAN TRESLONG nevens C. COMANS; — die van Kapitein OORTHUIS, T. VAN DER CAPELLE, O. W. GOBIUS en J. C. KRAIJENHOFF.

I. BOEK. V. HOOFDST.

1781.

droegen, het gemeen luidkeels liederen langs de ſtraten zong, het Amſterdamsch tooneel de Doggerbankſche helden opvoerde, en de toen ſpoedig invallende Rotterdamſche kermis vooral als in een volksfeest was verkeerd: het uitbundige dier vreugde zelve moest bedaren na zulk eene overdrijving, daar men toch geene voordeelige overwinning behaald, ſlechts een' heldhaftigen doch voorts onvruchtbaren ſtrijd had gevoerd, die onmiddelijk werd vervangen door denzelfden verdrietigen ſtaat van zaken, die maar al te ras de groote opgetogenheid van den geest der menigte geheel ter nederſloeg om den ouden wrevel en het wantrouwen op den grond van het hart te doen vinden.

Stichting der Kweekschool voor de Zeevaart te Amsterdam.

Alvorens wij tot deze verdrietelijkheden terug keeren, moeten wij aan eene ſtichting gedenken der reinſte menschlievendheid en vaderlandsliefde, welke zich van dezen tijd dagteekent en tot heden toe eene ſchoone parel is aan de wapenkroon van Amſterdam, die namelijk van het Vaderlandsch Fonds, dienende in het algemeen ter aanmoediging van 's Lands zeedienst, en in het bijzonder ter onderſteuning der behoeftige weduwen van geſneuvelde zeevarende in den zelfden dienst, uit welk Fonds vervolgens de *Kweekſchool voor de Zeevaart* is opgerigt.

De ongemeen goede uitſlag van eene ſtichting

ting in Engeland, om zeelieden aan te kweeken, had reeds van den jare 1776 bij sommigen alhier het denkbeeld doen opkomen ter oprigting van eene Kweekschool voor de Zeevaart, waarvan de Heer Mr. G. TITSINGH de mogelijkheid en nuttigheid ten verleden jare in een uitgegeven geschrift had bewezen en aangedrongen (1). Schoon nu dit vertoog algemeen werd geprezen, en velen zich toen reeds aanboden tot eene bepaalde jaarlijksche deelneming in de oprigting en instandhouding van zulk eene stichting, was derzelver vermogen op verre na niet toereikende, om zulks met eenige gegronde hoop op den goeden uitslag te ondernemen. De uitgeborsten oorlog met Engeland, schier alle nationale zeevaart vernielende en vernietigende, scheen zelfs het geheel ontwerp den bodem in te slaan, totdat de slag op Doggersbank de nationale geestdrift verlevendigde, en de menschlievendheid bronnen deed vloeijen, die eerlang eene genoegzame afleiding tot die toegejuichte bedoeling gedoogden. Den 21sten van Oogstmaand las men in de Haarlemsche Courant

(1) *Bedenkingen over de schaarschheid van zeevarend volk in het gemeen en het verval onzer nationale zeevaart in het bijzonder*, *door* Mr. GUILLELMUS TITSINGH, Amst. 1780.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

rant een berigt, door den Doopsgezinde Leeraar M. ARKENBOUT gesteld, met dezen aanhef: „ daar in den ongelukkigen oorlog, die tegen onzen Staat zoo onregtvaardig als geweldadig wordt gevoerd, gebrek aan magt door overmaat van moed moet vervuld worden, is het ware vaderlandschliefde, dat zij, die met dit gruwzaam werk niet onmiddelijk te doen hebben, den dapperen krijgsman, die het voor hen doet, het hart in het lijf houden met belooningen, is het niet aan hem zelven, het mag zijn aan zijne bedroefde weduwe, wanneer hij het leven en haar hulpeloos laat ten beste van het lieve Vaderland." De Leden van den Kerkeraad der vermelde Gemeente gingen daarop voor met hunne inteekening tot het daartoe vereischte Fonds. Burgemeesters van Haarlem leenden gezag en dienst aan deze inzameling, die door vele onbekende gevers, in echt *Christelijken* zin, verrijkt en veredeld werd. Eerst den vijfden van Slagtmaand kwamen de Amsterdammers op met hunne openlijke opwekking: „ welk eene schaar ontmoeten wij van bedrukte weduwen, die geen anderen troost hebben, dan dat hare mannen voor het Vaderland op het bed van eer gestorven zijn. Neen! bedrukte weduwen, droogt uwe tranen! dit land kweekt Helden maar ook te gelijk menschen, die hel-

heldenmoed op zijne waarde weten te ftellen, die geene weduwen van zoo veel verdiend hebbende mannen verlaten." Zij ftelden de oprigting voor van een Fonds ter onderfteuning van weduwen, wier mans federt het begin van den oorlog hun leven voor de eer van de vlag der natie hadden opgeofferd, en, wetende, dat in andere fteden infchrijvingen van denzelfden aard waren geopend, floegen zij derzelver vereeniging voor. — Weldra kwam het tot eene vereeniging met Haarlem en reeds den 3den van Wintermaand kon openlijk berigt worden gegeven, dat de inzameling zoo wel te Amfterdam als te Haarlem en elders reeds *f* 25000 bedroeg behalve de jaarlijkfche infchrijvingen, welke de fom van *f* 3000 te boven gingen, en toen reeds verzocht en verkreeg men van de deelnemers verlof, om dit Fonds ook tot andere nuttige oogmerken voor de zeevaart dienftig te doen zijn. De jaarlijkfche gratificatiën aan elke weduwe werd op *f* 60 's jaars bepaald, en voor de kinderen beneden de veertien jaren, met welke de weduwen waren bezwaard eene gift van *f* 15 voor één, van *f* 24 voor twee, van *f* 30 voor drie kinderen en van *f* 8 voor elk kind jaars, wanneer zij vier of meer kinderen hadden. Bij hertrouw zou met een uitzet van *f* 60 voor eens, alle verder genot

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

 voor

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

voor moeder en kinders ophouden. — Het uitzigt, dat de genothebbers in dit Fonds van jaar tot jaar ſtonden te verminderen en derzelver inkomſten dan ook tot andere einden, den dienst der zeevaart betreffende, zouden kunnen ſtrekken, bragt het denkbeeld van den Heer TITSINGH ſpoedig bij de Beſtuurders van hen Vaderlandsch Fonds ter baan, en gaf weldra aanleiding tot allerlei noodig overleg, waarvan eenmaal de ſtichting eener Kweekſchool voor de zeevaart het vruchtbaar gevolg kon zijn. De invloed inzonderheid van het Vertoog van TITSINGH in Neêrlandsch Indië drong zelfs eerlang tot volkomene uitbotting al dat zaad, hetwelk daartoe in veler harten was geſtrooid. Niet minder dan 20,000 Rijksdaalders lagen er te Batavia gereed, zoodra de ſtichting mogt tot ſtand komen, waarvan TITSINGH eene zoo belangrijke ſchets had opgehangen. Het langwijlige der briefwisſeling mét Batavia, de rijpe overweging, welke de onderneming vorderde, de zorgvuldige voorbereiding van alle inrigtingen tot eene volkomene Kweekſchool voor de zeevaart vereischt gedoogden niet, dat voor het einde van 1784 het gansch ontwerp tot ſtand kwam, waarna vroeg in 1785 de eerſte ſteenen van den voorgevel werden gelegd van dat geſticht, welks behoud onder de overheerſching der Franſchen

schen geen min roemrijk gedenkteeken is van der Bestuurderen beleid en moed, dan deszelfs veelvuldig en heerlijk nut voor de Zeevaart in alle werelddeelen door uitmuntende kweekelingen, zoo wel bij 's Lands zeedienst als bij de koopvaardij, is erkend en toegejuicht (1).

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

Weldadige zorg voor onze krijgsgevangenen in Engeland.

Het lot onzer krijgsgevangenen in Engeland was even min, als dat der weduwen en weezen van gesneuvelden, vergeten. Men vernam dat, welke uitzondering ook aldaar de menschlievendheid maakte, over het algemeen de staat der krijgsgevangenen zoo slecht was, als wilde men ze door deszelfs ellende dringen, om over te gaan in Engelschen dienst. Was eene vroegere inzameling van penningen te Amsterdam, om handgelden aan zeevolk uit te reiken, overtollig geworden na de verhooging der aanritsgelden door den Staat, gereedelijk werd dezelve nu verleend en vergroot tot onderstand en verkwikking dier ongelukkigen, met wier verzorging de Hertog VAN RICHEMOND zich gaarne wilde belasten (2). Deze voorzorg had reeds plaats gegrepen in Grasmaand, met wier einde derzel-

(1) *Gedenkschriften betrekkelijk tot het Kweekschool voor de Zeevaart.* — Jaarb. 1781. bl. 1975, 2685.

(2) Jaarb. 1781. bl. 665 en 843.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

zelver getal reeds beliep 1992 waaronder 325 onder-officiers, die, op hun woord, in verfchillende fteden waren verdeeld (1) Verfcheidene Kooplieden en Reeders van genomene en in Engeland opgebragte fchepen, hadden zich boven dien in Hooimaand tot H. H. M. gewend, met een verzoekfchrift: „ dat ten fpoedigfte middelen van onderfteuning voor de krijgsgevangen mogten worden beraamd en in het werk gefteld." — Hun verzoek werd tot onderzoek, berigt en raad aan de Gemagtigden tot de zaken der Zee verzonden (2); doch de naauwkeuriger berigten, welke men wegens de betere behandeling der krijgsgevangenen ontving en de gelukkige werking der liefdadigheid, hierboven vermeld, wederhielden allen naderen aandrang op dit verzoek, fchoon hetzelve geen gevolg had.

Voorzorg voor Engelsche krijgsgevangenen.

Ingeval het aantal van krijgsgevangenen alhier mogt grooter worden, zorgden H. H. M. door eenen rondgaanden brief aan de Provinciën voorzieninge te doen, dat bergplaatfen gefchikt wierden voor gevangenen, door het lot des oorlogs ongelukkig geworden, wier ftrikte bewaring alleen dienen moest, om door uitwisfeling hunne lotgelooten in vrijheid te ftel-

(1) Jaarb. 1781. bl. 66.
(2) Ref. Gen. 1781. 10 Julij.

ſtellen (1). Eene voorzorg, die echter wel onnut mogt heeten, want met den 5den van Oogstmaand was de dag des roems voor Neêrlands vlag voorbijgegaan.

Aandrang van Kooplieden te Rotterdam om konvooi bij de Staten van Holland.

De Afgevaardigden van Rotterdam ter Vergadering van Holland hadden een verzoek hunner Kooplieden, vol klagt en bezwaar over het verſteken blijven van konvooi, om toch den bepaalden tijd te kennen, waar binnen zij op hetzelve zouden mogen rekenen, zoo krachtig aangedrongen, dat de Raadpenſionaris werd gelast, om van wege Holland het verlangen te kennen te geven aan Zijne Hoogheid, ten einde zoo ras doenlijk een genoegzaam eskader naar zee te zenden, inzonderheid opdat de koopvaardijſchepen zoo van Rotterdam als van Amſterdam naar de Oostzee beſtemd, met een toereikend geleide mogten worden uitgezonden. Zijne Hoogheid betuigde, terſtond op de eerſte tijding van de behoudene komst van 's Lands vloot in Texel de noodige orders te hebben gezonden, ten einde de oorlogſchepen uit den ſlag zoo ras mogelijk herſteld en in ſtaat gebragt zouden worden, om weder zee te kiezen, en zoo tot de algemeene beſcherming, als tot afbreuk van den vijand, te kunnen werken; en reeds dadelijk bezig te zijn,

(1) Reſ. Gen. 1781. 3 Sept.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

zijn, om een behoorlijk eskader te doen verzamelen, ten einde ten ſpoedigſte de koopvaardijſchepen van Rotterdam en Amſterdam, naar de Oostzee te geleiden. — Hetzelfde had Zijne Hoogheid gelijktijdig met zijn voorſtel ter belooning der Doggerbankſche ſtrijders aan H. H. M. en wel ten zelfden dage te kennen gegeven. — Dit berigt van den Raadpenſionaris werd bij de geheele Vergadering van Holland voor kennisgeving aangenomen: doch Dordrecht en Amſterdam behielden zich eene zoodanige verklaring voor als zij zouden te rade worden (1). Dordrecht kwam den 31ſten met eene verklaring op, dat zij eene zoo algemeene voordragt wegens de Staten van Holland, en een zoo algemeen antwoord van Zijne Hoogheid ondoelmatig en onvoldoende hield, en wenschte, dat de Raadpenſionaris op nieuw zou worden gelast, om te vernemen verſlag en mededeeling van het getal en de charters der oorlogſchepen, die bij de Admiraliteiten in gereedheid waren of ten minſte, het zij door het doen overgaan der manſchappen van de beſchadigde ſchepen, of door het beramen en in het werk ſtellen van eenige andere bekwame middelen, ten ſpoedigſte in gereedheid zouden kunnen worden ge-

(1) Not. Holl. 1781. 17 en 21 Aug.

gebragt, om aanstonds zee te kiezen, en alzoo onmiddelijk onder hunne bescherming te nemen de met ongeduld op geleide wachtende schepen voor de Oostzee." Daar hun aandrang op dezen naderen last, schoon toen door Haarlem, Amsterdam en Rotterdam ondersteund, vruchteloos was geweest, wilden zij ter hunner verantwoording daarvan in deze verklaring doen blijken, doch bleven zij hiermede nu alleen, hebbende Amsterdam niet goedgevonden de voorbehoudene verklaring in te brengen, maar in 's Prinsen algemeene toezegging te berusten (1).

Verzoekschrift van handelaars bij H. H. M. door dezelven verzonden aan Z. H.

Directeuren zoo van den Oosterschen als van den Muscovischen handel gingen den 24sten H. H. M. met een verzoekschrift aan, ten betooge: „dat door het weder inzeilen der vloot na den 5den de geheele bestemming der bepaalde reize zou worden verijdeld, indien daarin niet spoedig werd voorzien; dat het minste verwijl omtrent het weder uitloopen met een genoegzaam aantal oorlogschepen even zeer en hoogst nadeelig voor den dienst van het Land zoo wel, als van dien handel, zijn zou, wegens aanstaand gebrek aan scheeps-materialen, als masten, timmerhout en andere noodwendigheden; weshalve zij drin-

(1) Notul. Holl. 1781. 31 Aug.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

Antwoord van Z. H. aan H. H. M.

dringend verzochten om eene ſpoedige voorziening." H. H. M. vonden goed afſchrift te zenden aan Z. H. met verzoek om aan het daarbij uitgedrukt verlangen ten ſpoedigſte te willen voldoen. — Het antwoord van Z. H. aan H. H. M. op den 27ſten was, dat de belangen van Neêrlands handel Hem te zeer ter harte gingen, dan dat Hij den nieuwen aandrang der Kooplieden zou hebben afgewacht, om de noodige bevelen te geven, welke Hij reeds op den 21ſten aan H. H. M. had medegedeeld. Vermeenende alzoo het beſluit van H. H. M. met de toezending van der Kooplieden verzoekſchrift reeds dadelijk te hebben voorgekomen, ſchoot Hem alleen over, om H. H. M. te verzoeken, verzekerd te wezen van den ijver, welke Hem bezielde, om zoo veel van Hem af hing de handeldrijvende ingezetenen door 's Lands zeemagt te beſchermen, en dat Hij daartoe was aanwendende alles, wat in zijn vermogen was (1)."

Verantwoording van Zijner Hoogheid omverwijlde werkzaamheden.

Ten einde het groote oogmerk, om de vloot naar de Oostzee te geleiden, hetwelk ondanks de verworvene eer voor de Nederlandſche vlag op den 5den van Oogstmaand was gemist, als nog, ware het mogelijk, te bereiken, had Zijne Hoogheid zich bediend van de gelegenheid des

(1) Reſ. Gen. 1781. 24 en 27 Aug.

des aftogts van de Engelfche vloot, om het fchip van den Kapitein VAN KINKEL, met de fchepen den wil hebbende naar de Oostzee, zoo in Zeeland als voor de Goeree liggende, naar Texel te doen komen, en hem den 10den reeds bevolen, om met den eerften goeden wind, op of na den 15den waaijende, zee te kiezen, onder zijn geleide nemende twee Oostindifche fchepen en verdere fchepen den wil hebbende naar het Noorden of elders, en dezelve geleidende naar Texel, met verderen last om zoo lang voor Goeree te kruifen, totdat hij kennis zou hebben bekomen, dat geen meer fchepen van zijn geleide zouden willen gebruik maken, en zich daarna voor Texel onder de bevelen te gaan ftellen van den Kommandant dier reede.

Om voorts de befchadigde fchepen uit den flag van Doggersbank het opkomen tot herftel voor de werf der Admiraliteit te Amfterdam onnoodig te maken, had Z. H. eene tjalk van daar doen afzenden met vijftig timmerlieden en een kundig meesterknecht, met aanfchrijving aan het Kollegie aldaar, om toch alles aan te wenden, wat ftrekken kon, om dezelve fchepen ten fpoedigfte tot nieuwen dienst in ftaat te ftellen.

Aan den Vice-Admiraal HARTSINCK was den 12den bevel gezonden, om hoe eer zoo be-

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

beter, het uitzeilen van het konvooi te beproeven en te dien einde de manfchap der onbruikbare fchepen, zonder onderfcheid van welk resfort, te doen aanvullen die der fchepen of fregatten, die uitgezonden konden worden.

Het Kollegie ter Admiraliteit van Zeeland was gemagtigd geworden, om, zoo het maar eenigzins doenlijk was, zonder de Provincie aan groot gevaar bloot te ftellen, waarvoor echter na den flag van Doggersbank minder reden van vrees, dan bevorens, was, met den Kapitein VAN KINKEL te doen uitloopen de *Schiedam*, onder Kapitein RAUWS, of wel een fregat van 36 ftukken hetzij van het resfort van dat Kollegie, hetzij van dat der Maas, om zich almede naar Texel te begeven en onder den Kommandant dier reede te ftellen.

De Admiraliteit van Zeeland had zich ontfchuldigd op grond van het gevoelen der Vlagofficieren, dat het getal der fchepen aldaar niet kon verminderd worden, hebbende één fregat herftel noodig, zijnde een ander fchip door menigvuldigheid van zieken tot den dienst buiten ftaat, en hebbende zij flechts één fregat ter verdediging van het Veeregat, hetwelk niet kon gemist worden voor dat het door een wachtfchip werd vervangen, of de

wer-

werving van een ander ſchip genoeg zou gevorderd zijn, om op ſtroom te kunnen liggen (1).

Aan den Kapitein DE BRUIN was, overeenkomſtig het advies van de Admiraliteit der Maas, den 18den eene aanſchrijving afgegaan van den wil Zijner Hoogheid, dat, zoo ras het ſchip der Oostindiſche Kompagnie ter Kamer Delft zou in gereedheid zijn, de fregatten *Thetis* en *Bellona*, nevens een adviesjagt en kotter met hetzelve zouden in zee ſteken, om hetzelve zoo wel als de koopvaarders, die zich van die gelegenheid zouden willen bedienen, naar Texel te geleiden, en zulks al was de gelegenheid voor zijn eigen onderhebbend ſchip niet gunſtig om uit te zeilen, met verderen last aan hem, om met de eerſte gelegenheid naar Texel te zeilen, en daartoe, wanneer die voorkwam, zelfs niet te wachten naar de gereedheid van het Oostinſche ſchip.

De Kapitein VAN KINKEL had gevraagd, of hij met een noordoostelijken wind, die hem buiten Gaats, maar niet naar Texel, kon brengen

(1) De lust tot dienstneming ter Zee was eenigzins opgewakkerd, op den 6den van Herfstmaand namen tusſchen de 70 en 80 visſchers van Vlaardingen dienst. — Jaarb. 1781. bl. 1757.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

gen moest uitloopen, of wel zoodanigen wind afwachten, waarmede hij buiten gaats geraken en tevens zijne reis kon vervorderen, waarop hem den 19den was geantwoord, het laatste veiligheidshalve te moeten afwachten.

Inmiddels was ook bevel gezonden aan den Schout-bij-Nacht VAN BRAAM, om ten spoedigste het kommando over het konvooi op te nemen, en aan den Vice-Admiraal HARTSINCK, om zich aan boord van 's Lands schepen te begeven ter reede van Texel en te zorgen, dat alles tot den togt in gereedheid was, met uitdrukkelijke aanbeveling op den 26sten om toch zoo vele schepen uit te zenden als mogelijk was, ten einde hij zelf het opperbevel zou kunnen voeren zonder vreeze van de Vice-Admiraals vlag van den Staat aan hoon bloot te stellen; wenschende Z. H. alleruitdrukkelijkst, dat het konvooi met zekerheid naar de Oostzee gebragt, en de Oostindische schepen zoo doenelijk afgehaald, en de schepen, die in de Oostzee op geleide wachtten, weder herwaarts konden worden geleid: doch de Vice-Admiraal antwoordde den 28sten, dat zijns oordeel het saisoen reeds te ver was verloopen, om de Oostindische schepen van Drontheim te halen, en dat zulks niet zou kunnen geschieden, zonder 's Lands schepen aan onvermijdelijk gevaar bloot te stellen.

De

De Kapitein DE BRUIN, alweder berigt gegeven hebbende van vruchtelooze pogingen om uit te loopen, ontving op den 29sten nogmaals bevel, om, bij een' gunstigen wind, de *Thetis* en *Bellona* nevens het adviesjagt niet naar zijn schip te doen wachten, maar het Oostindische schip ter Kamer Delft, hetwelk den 25sten was klaar geweest, en de, op konvooi wachtende, schepen naar de Oostzee uit Zeeland en de Maas naar het Texelsche zeegat te doen brengen, ter bevordering waarvan hij zelf, zoo doenelijk, zou post vatten voor de haven van Goeree.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

Het duurde tot den 31sten, eer VAN KINKEL van Zeeland uitliep met het schip *Zuidbeveland*, twee Oostindische schepen en eene snaauw, die gelukkig den 5den van Herfstmaand in Texel binnen kwamen; doch het was eerst op den 10den dezer maand, dat DE BRUIN met *Prins Willem* van 76 stukken, benevens de fregatten de *Thetis* en *Bellona*, het Oostindisch schip ter Kamer Delft, den kotter de *Kemphaan* en zeven koopvaarders de Goedereede verliet, doch met het heilloos gevolg, dat zijn schip op de Zuiderhaaks verzeilde en ten eenemaal verloren ging (1).

Het verzeilen van het linieschip de *Prins Willem*.

De Vice-Admiraal had niet meer schepen kun-

(1) Memorie van Z. H. van 7 Oct. 1781.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

kunnen in gereedheid brengen dan twee linieschepen, acht fregatten en een adviesjagt, behalve de schepen, die uit Zeeland en de Maas verwacht waren, en bood zich aan, om met dit eskader in zee te gaan, hebbende echter eenen lastbrief voor den Schout-bij-Nacht VAN BRAAM gereed gemaakt en deszelfs zeildag op den 10den van Herfstmaand bepaald. Zijne Hoogheid, zich naar het Nieuwe Diep begeven hebbende, hield den 8sten eene raadpleging met HARTSINCK, VAN BRAAM en VAN KINSBERGEN, in het bijzijn van den Heer VAN BOETZELAAR Heer VAN KIJFHOEK, Afgevaardigden uit het Kollegie der Admiraliteit van Amsterdam, en den Advokaat-Fiskaal BOREEL, ter verdere bepaling van den last voor den bevelvoerenden Schout-bij-Nacht.

Terwijl nu alles gereed was en alleen naar een goeden wind wachtte, en alvorens het verlies van het schip *Prins Willem* bekend werd, kwam de tijding in, dat eene vereenigde Fransche en Spaansche vloot, welke eenigen tijd eene afleiding had gemaakt, zich niet meer in het kanaal bevond, waarvan de Vice-Admiraal door Z. H. berigt ontving met last, om den Schout-bij-Nacht VAN KINSBERGEN daarvan te waarschuwen, en een of twee adviesjagten met die tijding naar het eskader af te vaardigen, ten einde men op zijne hoede

zijn

zijn mogt, gelijk Z. H. zelve drie pinkjes uitzond, om aan VAN BRAAM dezelfde tijding over te brengen, ten einde in alles soldaat- en zeemanschap te gebruiken, den vijand zoo veel afbreuk doende, als in deszelfs vermogen zoude zijn, en in het oog houdende, dat zijne voorname last was, om het aan hem vertrouwde konvooi op eene veilige wijze na deszelfs bestemming te brengen; met verdere aanbeveling, om bijaldien de Schout-bij-Nacht VAN KINSBERGEN zich bij het eskader bevond, in alles met hem vereenigd te werken en in voorvallende zaken van deszelfs raad gebruik te maken.

Opkomst eener vijandelijke vloot in de Noordzee.

De verwachting, dat na de verwijdering der vereenigde vloten uit het kanaal, weldra weder een vijandelijk eskader in de Noordzee zou verschijnen werd zoo spoedig beantwoord door de uitkomst, dat Z. H. reeds den 16den zoo van den Schout-bij-Nacht VAN BRAAM als van den Kapitein BRUNET DE ROCHEBRUNE, op de reede van Hellevoet kommanderende, kennis kreeg, dat verscheidene groote Engelsche schepen, wier getal door binnen komende koopvaarders op elf oorlogschepen en vier kotters werd bepaald, in de nabuurschap werden gezien (1).

De

(1) Door dit binnenvallen van het eskader ontsnapte eene

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

Onze schepen vallen weder binnen.

De Schout-bij-Nacht VAN BRAAM zich aan deze overmagt niet willende blootſtellen, en geene reis kunnende vervorderen wegens den westelijk geworden wind, en bij een vooruitgezienen ſtorm zich met zijne ſchepen niet buiten gevaar oordeelende, meende weder naar binnen te moeten zeilen, zijnde voorts HARTSINCK, VAN BRAAM en VAN KINSBERGEN met de meeste Zeekapiteins van gedachten, dat de tijd te ver was gevorderd, om dit jaar een konvooi in de Zond te brengen, te meer, daar de wind nu weder westwaarts was geloopen.

Algemeene gevoelens der zeelieden tegen het weder uitloopen.

Zijne Hoogheid, de gevolgen niet willende op zich nemen, om tegen den raad der zeelieden het weder uitzeilen te gebieden van een eskader, hetwelk genoegzaam uit alle 's Lands ſchepen beſtond en welks verlies voor de nog zoo zwakke zeemagt onherſtelbaar kon worden, en evenwel ſterk gedrongen door het verlangen der Kooplieden en door eigen wensch om

eene Engelſche koopvaardijvloot van meer dan honderd zeilen. En niet voor het laatst van Herfstmaand in het begin van Wijnmaand kwam eene vijandelijke vloot van zestien ſchepen onder bevel van STEWART in onze wateren, onder welke zich zes ſchepen bevonden uit den ſlag bij Doggersbank, — Jaarb. 1781. bl. 1788. *Schets van een Gr. Taf.* bl. 323.

om aan het algemeen begeren te voldoen, vond goed de Gemagtigden der vijf Admiraliteits-kollegiën daarover te onderhouden en te verzoeken, dat elk zich wilde voorzien van de gevoelens der onderhoorige Vlag-officieren, en schriftelijk uit te brengen hun oordeel op de vragen: „ of het raadzaam was het konvooi te laten zeilen, dan of het saisoen te ver was verloopen, om, al was er geen vijand te vreezen, met een konvooi naar de Oostzee te gaan en van daar herwaarts te keeren; en of het doenelijk ware, eskadersgewijze om de Noord om, na den 1sten van Wijnmaand, te zeilen, en of te dien tijde het verzocht geleide met gerustheid kon worden verleend?"

Alle de gevoelens zoo van den Schout bij-Nacht VAN BRAAM en de tien Kommandanten der schepen tot het konvooi bestemd, als van de Vice-Admiraals HARTSINCK, REINST en ZOUTMAN en de Schouten-bij-Nacht DEDEL en VAN KINSBERGEN, en op grond daarvan ook dat der Gemagtigden uit de Admiraliteits-kollegiën waren eenparig, dat het saisoen te ver was verloopen, om aan de uitvoering van beide die ontwerpen te denken (1).

Reeders en Deelhebbers in de vaart op de Westindische volkplantingen bij besluit van den 31sten

(1) Res. Gen. 1781. 15 Oct.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

Aandrang van Reeders en Deelhebbers in de vaart op de West-indiën op konvooi.

31sten van Hooimaand gemagtigd, bemoedigd en ondersteund tot wapening en bemanning hunner schepen (1), verzochten H. H. M. op den 11den van Wijnmaand hun nu ten spoedigste een bekwaam konvooi te verzorgen, of, ingeval van vertraging, eene tegemoetkoming in de ongelden, daaruit te ontstaan, en de uitkeering der premiën aan de Boekhouders bij dat besluit toegelegd. Vier dagen later, en wel in die zelfden Vergadering, waarin H. H. M. verklaarden te berusten in het door Zijne Hoogheid uitgebragt gevoelen der Zeeofficieren over het te ver verloopen jaargetijde, om eskadersgewijze om de Noord om te zeilen, vonden H. H. M. goed, Zijne Hoogheid te verzoeken, om ten spoedigste een bekwaam konvooi te beschikken, ten einde zoo haast de omstandigheden zulks toelieten, zonder naderen last, met de gewapende Westindische schepen in zee te steken en ze naar derzelver bestemming te geleiden: terwijl tevens de premiën zouden worden uitbetaald (2). — Er verliepen veertien dagen, alvorens Z. H. den Vice-Admiraal HARTSINCK last zond om aan de Kapiteins der fregatten *Argo*, *Bellona*, de *Zephir*, de *Eensgezindheid* en van het li-

(1) Zie boven bl. 144.
(2) Res. Gen. 1781. 11 en 15 Oct.

1781.

Derzelver onderhoud met Zijne Hoogheid.

Hniefchip de *Batavier* te berigten, dat zij benoemd waren tot het konvooi, bij bovengemeld befluit van H. H. M. bepaald; maar de *Batavier* moest nog gekield worden, en op den 1ften van Wintermaand gaf Z. H. last, hetzelve door het fregat de *Phenix* te vervangen. — Reeders en Deelhebbers, die te Amfterdam woonachtig waren, begaven zich den 7den ten gehoor bij Z. H. om hunne belangen in de treffendfte bewoordingen aan te dringen: doch Z. H. in hunne tegenwoordigheid de gedachten der Vice-Admiraals VAN WASSENAAR, HARTSINCK, REINST, BIJLAND en ZOUTMAN ingenomen hebbende, betuigde hun, dat het onmogelijk was konvooi te verleenen voor het volgend voorjaar. Alleen het adviesjagt de *Kemphaan* werd onder bevel van den Luitenant EIJE naar Surinamen en Curacao, ondanks den winter, afgezonden met des Stadhouders bevelen en de brieven, welke men hem wilde medegeven, die zijnen togt veilig volbragt, doch met zijne brieven weinig voldoen kon aan de krijtende behoeften der volkplantingen, waar men 15 fluivers voor een pond fpijkers, 10 gulden voor een paar fchoenen, 5 voor een pond boter en 80 voor een tonnetje zout betaalde (1). Ver-

(1) Jaarb. 1781. bl. 2261. *Schets van een Gr. Taf.* bl. 338.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

Gelukkige terugkomst van BIJLANDT, BINCKES, COERMAN en OORTHUIS uit Kadix in Texel.

Verrasſend was in het begin van Wintermaand de behouden terugkomst in Texel van den Vice-Admiraal VAN BIJLANDT met den Schout-bij-Nacht BINCKES nevens de Kapiteins COERMAN en OORTHUIS, die uit Kadix het Kanaal gelukkig waren doorgekomen zonder eene ſterke vloot onder bevel van STEWART in de Noordzee te ontmoeten. Het omzeilen van den Noord met een aantal ſchepen in dit jaargetijde was den Grave VAN BIJLAND even onraadzaam voorgekomen; en uit gedrukte Engelſche papieren had hij gezien, dat men in Engeland iets wist van zijne aanſtaande tehuisreis. Hij had daarom te Kadix doen gelooven, dat hij eene geheel andere beſtemming had dan naar het Vaderland. Met een' ſtijven zuidenwind tot aan Duins doorgezeild zonder eenige ontmoeting, overviel hem eene gevaarlijke ſtilte, daar hij zich toen in het gezigt van Engelſche ſchepen bevond; hij moest omkeeren, om met de eb niet weder naar het Kanaal gevoerd te worden; gelukkig wakkerde de wind met den avond, zoodat hij den ſtroom kon dooden en uit het gezigt van Duins geraakte, waar hij vijf en twintig vijandelijke ſchepen had geteld, en, ſchoon vol vrees voor derzelver vervolging, kwam hij onverhinderd in Texel binnen. — Men mogt zich nu beklagen, dat hij de

Oost-

Oostindische en andere schepen, die in Kadix lagen, niet onder zijn geleide had genomen: maar derzelver traagheid in het zeilen, zou zijn ontkomen aan den vijand onmogelijk gemaakt en zijn voorwendsel eener andere bestemming, dan op huis, openlijk wedersproken hebben. Een last, hem toegezonden, om, volgens een nieuw ontwerp, met eenige Spaansche schepen vereenigd den Engelschen Bevelhebber JOHNSTONE met de genomene Hollandsche Oostindische schepen naar Engeland zeilende te onderscheppen, was hem onbekend gebleven, daar dezelve eerst twee dagen na zijn vertrek te Lissabon overkwam (1).

Aldus was de veldtogt van dit jaar ten einde geloopen, zonder veel meer dan den roem van den strijd op Doggersbank te hebben opgebragt voor 's Lands zeemagt, die nu toch uit vier en twintig linieschepen en zes en dertig fregatten, drie kotters en vijf en twintig uitleggers bestond (2), ja zonder den handel en zeevaart schier eenigen dienst te hebben bewezen.

Gelukkig voor dezen, dat terwijl behoefte drong

(1) Jaarb. 1781. bl. 2257; en 1782. bl. 46. *Post van den Nederrhijn* D. I. bl. 411.

(2) Jaarb. 1781. bl. 1752.

I. BOEK. V. HOOFDST.

1781.

Het koopvaardijvaren onder onzijdige vlag.

drong op zijdelingsche middelen bedacht te zijn, zij bij den Keizer, den Koning van Pruisfen en van Zweden inschikkelijkheid genoeg wisten te verwerven, om onder vreemde vlag veiligheid te vinden, zonder bescherming van eigene vlag zoo zeer te behoeven. Om genot te hebben van de Pruisische en de Keizerlijke vlag kochten kooplieden en schippers hun burgerregt voornamelijk te Ostende en te Embden. Het ontbrak echter niet aan Zeehandelaars, die gevaar van verlegging des handels uit dezen maatregel vreesden, welke toch vreemden veel te wijs in deszelfs kunstbedrijf zou maken, terwijl het eerlijk hart tevens opkwam tegen de kunstenarijën en flinksche streken, die daarmede noodwendig gepaard gingen. — Het tegenwoordig voordeel echter maakte het voorbeeld der anderen al meer verleidelijk.

Vooral toen men in Wijnmaand klaar vooruitzag, dat er van geen geleide naar de Oostzee in dit jaar meer zou komen, liepen den 14den dier maand wel zestig koopvaarders, onder onzijdige vlaggen uit Texel, stelden zich onder het geleide van een Zweedsch oorlogsfregat van 44 stukken, naar de havens van Noorwegen, Zweden, Denemarken en de Oostzee bestemd. STEWART hield op deze vloot aan met eenige oorlogschepen, om ze

te

te onderzoeken, doch de Zweedfche Kapitein verklaarde, dit niet te zullen dulden, en STEWART hield af, maar gaf er zijn Hof kennis van. De Koning van Engeland beklaagde zich hierover bij dien van Zweden, als ware zulk een onderzoek zelfs bij het verdrag der gewapende onzijdigheid gewettigd: doch deze Vorst begreep het anders, en keurde het gedrag van den Scheepsbevelhebber volkomen goed, naardemaal het onderzoek, bij dat verdrag gewettigd, alleen betrekking had op koopvaardijfchepen zonder geleide van oorlogfchepen, geenszins op die onder befcherming voeren van eene onzijdige vlag; deszelfs Gezant aan het Rusfifche Hof deelde zijn's Meesters antwoord aan de Keizerin mede, die niet flechts hetzelfde gevoelen voor het hare verklaarde, maar tevens aan Hare Staatsdienaars bij de oorlogende Mogendheden bevel zond, om vertogen te doen en fchadevergoeding te vorderen, zoodra hun wettige klagten toekwamen wegens het ophouden, nemen of mishandelen van koopvaarders, onder eene der vlaggen zeilende van de Mogendheden tot het verbond der gewapende onzijdigheid behoorende (1). Dit werd aan H. H. M. door den

(1) Jaarb. 1781. bl. 2025, 1991; en 1782, bl. 24.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

den Rusſiſchen Gezant te kennen gegeven en door Hoogstdezelven beantwoord met de betuiging van bijzonder genoegen over de aankleeving van Háre Majesteit aan de beginſelen der gewapende onzijdigheid, die hun zelven, ſchoon geoordeeld kunnende worden, als eene oorlogvoerende Mogendheid een ander belang te hebben, even heilig bleven (1).

Algemeen misnoegen en wantrouwen na dezen veldtogt.

Noch de uitweg, dien de ſchrandere handel en zeevaart zich had weten te vinden, noch de blijken van ouden heldenmoed in den ſlag van Doggersbank, noch de hooge eer aan deze Zeehelden bewezen, waren in ſtaat het gemor en den wrevel te verminderen over de algemeene bedrijveloosheid der zeemagt en de zonderlinge vereeniging van derzelver belemmeringen, door het verzeilen van het linieſchip den *Prins Willem* inzonderheid op nieuw gerezen tot zulk eene hoogte, dat men zich eene onzigtbare verdervende hand in het hoofd bragt, en zich eene volſlagene Engelschgezinde kabaal verbeeldde, waaraan men dan eindelijk de Helden van Doggersbank zelve zich dienstbaar voorſtelde. Het was Kapitein DE BRUIN, die voor aller geest ten toonbeeld ſtond van al, wat wegens niets minder dan openbaar landverraad werd verdacht.

Reeds

(1) Reſ. Gen. 1782, 10 Jan. en 12 Febr.

Veroordeeling en vonnis van den Kapitein DE BRUIN en den lootsman J. DE KOCK.

Reeds tweemaal had de Koning van Frankrijk reden gevonden om zich bij H. H. M. te beklagen over den Kapitein DE BRUIN, eenmaal wegens hoon aan zijne vlag aangedaan en daarna wegens eene valsche verklaring der gezondheid van deszelfs manschap (1). Was het misnoegen des Konings wegens het eerste geval niet volkomen weggenomen; de denkwijze van DE BRUIN omtrent de Franschen was bij de beide gevallen genoeg gebleken, om hem van Engelschgezindheid, bij de rampzaligen tegenoverstelling van dien tijd, verdacht te houden. Het onvolvoerd laten der sterkste bevelen, om zich in Hooimaand en Oogstmaand bij het eskader van ZOUTMAN te voegen, was door al de getuigschriften van eenen loots, en van Officieren en Koopvaardijschippers wegens zijnen goeden wil, maar volstrekt onvermogen, nog maar in het geheel niet verontschuldigd in het algemeen gevoelen; en nu het lomp verzeilen van zijn schip op klaren dag, met schoon weder, op de Zuiderhaaks, eene bank, die de minstkundige loots, zoo als men zeide, blindelings zou omzeilen, met even zoo weinig zorg om er af te raken, als aangewend was om er op te komen, ondanks de seinen door de oorlog-

(1) In 1775 en 1778. Zie boven D. III bl. 56 en 125.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

logschepen op zijn verkeerd zeilen gedaan; voltooide de overmaat van het algemeen misnoegen op hem, dien men zich niet ontzag zoo wel het werktuig van den Prins te noemen, als de schandvlek van de natie.

Een hooge Zee-krijgsraad, aan boord van 's Lands snaauw van oorlog *de Zwaluw*, liggende in het Nieuwe Diep, sprak op den 1sten van Slagtmaand vonnis uit tegen den Kapitein A. DE BRUIN en zijnen lootsman J. KOCK, die terstond in boeijen was geslagen. DE BRUIN werd geoordeeld onvoorzigtig, onoplettend en verward te werk gegaan te zijn, en daardoor verzuimd te hebben, de seinen te zien, hem door Officieren van 's Lands schepen, in het gat ten anker, met zoo veel vaardigheid en ijver gedaan, en wier opmerking het ongeluk zou hebben kunnen voorkomen; zijnde het verder gebleken, dat zijn gedrag, na hetzelve, alle kenmerken had gedragen van verwarring, verzuim en zorgeloosheid, en dat hij die middelen tot redding van 's Lands schip of niet had in het werk gesteld, of niet op dien tijd, op welken het zijn pligt was geweest dezelven in het werk te stellen; op welken grond hij werd afgezet uit den krijgsdienst dezer landen met verwijzing in de kosten van den Hoogen Krijgsraad, alsmede in de kosten van het regtsgeding. — DE BRUIN,

dit

dit vonnis gehoord hebbende, zeide zich daarvan te beroepen: doch gevraagd op welken regter, antwoordde hij eenigzins verward zulks niet te weten, gelijk dan ook van dit vonnis, door Zijne Hoogheid gezien, onderzocht en goedgekeurd, geen beroep viel; behalve dat ook een buitengewoon geding tegen hem was gevoerd, hetwelk geen beroep toeliet.

Den lootsman J. DE KOCK, overtuigd van door eene onbeschrijfelijke zorgeloosheid en onverschoonelijke onoplettendheid zonder de minste hindernisse van weer of wind of ongelukken te kunnen bijbrengen, 's Lands schip op de Zuiderhaaks verzeild en daardoor den Lande een overgroot nadeel te hebben toegebragt, werd verwezen om driemaal van de raa te vallen en daarna strengelijk, ter bescheidenheid van Kommisarisſen uit den Hoogen Zeekrijgsraad, te worden gelaarsd, met ontzetting uit zijne bediening als loots en verwijzing in de kosten. Ook dit vonnis was door Zijne Hoogheid gezien, onderzocht en goedgekeurd. — Daar de Souverein alle regtsgebied over het lootswezen, met uitsluiting van de regtbanken, aan Kommisarisſen van de *pilotage* had toegewezen, hadden dezen den lootsman J. DE KOCK kunnen opeischen; ook zeide men, dat deze opeisching dadelijk was geschied, doch wan-

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

Kwaadstichtende brief van N. KOELBERG over A. DE BRUIN.

wanneer het te laat en het vonnis reeds uitgevoerd was (1).

De Baron D. W. VAN LIJNDEN, die onlangs in Hooimaand bij H. H. M. zijn ontslag als Gezant aan het Hof van Oostenrijk gevraagd en verkregen had en van dat verzoek gemeend had in Oogstmaand zoo opmerkelijke redenen te moeten geven (2), vond ook nu goed, op den 16den van Herfstmaand aan de Admiraliteit op de Maas mededeeling te doen van eenen brief, aan hem geschreven den 24sten van Oogstmaand door den eersten Luitenant N. KOELBERG, onder kommando van DE BRUIN. Hij was door den Baron VAN LIJNDEN, nog Gezant te Stokholm zijnde, uit den Zweedschen zeedienst tot dien van dezen Staat aangenomen en in Bloeimaand van dit jaar herwaarts gekomen met vijf en dertig, door hem in Zweden en Denemarken aangeworven, manschap, die op onderscheidene schepen waren geplaatst, terwijl hij zelf als eerste Luitenant was aangesteld op den *Prins Willem*. Bij zijne aanneming beloofd hebbende den Baron VAN LIJNDEN berigt te zullen zenden wegens zijn gebruik in 's Lands dienst, had hij hieraan voldaan in dezen brief, dien de Baron VAN LIJN-

DEN

(1) Jaarb. 1781. bl. 2186.
(2) Zie boven bl. 216.

DEN niet onder zich had willen houden, om zich niet te wijten, dat voorwerpen, op verzoek der Admiraliteit, gedurende zijne zending in Zweden herwaarts gezonden, regtmatige reden van klagten zouden hebben. I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

De brief van KOELBERG behelsde een aantal van bezwaren en veelvuldige gebreken in het ſcheepsbeſtuur van den Kapitein DE BRUIN, als de ongeſchiktheid van het geſchut en der kogels, de ſlechtheid en ſchraalheid van den leeftogt, en de mishandeling der zieken.

Deze brief kwam al ſpoedig in de nieuwspapieren voor en verhitte niet weinig den openbaren geest, die in dit ééne geval eene proef wilde opgemerkt hebben, hoe het er algemeen in den dienst uitzag. Er kwam weldra eene verdediging in het licht van DE BRUIN tegen de beſchuldigingen, die zijnen perſoon meer bijzonder betroffen, begeleid van bijzonderheden omtrent dien van dezen KOELBERG, die nooit dienst in Zweden had gedaan (1) en bij zijne landgenooten, door hem geworven, uiterst gehaat was. Weinig echter vermogt deze verdediging, hoezeer met ve-

(1) Hij zou ſlechts derde ſtuurman geweest zijn; hetgeen het gebrekkige van zijnen briefſtijl zelfs ſcheen te verraden.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

Uitspraak van het Kollegie der Admiraliteit op de Maas.

vele getuigenisfen geftaafd, op het algemeen gevoelen.

Meer voorzeker had de uitfpraak behooren af te doen van het Kollegie der Admiraliteit op de Maas, hetwelk den Luitenant KOELBERG zijn verzocht ontflag niet had willen verleenen, voor en aleer hij zich zou hebben verantwoord op 282 punten van bezwaar, tegen zijne befchuldiging van DE BRUIN opgefteld. De Advokaal-Fiskaal deed den 18den van Wintermaand verflag van zijn onderzoek dezer zaak, begeleid van zijnen raad, waarmede zich het Kollegie ten zelfden dage vereenigde, om, namelijk, alle verder onderzoek tot eenig geding tegen den weggezonden Kapitein DE BRUIN te ftaken, en in den Luitenant KOELBERG voorbij te zien het beleedigende in zijnen brief voor de eer van 's Lands dienst; maar, voor zoo ver zijne handelwijze tegen een' Hoogeren Officier niet ongemerkt kon of behoorde te blijven, hem voor den Raad het onvoorzigtige, valfche en beleedigende van zijnen brief onder het oog te brengen, hem deswege ernftig te berispen, en hem zijnen lastbrief als Luitenant mitsgaders tot werving af te eisfchen; op welk befluit het welmeenen van Zijne Hoogheid zou worden verftaan; en waarbij het Kollegie tevens voegde de fchets eener aanfchrijving aan den Heer VAN

LIJN-

LIJNDEN. — Zijne Hoogheid keurde het besluit van het Kollegie allezins goed, ook omtrent deszelfs aanschrijving aan den Heer VAN LIJNDEN, alzoo dezelve zeker voorzigtiger zou hebben gehandeld, indien hij geene opening van den brief van KOELBERG anders had gegeven, dan aan den Raad der Admiraliteit en aan Zijne Hoogheid, denwelken zulks alleen aanging, waardoor zou zijn voorgekomen, dat die brief en de onwaarschijnlijke beschuldigingen daarbij gedaan, in de openbare nieuwspapieren waren gekomen.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

Schulderkentenis van KOELBERG.

KOELBERG, voor den Raad geroepen en door denzelven wel ernstig berispt wegens zijn gedrag, trachtte zich eerst te verontschuldigen wegens eenige bewoordingen, door hem nog op den den 9den van Wijnmaand tegen eenigen der manschap van het verzeilde schip gebezigd: doch door den Advokaat-Fiskaal de bewijzen daarvan aangeboden ziende, benevens de voorbrenging van drie brieven, nog later door hem aan zijne landgenooten geschreven, ten bewijze van zijne verkeerde oogmerken, erkende hij bij herhaling zijnen verregaanden misslag, betuigde deswege zijn leed, en verzocht verschooning, voorgevende door misleiding van anderen daartoe te zijn gebragt, en belovende zich voortaan te zullen wachten, van 's Lands dienst op eenige wijze ver-

II. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

der zwart te maken, veel min zijnen landgenooten eenige verkeerde gedachten dienaangaande direkt of indirekt te doen toekomen.

Onaangezien deze schulderkentenis bleef KOELBERG in de oogen der vooringenomenheid een slagtoffer en een martelaar der waarheid. Hem werd een kaperschip de *Verenaar* toevertrouwd: maar hij gaf eerlang aan het Hof van Zweden en van Denemarken vele redenen om zich te beklagen over het misbruik van zijne kennis hunner kusten, in de regten der onzijdige vlag te schenden (1).

Over de vrijheid der drukpers in de Provincie te Utrecht.

Omtrent den openbaren geest en hetgeen zich heimelijke stokebranden der partijschap veroorloofden, waarvan een vloed van lasterschriften de persen deed zweeten, daar dezelven de vrijheid tot onvergevelijke losbandigheid misbruikten, is niets meer noodig, dan van een zeker stuk te gewagen, hetgeen meer dan eene Provinciale Staatsvergadering bezig hield. De Staten van Utrecht, die den 4den van Hooimaand een scherp plakkaat tegen lasterschriften in het algemeen en bijzonder tegen den Hertog VAN BRUNSWIJK hadden afgekondigd (2), zagen zich in de volgende

(1) Jaarb. 1781. bl. 1789, 2185; en 1782. bl. 73—91, 808, 1032, 1156 en 1249. — *Schets van een Gr. Taf.* bl. 288, 312. (2) Zie boven bl. 202.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

de maand door Dekens en Overlieden van het Boekverkoopers Gild dier stad een verzoekschrift aanbieden ten betooge, hoe zij met geene mogelijkheid hunnen arbeid en handel, in eenige uitgebreidheid, veilig konden voortzetten, indien dezelve blootgesteld bleven aan de onbepaalde, en van willekeur afhangende, uitdrukkingen diens verbods. — De Staten namen, de zoo welgegronde als zeer vrijmoedige, bedenkingen van het verzoekschrift in zorgvuldige overweging en kwamen, op berigt en raad van derzelver gewone Gedeputeerden, op den 12den van Wijnmaand tot een milder besluit, waarbij wel hetzelfde plakkaat werd behouden in volle kracht, maar den verzoekers bij voorraad werd vergund de verkoop van alle zoodanige boeken en geschriften, van welke de schrijver of drukker bij den verkooper was bekend, mitsgaders binnen eene der zeven Provinciën of het ressort der Generaliteit woonachtig was (1)."

Het lasterschrift *aan het volk van Nederland*.

Hangende deze overweging der Staten van Utrecht, vonden dezelve zich verpligt op den 3den van Wijnmaand een bijzonder plakkaat uit te vaardigen, tegen een lasterschrift, onder den titel: *aan het volk van Nederland*, als behelzende een groot aantal aantijgingen te-

(1) Jaarb. 1781. bl. en 1598 en 2203.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

tegen Zijne Hoogheid en Hoogstdeszelfs ouders, alsmede tegen de Prinsen WILLEM I, MAURITS, FREDERIK HENDRIK, WILLEM II en WILLEM III, met de oproerigste pogingen ter omkeering niet alleen van den tegenwoordigen regeringsform, maar zelfs om in plaatse eener Staatsregering, daarin al even hatelijk afgemaald, eene volksregering in te voeren, en zoo doende het Gemeenebest te doen vervallen tot eene volstrekte regeringloosheid. Bij dit plakkaat werd eene belooning van honderd gouden rijders uitgeloofd aan den aanwijzer van deszelfs maker of makers, uitgever of uitgevers, zoodat daarvan regterlijke overtuiging kon plaats hebben; met last aan alle Officieren en Regters in de stad, steden en Landen der Provincie tot alle mogelijk onderzoek, om den boosdoener of boosdoeners te ontdekken, te achterhalen, en tegen dezelven als vijanden des vaderlands voort te gaan (1).

Hetzelve lasterschrift was, als op één oogenblik, door alle de Provinciën verspreid; aan vele voorname lieden om niet gezonden, bij nacht en ontijde gestrooid, en bij aantallen aan eenige boekverkoopers, zonder het minste blijk van oorsprong, ten verkoop toegeschikt. — De toongever der toenmalige partijschap, *de Post van*

(1) Jaarb. 1781. bl. 200.

van den Nederrhijn, erkende, dat men in dat boekje het volk scheen te willen aanzetten, om zelf de teugels der regering in handen te nemen, doch voegde er bij, dat men, zonder een groot staatkundige te zijn, gemakkelijk kon besluiten, dat het Gemeenebest tegenwoordig in dat geval rampzalig zou zijn: „ men hoorde toch alom klagen over de verdeeldheid der gemoederen; men schreef onze werelooshcid aan tweedragt toe, en niet zonder rede; maar wat zou het zijn, indien het geheele volk hoofd voor hoofd deel had aan 's Lands regering (1)."

Voorslag daarover door den Hove bij de Staten van Holland.

Voorzitter en Raden van den Hove gaven aan de Staten van Holland kennis der, door hen verleende, magt aan den Prokureur-Generaal, tot onderzoek ten aanzien van hetzelfde stuk, en niet slechts van deszelfs schrijver, drukker en verspreider, maar ook van allen, die hetzelve mogten in handen gehad hebben; tevens aan H. Ed. Gr. M. in overweging gevende het vaststellen en afkondigen van een plakkaat, waarvan zij het ontwerp aanboden.

Daar nu dat ontwerp wel aanleiding nam van het bewuste stuk en strekkende was tot uitlooving van duizend gouden rijders op de ont-

(1) *Post van den Nederrhijn.* D. I. bl. 351.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

ontdekking van auteur, drukker of verfpreider, maar met aanhaling van vorige plakkaten, onder anderen dat van 1754 tegen het maken en drukken van paskwillen, waaromtrent de Vergadering der Staten ter zake der aanfchrijving van H. H. M. in het geval van den Hertog VAN BRUNSWIJK nog tot geen befluit was gekomen, vond hetzelve tegenfpraak van Dordrecht, Haarlem, Leijden, Amfterdam, Rotterdam en Alkmaar, die allen meenden: „ dat bepaaldelijk en alleen omtrent dit boekje voorziening moest worden gedaan, als kon eene algemeene voorziening aanleiding geven tot verfcheidene kwellingen, te meer dewijl verfchillend op dit ftuk werd gedacht, welke fchriften namelijk men voor libellen had te houden, gelijk blijkbaar was doordien de ijver tot invoering van zulk een plakkaat niet was levendig geworden bij het verfpreiden van een alom bekend gefchrift: *aanfpraak aan het volk van Nederland*, hetwelk voor een ftuiver was aangekondigd; alsmede van *het politiek vertoog* en *den geest van hetzelve*, alle oproerige gefchriften, ftrekkende die drie ftukken niet minder om oproer te zaaijen en het volk vooral te Amfterdam tegen de regering op te zetten, door derzelver gedrag van oude tijden af hatelijk te maken." — Gelukkig echter werd deze nieuwe twistappel niet opge-

vat,

vat, maar kwam de Vergadering der Staten van Holland overeen, om het plakkaat eeniglijk te bepalen tot het oproerig geschrift: *aan het volk van Nederland* (1), en behalve de duizend gouden rijders onder aanbod zelfs van eigene straffoosheid voor den ontdekker, stelde men eene boete van zes duizend guldens en uitbanning voor altijd buiten Holland op het nadrukken en verspreiden; en dreigde men tevens gelijke straf aan alle Boekverkoopers en ieder, wien hetzelve mogt worden gezonden, om het te verkoopen, te leenen of te lezen, zonder hetzelve terstond te hebben aangegeven aan den Officier of Magistraat.

Ook bij de Staten van Gelderland.

Ook de Staten van Gelderland stelden honderd gouden rijders op de ontdekking en straffeloosheid in dat geval voor den medepligtigen (2). Tevens deden zij, door hunne Afgevaardigden, den Staten-Generaal weten, dat zij onderrigt waren van eenen herdruk en deszelfs verspreiding in de Generaliteitslanden, waar tegen H. H. M. een dergelijk plakkaat uitgaven (3). En evenwel vermogt dit alles niets ter ontdekking van schrijver, drukker of uitge-

(1) Res. Holl. 1781. 11 en 19 Oct. — Missive van Ged. van Amst. 11, 12, 16 en 19 Oct.
(2) Jaarb. 1781. bl. 1883.
(3) Res. Gen. 1781. 15 en 26 Oct.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

Gerust-stelling door den Keizer JOSEPH II aan Amsterdam gegeven wegens het aanzoek van Antwerpen tot het openen van de Schelde.

gever; het fcherpte flechts de nieuwsgierigheid te meer, en men zag aan het libel door alle deze maatregelen zelve eene waarde gehecht, die deszelfs inhoud nog al meer deed rijzen in de oogen der partijfchap.

Was men te Amfterdam gerustgefteld door den Keizer wegens deszelfs onverfchilligheid in de zaak dier ftad tegen den Hertog; men had zich niet min gerustgefteld gevoeld omtrent eene geheel andere beduchtheid, dat 's Keizers inwilliging aan Antwerpen het openen der Schelde zou toeftaan, hetwelk, in dezen tijd vooral, den van hier verloopenden handel zou terug brengen naar deszelfs ouden zetel. De Generaal VAN REISCHACH kwam des daags na het vertrek des Keizers, uit deszelfs naam aan Burgemeesters van Amfterdam, als aan zijne goede vrienden, 's Vorsten dank voor betoonde beleefdheden betuigen, en ze tevens verzekeren, dat Zijne Majesteit aan den Antwerpfchen Burgemeester, die een voorftel tot opening der Schelde had gedaan, geantwoord had: „ gij komt mij zekerlijk tevens verwittigen, dat het traktaat van Munfter niet meer in wezen is; want zoo lang dat niet zal vernietigd zijn, moet gij niet denken aan hetgeen gij van mij verlangt (1)." Van eenen Vorst

(1) RENDORP, *Memoriën*. D. I. bl. 244.

Vorst, volgens dit antwoord eerst op het eerlijke en daarna op het voordeelige ziende in zijne befluiten, had men weinig mogen verwachten, of hetgeen eenigen tijd daarna omtrent dit zelfde onderwerp voorviel, of hetgeen fchier onmiddellijk na zijne afreize uit dit Land door Hem zonder eenig rugzigt op de plegtigfte traktaten befloten was.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

Besluit van den Keizer tot de *demolitie* der *barriere* in Belgie.

Niets had voormaals dezen Staat meer ter harte gegaan, dan eenen voormuur te hebben, om ingeval van vredebreuk met Frankrijk, den eerften fchok van deszelfs aanval te kunnen wederftaan. Bij het verbond van 1701 tusfchen den Keizer LEOPOLD, Engeland en den Staat was men overeengekomen, om de Spaanfche Nederlanden tot eenen voormuur der Vereenigde Gewesten te doen ftrekken. In 1709 verbond zich de Koningin van Engeland, om bij den vrede dien voormuur, als eene *barriere* van dezen Staat, te doen afftaan, ten einde bezetting te mogen leggen in een aantal fteden en fterkten, en over dezelven hunne Bevelhebbers aanftellen. De vrede van Utrecht had Keizer KAREL VI niet anders in het bezit der Spaanfchen Nederlanden verzekerd, dan op voorwaarde van overeenkomst daaromtrent met de Staten dezes Lands (1). —

Ten

(1) WAGEN. *Vaderl. Hist.* D. XVII en XVIII. — CERISIER *Gefch. der Nederl.* D. IX. bl. 362 en volg.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

Ten koste van hoeveel bloeds en fchats die voormuur verkregen en aanvankelijk onderhouden, bezet en welvoorzien was geworden, met den tijd en bij den langdurigen vrede met Frankrijk was de naleving der traktaten aan deze zijde min ftipt geworden en waren de verkregene fterkten in diep verval geraakt.

Dit nu, door JOSEPH II bij zijn doortrekken dezer plaatfen opgemerkt, had hem, om verfcheidene redenenen niet meer voegzaam oordeelende alle de verfterkte plaatfen in zijne Nederlandfche Provinciën in ftand te houden, te aanzien van de meesten van die, doen befluiten tot de *demolitie* en hetgeen daarvan het gevolg zijn zou, met kennisgeving daarvan aan H. H. M. ten einde zij de noodige bevelen konden geven aan Bevelhebbers over hunne troepen in de Oostenrijkfche Nederlanden. — Het antwoord in naam van H. H. M. aan het Oostenrijksch Gouvernement te Brusfel, door den Heer HOP in de allerbeleefdfte termen gegeven, behelsde het onvermogen om, zelfs met voorbijzigt van traktaten en verbindtenisfen, zulke bevelen te geven, daar de eigenlijk bedoelde plaatfen niet waren genoemd, noch ook de juiste zin van het woord *demolitie* uitgedrukt, en dien ten gevolge den wensch om, bevorens hun antwoord en de uitvoering van 's Keizers befluit

fluit, op een en ander nader te worden ingelicht. — Deze inlichtingen werden spoedig uit de Secretarije van Staat en Oorlog te Brussel toegezonden en strekten nu ter stoffe van zorgvuldig onderzoek bij Gemagtigden tot de zaken van de Barriere en Gelastigden uit den Raad van Staten. Het slot van dit alles was, dat daar het ten duidelijkste bleek, dat 's Keizers oogmerk niet was, om eene enkele plaats, waarin Hollandsche bezetting lag, van de slechting der vestingwerken uit te zonderen, en zijn besluit daartoe onherroepelijk was genomen, er de noodige bevelen werden afgevaardigd aan het krijgsvolk van den Staat, om alle die plaatsen te ontruimen (1).

Verschillende begrippen daarover.

Het ontbrak niet aan Staatkundigen, die van begrip waren, dat die gansche voormuur meer tot bezwaar dan tot nut van het Gemeenebest had verstrekt, en zelfs meer gevaars dan veiligheid zou kunnen aanbrengen, zoodat zij zelfs den inval des Keizers tot den gedanen stap een geluk voor den Staat rekenden, die nu van een' zwaren last werd ontheven, tegen welks afwerping men of geen moed of geene losheid van oud vooroordeel genoeg zou bezeten hebben: maar het ontbrak even min aan an-

(1) Res. Gen. 1781. 12 en 20 Nov. 3 Dec. Reg. van Secr. Res. van H.H. M. 1781. 18, 21 en 31 Dec.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

anderen, die den eerbied voor der vaderen wijsheid geen vooroordeel wilden hooren noemen, of die, wat zij zelve ook voor zich over de zaak mogten denken, de wijze van hare behandeling onverduwbaar vonden voor het vaderlandſche hart (1).

Frankrijk beproeft alhier vergeefs eene geldleening voor de Noord-Amerikanen.

Dat zelfde hart, waarvoor, na den afval van Spanje, vrijheid en onafhankelijkheid, ſteeds de dierbaarſte panden bleven, had zich al evenzeer moeten verkroppen, wanneer omzigtige ſtaatkunde in dit zelfde jaar had belet de Vereenigde Staten van Amerika als onafhankelijk te erkennen, of dezelven regtſtreeks of door middel van Frankrijk, in geldbehoeften bij te ſtaan.

In Sprokkelmaand had de Hertog DE LA VAUGUION, Gezant van Frankrijk, den Amſterdamſchen Burgemeester RENDORP reeds voorgeſteld, om ten behoeve van zijn Hof door Amſterdam of door het Land eene geldleening te openen van 15 tot 20 millioenen guldens tegen de gewone rente van 2½ ten honderd, om daarna die ſom aan zijn Hof te verſtrekken tegen 4 of 5 ten honderd, tot drangreden daarbij voegende, dat daardoor een aanmerkelijk nadeel aan den gemeenen vijand zou wor-

(1) CERISIER *Vaderl. Geſch.* D. IX. bl. 391. *Post van den Nederrhijn.* D. I. N°. 47.

worden toegebragt, als zullende de ingezetenen hierin gelegenheid vinden hunne gelden alhier te plaatſen, en niet als genoodzaakt blijven, ze naar Engeland te zenden; en zijnde tevens dit geld geſchikt tot onderſtand voor de Amerikanen. Dit voorſtel echter geſchiedde toen, voor als nog, in het geheim, om, indien het door RENDORP niet werd afgekeurd, er alsdan den Raadpenſionaris over te ſpreken. — RENDORP hield zulk eene geldleening door Amſterdam voor volſtrekt onmogelijk en zag in de zaak zelve vele zwarigheden, doch zou het aan zijne ambtgenooten mededeelen en, zoo dezen het goedvonden, aan den Raadpenſionaris daarover ſchrijven. Het een en ander geſchiedde, maar het antwoord van dezen was geheel weigerende. Holland zelf zou tot geldleeningen moeten overgaan, hetwelk den ingezetenen gelegenheid genoeg tot binnenlandſche plaatſing hunner penningen zou geven (1).

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

De Heer J. ADAMS stelt een verbond van vriendschap en handel met Amerika voor.

De Heer JOHN ADAMS, Lid van het Congres uit de dertien verbondene Staten van Noord-Amerika, had zich reeds in het laatst van Grasmaand of in het begin van Bloeimaand vervoegd tot den Voorzitter der Algemeene Staten, en aan denzelven het verlangen van gemelde Vereenigde Staten voorgeſteld, om een verbond

(1) RENDORP, *Memoriën*. D. I. bl. 135.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

bond van vriendschap en koophandel met het Gemeenebest aan te gaan, met aanbieding van een vertoog, zoo voortreffelijk in redeneering ten bedoelde einde, als waardig in houding, zijnde deftig zonder hoogmoed, nederig zonder laagheid, en geheel in den geest en toon, die alle de Staatsstukken van het Amerikaansch Gemeenebest door eenvoudige staatkunde en echte welsprekendheid onderscheidden. De inhoud van dit vertoog aan H. H. M. gerigt, hield het volgende beloop:

„ Hij had last en volmagt, om over een traktaat van vriendschap en handel met H. H. M. in onderhandeling te treden, waarvan hij deed blijken. — Tijdens het sluiten der traktaten tusschen dit Gemeenebest en de Kroon van Groot-Brittannië, was het volk, de tegenwoordige Vereenigde Staten van Amerika uitmakende, een deel der Engelsche natie, en als zoodanig een Bondgenoot van dezen Staat, welke verbindtenis hetzelve met genoegen bleef erkennen onder dadelijke aanspraak op hare voordeelén. — Het was wel waar, dat het overheerschend geweld van het Britsch Ministerie, door eene akte van het Parlement, drie millioenen volks in hen buiten de bescherming der Kroon had gesloten: maar toen had ook het Congres der Vereenigde Staten van Amerika zich, bij eene gedenkwaardige ak-

akte, in gelijken rang gesteld onder de onafhankelijke natiën. Die verklaring van 1778, wanneer Amerika door honderd oorlogschepen en vijftig duizend man der beste troepen was overvallen, was geene uitwerking van bloote geestdrift, maar het slot van lange en rijpe raadpleging en op gronden van volkomene lastbrieven der onderscheidene Staten' geweest, zoodat nimmer eenige grondwet plegtiger gemaakt of eendragtiger en hartelijker was aangenomen als eene daad van den vrijen en oppermagtigen wil van een gansch volk. Vruchteloos had Engeland schatten en krijgsmagt verspild, om die daad te doen herroepen. Elk der dertien Staten had zich volkomen tot een zelfstandig volk ingerigt, en gezamenlijk zich nu vijf jaren lang ondergeschikt aan het vereenigd opperbestuur van het Congres, en gezamenlijk eene hechtheid, kracht en werkzaamheid verkregen, welke aan de beste, oudste en meest gevestigde Besturen niets behoefden toe te geven. — Evenwel had het volk van Amerika, schoon alle banden voor altijd affnijdende met Groot-Brittannië, geenszins bedoeld of begrepen, zich tevens af te snijden van de Bondgenooten des Britschen Rijks, inzonderheid van het Gemeenebest der Vereenigde Nederlanden. — Toen het Congres, volgens de regelen eener goede Staat-

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

kunde, Ministers naar Europa zond, om te handelen over zulke verbindtenisfen, als met den toeftand der publieke zaken beftaanbaar waren, was het geenszins door gebrek aan eerbied voor dezen Staat geweest, dat hetzelve er geenen van de allereerften aan denzelven had gezonden, maar had het Congres gemeend, het ftelfel van vrede en onzijdigheid van dezen Staat te moeten ontzien, ten einde niet te fchijnen, de Republiek in onmin met deszelfs Bondgenooten te willen brengen: maar federt het Britsch Ministerie, zich even weinig in deszelfs onregtvaardigheden bekreunende, wat het den Bondgenooten als den onderdanen der Kroon verfchuldigd was, met fchennis van alle traktaten den oorlog verklaard had aan de Republiek, had deze reden voor het Congres opgehouden, en nam het de tegenwoordige gelegenheid waar, om voorflagen te doen van zulke verbindtenisfen, als de Vereenigde Staten regt hadden om te fluiten, zonder te kort te doen aan die, welke het reeds met Frankrijk en Spanje had aangegaan. — Indien er ooit eene natuurlijke verbindtenis tusfchen Natiën had plaats gehad, men mogt dit van de beide Republieken verwachten. In Holland hadden de eerfte volkplanters der vier noordelijke Staten van Amerika eene fchuilplaats voor de vervolging

ge-

gevonden, hebbende aldaar hun verblijf gehad van 1608, tijdens hunne verhuizing uit Engeland, tot 1620 bij hunnen overtogt naar Amerika, en nog herdachten derzelver nakomelingen dankbaar de befcherming, herbergzaamheid en godsdienftige vrijheid boven al, aan hunne voorvaders toen in Engeland geweigerd en alhier genoten. — De eerfte ingezetenen van Nieuwjork en Nieuwjerfey waren onmiddellijk van hier derwaarts verhuist en hadden er hunne taal, zeden, godsdienst en volkskarakter overgebragt; — en in het algemeen was de Republiek altijd aangemerkt als de eerfte onder alle Natiën in Europa, waarmede men in vriendfchap gewenscht had te leven, als eene natie, wier gefchiedenis, eene reeks der grootfte karakters in oorlog en vrede opleverende, het geliefd voorwerp van beoefening, bewondering en navolging der Amerikanen was gebleven. — Gelijkheid van Godsdienst mogt in den tegenwoordigen tijd niet meer voor zulk een noodzakelijk punt in de verbindtenisfen der volkeren, als wel in vorige eeuwen, geacht worden; men liet toch niet na, haar als eene wenfchelijke bijkomende omftandigheid aan te merken en men kon geen twee natiën vinden, hierin door leer en kerktugt meer gelijkformig. De overeenkomst der Regeringsvormen, fchoon niet in alle op-

I. BOEK. V. HOOFDST.

1781.

zigten gelijkformig, was overgenoegzaam om deze onderlinge verbindtenis te gemakkelijker te maken. — In eene rondborstige denkwijze omtrent zekere gewigtige punten, als de vrijheid van eigen onderzoek, het regt van elk om voor zich zelven te oordeelen, en de vrijheid van geweten, zoo allernoodzakelijkst voor de rust en het welzijn des menschdoms, kwamen beide de volkeren almede meer, dan eenige anderen, overeen. — De eerste beginselen der beide Republieken waren zoo eenzelvig, dat de geschiedenis der eene een afschrift der andere kon schijnen, en dat geen Hollander de Amerikaansche kon afkeuren zonder zijne onsterfelijke voorvaders te veroordeelen, door de geheele wereld goedgekeurd en toegejuicht, en door de Voorzienigheid geregtvaardigd. — Maar had de handel in deze eeuw wel den meesten invloed op de verbindtenissen der volken: H. H. M. kenden denzelven te volkomen, dan dat hierover eenige uitweiding voegzaam was. Alleen veroorloofde men zich op te merken, dat de plaatselijke ligging der Republiek in het midden van Europa, hare scheepvaart door de geheele wereld, hare bezittingen in de beide Indiën, de bedrevenheid harer kooplieden, en het groot aantal van vermogende ingezenen eene verbindtenis voor Amerika hoogst wenschelijk maakten; terwijl de

de overvloed en verfcheidenheid der voortbrengfelen van Amerika, hare grondftoffen tot handwerken, handel en zeevaart, en een onnoemelijk gevraag naar Europefche manufakturen en allerhande waren uit de Oostzee en de Oostindiën, benevens de ligging der Hollandfche bezittingen in de West geenen twijfel aan het nut van zulk eene verbindtenis voor deze Republiek konden overlaten. — Daarvan waren de Engelfchen fteeds zoo overtuigd, dat zij de akte van navigatie, door de jaloersheid ter fnuiking van den Hollandfchen handel en zeevaart ontworpen, met hand en tand ftaande hielden. Thans was het tijd, die ketenen voor altijd af te fchudden. Had hen eenige bedenking kunnen terug houden van hunne oorlogsverklaring aan de Republiek, het zou de vrees geweest zijn voor hare verbindtenis met Amerika, en niets zou meer toebrengen tot den vrede, dan het tot ftand brengen dezer verbindtenis. Onberekenbaar waren de voordeelen voor de beide natiën, indien zij wederkeerig de havens openzetteden voor elkanders oorlogfchepen, kapers en derzelver prijzen. — H. H. M. mogten de bedenking waarderen, of het niet tot heil van het menschdom moest gedijën, dat de Mogendheden van Europa de onafhankelijkheid der Vereenigde Staten erkenden en billijke

 ver-

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

verdragen met dezelve floten, als het onfeilbaarst middel om Groot-Brittannië te overtuigen van de onuitvoerlijkheid harer aanslagen. — Het was te hopen, dat het voorbeeld van H. H. M. door alle de Zee-Mogendheden, inzonderheid door de deelhebbers aan de gewapende onzijdigheid, zou gevolgd worden. De vrees voor eenig nadeel aan den handel der Oostzee was ongegrond, bevrachting en verzekering, dwars over den grooten Oceaan, waren daartoe te kostbaar, en er konden eeuwen verloopen, eer Amerika hennep, touwwerk en zeildoek zou kunnen uitvoeren. — Even min had men den invloed van het voorbeeld van Amerika voor andere volkplantingen te duchten. Die Mogendheden toch, die de uitgebreidste bezittingen aan gene zijde der zee hadden, verklaarden zich reeds tegen Engeland; en het was niet waarschijnelijk, dat men door het voorbeeld van Amerika geleerd, Engeland zou navolgen in deszelfs kwalijk uitgevallen stelsel van ondragelijke verdrukking. — H. H. M. zelve mogten overwegen, of niet het stelsel der Vereenigde Staten, om aan alle Zee-Mogendheden een handelstraktaat voor te slaan, zonder eenigen alleen-handel hoegenaamd toe te staan, ten ware eenige Mogendheden zich tegen hen mogt verklaren, niet geschikt ware, om voor te komen, dat de-

deze nieuwe Staten een voorwerp werden van naijver, mededinging en oorlog onder de natiën; en of alzoo de nieuwe wereld, in plaats van een gedurige twistappel, niet eene dadelijke zegening voor alle gedeelten der oude wereld zou worden." — Ten flotte noemde de Heer J. ADAMS zich gevolmagtigden Minister van het Congres, om als zoodanig bij H. H. M. te verblijven, onder aanbod aan H. H. M., of wien Hoogstdezelven daartoe zouden gelieven te benoemen, van zijne geloofsbrieven onder het zegel van het Congres, hebbende hij een dergelijken geloofsbrief tevens aan Z. D. H. den Heer Prinse Erfstadhouder (1).

Het aannemelijke en bedenkelijke in het voorgesteld verbond.

Niets kon in den eersten opflag aannemelijker voorkomen dan de gedane voorflag. Dit toch had Engeland wel dubbeld alhier verdiend; aan hetzelve kon geen vinniger flag worden toegebragt, en niets strookte meer met echten en edelen vrijheidszin: maar — door dien stap zou de vrede onherstelbaar kunnen worden, wanneer dezelve anders voordeelig mogt voorkomen, en niet zonder verbreking van den nieuwen band kunnen verkregen worden.

Voorloopig antwoord van den Voorzitter van H. H. M.

De Heer VAN LIJNDEN VAN HEMMEN, wegens Gelderland Voorzitter van H. H. M. vertoonde aan den Heer ADAMS: „ dat, hoe genegen hij ook

(1) Jaarb. 1781. bl. 973—1009.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

ook ware, zich tot zijn verzoek te leenen, hij zich buiten ſtaat bevond de geloofsbrieven aan te nemen, vermits het nog veel ſcheelde, dat de onafhankelijkheid der Vereenigde Staten van Noord-Amerika door de Republiek erkend ware; maar dat hij op zich nam, berigt aan H. H. M. te doen van deszelfs boodſchap en hem zoodanig te antwoorden, als Hoogstdezelven daarop zouden goedvinden te doen; daartoe nog voegende, dat, zoo de Heer ADAMS op eenigerlei wijze kennis had van de regeringsvorm dezer Landen, hij niet kon verwachten, dat H. H. M. in eene zaak van zoo veel gewigt en zoo groote gevolgen voor dezen Staat, een eindbeſluit zouden nemen, alvorens de Heeren Staten van alle de Provinciën zich deswege hadden verklaard."

Berigt in, en beſluit van, de Vergadering van H. H. M. op de voordragt van den Heer ADAMS.

De Heer VAN LIJNDEN VAN HEMMEN gaf dan aan H. H. M. op den 4den van Bloeimaand te kennen: „ dat bij hem geweest was zeker perſoon, genoemd ADAMS, en deze hem te kennen had gegeven, dat hij van de Vereenigde Staten van Noord-Amerika Geloofsbrieven voor H. H. M. had ontvangen, verzoekende hem, zulks te willen brengen ter kennisſe van H. H. M. met verder berigt van hetgeen daarop door hem was geantwoord." — De Voorzitter zag zich daarop bedankt, en zijn antwoord aan den Heer ADAMS volkomen en

in

in allen deele goedgekeurd, hebbende alle de Afgevaardigden, behalve die van Zeeland, die daarop geen gevoelen uitbragten, affchrift van het gedaan rapport genomen, om het mede te deelen aan hunne zenders (1); doch bleef deze zaak voor dit jaar zonder gevolg.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

Geldleening door den Heer ADAMS beproefd doch weinig geslaagd.

De Heer ADAMS had reeds in Sprokkelmaand in zijne hoedanigheid van Gevolmagtigd Minister van de Staten van Noord-Amerika eene geldleening van een millioen guldens tegen de rente van vijf ten honderd en aflosbaar in tien jaren na de vier eerstvolgende bij uitloting geopend (2), doch aanvankelijk weinig deelneming gevonden, die nu door de koele behandeling van zijnen perfoon bij H. H. M. al verder niet zeer werd bevorderd.

Geldleening van Rusland, welke men veronderstelt ten behoeve der Amerikanen gedaan.

Schier gelijktijdig was alhier eene geldleening van drie millioenen guldens geopend ten behoeve der Keizerin van Rusland, waaromtrent men zich geen ander denkbeeld kon vormen, dan dat zij, bij de onafhankelijkheid van Noord-Amerika door eene vrije vaart en koophandel geen gering belang hebbende, onder haren naam deze geldleening ten behoeve der Amerikanen deed (3).

In

(1) Ref. Gen. 1781. 4 Mei.
(2) Jaarb. 1781. bl. 467.
(3) *Post van den Nederrhijn* D. I. bl. 65.

I. BOEK. V. HOOFDST.

1781.

Geldleening ten behoeve der Amerikanen door den Koning van Frankrijk gevraagd en bij H. H. M. toegestaan.

In Oogstmaand gaf de Gezant van den Koning van Frankrijk aan den Griffier van H. H. M. de volgende nota over. „ de Koning heeft met veel genoegen de verzekeringen ontvangen, dat de Republiek ernstig gezind is, om gebruik te maken van alle hare middelen tegen den gemeenen vijand. In die overtuiging verlangt Z. M., haar te zien medewerken tot eene geldleening, waarvan het gebruik aan denzelven niet dan zeer schadelijk zal kunnen zijn. Z. M. zal zich belasten met de betaling der renten en de verzekering der aflossing." — Natuurlijk werd eene nadere verklaring van deze nota verlangd en daarop volgde deze: „ de hoeveelheid der geldleening moet zijn van vijf millioenen guldens, tegen de rente van vier ten honderd. Z. M. zal eene formeele obligatie maken, om de rente van zes tot zes maanden te betalen en de aflossing te doen op de tijden, die nader zullen zijn overeengekomen." — Men vond wel aan de eene zijde bedenkelijkheid, om in eenen tijd, waarin vele der Bondgenooten gedrongen waren, tot goedmaking van buitengewone kosten geldleeningen te doen, aan dezelve te vergen, eene uitheemsche geldleening in deze Landen toe te laten, en zulks vooral onder waarborging van den Staat; dan, aan den anderen kant, waren zulke verzoeken in vorige tijden

bij

bij uitheemſche Prinſen meer gedaan en toegeſtaan; ook in omſtandigheden, die voor de Republiek gansch niet gunſtig waren; terwijl het allezins voorkwam, dat de ingezetenen van den Staat van gereede penningen wel waren voorzien, zoodat het doen eener geldleening van vijf millioenen guldens éénmaal voor uitheemſche rekening, geen grooten hinder in het vinden der noodige penningen voor de Republiek zelve zou kunnen toebrengen, en dat overzulks ook aan die genen, die niet dan vrijwillig in dezelve zouden behoeven te deelen, deze voordeelige gelegenheid om hoogere renten te kunnen bekomen, niet behoorde te worden toegeſloten. Behalve dat dit verzoek nu ook geſchiedde van wege den Koning van Frankrijk, met wien de Staat niet alleen in vrede en vriendſchap was, maar die bovendien in deze tijden op verſcheidene wijze blijken had gegeven van Zijne goede gezindheid voor de belangen van den Staat en deszelfs handeldrijvende onderdanen; waaruit genoegzame reden voortkwam, om, zoo ter betooning van erkentenis voor het tot dus verre gebeurde, als om Zijne M. in deze gunſtige gevoelens te bevestigen, alle gemak toe te brengen aan deze geldleening. — Het advies van Gekommitteerden van H. H. M. was alzoo, om het gedaan verzoek toe te ſtaan, mits

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

mits de geldleening geſchiedde ten algemeenen kantore der Unie, alwaar de renten zouden moeten komen, buiten alle kosten en bezwaar van den Lande. — De Afgevaardigden der Provinciën namen aan, dit alles op de ſecreetſte wijze te zullen brengen bij hunne zenders, om alles ten ſpoedigſte tot beſluit te brengen. — Alle de gewesten vereenigden zich met de gronden van het gegeven advies, en gaven de begeerde toeſtemming; doch ſommige onder beding, dat zulks zijn zou voor eenmaal en niet zou worden getrokken in eenig gevolg; zoodat den 3den van Wintermaand het toeſtemmend beſluit kon worden opgemaakt (1).

Aandrang op eene alliantie met Frankrijk.

Bij de raadplegingen van Gelderland, Overijsſel en Vriesland over het gedaan verzoek ter geldleening, waren gevoelens uitgebragt, die vrij wat verder ſtrekten dan de bloote inwilliging van dat verzoek. — Uit het Kwartier

(1) Reg. van Secr. Reſ. van H. H. M. 1781. 22, 28 en 30 Aug. en 3 Dec. RENDORP zegt, na van het vroeger aanzoek van den Franſchen Gezant geſproken te hebben: „ eenigen tijd daarna met den Raadpenſionaris daarover geſproken hebbende, werden wij het eens, dat men bij nader aanzoek van Frankrijk zou kunnen komen tot het negotiëren van vijf millioenen." *Mem.* D. I. bl. 136.

tier van Zutphen hadden de Jonkheeren VAN HEECKEREN VAN ENGHUIZEN, VAN DER CAPELLEN TOT DEN BOEDELHOF, VAN PALLAND, VAN DER CAPELLEN TOT DEN MARSCH en VAN HEECKEREN TOT BEURSE ſterk geijverd, om het daarheen te ſturen, dat van wege Gelderland wierd aangedrongen, ten einde uit overweging van de ſteeds meer en meer wanhopige geſteldheid van den Staat, óf ſchikkingen van wederzijdſche beſcherming met Frankrijk gedurende dezen oorlog wierden beraamd, óf een volledig verbond met die Mogendheid geſloten, als het eenige middel tegen de werkeloosheid en ter verkrijging van een' eerlijken vrede: doch het Voorzittend Lid, Jonkheer NAGEL, Landdrost van Zutphen, vond niet goed, hierop eene omvrage te doen; en het in ſchrift geſteld gevoelen van Jonkheer VAN DER CAPELLEN TOT DEN MARSCH, op welks inlasſing bij herhaling door den ſteller was aangedrongen, ondanks de pogingen om hem daarvan terug te houden, immers om daaruit eenige zeer bedenkelijke volzinnen weg te nemen, werd niet aangenomen zonder hetzelve uitdrukkelijk over te laten aan zijne bijzondere verantwoording (1)." — In de Verga-

(1) Jaarb. 1781. bl. 1877. — Niet ſlechts voor de alliantie met Frankrijk en Noord-Amerika, maar over de

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781. gadering van Overijsfel was het Jonkheer VAN PALLANDT TOT ZUITHEM, Drost van IJsfelmuide, die denzelfden voorflag deed, om van wege deze Provincie ter Generaliteit aan te dringen op eene alliantie met Frankrijk (1).

Het Kwartier van Oostergo deed een regtftreeksch voorftel ten buitengewone Landsdage der Staten van Vriesland, om ter Generaliteit aan te dringen op eene verbindtenis met de Vereenigde Staten van Noord-Amerika en eene alliantie met Frankrijk. — Het eerfte meende men dat veel zwarigheid bij het ftaatkundig beleid zou vinden; maar het laatfte werd door den Landsdag omhelsd. Dien ten gevolge werd door de Afgevaardigden van Vriesland bij H. H. M. op den 16den van Slagtmaand het voorftel gedaan: „ dat tusfchen dezen Staat en het Hof van Frankrijk, zoo doenelijk, ten fpoedigfte zoodanige alliantie wierd gemaakt, waardoor den vijand zoo veel mogelijk afbreuk gefchiedde, en elkanders bezittingen verdedigd, de verlorene wederbekomen, de handel befchermd, en een eerlijke vrede verkregen konden worden." Dit voorftel werd door de

de werkeloosheid van 's Lands dienst en de verwijdering van den Hertog was dit advies zeer fterk.

(1) Jaarb. 1781. bl. 2217.

de Afgevaardigden van alle de andere Provinciën overgenomen, om in den hunnen breeder te worden medegedeeld, terwijl hetzelve in handen van de Afgevaardigden uit H. H. M. tot de buitenlandſche zaken werd geſteld ten einde van onderzoek en berigt (1).

Heimelijke vredes-onderhandelingen met Engeland.

Was, ſchier gelijktijdig met den aanvang des oorlogs en bij het eerſte beroep van H. H. M. op den bijſtand van het Bondgenootſchap der gewapende onzijdigheid, de Keizerin van Rusland opgekomen met haar aanbod van bemiddeling tusſchen dezen Staat en Groot-Brittannië; de afwijzing derzelve aan de zijde van Engeland had geenszins anderen doen wanhopen aan dergelijke poging, van wier beloop openlijk niets bleek, doch waarvan de bewustheid aan Zijne Hoogheid zelve zeer wel heeft kunnen medewerken tot de algemeen erkende traagheid in krijgsbedrijven, tegen eigene ſtaatkundige inzigten ondernomen, zijnde het toch uit den aard der zake en vooral voor het menſchelijk gevoel hoogstpijnelijk bloedige gevechten aan te gaan en daarbij hoogstbedenkelijke kanzen te wagen, terwijl men van wederzijdſche neiging tot bevrediging zeker ſchijnt. De magtigſte partij moge die bedenking, dat gevoel wederſtreven door den

(1) Reſ. Gen. 1782. 16 Nov.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781. den grondregel: „ de vrede wordt door den krijg verkregen;" de zwakfte heeft aan dien grondregel weinig, en zoodanig was voorzeker onze Staat, door de Noordfche Mogendheden hulpeloos aan zich overgelaten.

Omtrent Bloeimaand had reeds de Heer TRIQUETTI, Conful van Sardinië te Amfterdam, den Heer RENDORP gevraagd: „ of de Regering der ftad gezind zou zijn, met Engeland vrede te maken?" Hieraan was geen twijfel, kon men flechts een fchadelijken oorlog tegen een' eerlijken vrede verwisfelen: — en nu was de betuiging, dat men op goeden grond kon verzekeren van eene gelijke neiging in Engeland. Een brief van den Minister van Sardinië in Engeland aan den Minister van hetzelfde Hof in den Haag, werd ten blijke daarvan vertoond, waarin wegens Engeland dit voorkwam: „ de bedoelingen komen mij hier altijd gunftig voor; men wil wederhouden, niet mishandelen en men heeft fpijt van de fchade, die men het Land, waar gij zijt, toebrengt." RENDORP oordeelde, dat men moest vernemen, wat men van die gunftige bedoelingen zou mogen verwachten en keurde den brief goed, daartoe aan den Minister in den Haag door TRIQUETTI ontworpen. — Na drie weken kwam het antwoord: „ dat men het daarvoor hield, dat Engeland gaarne tot de ou-

oude verbindtenisſen zou wederkeeren, zoodra men zulks in Holland weder opregt wilde aannemen; op meerdere opening van deze zijde zoude men meer ſtellig aan de andere uitkomen." Daar dit evenwel ſlechts ſcheen de bijzondere gedachten van dien Minister te zijn, ſtelde TRIQUETTI aan RENDORP voor, bij denzelven te doen navorſchen, of de volgende punten zouden kunnen dienen tot eene onmiddelijke behandeling: 1°. de vernieuwing der traktaten met wijziging naar de omſtandigheden en wederzijdſche belangen; 2°. eene gepaste voldoening aan Zijne Britſche Majesteit wegens de papieren van den Heer LAURENS; 3°. eene ſchikking wegens het 4de artikel van het traktaat van 1674 op den voet zoo als onlangs tusſchen Engeland en Denemarken; 4°. eene regtmatige ſchikking over de gemaakte prijzen en andere gevolgen van den oorlog. — Na betuigd te hebben, van liefst de voornaamſte rol te ontwijken in eene onderhandeling met Engeland, thans het voorwerp van den bitterſten volkshaat, en van Amſterdam zelve niet te mogen blootſtellen aan het verwijt, van de eerſte te zijn, om vroegere hartige beſluiten in laffe taal te verkeeren, maakte RENDORP zijne aanmerkingen op de voorgeſtelde punten. In het eerſte, zou men eerst moeten weten, waarin die wijziging zou be-

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

ftaan; in het tweede, kwam na 'sKoning zelfs voldoening door den vijandelijken aanval geene andere te pas, ten zij aan deze zijde voor den hoon aan Neerlands vlag en grond gedaan; het derde kon evenmin voorloopig worden aangenomen; in het vierde had men de teruggaaf der weggenomen bezittingen niet aangeroerd. — Ten flot wenschte RENDORP, indien hiermede de zaak niet affprong, er aan eenige vertrouwde Regenten over te fpreken.

Eenigen tijd daarna van den Heer TRIQUETTI vernemende, dat men zijne aanmerkingen had gebillijkt en wenschte, dat RENDORP van dezelve nevens de vier punten zou kennis geven, waar hij zou vermeenen, dat zulks van dienst kon zijn, werd door hem daarvan de eerfte mededeeling gedaan aan zijnen medė-Burgemeester, ELIAS ARNZ. en de Heeren VAN MAARSEVEEN, GRAAFLAND en DEUTZ; met opzettelijke voorbijgang van den Burgemeester HOOFT, wijl de verdere geheimhouding noodzakelijk werd geacht. — In een gezamenlijk overleg dier Heeren werd de zaak niet onaannemelijk tot *praeliminairen* befchouwd mits aan geene voldoening van wege Amfterdam of van eenen harer Regenten werd gedacht, doch tevens goedgevonden, van het voorgevallene kennis te geven aan Burgemeester TEMMINCK, nevens den Heer

HUIJ-

HUIJGHENS en den Penſionarls VISSCHER, zijnde ter dagvaart. I. BOEK. V. HOOFDST.

HUIJGHENS voorzag weinig nut van zulke praatjes, gelijk hij ze noemde, en vreesde er de bedrogene van te worden; vooral ried hij den Burgemeesters van Amſterdam de uiterſte omzigtigheid aan. RENDORP oordeelde, dat men met genoegzame voorzigtigheid zeer wel kon voortgaan, en dat 's Lands droeve toeſtand niet dan onheil van den oorlog vertoonde. Maar de huiverigheid van HUIJGHENS deelde zich aan de overige Heeren mede, en RENDORP zag zich verpligt, aan TRIQUETTI te zeggen: „ dat er van dezen kant niet veel was te wachten, en men zich in den Haag zou moeten vervoegen." — Alvorens hiertoe te komen wenschte men toch de gedachten van Amſterdam te kennen. 1781.

Een onderhoud op den 13den van Hooimaand had eene nadere overweging tusſchen de genoemde Amſterdamſche Regenten ten gevolg, waarin HUIJGHENS zelf zich min huiverig toonde, en met de overige Heeren zich op het 1ſte, 3de en 4de punt genoegzaam verſtond, zijnde men het nu gezamenlijk eens, dat het beter was, het punt van voldoening beleefd van de hand te wijzen, opdat Amſterdam niet zou kunnen ſchijnen het geven van eenige voldoening, hoe gering dan ook, goed te keuren.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

Bevorens dit aan TRIQUETTI geantwoord werd, meldde de Penſionaris VISSCHER uit den Haag, dat de Keizer gezegd had te weten, dat er betrekkingen tusſchen hem en RENDORP beſtonden, om in Engeland over een' afzonderlijken vrede te handelen door tusſchenkomst van zijnen vriend CORDON, den Minister van Sardinië te Londen. Iets dergelijks was den Heer GRAAFLAND mede uit den Haag geſchreven (1), hetwelk het beſluit voortbragt om al, wat eenigen ſchijn van afzonderlijken handel kon hebben af te ſnijden, en alzoo den Heer TRIQUETTI aan te zeggen: „ dat, wijl Amſterdam ſlechts een Lid van Staat was, men niet kon noch wilde vooruitloopen; zoo men dus met deze zaak wilde voortgaan, had men daarvan kennis te geven ter plaatze, waar volgens den regeringsform zulke zaken moesten verhandeld worden." Op den 16den reeds begaf RENDORP zich, na gemeenzaam overleg, naar den Haag, om den Heeren TEMMINCK

(1) De Keizer, hierna door RENDORP gevraagd, erkende, aan den Hertog DE LA VAUGUION, die daarvan onkundig was, gezegd te hebben: „ dat zekere openingen door den Graaf DE MIRABEL waren gedaan;" en wilde voorts wel betuigen, dat de vrede hem aangenaam zijn zou, maar dat men tevens de bemiddeling van Rusland niet zou moeten afwijzen, om iemand op het Congres te kunnen zenden. — *Mem.* D. I. bl. 235.

MINCK en VISSCHER opening van alles te geven, en, met derzelver goedvinden, alles aan den Raadpensionaris mede te deelen, ten einde daarvan gebruik te maken naar goedvinden. Door dezen voorts naar de gedachten der zijnen gevraagd, was het omzigtig antwoord, dat zij de moeite dezer kennisgeving niet zouden genomen hebben, bijaldien zij de artikekelen volstrekt verwerpelijk hadden gevonden (1).

Onderhoud van de Heeren van Amsterdam met Zijne Hoogheid over de heimelijke onderhandelingen.

De Heeren TEMMINCK en VISSCHER, door den Raadpensionaris uit naam van Zijne Hoogheid tot een onderhoud verzocht, verstonden, dat Zijne Hoogheid, genegen zijnde met eenige Regenten van de voornaamste stad in Holland te raadplegen over zaken, waarin de Staat het hoogste belang had, hen had verzocht, ten einde van hen te verstaan: „ of de Regering van Amsterdam genegen zou zijn, op eene of andere wijze, de gevoelens van het Engelsche Hof te laten ondertasten; en zoo ja, welke wijze hun daartoe de geschiktste voorkwam." De beide Heeren meenden, zonder hunne Principalen te willen vervangen, wel te mogen verzekeren, dat dezelve er niets zou tegen hebben, indien zoo iets kon worden beproefd, dan zij verzochten het gevoelen van

(1) RENDORP *Memoriën*. D. II. bl. 7—25.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

van Zijne Hoogheid te mogen vernemen, en of in dezen al eenige poging was gedaan; willende zij geenszins verbergen, onderdaags berigt te hebben ontvangen van eene briefwisſeling tusſchen de twee Sardiniſche Ministers CORDON en DE MIRABEL te Londen en in den Haag, ja zelfs dat hun eenige artikelen waren te zien gegeven, waarop het Engelsch Ministerie mogelijk wel in onderhandeling zou willen komen." De Prins erkende, daarvan wel iets te weten, en daarover zelfs den dag te voren door den Heer DE MIRABEL, bij eenen maaltijd, onderhouden te zijn; maar ſcheen niet te willen weten van eenige artikelen, welke de Raadpenſionaris evenwel erkende gezien te hebben. Nogtans betuigde Z. H. geen zin te hebben in de perſonen, die deze briefwisſeling begonnen en eenigen tijd voortgezet hadden, zijnde van gedachten, dat men er geen vreemden inhalen, noch van perſonen gebruik moest maken, die zich aanboden, wijl derzelver eerſte doel doorgaans was, voor zich groote vereeringen of beloo- ningen te verkrijgen; naar zijn oordeel mogt men daartoe liever een bekwaam perſoon, doch zonder karakter, naar Londen zenden, om de gevoelens van het Engelsch Ministerie te polſen, of, zoo als de Raadpenſionaris het noemde: om te hooren, te zien en te

zwij-

zwijgen." TEMMINCK en VISSCHER vonden zulk eene zending mede verkiezelijk boven den dienst van Ministers van vreemde Mogendheden, maar meenden, schoon onvervankelijk, aan te moeten merken op de nu bewuste artikelen, en wel op het 1ste, dat hetzelve hun ongeraden voorkwam, dewijl die oude Traktaten, hoe voordeelig zij ook schenen, nooit voordeel hadden aangebragt, hebbende het Hof van Groot-Brittannië nooit nagelaten, derzelver nakoming, voornamelijk bij oorlog met Frankrijk, schoon het *casus foederis* niet bestond, te vorderen, terwijl het alle genot daarvan aan de Republiek door overmagt had weten te beletten." De Prins scheen van dezelfde gedachten en meende, dat het geval met opzigt tot de Republiek die nooit oorlog zocht noch daartoe aan de Naburen wettige redenen gaf, en dus zelden of nooit in de noodzakelijkheid kwam, om hulp van Bondgenooten te eischen, zoo te zeggen geene plaats kon hebben. — Nog merkten de beide Heeren op, dat in het vierde punt van geene teruggave der bezittingen werd gesproken, terwijl men schadevergoeding van Engeland kon vorderen voor de verwoesting van St. Eustatius. Maar wat de gerustheid wegens de gevoeligheid van andere Mogendheden, inzonderheid van Frankrijk aanging,

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

meenden zij, dat men daarvan minder zou hebben te vreezen, indien men goedvond de reeds lang en nu bij herhaling verzochte geldleening voor vijf millioenen toe te ſtaan. — Zijne Hoogheid wilde het laatſte niet afſlaan, maar ſcheen hetzelve nog wat te willen verſchuiven, om zich daarvan naderhand te bedienen als een middel van belooning voor bewezen bijſtand, daar men wel eens eene dure rekening voor de gedane dienſten zou kunnen opmaken.

Zulk eene vertrouwelijke opening van gedachten was den dank der beide Heeren aan Zijne Hoogheid allezins waardig; zij namen het verſlag daarvan aan hunne Principalen op zich, boden zich tevens aan, om daarover en over alle andere zaken met Z. H. mede te werken, zoo dikwijls als Hoogstdezelve het zoude goedvinden (1).

Nieuwe heimelijke onderhandelingen.

Het gaf aan Burgemeesteren van Amſterdam geen gering genoegen, uit het naauwkeurig verſlag van dit alles te zien, dat de gedachten van Z. H. zoo zeer ſtrookten met hunne eigene. Maar terwijl dit in den Haag voorviel, werden RENDORP en DEUTZ verzocht door PAUL WENTWORTH, hunner beide goeden bekenden tot een geſprek over de publieke za-

(1) RENDORP *Mem.* D. II. bl. 26—31.

zaken. Hij had voorgegeven in Holland te vertoeven wegens zekere Surinaamſche plantaadje zijn eigendom, en was bekend voor een braaf, verſtandig en bekwaam man, die dikwijls door het Engelsch Ministerie was gebruikt, en die wel ſtond bij de Lords STORMONT, NORTH en GERMAINE, die ook tevens vele blijken van genegenheid voor dezen Staat had getoond.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

De beide Heeren meenden den Heer WENTWORTH ten minſte te moeten hooren, en ontmoeteden hem op de Buitenplaats van den Heer J. C. VAN DER HOOP, toen Sekretaris van het Beſtuur van Surinamen op den 28ſten van Hooimaand. WENTWORTH betuigde terſtond van de beide Heeren, tot wie hij meer betrekking had dan tot andere Leden der Regering, te willen verſtaan, of er in het Land en voornamelijk te Amſterdam, genegenheid was, om de geſchillen bij te leggen. Op de gave beantwoording ingeval van eene redelijke, gepaste en eerlijke wijze, volgde een zeer lang geſprek over de wederzijdſche belangen om verbonden te zijn, en het gevaar om het Huis van *Bourbon* te groot te maken. Men was dit eens, maar hij gaf aan de Republiek de ſchuld van den oorlog, en vroeg naar de voorwaarden, waarop men tot de oude vriendſchap met Engeland zou willen terugkeeren. Men

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

betuigde, als bijzondere perſonen zonder eenigen last, daarop niet te kunnen antwoorden, maar hem daarover wel te willen hooren. — Ook hij was een bijzonder perſoon zonder last, maar had de Engelſche Ministers geſproken en was van hunne genegenheid tot den vrede verzekerd, en vroeg of men gereed was den Koning voldoening te geven wegens de papieren van LAURENS en de daad van den Penſionaris VAN BERKEL, denzelven ſteeds alleen noemende. De afkeuring daarvan door de Staten van Holland zou reeds voldoende zijn, mits men den brief van het Hof liet inkomen, wijl men meende te weten, dat hetzelve den Penſionaris ſtrafbaar zou verklaren. — Men voerde hier tegen aan, dat het gevoelen van het Hof nimmer eene veroordeeling zou kunnen zijn, maar ſlechts een advies: „ óf eene daad, zoo als Burgemeesteren ten minſte daartoe last hadden gegeven, welke van geen het minst gevolg kon zijn, dewijl hare werking volſtrekt af hing van eene daad des Konings zelven, als crimineel kon worden beſchouwd, in welk geval de Schepensbank van Amſterdam alleen de bevoegde Regtbank zou zijn; terwijl ook de Koning, volgens deszelfs manifest, zich reeds zelfsvoldoening had verſchaft; zoodat, indien op die voldoening weder mogt worden gedrongen, men eerst

eerst zou moeten beginnen met de teruggave van alle genomene schepen en het herstel der schaden, terwijl men alhier voldoening zou te eisschen hebben wegens geschonden grondgebied en gehoonde vlag." — Omtrent het bewuste artikel van het traktaat van 1674, begeerde men een verbod van alle waren tot het opbouwen en uitrusten van oorlogschepen noodig; doch zou zulks voorzeker niet te verkrijgen zijn, dan bepaald tot zwaar scheepstimmerhout en masten van zekere grootte. — De wrok over het geval van PAUL JONES zat diep, maar men erkende, dat YORKE alles in een ongunstig licht had voorgedragen. — Omtrent schadevergoeding voor genomene schepen en goederen mogt men niet handelen; ook was de schade daarvan ruim zoo veel, door verzekeringen, in Engeland gevallen, als hier te Land; maar St. Eustatius, Demerarij en Essequebo zou men kunnen wedergeven; doch men handelde alhier roekeloos, met Frankrijk magtiger te maken, en bij een' algemeenen vrede, zonder te voren met Engeland verzoend te zijn, zou men het gelag betalen. — Na den maaltijd werd het gesprek door WENTWORTH hervat op zeer toegevenden toon; een bloot verbod voor den tijd van eenige maanden van het vervoeren van scheepsmaterialen onder voorwendsel van ze zelf noodig te hebben

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

ben zou terstond erkend worden door een onbepaald verlof tot uitvoer van mondbehoeften uit IJsland naar onze Koloniën onder welke onzijdige vlag men zou goedvinden; — hij gaf nu toe, dat men geen anderen vrede kon maken, dan die alhier aan de voornaamste ingezeten voldeed; maar ook in Engeland moest men de eer van de Kroon bewaren; alle Ministers dachten er ook niet even gemakkelijk, maar van Lord NORTH, ja zelfs van den Koning was men zeker, en het was met 's Konings voorkennis, dat hij sprak, doch zonder bijzonderen last daartoe. — Maar welk vruchtgevolg kon nu al dit ongelast gesprek hebben? — Iemand van hier had aan Lord NORTH, als partikulier aan partikulier te schrijven, dat men iets had gehoord van Engelands vredesgezindheid, en de waarheid daarvan wenschte te weten; deze zou daarvan door den Lord verzekerd worden, en dan kon men den wensch uiten, dat men met een vertrouwd persoon uit Engeland, met WENTWORTH bij voorbeeld, kon spreken. Er was de hoogste geheimhouding noodig, indien er eens niets van mogt komen, terwijl men staat kon maken op het eerlijk en kordaat karakter van den Lord. WENTWORTH was niet onbewust van hetgeen de Graaf DE MIRABEL had gedaan, maar oordeelde, dat men beter zou slagen

zon-

zonder tusfchenkomst van Ministers; wilde men echter alhier niemand van Engeland toelaten of derwaarts zenden, dan zou men zich mogelijk van den Markies DE CORDON kunnen bedienen, wegens zijne opregtheid, goed verftand en befcheidenheid bij ieder zeer geacht, mits hij als partikulier en niet als Minister zulks op zich nam.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

RENDORP en DEUTZ deelden dit alles aan de Burgemeesters TEMMINCK, ELIAS en HUIJGHENS nevens den Penfionaris VISSCHER mede, zijnde de Heeren VAN MAARSEVEEN en GRAAFLAND niet in de ftad; en er werd goedgevonden, Zijne Hoogheid door den Penfionaris VISSCHER te laten verzoeken, zich niet te willen verhaasten met iemand na Engeland te zenden om redenen, welke Burgemeester RENDORP aan den Raadpenfionaris in een fchriftelijk verflag van alles zou melden; van welk goedgevondene den Heer WENTWORTH door de beide Heeren weder kennis zou worden gegeven. Dit gefchiedde en daarbij had nog eenige woordenwisfeling plaats, waarvan het flot was, dat men van dezen kant nog niets zou doen, voordat hij van het voorgevallene aan Lord NORTH had kennis gegeven en nader zou gefchreven hebben, waartoe hij terftond over Ostende naar Londen ftond te vertrekken.

Ook van dit gefprek gaf RENDORP aan den Raad-

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

Raadpensionaris kennis. Vroeger was uit naam van Burgemeesteren aan denzelven geschreven, dat Amsterdam tegen het zenden was van iemand naar Engeland: RENDORP deed den Raadpensionaris opmerken, dat men zich in dien brief niet anders had kunnen uiten, omdat Burgemeester HOOFT van alles onkundig was gelaten; maar dat men ook niet twijfelde, of Zijne Hoogheid zou liever iemand uit Engeland verwachten, dan derwaarts zenden, wijl het alleen hooren, zien en zwijgen altijd moeijelijk viel, en zulks alleen geschieden kon, wanneer men aangesproken werd, niet wanneer men zelf aansprak, brengende de eerste vraag: wat wilt gij? terstond eenig bepaald antwoord voort. Dit had RENDORP al voor vier maanden aan Zijne Hoogheid voorgesteld, ten einde het ware oogmerk van Engeland te ontdekken; gelukkig kwam Engeland nu zelve aan, en moest men daarvan nu gebruik maken.

Het antwoord van den Raadpensionaris was, dat alles aan niemand, dan aan *Z. H.* zou worden medegedeeld, en men de nadere tijding van WENTWORTH, wijl de zaak in den Haag nog volmaakt in haar geheel was, kon afwachten (1).

Dit

(1) RENDORP *Mem.* D. II. bl. 32—57.

Dit afwachten hield eerlang met eene teleurſtelling op. WENTWORTH bleef antwoord ſchuldig. Eerst ontſchuldigde hij zich des wegens ziekte, daarna wegens uitlekking der geheime handeling, welke den Ridder YORKE was bekend geworden, die hem geen goed hart toedroeg; eindelijk zag men duidelijk dat hij de zaak liet ſteken.

Meer schijnbaar openlijk aanzoek van Engelands zijde.

Inmiddels kregen RENDORP en VISSCHER door den Heer VAN DER OUDERMEULEN uit Engeland tijding van de geneigdheid van de Lords STORMONT en GERMAINE en van die van den Ridder YORKE inzonderheid, om de oneenigheden een einde te doen nemen. VAN DER OUDERMEULEN bevond zich te Londen voor de belanghebbenden bij de Koloniën van Esſequebo en Demerarij. In Oogstmaand en Herfstmaand had hij aan RENDORP meermalen gemeld, door YORKE daarover aangeſproken te zijn, waarop niet dan zeer algemeene antwoorden van hier waren gegeven; maar in het begin van Wijnmaand had Lord GERMAINE aan hem uitdrukkelijk gezegd: „ de ganſche zaak der Plantagiën is eene beuzeling, die den vrede niet hinderen zal; maar zeg aan uwe Heeren Burgemeesters, dat alle 's Konings Ministers dien met uliedén, dat is met de Hollanders, wenſchen; ſchrijf, dat men u last geve, en wij, gij en ik, zullen zamen

men

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

men handelen, of op den ouden voet, of wij zullen geheel nieuwe traktaten maken, hetgeen beter zijn zou." De Heeren, die in het vertrouwen met RENDORP waren, meenden dit niet onbeantwoord te moeten laten; zij verzochten VAN DER OUDERMEULEN aan den Lord te doen verſtaan: „ dat Burgemeesteren tot eenen beſtendigen en derhalve eerlijken vrede allezins genegen waren, maar dat de begeerde last van hen geenszins kon komen; dat zij zelve ook met eenige voorname Leden van Staat zouden moeten ſpreken, en daartoe zouden zij moeten onderrigt zijn van de voorwaarden, waarop men het geſchil zou willen vereffenen of ten minſte daartoe in onderhandeling treden. Wenſchelijk hield men het, alhier te kunnen ſpreken met iemand, die het vertrouwen had van het Engelsch Ministerie; daar het zenden van hier zijn zou, de zaak aan den klepel te hangen, en de keuze des perſoons, aan de beide partijën alhier behagelijk, ſchier onmogelijk was. Voorzeker moest men hier omzigtig en vooral niet ondankbaar met Frankrijk handelen; doch, zonder eigenlijke verbindtenisſen met dat Rijk zijnde, was men niet gehouden alle gelegenheid om van een' ſchadelijken en voor handel en zeevaart altijd verderfelijken oorlog op eene eerlijke, en met 's Lands belang overeen-

eenſtemmende wijze af te komen." Op dit antwoord, niet zonder huivering gegeven, kwam almede geen beſcheid van eenig belang, ſchoon nog meermalen op iets bepaalds wegens het doel van het Ministerie werd aangedrongen. Het voorgeven was, dat men buiten voorkennis van Rusland niet kon handelen; een koerier, derwaarts gezonden moest eerst terug zijn; de geheele Slagtmaand kwam niets nader, ſchoon VAN DER OUDERMEULEN bleef verzekeren omtrent de bereidwilligheid van het Engelsch Ministerie, en vooral van den Ridder YORKE, wiens invloed bij den Koning zeer groot was, doch aan wien men alhier niet kon denken, wegens den algemeene haat over zijn gedrag voor den oorlog (1).

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

Op den 2den van Slagtmaand had onze Gezant te Petersburg aan den Raadpenſionaris eenen brief geſchreven ten geleide van eene mondelijke aanzegging van den Graaf VAN OSTERMAN aan hem, van wege de Keizerin, doch hem tevens ſchriftelijk ter hand geſteld: „ houdende een nader aanbod van bemiddeling en goede dienſten tot bevordering eener afzonderlijke bevrediging tusſchen Groot-Brittanniën en het Gemeenebest, hebbende de Koning haar doen verſtaan, dat hij niet ſlechts gereed was te hoo-

Nieuw aanbod van bemiddeling door de Keizerin van Rusland.

(1) RENDORP *Mem.* D. II. bl. 58—68.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

hooren naar eerlijke vredesvoorslagen, maar dat hij wenschte dezelve tot stand te zien komen onder de bemiddeling der Keizerin; en twijfelende Hare Majesteit geenszins, of zij thans haar doel gelukkiger zou kunnen bereiken, daar al het voorgevallene beide partijen moest overtuigen van de nadeelen harer voortdurende oneenigheid. Weshalve zij vurig wenschte, dat men zich spoedig zou verstaan wegens de plaats en tijd der onderhandeling, en de benoeming van Gevolmagtigden om dezelve te houden; zijnde zij zelve volkomen onverschillig wat de plaats betrof, maar hoogst verlangende, dat men wederzijds eenvoudig, openhartig en toegevend zou willen handelen; van hare zijde belovende allen ijver en eene angstvallige onzijdigheid, om de wederzijdsche waardigheid en wezenlijkste belangen te ontzien." — De dagteekening van dit stuk was van den 20sten van Wijnmaand.

De Prins VAN GALLITZIN gaf aan de Gemagtigden van H. H. M. tot de Buitenlandsche zaken, in wier handen dit stuk was gesteld om berigt en raad, te kennen: „dat Hare Majesteit wenschte, dat de Staat aan haar de voorwaarden wilde opgeven, waarop dezelve den vrede zou verlangen; welke wensch even zeer was te kennen gegeven aan het Hof van Londen, ten einde Hare Majesteit uit verge-

lij-

lijking van beider antwoord kon zien, wat er van hare poging zou mogen te wachten zijn." Bij deze gelegenheid had de Prins gezegd, dat de keus van Petersburg tot de plaats van onderhandeling aangenaam zijn zou, als de geschiktste voor Hare Majesteit om het werk te bevorderen en de meeste diensten aan den Staat te kunnen doen.

Den 18den van Wintermaand gaf de Prins VAN GALLITZIN op gelijke wijze kennis: „ dat hij van den Russischen Gezant te Londen vernomen had; hoe de Koning van Engeland de aangebodene bemiddeling had aangenomen, en zulks zonder nog de tegenwoordige oogmerken van H. H. M. alhier te weten, om daardoor te meerder het verlangen te betoonen om zich met een' ouden Bondgenoot te bevredigen." Ook meende hij, dat het Hof van Londen te zelfden tijde vertrouwelijk de voorwaarden aan Hare Majesteit had te kennen gegeven, waarop men den vrede zou willen maken; evenwel had hij omtrent het laatste geene zekerheid.

Ontwerp van antwoord op den voorslag van Rusland.

Te zelfden dage bragten de Gemagtigden tot de Buitenlandsche Zaken een ontwerp in van antwoord aan den Gezant te Petersburg, om door hem aan het Russisch Ministerie gegeven te worden. Hetzelve behelsde een volstandig vertrouwen in Hare Majesteit, waar-

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

van de gereede omhelzing van het eerste aanbod eener bemiddeling het blijk was geweest, en waarvan nu eene gelijke gereede aanneming de nadere proef was. H. H. M. zouden bereid zijn, om onder Hare bemiddeling met het Hof van Londen alle maatregelen te bepalen, welke tot eene formeele opening der onderhandelingen zouden kunnen dienen. Omtrent de bepaling der plaats zouden zij zich gaarne naar den wensch van Hare Majesteit schikken voor zoo veel de Regeringsform van den Staat, die eene groote verwijdering zeer hinderlijk zou maken, eenigzins zou toelaten; over de benoeming der Gevolmagtigden zoude men de gedachten laten gaan en eindelijk over de voorwaarden, op welke men den vrede zou willen herstellen; doch inmiddels kon men in alle opregtheid verzekeren, dat men daarin met eene gepaste inschikkelijkheid zou te werk gaan, en ook geene de minste zwarigheid zou maken, om daarvan openhartige mededeeling aan Hare Majesteit te doen, zoodra men zou verzekerd zijn, dat de voorwaarden aan de zijde van Engeland, aannemelijk konden geoordeeld worden." — Van dit ontwerp namen de Afgevaardigden der Provinciën afschrift om er de gedachten hunner Principalen in het geheim op te vernemen,

men, zonder daarvan formeele aanteekening te houden (1).

Voortzetting der onderhandelingen met Engeland.

Ook onder en na dit alles was er door VAN DER OUDERMEULEN geen bepaald voorſtel uit Engeland te krijgen geweest. Den 9den van Slagtmaand had RENDORP, met overleg der zijnen, aan hem verklaard: „ dat men met geene betuigingen gediend was; dat men wel vrede, maar een' eerlijken verlangde, die daarvoor bij den Staat en geheel Europa zou gehouden worden; dat men ook wel vrede wenschte, maar Goddank in ſtaat was, om den oorlog niet te moeten vreezen." — VAN DER OUDERMEULEN kwam nu zelf over met een' eigenhandigen brief van YORKE aan RENDORP van den 29ſten van Slagtmaand, waarin de Ridder verzekerde: „ dat de gezindheid om de beide landen uit de beklagelijke omſtandigheden, in welke zij waren, te trekken, zoo waarachtig in Engeland was, als zij bij ons zijn kon: dat men gaarne RENDORP's gedachten wilde weten, over de geſchiktſte wijze tot dat einde, en of men liever had iemand van hem bij ons, dan wel iemand van hier aldaar te hebben; dat in het eerſte geval zulk een per-

(1) Reg. van Secr. Ref. van H. H. M. 1781. 26 en en 27 Nov. en 18 Dec.

perfoon aan niemand anders dan aan RENDORP zou kunnen worden verwezen, doch zonder eenig karakter; waarop men antwoord zou wachten, fchrijvende de Ridder dit met weten en toeftemming *de fes fuperieurs.*" RENDORP deelde dezen brief aan de zijnen en voorts, met hunne kennis, aan aan Z. H. en den Raadpenfionaris mede nevens een ontwerp van antwoord, waarop hij goed- of afkeuring verzocht. — „In dit ontwerp kwam vooral de verzekering der geneigdheid alhier om aan een' eerlijken en voegzamen vrede te werken, met de noodige behoedzaamheid, om te vermijden de ongunftige gevolgen, die zouden kunnen voortkomen uit de gevoeligheid van magtige naburen, tot welke men was genoodzaakt geweest ftappen te doen, die de grootfte omzigtigheid vereischten; voorts de wensch, dat iemand uit Engeland kwam, aan wien men zich in vrijheid zou kunnen openen, en die de noodige openingen zou kunnen geven. Men behoefde aan den Ridder YORKE, die den form der Regering kende, de reden van deze verkiezing niet te melden; bovendien zou men in Engeland den Heer VAN DER OUDERMEULEN hebben, van wien men zich kon bedienen naar omftandigheden. Eindelijk werd verwittigd, dat den Prins en den Raadpenfionaris van alles was kennis ge-

ge-

geven, wier beider inzigten RENDORP zich verzekerd betuigde dat volmaakt met de zijne en die van zijne Ambtgenooten overeenkwamen." Z. H. en de Raadpensionaris keurden het ontwerp volkomen goed, en de brief dien ten gevolge was van den 21sten van Wintermaand.

Even voor de overkomst van VAN DER OUDERMEULEN had de Heer VAN DER HOOP eenen brief van den Heer WENTWORTH ontvangen van dezelfde dagteekening als die van YORKE aan RENDORP, waarin deze Heer meldde: „ dat Lord NORTH iemand herwaarts wilde zenden, om openlijk over uitwisseling van krijgsgevangenen te handelen, doch om tevens over den vrede te spreken."

VAN DER OUDERMEULEN, naar Londen teruggekeerd, stelde den brief van RENDORP aan YORKE ter hand, die denzelven aan Lord STORMONT mededeelde. Beide waren zij voldaan over den inhoud, maar hielden op het zenden van iemand derwaarts aan; terwijl YORKE gaarne zou zien, dat dezelve met hem handelde. — Dit aanhouden op eene zending van hier werd echter als een verwijl aangemerkt, hetwelk van de opregtheid bij het Engelsch Ministerie weinig deed verwachten, vooral daar YORKE wel wist, dat noch de Prins noch de Raadpensionaris, veel min Burgemeesteren van Amsterdam,

I. BOEK. V. HOOFDST. 1781.

iemand konden volmagtigen. — Dit werd met nadruk geschreven: maar ook beantwoord met betuigingen van YORKE aan VAN DER OUDERMEULEN over zijn bitter leedwezen, dat men in Holland zoo zeer tegen hem ingenomen was; dat er in Engeland zoo wel als in Holland twee partijen waren; dat hij, de eene gezust hebbende, niet als partikulier, maar uit naam van den Koning en deszelfs Ministers, den ſtap had gedaan, maar daarmede nu den Koning had ten toon geſteld; dat hij al vele onaangenaamheden had moeten ondervinden om het zoo ver te brengen, doch dit met genoegen had ondergaan in de hoop, dat men hier zou overtuigd zijn van zijne welmeenende gevoelens, om de zaken op den ouden voet te herſtellen; doch dat hij zag, dat er nog geesten in Holland waren, die tegen hem regeerden; dat hij evenwel niet zou ophouden al te doen, wat in zijn vermogen was, om de beide natiën weder tot elkander te brengen; — en van alle deze betuigingen durfde VAN DER OUDERMEULEN de opregtheid verzekeren, met ernſtigen aandrang, om den Heer YORKE niet buiten de zaken te willen houden, als die er zeker aldaar in zijn zou, zijnde hij de vraagbaak in alles, wat dezen Staat aanging, en van wiens beleefde bejegening het voordeelige der voorwaarden zeer wezenlijk kon

af-

afhangen. — Men kon evenwel tot den handel met YORKE, die zich niet flechts den algemeenen haat had op den hals gehaald, maar in de uiterfte onmin met den Raadpenfionaris had geleefd, geenszins overgaan; te minder daar men uit een' lateren brief van VAN DER OUDERMEULEN had vernomen, dat men op het punt *vrij fchip vrij goed* eenigzins achterlijker fcheen te worden. Het antwoord was dan: „ wij willen den bewusten Heer niet buiten de zaken houden, integendeel zal het ons aangenaam zijn, hem de genegenheid, welke hij voor ons land *weder* fchijnt te hebben opgevat, ten goede te zien aanwenden; maar zich zelven het voorgevallene van den laatften tijd zijns verblijfs alhier herinnerende, kan het hem niet verwonderen, dat, al *wilde* men, met hem niet te handelen is, zonder de natie te tergen en alles onvruchtbaar te maken. Men was niet te min gevoelig voor zijne gedane ftappen. Evenmin kon men aan iemands zending van hier denken. Indien ook het punt *vrij fchip vrij goed* achteruitging, was alles afgedaan, en deed men wel, met niemand herwaarts te zenden." Deze zelfde gevoelens, werden met voorkennis van Z. H. en den Raadpenfionaris, drie dagen later, den 10den van Louwmaand herhaald. „ Zoo men er volftrekt op ftaat, dat wij iemand zenden, is

 de

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

de zaak afgedaan, en, in Gods naam, wij zullen er om vechten. Elke ſtap, dien men in Engeland achteruit gaat, brengt er ons eenen nader tot Frankrijk; wilde men zulks beletten en had het Engelsch Ministerie vreedzame voornemens, het gave ons gelegenheid door het ſluiten van een' eerlijken vrede, om geene verdere verbindtenisſen aan dien kant aan te moeten gaan. In alle geval was deze briefwisſeling een voldoend blijk der zending van VAN DER OUDERMEULEN:" deze waren de opmerkelijke termen van den naderen brief.

Zending om over krijgsgevangenen alhier te handelen.

Intusſchen was WENTWORTH benoemd, om over een kartel te komen handelen, hetgeen door H. H. M. was aangenomen, en ſtrekte zich zijn last ook tot *verdere onderwerpen* naar omſtandigheden uit; en nu werd met medeweten van den Raadpenſionaris aan VAN DER OUDERMEULEN geſchreven: „ dat men voor deszelfs komst niets ſtelligs zou antwoorden; dat zijn verblijf nog noodig werd geacht en uit 's Lands kas zou vergoed worden. „ Waarbij RENDORP zelf voegde: „ dat zoo men in Engeland niet wilde toegeven op het punt der vrije zee, meester WENTWORTH wel aan den overkant kon blijven en hij Heer VAN DER OUDERMEULEN wederkeeren (1)."

De

(1) RENDORP, *Memoriën*. D. II. bl. 68—87.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

Gevoelens van den Franschen Gezant.

De kennis, welke de Fransche Gezant had gekregen van de onderhandelingen, door TRIQUETTI met RENDORP aangevangen, hadden dezen doen oordeelen, denzelven niet onkundig te moeten laten van die met WENTWORTH ondernomen, nadat dezelve bestemd was geworden om herwaarts te komen. De Heeren, die in het vertrouwen waren, hadden dit even raadzaam gevonden. RENDORP had dan den Gezant bekend gemaakt met hunnen wensch naar zulk eenen vrede, welken men zich zou kunnen vleijen, dat door zijnen meester zelven niet zou afgeraden worden; zullende Amsterdam nimmer afgaan van de beginsels der gewapende onzijdigheid, *vrij schip vrij goed*, noch van het bedingen der wedergeving van het veroverde en van eene behoorlijke schadevergoeding. Zelfs had RENDORP er bijgevoegd: „ dat bijaldien Zijne Allerchr. Majesteit verlangde, dat men, ondanks het aanbod van voordeelige voorwaarden, in den oorlog zou volharden, zij aan dat verlangen zouden voldoen, mits Zijne M. zich volstrekt verbond, geen vrede te maken, dan zoodanigen waarbij het bovengemelde aan de Republiek zou worden besproken." — De Fransche Gezant had wel de grootste verzekeringen gegeven wegens 's Konings deelneming in het welzijn van dezen Staat, en zich beroepen op de in het oog-

val-

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

vallende diensten door Zijne M. in dezen oorlog aan denzelven bewezen, doch zich op de bijgevoegde *mits* niet uitgelaten, en alleen gezegd: „ dat het van de Engelsche zijde niet dan loos bedrog was, om hier alles werkeloos te houden; dat men daarom behoedzaam moest zijn en niet ophouden met zich in staat te stellen, om den oorlog met kracht voort te zetten, en dat men voor den tweeden veldtogt met het Hof van Frankrijk het noodig overleg kon maken."

Voorzeker was het van de hoogste aangelegenheid te weten, wat men, bij voortduring van den oorlog van Frankrijk zou te wachten hebben. Belangrijk was alzoo het berigt, door den Heer VAN DER PERRE, voor de zaken der Oostindische Kompagnie te Parijs vertoevende, te vernemen: „ dat de Graaf DE VERGENNES hem vertrouwelijk had te kennen gegeven, geen denkbeeld te kunnen vormen van een' afzonderlijken vrede tusschen dezen Staat en Engeland, zonder afwijking van de beginselen, waaruit de oorlog was ontstaan, en alzoo al dien handel van Engelands zijde te houden voor eene kunstgreep, om de Republiek werkeloos te maken; de Kroon van Frankrijk kon en wilde haar geenerlei palen zetten, om zich al of niet afzonderlijk te bevredigen, doch wachtte van hare heusch-

heid

held, niet onkundig gelaten te worden van hare handelingen, alhoewel zulks niet ministeriëel behoefde te geschieden maar slechts door een vertrouwd bijzonder persoon (1)."

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

Ten aanzien der verwachte komst van WENTWORTH nam men voor, te Amsterdam hem alleen te hooren, maar in den Haag met hem te handelen, en daar hij openlijk zou komen, om over de uitwisseling der krijgsgevangenen te onderhandelen, werd van Amsterdam de Fiskaal VAN HOOP bijzonderlijk belast met het beleid der zaken, die door hem, buiten zijne openbare zending, zouden voorgesteld worden.

Mislukking der heimelijke onderhandelingen.

WENTWORTH op den 1sten van Sprokkelmaand in den Haag gekomen, vernam het besluit van H. H. M. waarbij de Fiskalen der Admiraliteiten waren gelast, om met hem over de uitwisseling te handelen: doch hij verklaarde, geen anderen last te hebben dan om te handelen met de Admiraliteit te Amsterdam, en begaf zich den volgenden dag derwaarts. Hij stelde den Heer RENDORP brieven van de Lords STORMONT en NORTH ter hand, waarin betuigd werd: „ dat het in de daad te doen was om het herleven van het oude stelsel van eene volmaakte en harte-

lij-

(1) RENDORP, *Memoriën*. D. II. bl. 87 - 92.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782. lijke vereeniging, aan beide volkeren thans noodiger dan ooit." Na dezelven te hebben gelezen verwees RENDORP hem weder naar den Haag, om er de noodige opening tot het beginnen der handelingen te geven. Zijn antwoord herhaalde zijnen last voor Amfterdam, waar hij nu kwam vragen, wat men begeerde. — Men drong het allezins voegzame aan, om ten minfte met den Stadhouder en den Raadpenfionaris te fpreken, en tevens het natuurlijke, dat zij, die den aanval hadden gedaan, de voorwaarden van vrede aanboden; terwijl hij bovendien genoegzaam met de gevoelens alhier in den verleden zomer was bekend geworden. — WENTWORTH hoopte, dat men op eenige punten niet zou blijven ftaan, die nog niet bepaald waren geworden: doch nu werd hem de raad gegeven, om dan liever naar Hellevoetfluis dan naar den Haag te keeren. — Verzekerd van de vredelievende gevoelens van Zijne Majesteit en deszelfs Ministers, wilde hij even wel beproeven, wat hij in den Haag zou kunnen uitrigten.

De brieven der beide Lords en het geheim onderhoud werden terftond overgezonden aan Zijne Hoogheid en den Raadpenfionaris nevens het ontwerp van antwoord op beide, welk goedgekeurd werd. Beide die brieven van de twee voornaamfte Staatsdienaars van

den

den Koning toonden klaar, dat niet van hier, maar van Londen aanzoek tot den vrede was gedaan. — Z. H. en de Raadpensionaris vonden de bedenking van RENDORP goed, om zich wel te verzekeren van de gedachten van Frankrijk, en met de zending van iemand daartoe verlegen, namen zij den voorslag gaarne aan, om den Heer BOERS, eersten Advokaat der Oostindische Kompagnie, en als zoodanig thans te Parijs, van daar te ontbieden, en op alles mondeling zoo wel als schriftelijk te onderleggen. Dit nu geschiedde. Inmiddels kwam er eene geheele verandering in het Ministerie van Engeland, waardoor de beide Lords buiten invloed geraakten.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

De zaken van WENTWORTH vorderden geenszins in den Haag. Men behandelde hem in het openbaar onheusch. Zelfs werd hem door zekere lieden niet onduidelijk te kennen gegeven, dat hij wel zou doen te vertrekken, gelijk hij dan ook deed, zonder dat alle deze onderhandelingen eenig vruchtbaar gevolg hadden gehad (1).

Terwijl hij op zijne terugreize was, had deze omwenteling in het Parlement en verandering van het Ministerie in Engeland plaats, die

(1) RENDORP, *Memoriën*. D. II. bl. 100—142.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

die evenwel niet dan een gelukkig tijdsgewricht voor het vredewerk kon geacht worden, daar men wist, hoezeer de thans bovendrijvende partij tegen den oorlog met dezen Staat had geijverd, en men alzoo kon verwachten, dat zij, om zich zelve gelijk te blijven, ook nu de voortzetting van den oorlog zou afkeuren, en in het openbaar voortzetten, hetgeen bedektelijk door de andere was aangevangen tot herſtel van den vrede: doch aan deze zijde was de algemeene geest al ſterker geworden, en hadden er Staatshandelingen plaats, die allen afzonderlijken vrede met Engeland ſchier onmogelijk maakten.

Het antwoord op den voorslag van Rusland bij H H. M. bepaald.

Het ontworpen antwoord van H. H. M. op de jongſte mondelinge voordragt wegens Rusland over dien afzonderlijken vrede, was van den 18den van Wintermaand tot den 4den van Lentemaand zonder beſluit gebleven, wanneer, bij de ongereedheid van Vriesland, met zes Gewesten het antwoord bepaald werd: „ dat H. H. M. de aangenomene bemiddeling wel aannamen, doch geenszins wilden afgaan, van de reeds bij het eerſte aanbod gelegde gronden, en dus geene verandering in de vrije zeevaart, volgens de verklaring van Hare Majesteit zelve konden gedoogen." Nog bepaalden H. H. M. toen bij een geheim beſluit, aan den Prins VAN GALLITZIN te doen verklaren,

ren: „ dat zij eenen tijd gesteld hadden, binnen welken, als Groot-Brittannië niet uitkwam over de voorwaarden, op welke men zou trachten vrede te maken, H. H. M. alsdan de aanneming der bemiddeling als niet gedaan zouden achten;" en ten zelfden dage was het, dat besloten werd, Zijne Hoogheid te verzoeken, ten spoedigste met het Hof van Frankrijk te *concerteren* (overleggen) de wijze om gezamenlijk en gemeenzamerhand, den vijand ter zee te beoorlogen; welk laatstvermeld besluit ook door Vriesland was genomen, terwijl alle deze besluiten voornamelijk waren geschikt naar hetgeen ter Vergadering van Holland was ontworpen en op den 18den van Sprokkelmaand ter Generaliteit voorgesteld (1).

Vrij hooge toon door den Franschen Gezant alhier gevoerd.

De Fransche Gezant had eene keer gedaan naar Parijs, na bevorens van Zijne Hoogheid opening gevergd te hebben van hetgeen de Staat in den aanstaanden veldtogt zou kunnen en willen verrigten, en, op 's Vorsten antwoord, dat men gereed was deswege alles met Frankrijk te overleggen en dien volgens aan zijn Hof van de te nemene maatregelen kennis te geven, gezegd: „ dat hij Gezant de ope-

(1) Reg. van Secr. Res. van H. H. M. 1782, 4 Maart.

L. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

operatiën alhier wilde helpen overleggen, daarna dezelve aan zijn Hof mededeelen, doch ze voorts besturen." — Een toon, zoo hoog als aangematigd in den Hertog, die daartoe nog geenszins was gemagtigd van zijn Hof; en die zich nog al duidelijker liet kennen aan den Pensionaris VISSCHER des avonds van dien zelfden dag, waarop bovengemelde besluiten waren genomen, zeggende: „ dat zijn Hof niet moest bedrogen worden door de streken der genen, die schoorvoetende tot die besluiten waren gekomen; en dat, om hiervan geen gevaar te loopen, door H. H. M. bij nader besluit moest worden verklaard, dat men zich van het onderling bepaald ontwerp niet zou verwijderen, om welke redenen en inzigten, hoegenaamd, het ook zou mogen wezen; verzekerende dat zijn Hof zonder dit nader besluit, in geene schikkingen zou komen, maar, bij weigering daarvan den Staat zou overlaten aan deszelfs eigen lot, te meer daar hij uit het antwoord van den Prins, dien hij op dezelfde wijze al bevorens had onderhouden, moest besluiten, dat deze zich onbevoegd oordeelde, om daaromtrent stellige toezegging te doen, zonder vooraf daartoe door H. H. M. gemagtigd te zijn; en er eindelijk bijvoegende, dat men hem voor gek moest aanzien, indien men zich wilde

wijs

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

wijs maken, dat zij met ons eene verbindtenis en schikkingen van dien aard zouden aangaan, wanneer het ons vrij stond in den loop der operatiën uit te scheiden en den vijand daardoor gelegenheid te geven, om zijne gansche magt tegen hen te winden; hebbende wij zekerlijk hen meer noodig, dan zij ons, daar de koloniën ons door de Engelschen op zulk eene onregtvaardige wijze ontweldigd, door de Franschen, die ze hadden heroverd, alleen terug gegeven konden worden, en men in allen geval over en weder de goede trouw moest in acht nemen (1)."

Gematigder voordragt van denzelven op naam van zijnen meester.

Namens zijnen Meester leverde de Gezant op den 18den eene memorie in, op veel bescheidener toon gesteld, doch te kennen gevende, dat Zijne M. zich wel verzekerd hield, dat H. H. M. voorzien zouden hebben, dat alle vereeniging ijdel en onvruchtbaar zijn zou, indien dezelve niet ten grondslag had de gemelde vaste verzekering, doch daaromtrent eene duidelijke verklaring wenschte, welke den Koning in staat zou stellen om, met volkomene kennis van zaken, over het gedaan voorstel met den Koning van Spanje, zij-

(1) Missive van Ged. van Amst. ter Dagv. 1782. 4 Maart.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

zijnen Bondgenoot, een gemeenschappelijk besluit te beramen.

Besluit van H. H. M. tot gemeenzaam overleg met Frankrijk.

Eene week daarna gaven H. H. M. aan den Gezant te kennen, dat zij geene zwarigheid maakten, om te verklaren: „ dat, het ontwerp van gemeenschappelijke maatregelen ter zee tegen den gemeenen vijand vastgesteld zijnde, H. H. M. wederkeerig op geenerlei wijze en om geenerlei oorzaken van de uitvoering van het vastgesteld ontwerp, gedurende den aanstaanden veldtogt, ten zij met onderlinge bewilliging, zouden afgaan of zich daarvan laten aftrekken;" met welke verklaring dan nu ook alle gelegenheid, om van de verandering in Engeland tot een afzonderlijken vrede partij te trekken, voor dit jaar was afgesneden (1)

Kort hierop geschiedde een tweede stap, weldra door nog een' derden gevolgd, die gezamenlijk het hernieuwen der oude betrekkingen met Engeland, die toen ook geenszins begeerd werden, daar alles tot de naauwste met Frankrijk overhelde, zoo goed als onmogelijk maakten; zij waren de erkentenis van den Gezant van Amerika, en het sluiten van

(1) Reg. van Secr. Res. van H. H. M. 1782. 18 en 25 Maart.

Erkentenis van den Heer ADAMS als Gezant van Amerika.

van een handelverdrag met deszelfs Vereenigde Staten.

De Heer ADAMS had zich den 9den van Louwmaand vervoegd bij den Voorzitter van H. H. M., als hebbende sedert den 4den van Bloeimaand des vorigen jaars (1) afgewacht de uitkomst der besluiten van de Gewesten op het aanbod zijner geloofsbrieven als Gevolmagtigde van de Vereenigde Staten van Noord-Amerika, en nu verzoekende om een beslissend antwoord, ten einde daarvan aan zijne Principalen kennis te geven: welk verzoek, ter Vergadering van H. H. M. ingebragt, door de Afgevaardigden van alle de Gewesten was overgenomen.

Vriesland magtigde deszelfs Afgevaardigden, om den Heer ADAMS met den eersten als Minister van het Congres van Noord-Amerika toe te laten, met last om, indien hij eenige voorstellen mogt doen tot een traktaat van handel en vriendschap, daarvan ten spoedigste te berigten (2).

Bij Gelderland mogt VAN DER CAPELLEN TOT DEN MARSCH van gevoelen zijn, dat er geene bedenkelijkheden omtrent de toelating van den Gezant konden plaats hebben, wijl geen

(1) Zie boven bl. 303.
(2) Ref. Gen. 1782. 9 Jan. en 5 Maart.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

geen zeker voordeel bij de onzekere vrucht eener Russische bemiddeling in aanmerking kwam, welk voordeel af te wijzen of te vertragen door langere besluiteloosheid onverantwoordelijk zou zijn; en op het aanteekenen van dit zijn gevoelen in de registers aanhouden: het besluit was, het verzoek in beraad te houden, tot dat Holland en Zeeland, als handeldrijvende Gewesten zich daarover zouden verklaard hebben (1).

Er waren in Holland voorzeker velen, die zich een' nieuwen bloei der fabricken voorspelden uit een besluit door het Congres in Slagtmaand reeds genomen tegen den invoer van Engelsche goederen en koopmanschappen: doch anderen meenden, dat de lasten en de duurte der levensmiddelen, en de arbeidloonen ten gevolge daarvan, alhier te hoog waren om er groot voordeel van te trekken; om welke reden men reeds voorlang vreemde goederen naar eigene volkplantingen had moeten zenden, daar toch de Amerikanen de gefabriceerde goederen van daar zouden trekken, waar zij die het beste koop zouden vinden.

De Kooplieden te Haarlem ontwierpen een verzoekschrift aan H. H. M. waarin de belan-

(1) Jaarb. 1782. bl. 258.

langen van den handel zeer ontwikkeld werden voorgedragen, en met achterlating van alle ſtaatkundige aanmerkingen zoodanige voorziening werd verzocht, als H. H. M. noodig zouden oordeelen, ten einde de gemoederen der Amerikanen niet geheel van ons te verwijderen, en wij daardoor beroofd werden van het eenig overſchietend uitzigt tot herſtel van den handel, welk verzoekſchrift zij aan de Regering der ſtad mededeelden, met verzoek om derzelver onderſteuning. — Gelijke verzoekſchriften werden ook te Dordrecht, Leijden, Rotterdam en Schiedam met gelijk verzoek aan de Regeringen dier ſteden medegedeeld. De plateelbakkers te Delft, en ook de pijpenmakers te Gouda waren op denzelfden maatregel bedacht. Den 20ſten van Lentemaand kwamen die verzoekſchriften ter tafel van H. H. M. en werden de Afgevaardigden der overige Gewesten, behalve Vriesland, aangemaand, zich op het verzoek van den Heer ADAMS te verklaren.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

Dit deed Holland op den 28ſten daarna door niet ſlechts den ſterkſten aandrang tot de ſpoedigſte toelating van den Heer ADAMS ter Generaliteit te beſluiten, maar zelfs den Raadpenſionaris te gelasten, denzelven Heer van dat beſluit onder de hand te verwittigen

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

gen (1): welk laatste de aanmerking niet heeft kunnen ontgaan, dat het eene onvoegzaamheid was, in dier voege de raadplegingen van het Bondgenootschap vooruit te loopen, ja eene afwijking van de grondbeginselen der Unie, die niet dan heillooze gevolgen kon doen duchten (2).

Het besluit van Zeeland was als dat van Vriesland; Overijssel was voor eene eenvoudige toelating; Utrecht met kennisgeving aan de Keizerin van Rusland en andere onzijdige Mogendheden, onder bijvoeging (zoo veel des noodig was) van de redenen, die H. H. M. daartoe hadden bewogen, en met de sterkste verzekering, dat het derzelver oogmerk geenszins

(1) Res. Gen. 1782. 20 en 29 Maart. Res. Holl. 1782. 20 en 28 Maart. — De Ridderschap had getoond van begrip te zijn, dat deze zaak met geene verhaasting behoorde behandeld te worden, en men alvorens de gedachten van het Russische Hof had behooren in te nemen, doch verklaarde, in aanmerking van de genegenheid der overige Leden, het besluit te zullen aanzien. — *Misf. van Gedep. van Amst.* 1782. 28 Maart. — De vergelijking van dit berigt der Afgevaardigden van Amsterdam, met hetgeen de nieuwspapieren hieromtrent hadden verspreid is hoogst opmerkelijk voor den geest van dien tijd. — Jaarb. 1782. bl. 286 en 287.

(2) Rendorp *Mem.* D. II. bl. 171 en 172.

zins was, hier door den oorlog, welken zij gaarne voorgekomen en voor lange geëindigd hadden, te verlengen, maar integendeel, dat H. H. M. niets vuriger verlangden, dan eene spoedige herstelling van den vrede, en van hunne zijde altijd bereid zouden gevonden worden, op alle mogelijke wijze en met eene gepaste inschikkelijkheid, zoo veel maar eenigzins met hunne eer en waardigheid bestaanbaar was, daartoe mede te werken. — Stad en Lande verklaarde zich als Vriesland en Zeeland; Gelderland vereenigde zich met Holland. — Ten gevolge van welk alles op den 19den van Grasmaand bij H. H. M besloten werd, dat de Heer ADAMS als Afgezant van de Vereenigde Staten van Noord-Amerika wierd toegelaten en erkend (1).

Drie dagen later bragt de Voorzitter ter tafel den brief van het Congres te Philadelphia, geschreven den eersten dag des verleden jaars ten geloofsbrief op den Heer ADAMS, om als hun Gevolmagtigd Minister bij H. H. M. te verblijven, en werd dezelve Heer als zoodanig aangenaam verklaard, zullende hem gehoor verleend, of Kommissarissen worden toegevoegd, als hij dezelve verzocht. Den vol-

(1) Res. Gen. 1782. 29 Maart, 8, 11 en 19 April.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

volgenden dag, zijnde den 23sten van Grasmaand deed ADAMS reeds bij eene Memorie den voorslag tot een Traktaat van vriendschap tusschen de beide Gemeenebesten, op beginselen van wederkeerig voordeel gegrond, met verzoek om toevoeging van Gevolmagtigden uit H. H. M. om daarover met hem te spreken en te handelen.

Het sluiten van een handelverdrag met der Vereenigde Staten van Amerika.

De Gelastigden tot de Buitenlandsche Zaken, daartoe benoemd, namen gaarne van den Heer ADAMS eene schets aan van een zoodanig traktaat, hetwelk met de meeste bescheidenheid aan hun oordeel werd onderworpen. Hetzelve werd daarna in het groot Besogne, door de Afgevaardigden der Provinciën overgenomen en tevens ten onderzoek gesteld der Gelastigden tot de zaken der Zee. Binnen weinig dagen bragten laatstgenoemden reeds hunne aanmerkingen in het midden, die, met eenige andere wegens Holland vermeerderd, en gezamenlijk door de Afgevaardigden der overige Provinciën aangenomen, aan den Heer ADAMS ten zijnen onderzoeke werden medegedeeld. Dit had eenige weder-aanmerkingen ten gevolge, waaruit van deze zijde een ontwerp werd opgesteld, waarin al het wederzijds aangemerkte was begrepen, en hetwelk daarna wederzijds aangenomen zijnde, ter bekrachtiging aan de Gewesten werd verzonden.

De

De bekrachtiging achtervolgens ingekomen zijnde, had de eindelijke onderteekening van het traktaat door den Voorzitter en den Griffier van H. H. M. op den 27sten van Wintermaand plaats (1).

Korte inhoud van het handelverdrag met Amerika.

In negen en twintig artikelen was dit traktaat begrepen, welke hoofdzakelijk waren van dezen inhoud:

I. Er zal een algemeene vrede en vriendschap zijn tusschen de Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden en de Vereenigde Staten van Amerika.

II. De onderdanen van de Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden zullen geene andere of grootere regten of lasten in de Vereenigde Staten van Amerika dragen, dan de meest begunstigde Natiën, en nevens dezelven alle regten, vrijheden en voordeelen genieten.

III. Hetzelfde heeft wederkeerig plaats voor de onderdanen der Vereenigde Staten van Amerika in de Vereenigde Nederlanden.

IV. Wederkeerig wordt volkomene vrijheid van Geweten en Godsdienst vergund, mits met onderwerping in uiterlijk vertoon aan de wetten des Lands; alsmede vrijheid van voegza-

(1) Reg. van Secr. Ref. van H. H. M. 1782. 26 April. 21 Meij, 20, 27 Aug. 6, 17 Sept. 8 Oct. en 27 Dec.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

zame begraving zonder ſtoring der lijken, en de noodige voorziening in bewijzen van ſterfgevallen.

V. Wederzijdſche beſcherming en verdediging naar vermogen van ſchepen en andere goederen der onderdanen; en, in geval van een' gemeenen vijand, genot van geleidende oorlogſchepen, mits geene contrabande voerende, naar geene geblokkeerde plaatſen beſtemd en denzelfden koers hebbende, als de eigene gekonvoijeerde ſchepen.

VI. Wederzijdſche vrije beſchikking over erflatingen, en zorg voor minderjarigen, indien daaromtrent geene beſtelling bij uiterſten wil wordt gevonden.

VII. Aan weerskanten het gebruik vergund van advokaten, prokureurs, notarisſen, ſolliciteurs en factoors naar goeddunken.

VIII. Vrijwaring van alle aanhouding of beſlag op perſonen of goederen voor eenige krijgs-expeditie zonder eigene bewilliging; uitgezonderd alle vervolging om ſchulden of misdaden bij wege van regten en in den form van regtspleging.

IX. Wederkeerige vrijheid voor den handelaar, om zijne zaken overal zelf waar te nemen, of zich van tolken of makelaars te bedienen op den voet van eigene onderdanen, en ten minſte van de meest begunſtigde natie.

X. We-

X. Wederkeerige vrije vaart ook op de Havens van de vijanden van den anderen Bondgenoot, doch onder verpligting van vertoon van paspoort en zeebrieven wegens contrabanden, ten zij onder geleide van oorlogschepen, wanneer het woord van den Officier geloof geeft.

XI. Ingeval van ontdekking van verbodene goederen bij vertoon der papieren, zal er geene gewelddadige opening of wegneming der lading plaats hebben, bevorens de lading aan land is gebragt onder het oog van het Admiraliteitshof en daarvan een inventaris opgemaakt, waarna een vonnis ter verbeuring moet geveld zijn, met uitzondering en vrijftelling van het vaartuig zelf en hetgeen daarin geen contrabande was; en met verwijzing in de kosten en fchaden ingeval van ongegronde aanhaling, geldende allezins vrij fchip vrij goed, hetwelk zich almede uitftrekt tot de perfonen aan deszelfs brood, ten zij in werkelijken dienst van den vijand.

XII. Hetgeen, daarentegen geladen is in eenig fchip, den vijand van den anderen Bondgenoot toebehoorende, wordt verbeurd, al waren de goederen niet verboden; ten ware de inlading gefchiedde vóór of binnen de zes maanden na de oorlogsverklaring, in welk geval zij den eigenaars, die bevorens de verbeurd-

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

beurdverklaring en verkooping opkomen, in *natura* of bij latere opkomst, in *opbrengst* zullen worden weder gegeven, doch zonder dat contrabanden naar vijandelijke havens mogen gevoerd worden.

XIII. Wederzijdſche voorziening tegen overlast van oorlogſchepen of kapers, onder bepaling van ſtrafvordering der overtreders door derzelver eigene regters, en verpligting tot voldoening van ſchade onder verband van derzelver perſonen en goederen.

XIV. Te dien einde zullen alle Kapiteinen of Reeders van ſchepen ten oorlog toegerust, voor hun vertrek zich borg of verantwoordelijk ſtellen, bij bevoegde regters voor alle wangedrag, op ſtraffe van vernietiging van derzelver lastbrieven.

XV. Alle ſchepen en goederen uit de handen van zeeroovers hernomen, zullen gebragt worden naar eene haven van een der Bondgenooten, en aan de bewaring der Officieren aldaar worden overgeleverd, ten einde aan den regten eigenaar te worden uitgekeerd.

XVI. Wederzijdſche hulp aan ſchipbreukelingen in geval van ſtranding, en berging van goederen, met uitkeering van derzelver opbrengst ingeval van noodzakelijken verkoop, onder betaling der gevalle kosten of geſtelde regten voor eigene onderdanen.

XVII.

XVII. Wederzijdſche beſcherming en hulp, ververſching en voorziening, herſtel en anderszins in geval van inloopen in eenige haven, door onſtuimig weer, najaging van den vijand of anderen dringende nood, alles tot redelijke prijzen en zonder opgehouden te worden in het hervatten van den togt.

XVIII. Ingeval van oorlog tusſchen de wederzijdſche Bondgenooten eene vergunning van negen maanden voor de onderdanen, na de verklaring van dien, om zich te verwijderen en het hunne te verkoopen of te vervoeren, zonder eenige verhindering of beſlag, maar met paspoorten van vrij geleide. Ook zal geen prijs, op zee genomen, wettig zijn, voor de oorlogsverklaring kan bekend zijn in de laatſte haven, door het genomen vaartuig verlaten, zullende eene vergoeding plaats hebben voor alles, wat ten tegendeele is geſchied.

XIX. Van de eene of andere zijde zal niemand eenige kommisſie als kaper aannemen van eenen vijand van den anderen Bondgenoot, zonder als zeeroover aangemerkt en geſtraft te te worden.

XX. De ſchepen van wederzijdſche ingezetenen, aan elkanders kust komende zonder oogmerk om binnen te komen, te losſen of te laden, zullen door geene regten bezwaard worden, noch tot opgave van lading verpligt,

ten

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

ten zij op gegrond vermoeden van contrabanden aan elkanders vijand.

XXI. Wederzijds laat men elkanders Consuls, Vice-Consuls, Agenten en Kommissarissen toe, op den voet van onderlinge overeenkomst.

XXII. Dit traktaat zou niets verminderen aan dat van Amerika met Frankrijk van 1778. Ook zou het den Koning van Spanje vrijstaan daarin te treden.

XXIII. Indien de Vereenigde Staten van Amerika noodig mogten oordeelen in onderhandeling te treden met de Barbarijsche Mogendheden ter beveiling der vaart op de Middellandsche Zee, zouden H. H. M. zulks door hunne Consuls bevorderen.

XXIV. Bepalingen omtrent contrabanden.

XXV. Ter vermijding van alle twist, zullen de schepen, ingeval van oorlog met eene der partijën, van zeebrieven en paspoorten moeten voorzien zijn, ten blijke van in waarheid eigendom te zijn van de onderdanen der andere.

XXVI. Oorlogschepen of kapers der eene, schepen of vaartuigen van de andere plaats, langs de kust of in volle zee ontmoetende, zullen zich buiten het bereik van hun geschut houden, maar eene sloep met niet meer dan twee of drie man afzenden om naar de papie-

papieren te vernemen, en op derzelver vertoon de reis onverhinderd te laten vervolgen. I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

XXVII. Wederzijds zal men elkanders onderdanen vrijelijk in fcheepsdienst mogen nemen, mits dezelve niet reeds verbonden zijn of door derzelver Kapiteins vrijwillig ontflagen zijn, zullende zij anders als deferteurs geftraft worden.

XXVIII. Het ftuk van fchadevergoeding zal naar billijkheid geregeld worden door den Magiftraat der fteden, of waar men oordeelt eenige reden van klagt hierover te hebben.

XXIX. De wederzijdfche ratificatie uiterlijk binnen zes maanden na de onderteekening.

Gelijktijdig werd eene overeenkomst van zes artikelen gefloten omtrent fchepen, uit 'svijands magt hernomen (1).

Terftond na den eerften voorflag van den Ame-

(1) Jaarb. 1782. bl. 1161—1180 en 1687—1694.— Een gedenkpenning dezer gebeurtenisfe door den Medailleur J. G. HOLTZHEIJ *aan den Raad en het Volk van Amfterdam opgedragen*, deed *Amfterdam* voorkomen, als de eer dezer verbindtenis door haren *voorlooper*, waarover zoo veel was te doen geweest, te hebben weggedragen.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

De Pensionaris van Amsterdam VAN BERCKEL weder tot de dagvaart van Holland gezonden.

Amerikaanfchen Gezant tot dit traktaat van handel en vriendfchap waren eenige Kooplieden van Amfterdam bijeen gekomen, om te overwegen, of zij het verzoek zouden doen aan de Regering dier ftad, ten einde de Penfionaris VAN BERCKEL gebruikt zou worden in de onderhandelingen, daarover te houden, en denzelven weder te zenden ter dagvaart van Holland, alsmede om deszelfs regtvaardiging te bevorderen, indien daar tegen bezwaar in de Vergadering van Holland mogt worden gemaakt. Evenwel had die overweging geen gevolg gehad, wijl de bedenking zwaarder had gewogen, dat het voegzaam was, zulks aan de Regering te verblijven, en dat de zending van den Heer VAN BERCKEL meer vereerend zijn zou, ingeval zij zonder eenige tusfchenkomst der burgerij plaats had (1). Alhoewel de Regering niet onkundig kon blijven van dit overleg, in de nieuwspapieren vermeld, en zij eerlang openlijk hare terughouding van dien Penfionaris als genoegzamen grond ter verdenking van hare ftandvastigheid in beginfelen zag voorftellen (2), duurde het tot de helft van Slagtmaand, alvorens Bur-

(1) Jaarb. 1782. bl. 570.

(2) *Post van den Nederrhijn.* D. II. bl. 747—753.

Burgemeesteren goedvonden VAN BERCKEL weder de dagvaart te doen bekleeden (1).

De toerustingen en maatregelen ten oorlog werden van den aanvang dezes jaars zoo veel ernstiger en krachtiger gevorderd, als bij den aanvang der stappen met den Heer ADAMS alle denkbeeld van eene afzonderlijke bevrediging met Engeland meer verijdeld scheen.

Petitiën voor dit jaar.

De brief van H. H. M. ten geleide van de gewone en buitengewone staten van oorlog voor dit jaar, had de onderscheidene Staten, niet eeniglijk op den kostbaren en verderfelijken zee-oorlog opmerkzaam gemaakt, maar tevens op de aanspraken van den Keizer om de plaatsen van Barriere te slechten, met verbreking van een traktaat, waaraan de voorvaders zoo veel gewigts hadden gegeven

(1) Jaarb. 1782. bl. 1399. — De Heer RENDORP is zeer breedvoerig in de vermelding van de bijzonderheden, die dit lang verwijl veroorzaakt en de eindelijke opheffing te wege gebragt hebben. — *Mem.* D. I. bl. 251—269. De Heer VAN BERCKEL heeft die gansche vermelding wedersproken in zijne *Missive aan N. N.* Haarlem 1792. — Wij gevoelen geene roeping, om tusschen beide iets te beslissen; maar het lang aarselen van de Regering moet toch gronden gehad hebben, die in het min verkiezelijke van dien Pensionaris voor deze zaak gelegen waren; gelijk hem dan ook *onbescheidenheid* en *oploopendheid* bij RENDORP zijn te last gelegd.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

ven, en aan welks invloed zij altijd, nevens de Goddelijke befcherming, de behoudenis van hunnen vrijheid en onafhankelijkheid pleegden toe te fchrijven: dienvolgens moesten de belangen van den landdienst niet minder dan die van den zeedienst met nieuwe infpanning behartigd worden, daar het te dien aanzien zoo deerlijk was gefteld, dat geen enkel regiment te veld zou kunnen trekken, terwijl nu vooral de oude frontieren van den Staat in goede orde behoorden gebragt te worden, en de weinige bataillons, uit de Barriere-fteden terug verwacht, niet toereikende zouden zijn, om met de overige troepen, thans in dienst, een leger uit te maken.

Petitie voor de Zeemagt.

Voor de zeemagt hadden H. H. M. door den Raad van State eene petitie doen ontwerpen tot den aanbouw van negentien zware fchepen van zeventig en twaalf van zestig ftukken, ten beloope van omtrent acht en een halve millioen guldens, welke fom wel ontzettend was, na de petitie des verleden jaars van elf millioenen met eene nog aanvullende fom van over de negen millioenen in Wijnmaand gedaan, doch wier noodzakelijkheid gevoeld moest worden, als men lette op hetgeen in 1779 reeds was berekend geworden tot herftel noodig te zijn eener zeemagt,

magt, waaraan na den vrede van Utrecht bijna geene hand was geslagen, en die thans meer, dan weleer vorderde, wijl de Zee-Mogendheden zich bijzonder toelegden op het bouwen van zware schepen, schoon onze havens en rivieren voor dezelven al minder mogten geschikt zijn.

Toestemming der Bondgenooten.

Eene algemeene toestemming der Bondgenooten volgde deze voordragt. Zeeland herhaalde echter den wensch wegens eene bezending van dezen Staat naar Engeland. — Vriesland, zich stootende aan eene verklaring van Zijne Hoogheid en den Raad van State, *dat zij geene andere voldoening van derzelver waarschuwingen hadden, dan het blijk, dat de tegenwoordige toestand van het Vaderland was buiten derzelver schuld*, noemde dezelve ongepast en ontrustend voor het vertrouwen des volks op zijne Regenten, begeerde het toezigt van H. H. M. dat zulke uitvallen niet meer mogten plaats hebben, vooral ook daar al die aandrang op noodige versterking ter zee was verbonden geweest aan kostbare en nuttelooze vermeerdering der Landmagt, zoo als dezelve ook nog was in Vrieslands oordeel, daar men zich toch op de goede trouw en de bewezene genegenheid van Zijne Keizerlijke, en van Zijne Allerchristelijkste Majesteit zou moeten verlaten,

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

en een veldleger van geen nut hoegenaamd zou zijn; in plaats van hierin te ſtemmen, wenschte men de petitie voor de Zeemagt met nog omtrent vijf millioenen te vermeerderen tot den aanbouw der verongelukte ſchepen bij de Admiraliteit van Vriesland. — Holland omhelsde mede het toevoegſel van Vriesland, maar drong nog meer op dadelijke fournisſementen van al het toegeſtane aan, hebbende reeds drie en twintig tonnen gouds overbetaald voor hetgeen de andere Provinciën waren ten achter gebleven.

Schoon geen der Gewesten zich omtrent de noodzakelijkheid van een veldleger had geuit, drongen Gekommitteerde Raden bij Holland daarop ſterk aan, met beroep op het voorbeeld van 1663, wanneer men, in den oorlog met Engeland, tot dekking van de eilanden en zee-frontieren bedacht was geweest een *gros te voet en te paard* bijeen te doen trekken, waartoe noodzakelijke legerlasten werden gevorderd, terwijl tevens het voorgevallene omtrent de Barriere-ſteden het allerduidelijkst bewijs had aangebragt van de hooge noodzakelijkheid, dat de bolwerken van 's Lands veiligheid in den eigen boezem van den Staat en op deszelfs eigen grondgebied geſteld en gevestigd wierden (1). De

(1) Reſ. Holl. 1782. 15 Maart.

De zaak van den Hertog VAN BRUNSWIJK hervat.

De zaak van den Hertog VAN BRUNSWIJK was ter Vergadering van Holland in Sprokkelmaand hervat, daar de Ridderschap eene verklaring van den Stadhouder ter tafel had gebragt, waarin Zijne Hoogheid betuigde: „ zich verpligt te oordeelen, om den Hertog te regtvaardigen van den blaam en beschuldiging, als of door zijn toedoen en invloed ware veroorzaakt de gebrekkige staat van 's Lands verdediging bij den aanvang van den oorlog, en al het verzuim en de verkeerde maatregelen met derzelver heillooze gevolgen; vindende Zijne Hoogheid zich onbezwaard te verklaren, dat nimmer óf ooit door denzelven willens of wetens eenige raad tegen 's Lands belangen was gegeven, ja dat omtrent de krijgsoperatiën te water de Hertog nimmer was geraadpleegd; verklarende verder Zijne Hoogheid niet gewoon te zijn, iemands raad in zaken van belang, inzonderheid de belangen van het Gemeenebest betreffende, te volgen zonder zelve te overwegen, of dezelve daarmede overeenkwam, zich verpligt oordeelende in dergelijke zaken te volgen het licht, hem door den Allerhoogsten gegeven, en alzoo nooit met een blind vertrouwen door de oogen van eenen ander te zien, schoon altijd genegen om naar goeden raad te luisteren. — De Ridderschap was van gedach-

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

ten geweest, dat hier mede genoegen diende genomen, en de zaak ter zijde gesteld en buiten verdere overweging gehouden te worden; en, door Amsterdam gedrongen om zich over de zaak zelve te verklaren, had zij betuigd: „wel te mogen lijden, dat Hun Ed. Gr. Mog. aan de Heeren van Amsterdam, even als aan alle de andere Leden van de Souvereiniteit, toekenden het regt, om of ter Vergadering of aan Zijne Hoogheid in deszelfs betrekking tot dezen Staat zoodanige voorslagen te doen, als zij ten meesten dienste van den Lande oordeelden te behooren, zonder deswege in het minste verantwoordelijk te wezen, noch in Regten of daar buiten aangesproken te kunnen worden, en dat onder afgifte van zulk eene verklaring de zaak werd ter zijde gesteld en bij voorraad gelaten buiten overweging."

Schoon zich de Ridderschap had gevleid hier mede de algemeene gevoelens tot een dadelijk besluit te kunnen vereenigen, vermogt zulks nog niet te gebeuren, maar werd een dag gesteld tot de eindelijke afdoening; wanneer dan ook dat zelfde gevoelen in een besluit werd verkeerd, doch niet zonder aanteekening van de Afgevaardigden van Dordrecht, Haarlem, Leijden, Amsterdam, Rotterdam en Gorinchem, verklarende: „het buiten over-

we-

weging ftellen dezer zaak te houden als een blijk van onverfchilligheid omtrent het handhaven van de regten en het gezag van den Souverein;" welke aanteekening die van Alkmaar voor hunne zenders almede voorbehielden na derzelver breede verklaring over de zaak te hebben uitgebragt. – De Ridderfchap met de tien overige fteden behielden zich en hunnen zenders het doen van tegenaanteekeningen voor (1). I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

De Staten van Vriesland vonden, omtrent den zelfden tijde, den 11den van Lentemaand goed, wegens de zaak des Hertogs aan den Stadhouder eenen brief te fchrijven, ten einde Zijne Hoogheid op het vriendelijkst en nadrukkelijkst te verzoeken, van den Hertog op de best mogelijke wijze te willen overreden, om zich aan het beftuur van zaken te onttrekken en uit het Gemeenebest te verwijderen, ten einde daardoor alle argwaan weggenomen, de eensgezindheid herfteld, en de goede gemeente overgehaald werd tot een onbepaald vertrouwen op die genen, welke met de uitvoering van zaken, tot 's Lands dierbaarfte belangen ftrekkende, belast waren. — Vier dagen later beantwoordde Zijne Hoogheid dit onbefcheiden verzoek met betui-

(1) Ref. Holl. 1782. 20 Febr. en 7 Maart.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

tuiging van leedwezen en verwondering over hetzelve, kunnende daaraan niet voldoen zonder onregtvaardigheid en onbillijkheid jegens eenen persoon, aan wien Hoogstdezelve alle erkentenis en regtvaardiging verpligt was, zoo als Hij geoordeeld had zich daarvan te moeten kwijten bij de Staten van Holland, en nu tevens daarvan was doende aan Hun Ed. Mog. Mogt aan Hun Ed. Mog. echter iets voorkomen, hetgeen hun wantrouwen op den Hertog in hunne oogen billijkte, dan meende Zijne Hoogheid te mogen vertrouwen, dat alsdan aan denzelven gelegenheid zou worden gegeven, om zelf zich te regtvaardigen; terwijl in het tegenovergesteld geval zelfs geen regtvaardigend besluit voor den Hertog zou noodig zijn." Weinig behaagde deze brief aan de reeds hevige partij in Vriesland; drie der vier Kwartieren schreven den 14 van Grasmaand met herhaalden aandrang en onder uitdrukkelijk misnoegen: „ dat hetgeen zij wegens de goede gemeente hadden gewaagd, als van een' vooringenomen gemeen was opgevat, terwijl 's volks stem in Vriesland geenszins die was van een onbezonnen vooringenomen gemeen, maar van dat groot gedeelte bedaarde, welmeenende, vaderland- en vrijheidlievende en daardoor achtenswaardige inwoonders, die de rust,

maar

maar vooral het noodig vertrouwen onder die Leden der Regeringe, aan welke het bewind der openbare zaken en de uitvoerende magt was toevertrouwd, boven alles ſtelden, en daarvan alleen 's Lands beſtendig heil verwachtten. — De vordering van bewijs ſcheen hen in het licht van gemeene aanklagers te ſtellen, hetwelk hunne waardigheid als Souverein van den Lande krenkte. — En de regtvaardiging van den Hertog door den Stadhouder kwam hun te onvoldoende voor, om er in te berusten."

Gelijk het ſlechts de meerderheid was geweest, die tot den eerst afgezonden brief had beſloten; zoo liet nu vooral het Kwartier der ſteden niets onbeproefd, om zich tegen de verzending van dezen tweeden te verzetten. „ Hetzelve was met 's Prinſen verklaring voldaan. Daar niemand met eenigen ſchijn van bewijs tegen den Hertog was opgekomen, kon er geen gegrond vermoeden plaats hebben; en geen tiende veel min het grootſte gedeelte der ingezetenen voedde eenigen haat tegen den Hertog:" doch niets vermogt tegen het beſluit der meerderheid. Het Kwartier der ſteden en eenige grietenijën van dat der Zevenwouden lieten nu eenen anderen brief aan den Stadhouder afgaan, die thans goedvond aan de twee Kwartieren van Oostergo en Wes-

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

Westergo te fchrijven, dat Hij het ontvangen wederantwoord voor geen brief der Staten kon erkennen. — Ook dit lieten zich de drie Kwartieren niet zeggen; zij namen de betwijfeling van het gezag van hun fchrijven zeer euvel op, en, fchoon niet verpligt aan iemand, dan aan God alleen, verantwoording te doen van hunne raadflagen, wilden zij wel betuigen nog in dezelfde gevoelens te ftaan, als de gewraakte brief bevatte; — evenwel wilden zij, om hatelijkheden te vermijden, in de tegenwoordige omftandigheden, deze zaak niet verder voortzetten, in verwachting, dat Zijne Hoogheid zelve bij nader inzigt den gedanen ftap niet zou kunnen goedkeuren, en denzelven voor het vervolg zorgvuldig vermijden. — Ook tegen de verzending van dezen brief was alle poging van het Kwartier der fteden vruchteloos (1).

De Hertog vertrekt naar Zijn Gouvernement te 's Hertogenbosch.

Bij dezen ftand der zaken vond de Hertog goed, zich naar 's Hertogenbosch, zijn Gouvernement te begeven, ten einde er den zomer en den volgenden winter door te brengen; gevende hij aan H. H. M. bij eenen brief van den 27ften van Bloeimaand kennis, het krijgs-

(1) Jaarb. 1782. bl. 399, 989 en 1121. Naar het oordeel van Zijne Hoogheid was er in het Kwartier van Zevenwouden geene wettige meerderheid geweest.

I. BOEK. V. HOOFDST.

1782.

krijgsbevel van voornoemde ſtad uit handen van den Kommandant te hebben overgenomen: waarop geen beſluit viel (1).

Woelingen over de uitſchrijving van een Dank- Vast- en Bede-dag.

Alhoewel de Godsvrucht van 's Lands Beſtuur telken jare eenen algemeenen Dank- Vast- en Bede-dag uitſchreef om God almagtig te danken voor de genädige bewaring van het Vaderland in het verleden en te ſmeeken om beſcherming over het loopende jaar, en zulks anders voor de geſchiedenis geene bijzondere opmerking vorderde, ging dat hoogst loffelijk gebruik in dit jaar met moeijelijkheden gepaard, die den geest des tijds al duidelijker in het licht ſtelden. Zeeland, daartoe het voorſtel bij H. H. M. doende, had uitdrukkelijk gewaagd van de bedenkelijke omſtandigheden, waarin zich het Gemeenebest bevond. In den brief van uitſchrijving werd geſproken van dubbelde plagen, van buitenlandſche ongelukken en binnenland-

(1) Gen. Reſ. 1782. 27 Mei. Opmerkelijk is in de Misſive van de Gedeputeerden van Amſterdam ter Dagvaart van den 24ſten Mei het geheel droog berigt: „ Z. D. H. vertrekt dezen nacht naar Texel, zijnde de Heer Hertog heden morgen naar 's Hertogenbosch op reis gegaan." — Over deze geheele zaak tot dus verre zijn belangrijk RENDORP's *Memoriën*. D. I. bl. 219—218 en bijlage F.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

landſche verdeeldheden, die het Land verwoesteden, van bedorvene zelfsliefde en eigen belang, de gronden van de ware vaderlandsliefde ondermijnende, van hevigheid en tweedragt, kleinachting voor de Regering, en een' losſen en onbeteugelden geest van Regeringloosheid, als een der ongelukkigſte teekenen van een verzwakt en afnemend volk. Het gebed voor de perſonen en regering der Hooge Overheid moest alzoo ſtrekken om wijsheid, eensgezindheid, werkzame kloekmoedigheid en een belangelooze ijver voor de veiligheid en beſcherming van het Land; dat voor Zijne Doorluchtige Hoogheid, opdat de beſtiering van den Prins, ingevolge van zijne waakzaamheid, ijverige pogingen en ware zucht voor zijn Vaderland, bekroond mogt worden met de heilrijkſte vruchten voor den Staat en zijn luisterrijk Huis.

In de Vergadering van Holland werd deze uitſchrijving wel aangenomen ter afkondiging, doch niet zonder dat vele Leden hun misnoegen betuigden over verſcheidene uitdrukkingen; vooral was Dordrecht te onvrede, dat er niet gewaagd werd van verpligting tot dank wegens den gelukkigen uitſlag van het gevecht op Doggersbank, noch tot bede om zegen over de wapenen van den

den Staat (1); en wat de nakoming van het voorschrift door de Leeraars in het algemeen betrof, velen gingen hierin hunnen eigen gang, de gemeente meer opwekkende tot dankbaarheid over dien zeeroem, en tot vurigen ijver voor het behoud der vrijheid, dan wel drukkende op hetgeen der Natie was te last gelegd; waardoor veeleer hoogstbedenkelijke opwinding dan ternederzetting van den geest hunner toehoorders plaats had (2).

In Zeeland vond de Stadsregering van Vlissingen goed, den Predikanten aan te schrijven, te gedenken in hunne dankzeggingen aan 's Hemels zigtbaren bijstand tegen de blijkbare overmagt der vijanden in den Zeeslag van den 5den van Oogstmaand, en aan de bewaring der stad en der provincie voor den gedreigden vijandelijken aanval in den verleden zomer (3). Zulk eene stedelijke toevoeging moest geweldig in het oog loopen, daar dezelve even zeer het gezag der Sta-

(1) Res. Gen. 1782. 14 Jan. Holl. 5 Febr. Jaarb. 1782. bl. 129—132.

(2) De brief werd voor het opstel van een' Engelsch Predikant gehouden. *Post van den Nederrhijn.* D. II. bl. 511.

(3) Jaarb. 1782. bl. 227.

Staten van Zeeland als dat van de Staten-Generaal fcheen te krenken: maar nog veel treffender voor den algemeenen geest van dien tijd was de volflagene afkeuring, waarmede de Staten van Vriesland dien uitfchrijvingsbrief verwierpen, en eene andere uitfchrijving in deszelfs plaats, in hunne Provincie verzonden. Dank voor behoud ondanks het geweld van een' onregtvaardigen oorlog en een weerloozen ftaat des Lands, en voor den zegen op het beginfel der wapenen; alsmede voor den zegen der velden en de gezondheid der ftallen, ondanks alle ongeregtigheden, zedebederf en toenemende onverfchilligheid voor den Godsdienst, die niet dan ftraf en verderf moesten doen duchten; — vernedering deswege voor den Hoogen God in opregt berouw, en vurig gebed om vergeving met eenftemming gefmeek om verlosfing van den krijg, om zegen der wapenen en een eerlijken vrede: — dit was het beloop van deze uitfchrijving, waarbij in het gebed voor den perfoon van Zijne Hoogheid, uitdrukkelijk voorkwam, dat de ijverige pogingen van dezen Vorst gepaard met een aanhoudend overleg en onder het vast vertrouwen van de oudften des volks, de gewenschte gevolgen mogten zijn en blijven van Hoogstdeszelfs op-

opregte zucht voor de ware belangen van het vrij gevochten Vaderland (1).

I. BOEK. V. HOOFDST.

1782.

Bedestonden ingesteld.

Het werd ook bij den eenen algemeenen Dank-, Vast- en Bede-dag niet gelaten; Gelderland en Overijsfel gingen voor, en werden eerst door Utrecht en Holland, daarna door Zeeland gevolgd in de vastftelling van maandelijkfche Bedeftonden, hetgeen ook in de Generaliteitslanden voorgefchreven werd, terwijl de Burgemeesters der fteden Utrecht en Schoonhoven de Predikanten afzonderlijk verzochten, om in alle hunne nagebeden te gedenken aan de fchepen, zoo ter koopvaardij als ten oorlog, in zee en aan alle de wapenen van den Staat (2).

In Vriesland had het Kwartier Oostergo bij den voorflag tot maandelijkfche Bedeftonden tevens het ontwerp aangeboden van eenen brief van uitfchrijving. In hetzelve kwam het volgende voor: „ en daar men federt overlang wegens eene vertraging aangaande het zeewezen met de grootfte reden geklaagd heeft, doch de veroorzakers daarvan tot heden onbekend zijn, moeten wij een alwetend God op het ootmoedigst fmeeken, dezulken mil-

(1) Jaarb. 1782. bl. 376—381.
(2) Jaarb. 1782. bl. 261, 520, 557, 5[illegible]4, 618, 732 en 765.

mildelijk te ontdekken, ten einde dezelven aan den Regter worden overgeleverd en zonder aanzien van perſoon of rang, en zonder oogluiking of pardon openlijk geſtraft, en dit goede land van ontaarde pesten, die de borsten van hare moeder wreedelijk vaneenſcheuren, te zuiveren; en als er ook dezulken mogten gevonden worden, die bij aan- of voortgang ter bereiking van verkeerde einden, onbeſchaamd mogten trachten, om deszelfs Leden van de Hooge Regering door beloften of dreigementen tot hunne belangen over te halen, dat dezulken mogten bekend of wel hunne *Achitophels* raadgevingen tot zotheid gemaakt en zij wegens hare misdaden geſtraft worden." Het Kwartier der ſteden dit ontwerp geheel afkeurende; en dat van Westergo tegen het houden der Bedeſtonden te eenemaal zijnde, viel op het gedaan voorſtel in het geheel geen beſluit (1).

Strekte de wijze, waarop het woord bij die gelegenheden gevoerd werd, wel eens meer tot aanſtoot en ergernis van verſchillend denkende toehoorders; in het algemeen ſluitte het denkbeeld van bidden zonder werken. Daarvoor kwamen die van Goes ter Staatsvergadering van Zeeland openlijk uit, als

(1) Jaarb. 1782. bl. 1130—1134.

als hebbende bewilligd tot het houden der maandelijksche Bedestonden in de vaste veronderstelling, dat 's Lands schepen, in zoo verre die gereed waren, eindelijk eerlang tot den eenen of anderen gewigtigen krijgsdienst zouden worden gebruikt, maar nu voorslaande het houden van Bedestonden te staken en zulks ten ernstigste verzoekende, terwijl zij, bij ontstentenis, zich gedwongen zouden zien in hunne stad, die plegtigheid geenen voortgang meer te doen hebben." Evenwel liet Goes zich door den Raadpensionaris voor den Heer Eersten Edelen en door de Afgevaardigden van Middelburg, Vlissingen, Zierikzee en Tholen, hoewel dezen in den grond der zaken met haar eens waren, overreden, om op dit voorstel als nog niet aan te dringen, daar de Bedestonden nog maar onlangs plegtig waren ingevoerd, en men eerst behoorde te zien, wat de aan de hand gegevene middelen vermogten om de zeemagt in behoorlijke werkzaamheid te brengen, terwijl er nog onderwerpen genoeg overbleven, waarover 's Hemels hulp tot algemeen herstel der vervallene zaken, kon worden afgebeden (1).

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

Het had dan ook van den aanvang des jaar tot

(1) Jaarb. 1782. bl. 925—927. — Not. van Zeel. 1781. 1, 8, 12 en 22 Julij.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

Werkzaamheden voor de zeemagt.

tot nu in Hooimaand toe geenszins ontbroken noch aan aanſtellingen en bevorderingen in den zeedienst noch aan ontwerpen ter buitengewone uitrusting. Daar de reeds bepaalde tegen Bloeimaand afliep, werd eene andere voor de acht overige maanden van dit en de vier eerſte van het volgende jaar beraamd; dezelve zou ruim twaalf en een halve millioen kosten, zijnde de bemanning der vloot daarbij op ruim vijf en twintig duizend mannen berekend; voorts had men gewacht tegen den 1ſten van Grasmaand zes ſchepen van 60; acht van 50; elf van 36; tien van 20 ſtukken benevens twee kotters van 10 ſtukken en eenige advijsjagten en kleine vaartuigen in gereedheid te hebben, waarbij in den loop van dit jaar nog drie ſchepen van 70; zeven van 60; één van 50 benevens vier fregatten van 40 ſtukken zouden kunnen gereed komen (1). De verzekering door H. H. M. in Lentemaand gegeven aan den Koning van Frankrijk, van om geenen redenen, welke ook, in dit jaar te zullen afgaan van een te maken ontwerp van vereenigd krijgsbedrijf ſpande even zeer de algemeene verwachting van de gevolgen dier zamenwerking.

Onmiddelijk na het vermeld beſluit van H. H.

(1) Reſ. Gen. 1782. 1 Feb. Reſ. Holl. 1782. 6 Febr.

H. M. van den 25sten van Lentemaand, deelde Zijne Hoogheid de Stadhouder, hetzelve mede aan den Raad en Advokaat-Fiskaal VAN DER HOOP met last, om met den Franschen Gezant in onderhandeling te treden op het overleg der wijze, op dewelke de werkzaamheden ter zee van wederzijde voor den aanstaanden veldtogt zouden kunnen worden ingerigt. Ten gevolge daarvan gaf VAN DER HOOP namens Zijne Hoogheid aan den Gezant eene nota over, waarin ontwikkeld waren de krijgswerkzaamheden, welke naar deszelfs begrip in dit jaar door dezen Staat moesten geschieden, met eene opgave der magt, daartoe aan te wenden en den tijd, tegen welken zij zouden kunnen aanvangen. Tevens werd aan den Gezant te kennen gegeven, dat de voorzigtigheid en de toestand van de zeemagt van den Staat vorderden, dat om die werkzaamheden met gerustheid uit te voeren, de magt van den vijand werd afgetrokken, en dat de wederzijdsche zamenspanning voornamelijk dat oogmerk ten doel moest hebben. Voorts werd de Gezant verzocht, deze nota ter kennis te brengen van zijn Hof, en daarna te willen mededeelen den daarop door hem ontvangen last, alsmede de middelen en de magt, die zijn Hof zou willen en kunnen gebruiken, om voorz. oogmerk te bereiken, opdat

Handeling met den Franschen Gezant over zamenwerking ter zee.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

de bevelen ter uitvoering met hoop van goeden uitslag zouden kunnen worden gegeven.

Op den 8sten van Grasmaand gaf de Gezant mondeling aan Zijne Hoogheid, en op den 16den schriftelijk aan den Raad-Fiskaal te kennen: „ dat zijn meester zou doen, wat de omstandigheden toelieten, om de voorgestelde werkzaamheden met kracht te begunstigen; en dacht van aangelegenheid te zijn, dat Zijne Hoogheid met alle werkzaamheid zou voortgaan, in het gereed maken en uitvoeren van het bewust ontwerp."

Ten zelfden dage vertoonde de Raad-Fiskaal uit naam en met voorkennis van Z. H. den Gezant schriftelijk: „ dat geenszins was beantwoord aan de vragen om mededeeling van de magt en de middelen, waarmede zijn Hof het oogmerk des overlegs zou ondersteunen;" met naderen mondelijken aandrang op de gegevene redenen van voorzigtigheid, die deze kennis vooraf noodzakelijk maakten.

De Gezant antwoordde op den 30sten mondeling aan Z. H. en drie dagen later schriftelijk aan VAN DER HOOP: „ dat de Koning hem gelast had aan Z. H. te betuigen, met genoegen gezien te hebben den ijver en werkzaamheid, waarmede de voorbereidselen tot het gereed maken der vloot waren voortgezet; dat Z. M. in overweging had genomen alle

de

de middelen, om eene krachtige verdeeling van des vijands magt te veroorzaken; dat reeds de toerustingen, die in zijne havens gemaakt werden, op de kusten van zijn Rijk hadden te zamen getrokken alle de fchepen, die in Engeland gereed waren, en daardoor den doortogt verzekerd van het eskader van den Staat, hetwelk den 8ften van Grasmaand naar de Westindiën was uitgezeild; — dat zoodra de groote vereenigde vloot, die in de zeeën van Europa moest werken, in zee zoude zijn, het waarfchijnlijk was, dat die tot zich zoude trekken het grootfte gedeelte der Engelfche zeemagt, en daardoor den gemeenen vijand beletten, de magt te vermeerderen, die dezelve voor de Noordzee had gefchikt; — dat de fchikkingen, omtrent de werkzaamheden bij het kanaal moetende worden verbonden met de andere, die gedurende den loop van dezen veldtogt zouden worden gedaan, de Koning aan dien van Spanje een bepalend antwoord daaromtrent had gevraagd, hetwelk eerlang verwacht werd."

Van dit alles gaf Z. H. fchriftelijk kennis op den 6den van Bloeimaand aan H. H. M. vertrouwende, dat men met Hem zou begrijpen, dat de zeemagt van den Staat niet werkeloos zou moeten blijven, maar dat, naar gelang 's Lands oorlogfchepen in gereedheid

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

zouden zijn, van dezelve tot voorziening en verdediging der Koloniën en bescherming van handel en zeevaart met verdubbelde voorzigtigheid gebruik zou behooren te worden gemaakt, waartoe Z. H. van allen mogelijken ijver en omzigtigheid verzekering deed: — op al welk bedrijf en berigt volkomene goedkeuring viel (1).

Uitgezeild eskader naar West-Indiën.

Het gewag in het laatste antwoord van den Franschen Gezant wegens het uitgezeild eskader naar de Westindiën, betrof het uitzeilen van eenige fregatten tot geleide der gewapende Westindie-vaarders, bij welke gelegenheid de Kapitein E. C. STARING met eenige anderen uitzeilde, voornamelijk tot onderschepping van eenige transportschepen met 1500 man Hanoversche troepen, die, volgens berigt, te Stade zouden worden ingescheept, onder bescherming van slechts één Engelsch fregat. — De Westindische vloot kwam in Zomermaand behouden over, maar STARING keerde met het begin van Bloeimaand reeds weder in Texel zonder eenige ontmoeting gehad te hebben.

Twee fregatten naar de Oostzee.

De Kapiteins VAN DER BEETS en REIJNEVELD met twee fregatten, ten geleide van acht koopvaarders naar de Zond gestevend, bragten dezelve niet slechts veilig te Elseneur maar na-

(1) Reg. van Secr. Res. van H. H. M. 1782. 6 Mei.

namen twee fchepen van een vijandelijk konvooi, waarvan zij eenige op het ftrand joegen: doch te Elfeneur vijf gewapende vaartuigen van de Engelfchen aantreffende en vele zieken op hunne fregatten hebbende, konden zij de terugreis niet ondernemen, noch de aldaar liggende Hollandfche koopvaarders, die den wil naar het Vaderland hadden, befcherming verleenen, terwijl een Engelsch konvooi van meer dan 150 fchepen, voor hunne oogen onder zeil ging.

Opkomst eener vijandelijke vloot in de Noordzee.

Eenige oorlogfchepen en fregatten onder den Vice-Admiraal VAN BIJLANDT op eenen kruistogt in dezelfde Grasmaand in zee geftoken, zeilden in het begin van Bloeimaand weder binnen, eer nog eene Engelfche vloot opkwam, welke grooten kommer verwekte voor twee oorlogfchepen, twee fregatten en één kotter, die men van Vlisfingen voor Texel verwachtte, alsmede voor nog twee oorlogfchepen, die men uit Zeeland tegenzag. Men zeide, die vloot ontdekt en waargenomen te hebben, als uit twee driedekkers, elf linie-fchepen, twee fregatten, eene groote en vijf kleine kotters beftaande. Op de eerfte tijding had men pinkfchepen uitgezonden, om de noodige waarfchuwingen te gaan doen. Vijf oorlogfchepen, door VAN BIJLANDT in zee achter gelaten, van alle gevaar onbewust,

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

hadden aan toeval alleen van bij den Noorder-Haaks ten anker te gaan, waar zij door een uitgezonden kotter gewaarschuwd werden, het behoud te danken, door nu in het Vlie binnen te loopen (1).

Op het berigt hiervan zond Z. H. last aan den Vice-Admiraal HARTSINCK, om, met overleg der aanwezige Vlag-Officieren, zoodanige maatregelen te nemen, als meest dienstbaar zouden worden geoordeeld, hetzij met binnen te loopen en den vijand af te wachten, zoo de overmagt te groot was, hetzij, ingeval van deszelfs minderheid, hem te gemoet te gaan en eene kans te wagen, om hem te verdrijven; verlatende Zijne Hoogheid zich op de ervarenis der Vlag-Officieren, zonder bepaalde bevelen te kunnen geven.

Zee-Krijgsraad door Z. H. bijgewoond.

Vernemende, dat de vijand zich telkens voor het Vlie vertoonde in de houding van eenen aanval op die kust in den zin te hebben, gelastte niet slechts Z. H. den Schout-bij-Nacht DEDEL, om al te doen, wat in deszelfs vermogen was, ten einde met de schepen onder zijn bevel, den aanval van den vijand op de reede te beletten, ook door het ligten der tonnen en omverhalen der kapen en bakens, maar belegde tevens een' krijgs-

(1) Jaarb. 1782. bl. 564—556.

Krijgsraad, welken Z. H. op den 27sten van Bloeimaand aan boord van 's Lands oorlogschip de *Admiraal-Generaal* zelf bijwoonde, en uit welken hij het genomen besluit aan H. H. M. onder het uiterst geheim mededeelde. — Gevraagd zijnde door Z. H., wat er in de tegenwoordige omstandigheden met de gereed liggende schepen kon worden gedaan, was het eenparig gevoelen geweest, dat zoo lang het eskader van den vijand voor den wal was, er niets te doen viel, maar dat, wanneer de vijand weder in deszelfs havens en dus verspreid zou binnen geloopen zijn, de oorlogschepen eerst zouden kunnen uitloopen, om tusschen het Kanaal en het gat van Texel overeenkomstig de omstandigheden te kruizen, en de konvooijen naar de Oost- en Westindiën en de Oostzee te dekken, terwijl deze buiten het gat ten anker zouden blijven, totdat het eskader gelegenheid vond om dezelven te laten doorloopen; maar teffens was begrepen, dat het voordeeligste tijdstip om de operatiën te beginnen en de konvooijen uit te zenden zoude zijn, wanneer er een eskader van Frankrijk of gecombineerd van Frankrijk en Spanje omtrent het Kanaal eene afleiding maakte en de magt van den vijand aftrok; dan terwijl het niet geschikt zou zijn daarna te wachten, zoo zoude, op ontvangen berigt, dat de Engel-

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

gelſche vloot weder naar de havens van het Kanaal vertrokken was, het eskader kunnen worden uitgezonden om in de Noordzee te kruiſen en de konvooijen uit te zenden; ten gevolge van welke beſluiten de noodige bevelen dan ook waren uitgevaardigd. — De verrigtingen van Z. H. werden door H. H. M. in alle deelen goedgekeurd en de zorgvuldigſte geheimhouding, opdat de vijand daarvan geene kennis bekwam, verzekerd (1).

Sedert dien tijd liet Z. H. niets na, om reeds den 6den van Zomermaand, op de tijding eener vermindering der vijandelijke zeemagt in de Noordzee, den Vice-Admiraal HARTSINCK aan te ſchrijven, om het uitzeilen te bevelen en de konvooijen uit te zenden, met verderen last, om in zee zijnde den vijand alle mogelijke afbreuk, den handel en zeevaart allen dienst en beſcherming toe te brengen; eindelijk in alles ſoldaat- en zeemanſchap te gebruiken. — Dan 's vijands vermindering werd niet bevestigd; zich dagelijks nu voor het zeegat van Texel, dan voor het Vlie vertoonende, was het uitloopen ondoenelijk. Daarna duurde het weder eenige dagen, dat zich geene zware ſchepen van den vijand vertoon-

(1) Reg. van Secr. Reſ. van H. H. M. 1782. 31 Mei.

toonden, en herhaalde Z. H. op den 22ſten zijn bevel aan den Vice-Admiraal, om eenige ligte vaartuigen op kondſchap uit te zenden, en eenen Krijgsraad bijeen te roepen over den ſtaat der zaken. Dezelve werd den 24ſten gehouden, en was eenparig van gedachten tegen het uitloopen van de vloot, totdat er zekeren tijding zou zijn ingekomen niet ſlechts van de komst der Franſche en Spaanſche vloot in het Kanaal, maar ook dat de Engelſchen eene vloot daartegen uitgezonden hadden. — Z. H. meende, op zich alleen niet te moeten nemen, om tegen het eenparig gevoelen van den Krijgsraad ſtellige bevelen te geven om uit te zeilen, maar wel te doen, met daarover te raadplegen met de aanwezige Raden en Ministers van de Admiraliteiten, die bij H. H. M. tot het houden van beſognes waren beſchreven; en ſtelde dienvolgens het ontvangene van den Krijgsraad in handen dier Heeren.

Zwarigheden tegen het uitloopen der vloot.

Deze Raden en Ministers der Admiraliteiten konden niet nalaten, rondelijk te verklaren, dat, hoe ongaarne zij ook 's Lands ſchepen in de zeegaten zagen opgeſloten en hoe vuriglijk zij, even als alle hunne weldenkende Landgenooten, verlangden naar het tijdſtip, om den vijand van de kusten te verdrijven en voor de Kompagnies en andere bijzondere ſche-

schepen den zoo noodigen doortogt naar het Noorden en de Oostzee te doen banen, zij echter zwarigheid moesten maken, om, zonder meerdere kennis van zaken, regtstreeks tegen het eenparig gevoelen van vijftien van 's Lands notabelste Officieren aan te raden, dadelijk 's Lands geheele en eerst opkomende zeemagt daartoe te wagen; ten minste voor en al eer de magt van den vijand door de vereenigde Fransche en Spaansche vloot dadelijk werd afgetrokken, en het overleg met het Fransche Hof zulks volstrektelijk vorderde. Zij beklaagden zich wel, dat niettegenstaande de aanzienlijke kosten der Bondgenooten en de onophoudelijke werkzaamheid der Admiraliteits-Collegiën, de zeemagt voor als nog daartoe niet genoegzaam werd gehouden; maar gelijk dit veelal toe te schrijven was aan onverwachte ziekte op eenige schepen, aan toevallige beletselen, om sommige in tijds over het Pampus te brengen, en in de toevallige verhindering aan de vereeniging van anderen; zoo vermeenden zij ook te mogen aanraden, dat in den tegenwoordigen stand der zaken het geschiktste zou zijn, om bij aanhoudenheid aanbevolen te laten, om, zoodra zulks met gerustheid kon geschieden, zonder het minste verzuim en zonder eenig nader bevel af te wachten met de gereede sche-

fchepen uit te loopen, zich met de fchepen uit het Vlie, en, kon het zijn, ook uit Zeeland te vereenigen, den vijand alle afbreuk te doen en, daar het met oogfchijnlijk voordeel zou kunnen gefchieden te bevechten; waartoe dan ook door kleine vaartuigen de noodige kondfchap zou worden gehouden, en waartoe zich dan ook ieder in de vaardigfte gereedheid zou moeten houden, om oogenblikkelijk van de gelegenheid voordeel te trekken, al ware het eeniglijk om een of ander der bepaalde konvooijen te doen uitloopen en dezelve, naar mate de omftandigheden het toelieten, gedurende meerder of minder tijd te dekken. — Voorts prezen zij zeer de ftrengfte geheimhouding aan van alle bevelen en alle de geuite gevoelens van den Krijgsraad, daar het van zelve fprak, dat de ingezetenen niet mogten vergen, dat alle bevelen met de beweegredenen ontijdig openbaar gemaakt wierden, waardoor alles zou kunnen worden verloren; maar dat dezelve integendeel zich gerust moesten verlaten op het beftuur van hen, aan wien zulks was aanbevolen, en vooral ook op de trouw en beproefden moed van 's Lands Officieren, die, wanneer zij met zulke bevelen waren voorzien, zich even zoo wel verantwoordelijk zouden ftellen door werkeloosheid als door roekeloosheid. — Evenwel meenden zij, dat

er

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

er zich nu weder eene gelegenheid opdeed, om de vereeniging met de schepen in het Vlie en het uitloopen van een of ander konvooi te beproeven, en dat zulks geheel aan der Officieren beleid en voorzigtigheid zou moeten worden overgelaten.

Zijne Hoogheid vereenigde zich met dezen raadslag, en zond denzelven den 29sten aan den Vice-Admiraal met vernieuwde bevelen tot het doen uitloopen der schepen. Daarop ontving Z. H. een nieuw schrijven van den Krijgsraad, dat dezelve volhardde bij zijn geuit gevoelen, alleen met eenige uitzondering omtrent de schepen, zich zoo in Zeeland als in het Vlie bevindende. Andermaal meende Z. H. te moeten raadplegen met de Raden en Ministers der Admiraliteiten: derzelver gevoelen week ook geenszins af van den bevorens gegeven raad; naar hunne meening was inderdaad het tijdstip nog gunstig, achtende zij zich nog al beter onderrigt van de omstandigheden der vijandelijke vloot, en zij gaven daarom in bedenking, om den Vice-Admiraal ten spoedigste en met alle geheimhouding te bevelen, om met alle de schepen en fregatten, die gereed zouden mogen zijn, zonder eenig uitstel in zee te zeilen, doch tevens aan des Vice-Admiraals beleid over te laten, om zich naar omstandigheden al of niet ver van de

kus-

kusten te verwijderen, en, zoo veel hij zulks zou noodig oordeelen, te zorgen, dat 's Lands schepen niet werden blootgesteld, om door vijandelijke overmagt van onze havens te worden afgesneden; terwijl overigens al het doenlijke tot afbreuk van den vijand en ten voordeele des Lands hem vrijelijk zou zijn verbleven.

Van dit alles deed *Z. H.* met overlegging van alle de aangehaalde stukken, verslag aan de Gemagtigden van H. H. M. op den 5den van Hooimaand voor welke opening dank betuigd werd onder volkomene goedkeuring van al het verrigte, met verder verzoek aan *Z.* H. om op den voet en volgens het laatstgemeld gevoelen van de Collegiën ter Admiraliteit aan den Vice-Admiraal HARTSINCK de noodige bevelen te zenden, om ten spoedigste met de vloot uit te zeilen (1).

Het uitloopen van 's Lands vloot.

Drie dagen later deelde Z. H. eenen brief mede van den Schout-bij-Nacht VAN BRAAM, van den 8sten, kennis gevende van het uitloopen van 's Lands vloot, bestaande in elf schepen van linie, vijf fregatten en drie kotters, nevens acht Oostindische schepen en drie Kommissievaarders. Den 9den gaf de Vice-Admiraal HARTSINCK kennis aan Z. H. van de ont-

(1) Reg. van Secr. Res. van H. H. M. 1782. 1 Julij.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

ontvangst der bevelen van den 5den en van de schikkingen, door hem met den Vice-Admiraal Grave VAN BIJLANDT en den Schout-bij-Nacht VAN KINSBERGEN gemaakt, ter bereiking van het oogmerk dier bevelen, met overlegging van alle die schikkingen tevens (1).

De algemeene verwachtingen na het uitloopen der vloot waren groot, maar werden niet vervuld: een dagverhaal van den 5den tot den 18den van Hooimaand door den Vice-Admiraal ingezonden aan Z. H. deed daarvan blijken, en vergunt ons inmiddels eenen terugtred tot hetgeen, na het voorwaardelijk aannemen der bemiddeling van Rusland, bij besluit van den 4den van Lentemaand, daaromtrent was voorgevallen (2).

Nieuwe voorslag van Rusland ter bevordering van den vrede.

De Prins VAN GALLITZIN deelde den 3den van Grasmaand reeds aan H. H. M. mede eenen brief, door den Heer FOX, Secretaris van Staat in Engeland aan den Heer SIMOLIN, Minister van Hare Russische Majesteit aan het Hof van Londen geschreven, waaruit H. H. M. mogten zien de bedoelingen van den Koning, om zich opregtelijk met dezen Staat te bevredigen op den voet van het verdrag van

(1) Reg. van Secr. Res. van H H. M. 1782. 8 en 9 Julij.

(2) Zie boven bl. 352.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

van 1674, en voorts daarbij een ſtilſtand van wapenen voorſlaande. — De Afgevaardigden der Gewesten namen deze mededeeling over, welke onverminderd dien geſteld werd in handen van Gelastigden tot de Buitenlandſche Zaken, om te dienen van berigt.

Voorslag van Holland tot beantwoording.

Holland wenschte, dat aan den Rusſiſchen Gezant mogt worden geantwoord: „dat men ſedert het aangaan van het Verbond der gewapende onzijdigheid aanhoudend blijken had gegeven van vertrouwen op de welmeenende gezindheid van Hare Majesteit voor dezen Staat, en tevens van verlangen, om onder Hare bemiddeling tot eenen vasten vrede met Groot-Brittanje te komen; en dat men als nog den hoogſten prijs bleef ſtellen op de gezindheid van H. M. tot deze bemiddeling, en de volſtandigheid tevens bij het gemeld Verbond, zonder daarin eenige krenking te gedoogen; — doch dat men eenen handel over den vrede op den voet van het traktaat van 1674 oordeelde tot niets anders te kunnen ſtrekken, dan om weder eenen grondſlag te leggen, die, uit hoofde van willekeurige verklaringen aan de zijde van Engeland, de nieuwe bron zou worden van twisten, waartegen men nu eens vooral behoorde te voorzien; — dat ook het gedrag van Engeland H. H. M. had gedrongen voor eigene veiligheid te zorgen en op krachtiger

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

verdediging bedacht te zijn, en dat zij daartoe met Frankrijk hadden onderhandeld over een ontwerp van wederzijdſche werkzaamheden tegen den gemeenen vijand, waaromtrent men Hare Majesteit niet onbewust wilde laten; dat hetzelve zoo ver was gevorderd, dat het Gemeenebest daardoor buiten ſtaat was, om gedurende deze Campagne, tenzij met bewilliging van den Koning van Frankrijk, aan eenige voorſlagen tot eenen wapenſtilſtand gehoor te kunnen verleenen; dat men wel aanhoudend bleef gehecht aan het ſtelſel van een' afzonderlijken vrede onder bemiddeling van Hare Majesteit, voor zoo ver Hoogstdezelve daarvan nu nog eenige mogelijkheid bleef inzien, en, hoezeer H. H. M., ten gevolge der omſtandigheden, eenen algemeenen vrede wel zoo bevorderlijk, als eenen bijzonderen, voor hunne belangen meenden in te zien, zouden zij gaarne met H. M. over de wederzijdſche belangen raadplegen. — Van zulk een antwoord ſtelde Holland voor, dat aan het Hof van Frankrijk mededeeling zou geſchieden, met volkomen verklaard vertrouwen, dat hetzelve zich dan ook door geenen afzonderlijken vredehandel zou laten aftrekken van de wederzijdſche verbindtenisſen, maar met dezelve tevens de belangen van dezen Staat bij eenen algemeenen vredehandel nooit

zou

I. BOEK. V. HOOFDST.

1782.

zou uit het oog verliezen; waarvan eene gerustſtellende verzekering werd te gemoet gezien."

Tusschenkomst van den Franschen Gezant.

Met dit gevoelen van Holland, den 26ſten van Grasmaand uitgebragt, vereenigde zich Gelderland den 6den van Bloeimaand. — Vier dagen later deelde de Raadpenſionaris eene kennisgeving van het Rusſisch Ministerie aan onzen Gezant te Petersburg mede van de gevoelens van Hare Majesteit, na het door den Staat gegeven antwoord van den 4den van Lentemaand. Niet te min vereenigde zich te zelfden dage Stad en Lande almede met Holland. Utrecht volgde drie dagen later; wanneer de Heer LIJNDEN VAN HEMMEN, Afgevaardigde wegens Gelderland, te kennen gaf, een bezoek gehad te hebben van den Franſchen Ambasſadeur, die bij eenvoudig geſprek had gezegd, den Koning berigt gegeven te hebben van de kennis, welke hij droeg van de Staatsbeſluiten van Holland en Gelderland, waarbij zich ook Groningen en Utrecht hadden gevoegd; dat hij reden had, om zich verzekerd te houden van de gunſtigſte gezindheden van Zijnen meester, die echter niet konden ontwikkeld worden, voor dat H. H. M. dezelven in een algemeen beſluit hadden verkeerd, maar dat hij in vertrouwen kon zeggen, dat de Koning de verlangens van H. H.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

M. reeds had voorkomen, dat deszelfs gezindheden jegens het Gemeenebest reeds bekend moesten zijn bij den nieuwen Staats-Secretaris van Groot-Brittanje, en dat dezelve op zijne onderhandsche aanzoeken reeds had doen antwoorden, dat de Koning met genoegen gehoor zou geven aan vredesvoorslagen, mits die algemeen waren, en met name de Staten-Generaal daaraan deel namen.

Nadere aandrang van Rusland.

Onmiddelijk daarop deelde de Griffier FAGEL mede, dat de Ministers van Hare Russische Majesteit hem hadden bezocht, en, met verwijzing tot de mondelijke verklaring aan onzen Ambassadeur te Petersburg hier voren vermeld, een' oorspronkelijken brief van den Heer FOX aan den Heer SIMOLIN hadden vertoond en hem daarvan afschrift verleend, om te doen zien, dat het Hof van Groot-Brittanje aan het verlangen van Hare Keizerlijke Majesteit om genoegen te geven aan dezen Staat, in hetgeen door denzelven was gevorderd, had voldaan. Tevens legde de Griffier FAGEL een billet over, door de Keizerin aan den Prins VAN GALLITZIN geschreven bij gelegenheid der mededeeling van bovengemelden brief van FOX aan SIMOLIN, ten einde H. H. M. te verzekeren, dat dezelve was geschreven ten gevolge der nieuwe moeite, welke zich Hare Majesteit voor de belangen van dezen

Staat

Staat had gegeven, die zich dan ook gerust kon verlaten, dat voldaan zou worden aan de voorwaarden door hem zelven gesteld in het antwoord van den 4den van Lentemaand (1).

Voorslag tot vredehandel van den kant van Engeland aan Frankrijk.

Na acht dagen gaf de Raadpensionaris kennis, dat de Hertog DE LA VAUGUION hem had onderhouden niet slechts met eene herhaling van hetgeen hij den Heer VAN LIJNDEN vertrouwelijk had medegedeeld, maar met eene gelijke vertrouwelijke toevoeging: „ dat het Engelsch Ministerie den Heer GREENVILLE naar Frankrijk had gezonden met een' schriftelijken last, om met den Grave DE VERGENNES te spreken over de middelen om eenen vredehandel vast te stellen; dat de eerste vraag van DE VERGENNES terstond was geweest, óf de Koning aan een' algemeenen, dan wel aan een' afzonderlijken vrede dacht; waarop het doel eener algemeene vredesonderhandeling genoemd zijnde, de Graaf had gezegd, deze openingen aan de Staten-Generaal te zullen mededeelen, ten einde, des goedvindende, hunnen Gezant te magtigen om met hem in gesprek te komen; dat GREENVILLE dit wel scheen goed te keuren, doch tevens te kennen had gegeven, niet verder gemagtigd te zijn, dan om met den

(1) Geg. van Ref. Gen. van H. H. M. 1782. 4 en 26 April, 10 en 13 Mei.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

den Graaf te spreken, waarna hij eene uitbreiding zijner volmagt van Zijn Hof had verzocht; — hebbende de Hertog DE LA VAUGUION hierbij gevoegd, genoegzamen grond te hebben, om te verzekeren, dat, in geval deze onderhandeling tot ſtand kwam, zijn Meester het zich eenen pligt zou rekenen voor de belangen en waardigheid der Staten-Generaal te zorgen." De Afgevaardigden namen deze mededeeling over, om ze op de ſecreetſte wijze aan hunne Zenders ter kennis te brengen.

Nieuwe kennisgeving wegens Rusland.

Daarop liet de Raadpenſionaris volgen de mededeeling eener letterlijke kennisgeving van de Keizerin aan onzen Gezant te Petersburg, hierop nederkomende: „ dat H. M. zich op nieuws moeite gegeven hebbende ter bekoming van alle geruſtſtelling der Staten wegens Engeland, zich daarvoor zal beantwoord zien met derzelver volkomen vertrouwen; dat H. M. zich op de wijsheid der Staten verlatende, volkomen zeker was, dat dezelven zich van het gunſtig oogenblik zouden bedienen, om tot een' wapenſtilſtand te komen, die terſtond de boeijen van den handel zou ſlaken en voorts gelegenheid zou geven tot het openen van een behoorlijken vredehandel; waartoe de benoeming van Gevolmagtigden werd te gemoet gezien met bepaalde op-

ga-

gave der begeerde punten, terwijl de Staat kon verzekerd zijn van de opregtste oogmerken van H. M. om alles te vervullen, hetgeen dezelve kon verwachten van hare vriendschap en waarachtige genegenheid voor het Gemeenebest." — Afschrift dezer letterlijke kennisgeving van het Russische Hof werd den Gelastigden tot de Buitenlandsche Zaken in handen gesteld, om, na onderzoek, te dienen van berigt (1).

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

Bijzonder gevoelen van Zeeland.

De Provincie *Zeeland* bragt in dit zelfde groot besogne haar gevoelen uit over het ministeriëel voorstel van Rusland van den 3den van Grasmaand: „ dat zij, schoon even gevoelig als anderen voor de willekeurige handelingen van Engeland, uit inzigt der verderfelijke gevolgen, gewenscht had de vredebreuk te voorkomen; doch het algemeen begrip der Bondgenooten ziende, haar inzigt had opgeofferd aan de verpligtingen, uit de Unie voortvloeijende, en diensvolgens was overgegaan tot medewerking in het voeren van den krijg; — dat de loop der zaken in den verleden jare maar al te zeer hare bekom-

(1) Reg. van Secr. Ref. van H. H. M. 1782. 21 Mei. In het oordeel van onzen Ambassadeur, hield Rusland meer het belang van Engeland, dan dat van het Gemeenebest in het oog.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

kommering had bevestigd, en men alzoo van haar moest verwachten een ſterk verlangen naar het einde van den krijg, waartoe zij dan ook geſchikt oordeelde den voet, waarop H. H. M. den 4den van Lentemaand de bemiddeling van de Keizerin van Rusland hadden aangenomen; — dat haar eene allergepaste aanleiding daartoe voorkwam de ministeriëele Memorie van den 3den van Grasmaand; dat de verſchuldigde eerbied van dezen Staat voor de Keizerin vorderde, gebruik te maken van haar aanbod, mits het punt van de *vrije vaart*, zijnde de eenige ware oorzaak van den oorlog, vooraf door Engeland wierd erkend en buiten tegenſpraak geſteld; — dat zij evenwel oordeelde, dat men tot geen' wapenſtilſtand moest komen, voor dat die vrije vaart op eene klare en onwrikbare wijze aan dezen Staat was terug gegeven, en het Gemeenebest zich dadelijk geſteld zag in het genot van hetgeen te dien opzigte bij de gewapende onzijdigheid was bepaald; dat dit voorloopig punt verkregen zijnde, vervolgens tot onderwerpen van onderhandeling zouden kunnen worden gemaakt de teruggave van de veroverde Koloniën, benevens eene ſchadevergoeding voor de ſchepen bevorens de oorlogsverklaring genomen of voor den tijd, dien het Traktaat van Breda, tot het

het wederzijds vervoeren van goederen had vergund; — dat evenwel de verpligtende betrekkingen met Frankrijk noodwendig eischten, dat hiervan aan dat Rijk wierd kennis gegeven en deszelfs goedvinden daarop voorloopig verkregen, terwijl inmiddels de werkzaamheden van den krijg krachtig werden voortgezet; dat de ondervinding, nog van deze eeuw, den Staat kan overtuigen van het gevaar, om naderhand tot een' min voordeeligen vrede te moeten besluiten, door het bevorens afslaan van aannemelijke voorwaarden, zelfs wanneer de oorlog met voordeel was gevoerd; maar dat, eindelijk, de Bondgenooten konden verzekerd zijn van hare bereidwilligheid en ijver, om, zoo lang geen veilige en eerlijke vrede kon worden verkregen, alles bij te zetten ter verdediging van het lieve Vaderland en deszelfs bezittingen."

Overijssel eenstemmig met Holland.

De Afgevaardigden van de Provincie Overijssel vervingen die van Zeeland door eene eenvoudige vereeniging met het gevoelen van Holland.

Verklaring van Vriesland.

Eindelijk werd wegens Vriesland verklaard: „ dat deze Provincie niet zonder voldoening had opgemerkt, dat Holland thans ook, schoon vrij later, het gering gevolg inzag van een' afzonderlijken vrede, welke manier van denken zij gaarne gezien had, dat voormaals

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

maals bij Holland had plaats gehad, hetgeen het besluit van den 4den van Lentemaand met zoo veel overhaasting niet zou hebben doen opmaken; dat zij nu de zaak zelve, den voorslag tot een' afzonderlijken vrede en wapenstilstand, oordeelden onbestaanbaar met de belangen van den Staat en van de nadeeligste gevolgen, zonder daartoe te willen of kunnen aannemen alle de gronden in het besluit van Holland vervat, naardien zij op het nadrukkelijkst zich had verzet en verklaard tegen dat besluit van H. H. M., waarop de Ministers van Rusland thans weder aandrongen (1)."

Finale voorslag van Holland tot antwoord van Rusland.

De Afgevaardigden van Holland bragten op den 13den van Zomermaand het Staatsbesluit dier Provincie in, ten aanzien der nadere verbale kennisgeving van het Russisch Ministerie aan onzen Gezant en al het medegedeelde door den Griffier FAGEL en den Raadpensionaris, strekkende dit besluit, om de zaken daar heen te sturen bij H. H. M., dat aan den Minister van Rusland mogt worden toegevoegd: hoe H. H. M. sedert het aangaan der gewapende onzijdigheid onophoudelijk blijk hadden gegeven van hun standvastig ver-

(1) Reg. van Gen. Res. van H. H. M. 1782. 27 Mei.

vertrouwen op de gezindheden van Hare Majesteit en tevens van hun verlangen, om onder bemiddeling van H. M. met Engeland den vrede te fluiten; dat H. H. M. de geneigdheid van H. M. tot deze bemiddeling op den hoogsten prijs stellende, ook verwachtende waren, dat H. M. zou blijven aankleven de beginselen, bij het Verbond van gewapende onzijdigheid vastgesteld, zonder toelating, dat daarin zoo min bij eene algemeene bevrediging onder alle oorlogvoerende Mogendheden, als bij het herstel van een' bijzonderen vrede tusschen Engeland en dezen Staat, eenige verandering of krenking wierd toegebragt; dat H. H. M. hierop vertrouwende hadden nagegaan den inhoud des briefs van den den Staats-Secretaris FOX en de daarbij gevoegde Memorie van Hare Majesteits Ministers, mitsgaders de nadere verklaring van den zelfden FOX, en met genoegen hadden vernomen, dat de Koning van Engeland erkende tot een grondslag van den bijzonderen vrede met dezen Staat te willen leggen de vrije vaart volgens de grondbeginselen in Hare Majesteits declaratie van den 28sten van Sprokkelmaand 1780 vervat, en daardoor aan de Republiek scheen te willen toekennen het punt, bij het besluit van den 4den van Lentemaand als een *praeliminair* vastgesteld; doch dat H. H. M. hoe onveranderlijk ook in hun-

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

hunne besluiten, voor H. M. niet konden verbergen, dat het aanhoudend gedrag van het Hof van Londen, bijzonder onder het vorige Ministerie, H. H. M. had genoodzaakt, om meer en meer voor hunne veiligheid te zorgen en volgens den wijzen raad, in den verleden jare meermaals van wege Hare Majesteit gegeven, op krachtiger middelen van verdediging bedacht te zijn, te welken einde H. H. M. met het Hof van Frankrijk hadden onderhandeld en waardoor zij zich buiten staat bevonden, om gedurende deze Campagne, zonder medewerking van Zijne Allerchr. Majesteit, aan eenige voorslagen zoo min tot eenen wapenstilstand als tot het sluiten va̲ een' bijzonderen vrede het oor te leenen; — dat deze verbindtenis, gevoegd bij het geval der herovering van de Westindische bezittingen door de Fransche wapenen, inzonderheid bij den toenemenden schijn voor het spoedig herstel van den algemeenen vrede, bij H. H. M. waren aangezien als omstandigheden, die een' algemeenen vrede voor hun eigen bijzonder en voor het algemeen belang gunstiger dan een afzonderlijke deden voorkomen, welke denkwijze zij tevens durfden denken, dat met de oorspronkelijke inzigten van Hare Majesteit en met het groot ontwerp daartoe met den Keizer gevormd, overeenkomstiger zou voorkomen, ingeval

H.

H. M. hare voorstellen te dien einde bij de verdere oorlogende Mogendheden wilde herhalen en tevens de plaats tot een te houden Congres voorslaan, zijnde H. H. M. bereid om hunne Ministers ter bijwoning van hetzelve met den eersten te benoemen; — van welk alles afschriften zouden gezonden worden aan den Ambassadeur te Petersburg, aan dien te Versailles en aan den Hertog DE LA VAUGUION."

De Afgevaardigden der overige Provinciën namen aan, zich op dit voorstel van Holland nader te verklaren; die van Zeeland en Vriesland hielden zich aan de, door hen uitgebragte, Staatsbesluiten.

Besluit tot antwoord aan Rusland overeenkomstig met Hollands voorslag.

Na het achtervolgend inkomen van de besluiten der overige Gewesten overeenkomstig met dat van Holland, werd dan ook in dien zin het antwoord van H. H. M. aan de Ministers van Rusland op den 1sten van Hooimaand opgemaakt, blijvende de Afgevaardigde van Zeeland niet te min hechten aan het uitgebragt besluit zijner zenders (1).

Memorie van VAUGUION.

Eerlang zond de Hertog DE LA VAUGUION eene Memorie aan H. H. M. van dezen zin:

„ de

(1) Reg. van Secr. Res. van H. H. M. 1782. 13 Junij en 1 Julij.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

„ de Koning heeft geene gelegenheid verzuimd om u de wezenlijkste blijken te geven van zijne genegenheid; daardoor gedreven heeft hij u aangespoord om uwe onafhankelijkheid en waardigheid te handhaven, u voorkomen met zijnen bijstand, en zich geleend aan de door u voorgestelde medewerking, en ziet thans met voldoening het gegrond vertrouwen op zijne belangeloosheid, waarvan uw jongst besluit een nieuw bewijs is. Uit dat besluit blijkt, dat u, na rijpen rade, het uitstellen eener bevrediging met Engeland tot aan eene algemeene bevrediging verkiezelijk is voorgekomen, en dat niet slechts uwe zamenwerking tegen den gemeenen vijand zal volstandig zijn, maar dat ook uwe hoop onwankelbaar is, dat Zijne Majesteit bij den algemeenen vredehandel zich zal laten aangelegen zijn uwe belangen, en dat de Koning daarvan eene gerustſtellende verzekering als nu wel zal willen geven. De Koning gelast mij aan U. H. M. te toonen, dat Z. M. met genoegen het voorstel aanneemt, om uwe zaak in dezen belangrijken toestand, niet af te scheiden van Zijne eigene, en dat de gevoelens zijner standvastige genegenheid het hem eene onschendbare wet zullen maken, met de grootste zorg te waken voor de wezenlijke belan-

gen

gen, de waardigheid en den voorspoed van U Hoog Mogenden (1)."

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

Voorstel van Vriesland ter benoeming van een Minister tot den vredehandel te Parijs.

Op hetgene de Raadpensionaris den 21sten van Bloeimaand had medegedeeld uit zijn onderhoud met den Hertog DE LA VAUGUION (2) en hetwelk door de Gewesten was overgenomen, had Vriesland spoedig het voorstel bij H. H. M., gereed dat er een bekwaam en weldenkend persoon benoemd en op het spoedigst, met genoegzaam berigtschrift voorzien, naar Parijs wierd afgevaardigd, om in de voorloopige handelingen tot bevordering eenes aanstaanden algemeenen vredehandels, indien dezelve te dier plaats mogten worden aangevangen, de belangen van den Staat in alle opzigten aldaar met en benevens den Heer LESTEVENON VAN BERKENRODE tijdig en ijverig waar te nemen: — welk voorstel ter overweging werd gesteld in handen van Gemagtigden tot de Buitenlandsche Zaken (3).

Zeezaken.

In het dagverhaal van den Vice-Admiraal HARTSINCK, door Z. H. bij H. H. M. ingezon-

(1) Reg. van Secr. Res. van H. H. M. 1782. 17 Julij.

(2) Zie boven bl. 407.

(3) Reg. van Secr. Res. van H. H. M. 1782. 18 Julij.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

zonden bleek het, dat Z. H. den 7den berigt aan hem had doen toekomen eener echte tijding van het naderen der vereenigde Fransche en Spaansche vloot op de hoogte van Ouesfant; voorts dat het Oost- en Westindisch konvooi zoo ver in het gezigt gehouden en geleid was, tot het, genoegzaam voor den vijand beveiligd geoordeeld, met een gunstigen wind de reis had vervolgd; en dat de Vice-Admiraal eindelijk, vergeefs gewacht hebbende, om Engelsche konvooijen, waarvan hij narigten had gekregen, te onderscheppen, besloten had naar het Vlie te stevenen, om verslag van het konvooi naar de Oostzee te bekomen; zijnde één, prijs gemaakt, Engelsch scheepje de eenige blijkbare vrucht van dezen zeetogt geweest. — Z. H. toonde zich voldaan met de verantwoording van den Vice-Admiraal, deelde hem zekere seinen mede, gevonden aan boord van een' Engelschen prijs, door een' Hollandschen kaper in Frankrijk opgebragt, en, hetgeen aangelegener was, eene kennisgeving van den Ambassadeur van Frankrijk, dat de Heer DE LA MOTHE PIQUET zich met acht schepen van linie uit Brest had vereenigd met de Spaansche vloot van den Heer CORDOVA; benevens eene onderstelling, dat de vloot van Jamaica, door slechts drie schepen begeleid, benoorden om zou

zou komen, en alzoo ligt zou te onderſcheppen zijn; blijvende in één woord alles aanbevolen, om de zeevaart te beſchermen en den vijand zooveel mogelijk afbreuk te doen (1).

I. BOEK. V. HOOFDST.

1782.

De Heer FITZHERBERT vervangt den Heer GREENVILLE te Parijs.

Weldra ontving men het berigt van den Heer LESTEVENON VAN BERKENRODE, dat de Heer FITZHERBERT den Heer GREENVILLE te Parijs had vervangen met de noodige volmagten, om met de Hoven van Frankrijk en Spanje en met dezen Staat wegens een' algemeenen vrede te handelen, doch dat hij, wegens de verſchillende belangen dier Hoven, den voorſlag had gedaan om met elks Minister afzonderlijk te handelen. De Minister van Spanje had aangenomen, daartoe last van Zijn Hof te vragen. De Graaf DE VERGENNES had gezegd den voorſlag onder 's Konings oog te zullen brengen, doch inmiddels verzekerd, dat men, na dezen, in alles gemeenſchappelijk zou gaan met de oorlogende Mogendheden. LESTEVENON had geantwoord, van den voorſlag van H. H. M. te zullen berigten en Hoogstderzelver bevelen afwachten, om ze op zijnen tijd aan den Heer FITZHERBERT mede te deelen. — Te zelfden dage

(1) Reg. van Secr. Ref. van H. H. M. 1782. 22 Julij.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

ge gaf de Raadpenſionaris kennis, dat DE LA VAUGUION hem uit naam van DE VERGENNES had gemeld, dat de opvolger van den Heer GREENVILLE zich ſedert eenige dagen te Parijs bevond, van eene bijzondere volmagt voorzien, om over den vrede met het Gemeenebest te handelen.

De Heer BRANTSEN tot den vredehandel van hier naar Parijs benoemd en deszelfs last.

De Gelastigden tot de Buitenlandſche Zaken, in wier handen ook deze zaak was geſteld, bragten den 19den van Oogstmaand ter tafel het ontwerp van eene volmagt en lastbrief voor den Heer BRANTSEN, Afgevaardigden der Staten-Generaal wegens Gelderland als Gevolmagtigd Staatsdienaar aan het Franſche Hof, om nevens den Ambasſadeur de aanſtaande vredesonderhandelingen bij te wonen. Uit Holland was deze voordragt oorſpronkelijk, welke terſtond werd vastgeſteld door de overige Gewesten, uitgezonderd Zeeland, wier Afgevaardigden zich nog ongelast bevonden. „ Eene ondubbelzinnige erkentenis der regten van de onzijdige vlag, — het ontwerp van een Traktaat van vrede en vriendſchap, waarin de vrije vaart uitdrukkelijk waren bepaald als in dat der gewapende onzijdigheid, — de teruggaaf van alle bezittingen en eigendommen, – en de vergoeding der toegebragte ſchaden waren de voorwaarden, zonder welke volſtrekt niet, en met de welke

ke nog alleen voorloopig met Engeland zou mogen gehandeld worden, tot aan eene algemeene bevrediging (1)."

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

Openbare uitbersting van wantrouwen over het beleid van zaken door de Steden en Staten van Zeeland.

Terwijl de uitzigten op een' eerlijken vrede zich alzoo weder verhelderden, en, hoe weinig nog allezins te vertrouwen, geschikt schenen, om den algemeenen wrevel over het beleid van den oorlog te doen bedaren, namen de opspraak en het wantrouwen een openlijk gezag aan, hetwelk de onwaardeerbare eendragt te eenemaal verbrak, en schrikkelijker rampen in het Vaderland dreigde, dan men eerlang van hetzelve uitwendig afgeweerd hoopte.

Van wege de stad Goes was reeds den 1sten van Hooimaad ter Vergadering der Staten van Zeeland voorgesteld, om bij de werkeloosheid der zeemagt de Bedestonden te staken. Vlissingen vorderde onderzoek naar die werkeloosheid, en omhelsde het voorstel van Goes. Zierikzee vereenigde zich met de beide steden, en Middelburg overtrof ze allen in het nadrukkelijkst voorstel omtrent de tegenwoordige zaken. Ook bleef Veere niet in gebreke, om de Staatsvergadering op den 29sten van die zelfde maand te

(1) Reg. van Secr. Ref. van H. H. M. 1782. 19 Aug.

I. BOEK. V. HOOFDST.

1782.

Brieven van Zeeland aan H. H. M., aan Z. H. en aan de Provinciën.

te brengen tot het besluit, om aan H. H. M. en Zijne Hoogheid, alsmede aan de bijzondere Gewesten brieven af te zenden.

De brief aan H. H. M. liep in dezen zin: „ men kon zich niet langer wederhouden van het uiten zijner bekommering over den toenemenden hagchelijken staat van het Gemeenebest, en het onbegrijpelijk beleid der openbare zaken. Men behoefde de noodlottige gevolgen van dezen oorlog niet te ontwikkelen, men had die voorzien, men had die gevoeld, doch men had ijverig medegewerkt, om dien tot een roemrijk einde te brengen; maar men had de kostbaar aangeschafte middelen daartoe zonder vrucht, zonder gebruik zien blijven; geheel strijdig met het stelsel van verdediging der brave voorouders in zulke omstandigheden, en het doel der zoo ijverig opgebragte kosten. Zoo toch zou men niet geraken tot den gewenschten vrede, zoo mogt men niet verwachten dat eene vreemde Mogendheid voor onze belangen zou opkomen, maar wel wanneer men den vijand den moed der Natie, en den vriend de waardij harer vriendschap deed gevoelen. Van tijd tot tijd vernieuwde tijdingen van het uitloopen der vloot hadden deze uitboezeming wederhouden, maar dit vermogt nu het dadelijk uitloopen van een gedeel-

deelte derzelve niet meer; men had daarom besloten, schriftelijk en op het naauwkeurigst bij Zijne Hoogheid te vernemen naar de ware redenen der werkeloosheid van de scheepsmagt en aan te houden op eene opening zoo van de maatregelen met betrekking tot de zamenwerking met Frankrijk als van den staat der geheele zeemagt; alsmede dat de bevelen zoo der Zee-officieren als der Bevelhebbers van troepen, in Zeeland dienende, aan de Staten wierden medegedeeld, zich als Souverein der Provincie voorbehoudende aan dezelven zoodanige bevelen te geven als zij voor het belang der ingezetenen dienstig zouden oordeelen; — tot welk alles men de medewerking van H. H. M. verzocht, alsmede alle vereischte ophelderingen omtrent vredesonderhandelingen, als niet gezind zijnde de opgebragte lasten der ingezetenen en verdere 's Lands inkomsten tot goedmaking van nutteloos gemaakte onkosten te besteden. Eindelijk stelde men een verbod van de pakketbooten voor, om alle bijzondere verstandhouding tusschen ingezetenen van den Staat en die van Engeland af te snijden." — De brief aan Zijne Hoogheid had meestal denzelfden inhoud, maar sloot vooral met een beroep op het Souverein gezag eener Provincie, die het allermeest voor den vijand

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

bloot was gesteld. — Die aan de onderscheidene Gewesten geleidde een afschrift van de beide brieven met ernstige aanmaning tot medewerking (1). Bij H. H. M. werd de brief in handen gesteld van de Gemagtigden tot de zaken van de zee, ten einde van onderzoek en berigt (2).

Z. H. kondigt zijne kort aanstaande verantwoording bij H. H. M. aan.

Zijne Hoogheid, kort daarop in secreet besogne van H. H. M. verschenenen zijnde, betuigde aldaar: „ dat Hij, sedert eenigen tijd met leedwezen ondervonden hebbende, dat door kwalijk gezinde lieden allerhande aantijgingen werden verspreid omtrent het voorgegeven kwaad beleid, onbegrijpelijke traagheid aan deze zijde van de werkzaamheden van dezen oorlog, en bijzonder over de werkeloosheid van 's Lands schepen, daarbij aanduidende, als ware zulks toe te schrijven aan gebrek van de noodige bevelen, met oogmerk om Hoogstdenzelven voor het oog van Europa zwart en in het bijzonder bij de goede ingezetenen dezer landen gehaat te maken en verdacht, als hadde Hij, door eene onbehoorlijke gehechtheid voor den Koning of

(1) Jaarb. 1782. bl. 925—962. Not. van Zeel. 1782. 29 Julij.

(2) Reg. van Secr Ref. van H. H M. 1782. 5 Aug.

of het Rijk van Groot-Brittanje aangespoord, met geen genoegzamen ijver gedaan, wat in zijn vermogen was, zoo tot afbreuk van den vijand, als ter bescherming van den handel, — niet zou getwijfeld hebben, ten einde den mond te stoppen aan alle die lasterlijke gezegden of geschriften, en zijn gedrag aan het oog van geheel Europa en bijzonder van de goede ingezetenen dezer landen te regtvaardigen, reeds voor lang van alle de door Hem gegevene bevelen aan H. H. M. opening te doen, met verzoek om daarvan aan de Heeren Staten, derzelver zenders, mededeeling te geven, ware het niet, dat Z. H. had begrepen, dat zulks somwijlen gevaarlijk zou kunnen zijn, ingeval de geheimhouding niet wel bewaard wierd en de vijand daarvan narigt kreeg; bijzonder van het ontwerp der werkzaamheden van dezen veldtogt, waarvan een gedeelte was verrigt, en een gedeelte nog gedurende dezen veldtogt zou moeten geschieden, en hetwelk door Hem aan het Hof van Frankrijk medegedeeld zijnde, door hetzelve Hof was goedgekeurd; doch ziende uit den brief van de Heeren Staten van Zeeland de vordering, welke H. E. M. daarbij van Hem geliefden te doen, en vernemende, dat zulks wel door meer Provinciën zoude kunnen worden gedaan, had Hij gemeend,

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782. meend, dat deze bedenking Hem niet langer kon wederhouden om de gemelde mededeeling te doen, en dat Hij aan zijne eer en achting verschuldigd was, om te toonen en te betoogen met ontegenzeggelijke bewijzen de manier, op welke Hij gedurende dezen oorlog gehandeld had, en dat het niet aan Hem te wijten was, zoo dezelve met geen meerder vrucht was gevoerd. Voor als nog zou Z. H. evenwel geene opening kunnen geven van hetgeen nog geschieden moest gedurende dezen veldtogt, doch was bereid, om, na dezelve geëindigd zou zijn, mede de gevene bevelen te openbaren. Z. H. zou nog eenigen tijd noodig hebben, om de stukken ter regtvaardiging voor den dag te brengen en te doen afschrijven, en verzocht H. E. M. om ieder in den haren aan de Heeren Staten derzelver Principalen opening te geven van dit zijn voornemen, zich vleijende, dat zij hetzelve met hoogstderzelver goedkeuring zouden vereeren (1)."

Zijne Hoogheid voor deze toezegging bedankt, en van de voorloopige kennis door de Afgevaardigden aan de Heeren Staten hunne Principalen verzekerd zijnde, verscheen den

(1) Reg. van Secr. Ref. van H. H. M. 1782. 14 Aug.

den 7den van Wijnmaand in de Vergadering van H. H. M. ter overgave eener misfive en memorie, houdende eene uitvoerige opening van zijn gehouden beleid en beſtuur als Admiraal-Generaal der Unie, in het bijzonder ſedert den tegenwoordigen oorlog met Groot-Brittannië, in het vast vertrouwen, dat uit den inhoud daarvan en van de ſtukken daarbij gevoegd, ten klaarſte zou blijken, dat door Hem, in die hoedanigheid alles was gedaan, hetgeen eenigzins was mogelijk geweest, om in den vervallen ſtaat, waarin de zeemagt zich bevond, afbreuk aan den vijand toe te brengen en den koophandel der ingezetenen voor te ſtaan en te beſchermen; — waarop de Afgevaardigden der Provinciën dezelve misſive en memorie in afſchrift overnamen, om in den haren breeder medegedeeld te worden (1).

Z. H. levert zijne verantwoording bij H. H. M. in.

Het ſlot der memorie, derzelver hoofdzakelijke herhaling behelzende, is alhier voldoende, om den gang harer ophelderingen niet ſlechts te kunnen opmaken, maar daarin eene aaneengeſchakelde herinnering te vinden van al, wat daartoe betrekkelijk, door on-

Het slot dier verantwoording.

(1) Ref. Holl. 1782. 7 Oct., meer dan 70 bladzijden groot in folio.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

onze gefchiedpen eenvoudig werd te boek gefteld.

„ Wij hebben doen zien — dus luidt hetzelve woordelijk, — dat wij van het begin onzer administratie af, alle onze pogingen hebben aangewend, en al ons gezag befteed, om het Vaderland te brengen in dien ftaat, dat het in den volften nadruk konde blijven in het gerust en ongeftoord bezit van die vrijheid, waarvan de verkrijging aan onze Voorvaderen ftroomen bloeds gekost heeft.

„ Wij hebben met onwrikbare bewijzen geftaafd, dat er geene inactiviteit in het publiek Beftuur plaats heeft, indien men daardoor verftaat ijver- en werkeloosheid; en dat het niet aan ons te wijten is, dat 's Lands zeemagt, die federt bijna eene halve eeuw voor onze geboorte in het diepst verval geraakt was, niet allengskens wederom is opgebeurd geworden, en nevens de landmagt, toen het tijd was, gebragt tot die hoogte, dat men met reden kon verwachten, niet alleen van door alle Mogendheden ontzien en geëerd te worden, maar zelfs een veel hooger toppunt van glorie te zullen bereiken, dan nog immer aan de Republiek heeft mogen gebeuren. Wij hebben met onloochenbare daadzaken aangewezen, dat die magt, die bij het uitbersten van den oorlog voorhanden was,

zoo

zoo ver is uitgebreid en vermeerderd, als de zamenloopende omſtandigheden het hebben toegelaten. Wij hebben aangetoond, dat zoo de uitſlag der pogingen, die wij telkens, daar het nuttig of noodig was, onderſteund door den raad van perſonen, die door hunne oorſpronkelijke kwaliteit of door den aard hunner' ambtsbedieningen, onze natuurlijke en grondwettige raadslieden zijn, met den uiterſten ernst hebben aangewend, om van die magt, die Wij hebben, een nuttig, voor den Lande gezegend, en voor den vijand nadeelig gebruik te maken, niet beantwoord heeft aan ons verlangen en aan de algemeene verwachting der Natie, de reden daarvan moet gezocht en ook alleen kan gevonden worden in oorzaken en omſtandigheden, die geheel buiten ons zijn, en na de verreziende waarſchuwingen en ernſtige, tijdige en dikwijls herhaalde voorſtellingen, zoo door Ons alleen, als met den Raad van State, bij alle gelegenheden gedaan, boven het bereik van Ons en van alle menſchelijke vermogens geſteld waren.

„ En heeft dan de droevige ondervinding Ons met betrekking tot de zeemagt doen zien, hoe gevaarlijk het zij, het gebruik der noodige voorzorgen tot het beramen van middelen van verdediging uit te ſtellen, zeker

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

ker is het, dat Wij, ook te dien opzigte, bij Ons zelven van niets bewust zijn, hetgeen Ons met met eenige verwijt zou kunnen bezwaren.

„ Als mensch dragen Wij een gevoelig hart om, hetwelk niet met onverschilligheid verdraagt zekere soort van beleedigingen. Als inboorling en ingezeten van een vrij Gemeenebest, hetwelk volgens wijze wetten bestuurd wordt, en hetwelk binnen- en buiten 's Lands zich den naam verworven heeft, dat er het regt met onzijdigheid gehandhaafd en zelfs aan den geringsten burger niet geweigerd wordt; als inboorling, zeggen Wij, en ingezeten van zulk een Gemeenebest, hebben Wij dezelfde aanspraak op de protectie der wetten nevens allen en een iegelijk onzer Landgenooten; en als geplaatst aan het hoofd der regering dezer Landen, hebben Wij een onbetwistbaar regt op het onbepaald vertrouwen eener Natie, op welke Wij de naauwste, de teederste betrekking hebben, met wier voorspoed onze voorspoed wassen, en met wier rampen zich onze rampen vermenigvuldigen moeten, eener Natie, voor welke Wij te allen tijde bereid zijn, op het voetspoor onzer vooroudceren, goed en bloed op te zetten. Worden er dan onder die Natie gevonden, die uit een overgebleven wrok

te-

tegen ons Huis en het Stadhouderlijk Bewind, of uit ongenoegen over het weigeren van verzoeken, die Wij niet altoos verleenen kunnen, of uit verkeerde en voorbarig oordeel over evenementen, waarvan hun de oorzaken niet bekend zijn (even gelijk het altoos gaat in kritieke tijden en inzonderheid in de zee-oorlogen van de vorige eeuw even gelijk tegenwoordig plaats had) de vrijheid van de drukpers en de oogluiking der Overheden misbruiken, om Ons op de fchandelijkfte wijze ten toon te ftellen en af te fchilderen als een verrader van het Vaderland, en als de oorzaak van deszelfs tegenwoordige rampen; Wij kunnen ons niet dispenferen van in alle die betrekkingen te reclameren de de regtmatige werkzaamheid der Wetten en Plakaten van den Lande, die nooit door iemand te vergeefs ingeroepen wordt; of zoude alleen tot ons nadeel eene uitzondering gemaakt worden in dien algemeenen regel? Zouden onze ijverigfte pogingen en ongeloofelijke arbeid tot bevordering van 's Lands welzijn door eene toomelooze lasterzucht of onvoorbeeldige vooringenomenheden nutteloos gemaakt mogen worden? zouden Wij de eenigfte zijn van 's Lands ingezetenen, wiens goede naam en achting zoo onregtvaardiglijk als ftraffeloos kon worden bezwalkt? zouden

Wij

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

Wij onder alle redelijke schepselen de eenige zijn, wien het opgelegd was, ongevoelig te zijn aan de hoogst onteerende beleedigingen?

„ Verre zij het van Ons, dat Wij door drift bestuurd, of door wraaklust gedreven, de welverdiende strafoefening vragen of verlangen zouden van die genen, die zich zoo grovelijk tegen Ons misgrepen hebben: maar hetgeen Wij meenen van de hooge Bondgenooten te mogen vragen; hetgeen wij begrijpen van Hoogstdezelven te mogen eisschen op fundament van de regelen der menschelijkheid, uit krachte van de bestaande wetten, uit hoofde van het gezag, met hetwelk Wij in deze Republiek bekleed zijn (en van hetwelk een iegelijk der genen, die op eenige wijze deel hebben in de Regering, weet, dat Wij nimmer misbruik gemaakt noch getracht hebben deszelfs palen uit te breiden) bestaat daarin, dat eindelijk ter behoudenisse van de inwendige rust, en van die wettige ondergeschiktheid, zonder welke geene Regering bestaan kan, worden bij de hand genomen de noodige maatregelen, om voor het vervolg te voorkomen de boosaardige pogingen, die aangewend zijn, om het vertrouwen tusschen overheden en onderdanen weg te nemen, het volk tot oproer aan te zetten, den Souverein deszelfs wet-

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

wettige authoriteit uit de handen te rukken en die genen, die door hunne gevoelens liefde en door hunne ambtsbedieningen eerbiedwaardig zijn, nevens de genen, die in hooger of lager rang met zoodanige gewigtige posten bekleed zijn, waarvan de eer en ambitie van hun leven voor het Vaderland te wagen een der grootste steunsels is, om hen de veelvuldige gevaren, waarvan zij dagelijks omringd zijn, kloekmoedig te doen doorstaan, aan verachting, haat en verguizing, niet slechts van deze Natie, maar zelfs van geheel Europa bloot te stellen."

Rekwest van Vlag-officieren aan H. H. M. om handhaving hunner eer.

Te zelfden dage en wel onmiddelijk voor het overgeven dezer memorie had Z. H. aan H. H. M. medegedeeld een rekwest, aan Hem aangeboden door alle de Vlag-Officieren en Kapiteinen, zich bevindende op de reede van Texel, waarbij dezelven zich ten hoogste beklaagden over de menigvuldige nieuwspapieren en wekelijksche schriften, welke met de honendste en beleedigendste woorden het geheele ligchaam van den Zeedienst ten toon stelden, even alsof hetzelve zijn eed en pligt niet naar behooren betrachtte, met verklaring: „dat, bijaldien tegen deze eerroovende libellen geene voorziening werd gedaan, zij zich verbonden zouden rekenen, om het bestuur over 's Lands schepen aan anderen over te laten." Zijne

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

Hoogheid had daarbij betuigd de billijkheid dezer klagten te moeten erkennen, als wetende door eigene ondervinding, hoe pijnelijk het ware, na alles gedaan te hebben, wat de pligt van iemand vordert, bij de Natie verdacht gemaakt te worden van daarin te hebben gemankeerd, en tevens de noodzakelijkheid aangetoond, om tegen de dagelijks uitkomende lasterſchriften eenmaal de noodige orders te ſtellen. — Afſchriften van dit rekwest werden door H. H. M. verzonden aan de Staten der Provinciën met ernſtig verzoek, om ieder in den zijnen te voorzien, dat de verregaande losbandigheid der nieuwspapieren en ſtaatkundige tijdſchriften wierd beteugeld, en tegen de ſchrijvers en uitgevers der dagelijks uitkomende libellen en lasterſchriften volgens de beſtaande plakaten van den Lande regtsvervolging geſchiedde.

Woeling der partijschap tegen de memorie van Z. H.

Gelijk de partijſchap bij het vernemen der toezegging zijner memorie door Z. H. zich niet had onthouden van de Natie tegen dezelve voorin te nemen; zoo liet dezelve ook niet na, haar, openbaar geworden zijnde, op het hatelijkst te wederſpreken. De verkrijgbaarſtelling voor geringen prijs van een uittrekſel uit dat breedvoerig ſtuk, werd zelfs door haar aangemerkt als eene laakbare poging om het volk zand in de oogen te werpen; waarover

over de Regering van Gouda die van Rotterdam in het volgend voorjaar wel ernſtig onderhield, zoodat dezelve eenen boekverkooper dier ſtad des beſtrafte en bedreigde (1).

Het was de brief van Zeeland aan H. H. M. niet alleen geweest, welke Zijne Hoogheid had gebragt tot de ſpoedige toezegging en volgende inzending zijner memorie bij H. H. M.; ook ter Staatsvergadering van Holland had ſchier gelijktijdig eene groote beweging van gelijken aard plaats gehad op een voorſtel namens de Regering van Leijden.

Voorstel van Leijden in de Vergadering van Holland.

De Afgevaardigden van Leijden gaven op den laatſten van Hooimaand een ſchriftelijk voorſtel over, om opening van de redenen der werkeloosheid in de Republiek te vragen bij Zijne Hoogheid, en de Bondgenooten aan te ſporen tot alle gepaste maatregelen. De punten, waartoe zich dit onderzoek bij Zijne Hoogheid had te bepalen, waren daarbij uitdrukkelijk opgenoemd. Zij klommen tot den aanvang des oorlogs op en lieten niets onaangeroerd, hetgeen in deszelfs geheel beloop tot heden toe eenige opſpraak had verwekt.

(1) Zie den *Post van den Nederrhijn.* D. III. bl. 1087 enz. — Jaarb. 1783. bl. 854. — *Schets van een Gr. Tafer.*

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

Besluit van Holland tot eene Bezending aan Z. H.

wekt. Dit voorſtel (1) werd door de Ridderſchap en alle de andere Leden, uitgezonderd Schiedam, die er zich terſtond mede vereenigde, overgenomen, en wel door de meesten met dankzegging aan Leijden voor de vaderlandſche en ijverige gevoelens daarbij aan den dag gelegd. Op den 27ſten van Herfstmaand werd dan ook op het voorſtel van Leijden beſloten: „ dat, daar het oogmerk van de Heeren van Leijden en de verdere Leden van H. E. Gr. M. zich, voor het tegenwoordige, niet verder uitſtrekte, dan om door het verkrijgen van openingen ingelicht te worden omtrent verſcheidene punten, die hun waren voorgekomen eenige opheldering noodig te hebben, van wegens H. E. Gr. M. eene bezending zou worden benoemd van vijf Heeren met den Raadpenſionaris aan het hoofd, om ter bereiking van dit oogmerk met den Heer Stadhouder als Admiraal dezer Provincie in geſprek te treden over alle zoodanige voorwerpen, het Zeewezen in het algemeen en het beſtuur van den tegenwoordigen oorlog in het bijzonder betreffende, als deze Heeren zouden oordeelen, dat, tot wegneming van alle duisterheid

(1) Deszelfs ſteller zou geweest zijn MONTE PIGALLO naderhand ſchrijver van *de Schets van een Groot Tafereel.* — Zie KLUIT, *iets over den Eng. Oorl.* bl. 166.

heid, opheldering noodig hadden, en om wijders dat alles bepaaldelijk te vragen hetgeen in gemeld voorstel van Leijden en van eenige andere Leden was begrepen; ten einde daarna te dienen van zoodanig rapport, als zij, en ter opheldering en ter bewaring van eene diepe geheimhouding, bij voorraad zouden noodig vinden." — De Ridderschap vond dezen handel gansch *irregulier* en verklaarde er zich tegen: tien steden betuigden daarentegen geen ander oogmerk te hebben, dan alle *irregulariteit* in de overleggingen van H. E. Gr. M. te voorkomen. De Briel had veel tegen de onbepaaldheid omtrent het te doen berigt; Enkhuizen wilde geacht worden dit geheele werk, zonder medestemming, te hebben aangezien; het onbepaald berigt vond gelijke tegenspraak bij Edam, Monnikendam, Medemblik en Purmerende; terwijl Amsterdam liever had gezien, dat haar voorstel van Bloeimaand des vorigen jaars, om aan Zijne Hoogheid eenen Zeeraad toe te voegen, nu ten besluite was gebragt (1).

Eerste ontmoeting der bezending bij Z. H.

De bezending, bestaande uit de Heeren: DE GIJZELAAR, Pensionaris van Dordrecht; VAN STAVEREN, Raad en Pensionaris van Leijden;

(1) Ref. Holl. 1782. 31 Julij en 27 Sept. — Zie boven bl. 160.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

den; VISSCHER, Penfionaris van Amfterdam; VAN BLEISWIJK, Raadpenfionaris; VAN ZUIJLEN VAN NIJEVELD, Sekretaris van Rotterdam en MEERENS, Sekretaris van Hoorn, – begaf zich, van de opwachting verzekerd, op den 3den van Wijnmaand in drie ftaatfiekoetfen, door twaalf Statenboden vergezeld, naar de Oranje-zaal, alwaar zij hare last aan Z. H. voordroeg. De Stadhouder gaf te kennen: „ dat hij binnen weinig dagen aan H. H. M. eene breede opening zou geven van zijn gehouden gedrag, ook ter voldoening van het, op het voorftel van Leijden genomen, befluit, doch met eene ernftige verklaring tevens, dat Hij altijd in het begrip had geftaan, in alles wat Hij als Admiraal-Generaal van de Unie, uit kracht en overeenkomftig met de orders, het goedvinden en de befluiten van H. H. M., mitsgaders met derzelver medeweten had gedaan, ook alleen aan H. H. M. en geenszins aan de Staten van Holland in het bijzonder verantwoording verfchuldigd te zijn, maar dat Hij tevens, hoezeer zijne verantwoording ook aan de Staten van Holland, gelijk aan die der overige Gewesten zou toekomen, bereid was, om, ingevalle onverhoopt, nadat die openingen ter Vergadering van Holland ingebragt waren, deswege nog iets nader mogt worden verlangd, alsdan zulks te geven."

Met

Met dit antwoord op dien dag afgewezen, bekwam de bezending andermaal gehoor op den 11den van Wijnmaand, hetwelk met dezelfde afwijzing, maar min vriendelijk plaats had. Eene inmiddels opgekomene zaak, het niet zenden van oorlogſchepen naar Brest, (waarover ſtraks in het breede) met het Leijdſche voorſtel verbindende, kwam de bezending Z. H. uit naam van H. E. Gr. M. daarover onderhouden, zich, bij monde van DE GIJZELAAR, des verontſchuldigende met de algemeenheid van den ontvangen last. — Z. H. wilde weten, alvorens Hij zich hiermede inliet, waardoor de bezending meende bevoegd te zijn om over iets te ſpreken, hetwelk nooit een punt van overweging ter Vergadering van Holland was geweest. — Dit werd door DE GIJZELAAR beantwoord met te zeggen: „ dat het beſluit dier Vergadering eene algemeene en bijzondere magtiging was, en dat zij uit hoofde van de algemeene deze navraag deden." — Het wederantwoord van Z. H. was: „ niet te kunnen denken, dat het beſluit zaken aanging, die nog niet gebeurd waren, tijdens hetzelve genomen werd, en zich alzoo niet verpligt te achten eenige de minſte verantwoording aan deze bezending verſchuldigd te zijn nog eenig verder antwoord op dezelve te moeten geven." DE GIJZELAAR zeide: „ dat hem dit gezegde leed deed; hij

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

Tweede ontmoeting derzelve bij Z. H.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

en de verdere Heeren zouden van alles rapport doen, betuigende niet te willen instaan voor de onaangename gevolgen, die hieruit zouden kunnen voortkomen." Z. H. op dezen dreigenden toon moeijelijk geworden, zeide met eenige drift: „ ik zal mij niet verder met u inlaten!" Bij het vertrek der bezending riep Z. H. den Raadpensionaris terug, hem in het bijzonder verzoekende, „ wel te willen onthouden, wat Hij gezegd en waarom Hij in de vraag zwarigheid gemaakt had, verwachtende de Vorst tevens, zijn zeggen te zullen hebben op het verslag der bezending, welke Hij begreep, dat haren last was te buiten gegaan; herhalende verder, niet ongenegen te zijn, om aan de Heeren Staten opheldering te geven, mits dat de punten, waarop zij dezelven verlangden, schriftelijk werden opgegeven, om er schriftelijk antwoord op te kunnen geven."

Verslag der bezending, en brief van Z. H.

Het verslag der bezending, zonder het zeggen van Z. H. daarop, ingebragt den 16den, was in de bijzonderheden niet volledig, zoodat Z. H. het noodig vond, daarover eenen brief aan H. E. Gr. M. te zenden met de echte vermelding van alles, hetgeen op den 3den zoowel als op den 11den was gesproken en voorgevallen, met uitdrukkelijke opgaaf tevens van het afzonderlijk woord aan den Raadpensionaris

ris door Z. H. toegevoegd, onder breeder betuiging van gereedheid, om aan H. E. Gr. M. op derzelver schriftelijke aanvragen, in geschrifte alle voegzame opening te geven.

Goedkeuring en uitbreiding van last voor de bezending bij Holland.

De Staten van Holland namen, bij meerderheid en onder veelvuldige tegen-verklaringen, het verslag der bezending met dank en goedkeuring aan, en besloten bovendien, ter wegneming van alle twijfeling in het vervolg, derzelver last te verbreeden, door in denzelven te voegen: „ dat zij uitdrukkelijk was gemagtigd, om met Z. H. in onderhandeling te treden over zoodanige onderwerpen, als zij oordeelde, dat opheldering noodig hadden, zonder onderscheid of dezelve *voor* of *na* het nemen van het besluit van den 27sten van Herfstmaand waren ontstaan (1)."

Gevoeligheid van Z. H. over deze stappen.

Men verzekert, dat dit besluit Z. H. zeer griefde en deed zeggen: „ dat men mij op allerhande wijze miskent en mishandelt, moet ik verwachten, daar men zich dagelijks in nieuwspapieren en geschriften alles tegen mij veroorlooft; en dat wil ik verdragen, verzekerd, dat de waarheid eenmaal aan het licht zal komen; maar dat men op deze wijze de constitutie ondermijnt en mij wil noodzaken, daaraan de hand te leenen, grieft mij tot in de ziel,

(1) Res. Holl. 1782. 16 en 20 Oct.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

ziel, wijl ik zulks nooit voor God en mijn geweten zou kunnen verantwoorden (1)."

Dank-adres van Leijdsche burgers aan hunne Regenten.

Het oorſpronkelijk voorſtel van Leijden was ook reeds in openbare geſchriften als ſtrijdig met de Conſtitutie gegispt, doch door een dankadres van omtrent dertien honderd en vijftig burgers aan de Regering der ſtad openlijk toegejuicht, welke Regering dan ook aan de acht inleveraars van hetzelve door haar antwoord had getoond: „hoe zeer dit blijk van vertrouwen en verknochtheid het hart der Regenten ſterkte, om de welvaart van den Lande met de belangen der ſtad aanhoudend te blijven handhaven en bevorderen (2)."

Verslag wegens de Zeezaken door Z. H. aan H. H. M.

Op den 12den van Herfstmaand had Z. H. in het geheim beſogne tot de zaken van de zee, ſchriftelijk verſlag gedaan van het voorgevallene ſedert het weder binnenvallen van 's Lands vloot (3). „ Z. H. betuigde niets, zoo veel in Hem was, te hebben nagelaten, om dezelve weder ſpoedig te doen uitloopen. Op den 20ſten van Oogstmaand had Hij zich naar het Nieuwe-Diep begeven, om naauwkeurig te zien den ſtaat van 's Lands ſchepen en

(1) Van der Aa, *Leven van Willem V.* D. III. bl. 101.

(2) Reſol. van de Gr. Vroedſchap dier ſtad. 15 Oct. 1782.

(3) Zie boven bl. 418.

en of dezelve fchielijk gefchikt zouden zijn, om weder zee te kiezen. Bij eene onderhandeling met de aanwezige Vlag-Officieren in het bijzijn van de Ministers en Raden der Admiraliteiten, was het gebleken, dat één fchip en vier fregatten binnen korte dagen zouden gereed zijn, acht fchepen van linie binnen tien dagen, vier andere eenige dagen later, terwijl een fregat gekield en een ander vertimmerd moest worden. Op de tijding, dat verfcheiden Engelfche fchepen in de Noordzee kruisten, was er een fchooner uit Texel en een kotter van de Maas naar Drontheim gezonden, om zoo vele onzijdige vaartuigen, als doenelijk was tot het doen dezer reize, te huren, ten einde kennis te geven aan den Kapi- VAN GENNEP, bevelende 's Lands fchepen, dienende tot geleide der Oostindifche fchepen, welke men van daar verwachtte. De tien dagen verftreken zijnde, dat de meeste fchepen tot weder uitzeilen gereed zouden zijn, gaf Z. H. bevel aan den Vice-Admiraal HARTSINCK, om, zoo hij, voor het bekomen van nadere orders, narigt kreeg van het vertrek des Admiraals HOWE naar Gibraltar, zonder die af te wachten in zee te fteken, mits zorgende tegen overrompeling eener vijandelijke overmagt. Op denzelfden dag, dat de Vice-Admiraal dien brief ontving, vertoonde zich

voor

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

voor de kust eene vijandelijke vloot, volgens berigt van een' visscher uit vijftien schepen en twee kotters bestaande, waaraan men het oogmerk toeschreef, om in de zeegaten te vallen en 's Lands schepen te verbranden of eene landing te ondernemen. Van Kijkduin werd sein gedaan van dertien vijandelijke schepen, doch die nader op zestien werden bevonden, doch wier charter men wegens den afstand niet kon onderscheiden behalve drie kleine vaartuigen. Een fregat op kondschap uitgezonden ontdekte, dat de Engelsche vloot bestond, uit twee driedekkers en dertien tweedeks schepen, waaronder duidelijk waren onderscheiden negen of tien van zeventig stukken, zijnde de overige, naar gedachten, fregatten, en daarbij nog twee kotters, zoodat de vloot uit achttien schepen en twee kotters bestond. De jagt van een vijandelijk schip had het fregat spoedig doen binnenvallen, vooral ook om den vijand den weg niet te wijzen, om binnen te komen.

„ Hoewel het voor Officieren van eer, die hun Vaderland met liefde en ijver dienden, niettegenstaande zij zich dagelijks door nieuwspapieren en lasterschriften ongestraft gehoond zagen, schier ondragelijk was, door eene vijandelijke magt opgesloten te worden, zonder dezelve van de kusten te verdrijven, oordeelden

zij

zij gezamenlijk, in een vollen Krijgsraad, zich ten hoogste verantwoordelijk ja zelfs straf baar te zullen stellen, indien zij de ware belangen van het Vaderland aan hunne eerzucht opofferden door 's Lands vloot in Texel, waarvan 's Lands welzijn af hing, niet slechts op eene onvoorzigtige, maar zelfs roekelooze wijze tegen eenen vijand, van zoo groote overmagt te doen uitloopen. Zoo lang deze vijandelijke vloot zich op de kust vertoonde, bleef, hunnes oordeels, niets anders over, dan van de schepen ter reede van Texel gebruik te maken ter verdediging, ingeval de vijand eene onderneming mogt beproeven. Alzoo werden eenige schepen bestemd voor de brandwacht, andere om daar achter te leggen, terwijl twee fregatten en een kotter eenen stand zouden nemen, geschikt om te allen tijde uit te zeilen en op verkenning uit te gaan.

„Deze raadslag werd door Z. H. goedgekeurd, en last aan den Vice-Admiraal HARTSINCK gegeven, om, bij eenig zeker berigt van de vermindering der vijandelijke magt, zoodat dezelve geene overmagt bleef, terstond uit te zeilen en de vijandelijke schepen te vernielen of te verjagen, zorgende evenwel om niet door list uitgelokt en daarna door grootere magt van de havens afgesneden te worden, mogende zich niet verder van de kust verwijderen, dan om,

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

om, des noods, weder in 's Lands diep te kunnen wijken. In alle geval had hij te zorgen, dat zijne schepen altijd van water en leeftogt voorzien bleven, om, zoo ras men volkomen zeker was van de verwijdering der vijandelijke eskaders uit de Noordzee en van het vertrek der groote vloot naar Gibraltar, de konvooijen van Drontheim en uit de Oostzee te kunnen afhalen, of zoodanige andere bevelen uit te voeren, als hem, naar omstandigheden, mogten worden gezonden. Aan de Bevelhebbers in het Vlie en Zeeland werden de noodige narigten en bevelen tevens afgevaardigd.

„Op het bekomen eener zeetijding, dat een gedeelte der Engelsche vloot op den 4den van Herfstmaand zou gezeild zijn naar de hoofden, verwittigde Z. H. daarvan den Vice-Admiraal, met last om de waarheid te onderzoeken, wijl het alzoo zou schijnen, dat de vloot na Gibraltar stevende, en de overgeblevene magt in de Noordzee alsdan het uitloopen der onze niet zou kunnen beletten. Het vertrouwen op de bekomene zeetijding dreef Z. H. andermaal naar de reede van Texel om er eenen Krijgsraad te houden. Bij de verwittiging van dit voornemen beval Z. H. den Vice-Admiraal, om, ingeval van volkomene

be-

bevestiging, zijne komst niet af te wachten, maar onmiddellijk uit te loopen.

„ Op den 9den daarna vond Z. H. de vloot nog binnen gaats en in den Krijgsraad was men van gevoelen, dat, schoon het uit de berigten van den Kapitein VAILLANT bleek, dat het Engelsch eskader van voor de kusten was vertrokken, de Leden des Krijgsraads zich daarom niet bevoegd rekenden om, in gerusten gemoede, tot het uitzeilen te besluiten, zijnde het hun meer dan waarschijnelijk, dat het Engelsch eskader, hetgeen ondersteld moest worden tot dekking van hun konvooi uit de Oostzee te zijn uitgeloopen, zich na de hoogte van Doggersbank zou begeven hebben, en dat dus 's Lands vloot uitzeilende en noordelijk opwerkende ter beveiliging van ons konvooi uit Drontheim, terstond in de meerdere magt van den vijand zou vallen; was daarentegen het Engelsch eskader zuidwaarts opgezeild, dan liep men gevaar, bij de minste verwijdering van de kust afgesneden en vernield te worden, welk gevaar bleef, zoo lang men geene zekere tijding had, dat het vijandelijk eskader de Hoofden was doorgegaan, zijnde het nu zelfs gevaarlijk voor onze schepen onder gaats te ankeren, wordende alzoo ligt tot eene schandelijke vlugt op de reede genoodzaakt en eene prooi van den vervolgenden vijand;

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

and; men moest alzoo het konvooi van Dront-heim aan de befcherming overlaten van het geleide, fterk genoeg om aan eenige kruifende vijandelijke fregatten het hoofd te bieden. — Zijne Hoogheid drong vergeefs in dezen Krijgsraad aan, hem eenig ander middel ter beveiliging van dat konvooi en tot afbreuk van den vijand voor te dragen. Op zijn voorftel, dat de fchepen gefchikt tot een' kruistogt in de Noordzee, om fpoediger zee te kiezen, eenig Landkrijgsvolk aan boord zouden nemen, werden door eenige Kapiteins om vijf en twintig man verzocht, door anderen voor de aanbieding bedankt. — De Vice-Admiraal ZOUTMAN, door Z. H. in 's Gravenhage over de gevoelens van dezen Krijgsraad onderhouden, had gemeend, zich met dezelven volkomen te moeten vereenigen."

Voor alle deze openingen, in een fchriftelijk verflag begrepen en met de oorfpronkelijke befcheiden geftaafd, werd Zijne Hoogheid niet flechts bedankt door het Groot Befogne tot de Zeezaken, maar werd tevens verftaan, affchrift van hetzelve benevens van de notulen van den Krijgsraad op den 9den en van den brief van den Vice-Admiraal ZOUTMAN van den 11den in handen te ftellen van Hunner H. M. Gelastigden tot de zaken der Zee, om daarop in te nemen de bedenkingen

en

en raad van de Gemagtigden uit de Kollegiën der Admiraliteit, en daarvan in het groot Besogne verslag te doen, wordende aan gemelde Kollegiën aangeschreven, te zorgen, dat derzelver Gemagtigden binnen vier dagen Hun H. M. konden dienen van derzelver bedenkingen en gevoelen. Ondertusschen werden de provisioneele bevelen, bij Zijne Hoogheid gesteld, ten volle goedgekeurd (1).

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

Nader verslag door Zijne Hoogheid wegens 's Lands vloot.

Den 18den van Herfstmaand vervoegde zich Z. H. alweder tot het groot Besogne voor de Zeezaken, om opening te geven van het laatst voorgevallene met betrekking tot 's Lands vloot. Terstond na zijne vorige mededeeling, op den 13den had de Raadpensionaris aan Z. H. te kennen gegeven, dat de Fransche Gezant een' brief uit Denemarken had ontvangen, met berigt, dat zestien Engelsche schepen, die naar het Noorden uit Duins waren gezeild, op den 6den weder voor de kust van Engeland waren gekomen, zeilende naar het Kanaal. Dien zelfden dag had Z. H. den Vice-Admiraal HARTSINCK aangeschreven, om met de eerste gunstige gelegenheid zee te kiezen, ten ware hij, uit berigten, die hij van elders mogt hebben bekomen, gegronde reden had, om te

(1) Reg. van Secr. Ref. van H. H. M. 1782. 12 September.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

oordeelen, dat de berigten bij den Franschen Gezant ingekomen, misleidend waren, in welk geval hij met de bijhebbende Vlag-officieren zou raadplegen, met toezending der redenen, waarom zij mogten meenen, dat de tijding geen geloof verdiende. Den volgenden dag ontving Z. H. berigt, dat de schepen, die van Drontheim werden verwacht, door een der uitgezondene vaartuigen waren ontmoet, en alzoo gewaarschuwd om te Bergen in te loopen, van waar de afhaling vrij wat gemakkelijker dan van Drontheim *zijn zou*. Op de tijdingen uit Engeland van den 10den, dat de zeventien oorlogschepen den 7den voor Portsmouth waren gekomen, om den 8sten naar Gibraltar te zeilen, gelastte Z. H. op den 15den den Vice-Admiraal, om bij de eerste gelegenheid met alle 's Lands schepen en fregatten, die gereed zouden zijn, zee te kiezen, ten einde te trachten het Engelsche konvooi uit de Oostzee te onderscheppen, en voorts de schepen uit Bergen en in de Oostzee af te halen, voor het overige alles aanwendende tot afbreuk van den vijand, bescherming van den handel en handhaving van de eer der Vlag, waaromtrent hij zich zou verstaan met de bij zich hebbende Vlag-Officieren. — Dan, den volgenden dag ontving Z. H. de handelingen van den Krijgsraad, op Hoogstdeszelfs brief

brief van den 13den belegd, waarin op verklaring van eenen koopvaardijschipper, in het Vlie ingevallen, dat hij zeventien Engelsche oorlogschepen gezien en gepraaid had op de hoogte van het Jutsche rif, geoordeeld was: „ dat het berigt aan den Franschen Gezant, eeniglijk steunende op een *ik verneem* zonder eenige verdere omstandigheden, onaannemelijk scheen, onder betuiging van het hartelijk verlangen naar stellige bevelen, opdat men zich bevrijd mogten zien, schier dagelijks dezelfde redenen te moeten herhalen, en niet langer blootgesteld te zijn, om in lasterschriften als landverraders te worden gebrandmerkt." — In den nacht van den 16den ontving Z. H. een berigt van den Vice-Admiraal, van terstond op het ontvangen der laatste bevelen het sein te hebben gedaan ter voorbereiding om te zeilen, zoodra het uitzeilen immers mogelijk was, zijnde op dat pas de wind bezuiden het zuid-oost, en dus te schraal, om, volgens het zeggen van de lootsen, te kunnen uitzeilen. - Zijne Hoogheid had slechts eenen dag ingezien met dit verslag, zich vleijende of ook nog aan H. H. M. zou kunnen worden berigt, dat het uitzeilen was volbragt, doch had gemeend hetzelve nu niet langer te moeten ophouden.

Z. H. werd al weder voor deze opening be-

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

dankt en Hoogstdeszelfs verrigting en bijzonder deszelfs gegeven bevel van den 15den volkomen goedgekeurd, terwijl voorts afschrift van de twee laatste brieven van den Vice-Admiraal in handen werden gesteld van de Heeren tot de Zeezaken, om ook daarop in te nemen de bedenkingen en het gevoelen van de Gemagtigden uit de Kollegiën der Admiraliteit (1).

Besluit om berigt te vragen van den Vice-Admiraal HARTSINCK.

Op het verslag en gevoelen te dezer zake den 20sten reeds in het groot Besogne uitgebragt werd goedgevonden, dat wegens de opening, door Zijne Hoogheid laatst gedaan van zijne gegevene orders, het kommissoriaal van den 12den dezer maand zou worden gehouden voor vervallen met uitzondering alleen, dat den Vice-Admiraal HARTSINCK zou worden aangeschreven, om aan H. H. M. te berigten, wat bij hem ter voldoening aan de order van Z. H. om zich bekend te houden met de sterkte en beweging der vijandelijke schepen op deze kusten, was in het werk gesteld, en waardoor het was toegekomen, dat hij zoolang nadat de voorz. schepen westwaarts waren gezeild, daarvan geene kennis heeft gehad; ten einde het gevorderd berigt van den Vice-Admiraal gezien zijnde, dienaan-

(1) Reg. van Secr. Res. van H. H. M. 1782. 18 Sept.

aangaande vast te ſtellen, zoo als bevonden zou worden te behooren (1).

Goedkeuring van des Vice-Admiraals berigt.

Het gevorderd berigt van den Vice-Admiraal zonder verwijl ingekomen en onderzocht zijnde, werd bevonden: dat, dezelve vrij wat meer had gedaan om kundſchap te krijgen van de vijandelijke bewegingen, dan wel uit vroegere berigten was gebleken; maar dat het had ontbroken aan ligte vaartuigen en behoorlijke correspondentie, terwijl hij door ongegronde zeetijdingen was misleid geworden; weshalve men beſloot, ter voorkoming van dergelijk gebrek, de Kollegiën ter Admiraliteit op de Maas en te Amſterdam aan te ſchrijven, om in ieder der zeegaten van Goeree, Texel en het Vlie vooreerst te bezorgen vier kleine en ſnelzeilende vaartuigen, met weinige koppen bemand, om door de bevelvoerende Officieren op de Reeden en van 's Lands ſchepen gebruikt te worden, terwijl tevens Z. H. verzocht werd, het beheer der korrespondentiepenningen op zich te willen nemen, of daartoe een ander vertrouwd perſoon te ſtellen (2)

Inmiddels werd de Vice-Admiraal HARTSINCK,

(1) Reg. van Secr. Reſ. van H.H.M. 1782. 22 Sept.

(2) Reg. van Secr. Reſ. van H. H. M. 1782. 30 Sept.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

SINCK, in Texel gebleven, met den Schout-bij-Nacht VAN KINSBERGEN te rade, dat deze met een vlootje uit schepen van vijftig stukken en met de gereed zijnde fregatten ter eerste gelegenheid zou uitloopen, om de beide verwachte konvooijen te dekken, vermits de magt der Engelschen in de Noordzee óf volkomen geene óf zeer gering was. De Vice-Admiraal zelf zou bij den eersten oostenwind met de groote schepen uitzeilen en zich met dezelven als een observatie-vloot tusschen den vijand en het smaldeel van VAN KINSBERGEN, die zich naar de hoogte van het Kattegat zou begeven, ophouden: doch het eerste verwijlde en het laatste bleef geheel achter, zijnde in dit, anders goedgekeurd, ontwerp eene verandering gekomen ten gevolge van het reeds aangeduid geval van Brest (1), hetwelk nu de naauwkeurigste opgave niet minder verdient, dan het voorgevallene met de zeemagt tot aan dien tijd op de volledigste wijze uit de geheime besluiten van H. H. M. in derzelver groot Besogne geregtvaardigd is (2).

Ontwerp van den Vice-Admiraal HARTSINCK door het geval van Brest verijdeld.

Nietigheid van het ontwerp van zamenwerking met Frankrijk.

Sedert Grasmaand was niets van Staatswege vernomen van de zamenwerking met Frankrijk voor dezen veldtogt. De Regering van Amster-

(1) Zie boven bl. 439. (2) Zie boven bl. 357.

sterdam, deswege onrustig, had haren Pensionaris VISSCHER gelast, den Raadpensionaris daarover te onderhouden. Hij berigtte den 14den van Bloeimaand, dat DE LA VAUGUION zelf hem even te voren was komen zeggen: „ dat zijn Hof voornemens was, binnen kort de werking van het eskader der Republiek krachtig te ondersteunen, en tot dat einde eene vloot van veertig schepen van linie in zee te doen verschijnen, om in de Middellandsche zee en in den mond van het Kanaal te doen kruisen, en daardoor de magt van Engeland te verdeelen en van de Noordzee te verwijderen; terwijl men de wederkomst van een' koerier uit Spanje verwachtte, om nadere kennis te geven, wat eigenlijk die vloot bepaald zou doen, met bijvoeging, dat men in Frankrijk zekerheid had, dat er op zijn hoogst vijf en twintig schepen door de Engelschen in zee gebragt konden worden." Hiervan had de Fransche Gezant ook aan den Stadhouder kennis gegeven (1).

De Gezant betuigde, eerlang daarna gevraagd, niets te weten van het uitloopen dier vloot, en toonde van derzelver werkzaamheden zoo geringe verwachting te hebben, dat hij

(1) Missive van Gedep. 1782. 14 Mei.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

hij, zich om dien zelfden tijd ter reede van Texel bevindende, niet flecht het uitloopen des eskaders afried, maar zelfs de fchepen, aldaar ter reede liggende voor Franfche rekening naar Oostindiën liet *neutraliferen* (onzijdig verklaren) zich daarin gelijk ftellende met den koopman, in wien men naauwelijks deze kunstgreep verfchoonde.

In het begin van Zomermaand had wel het Hof van Frankrijk aan H. H. M. kennis gegeven, dat twee en dertig fchepen, meest Spaanfche, van Kadix naar het Kanaal zouden zeilen, waardoor de Engelfche zeemagt bezig gehouden en aan ons eskader gelegenheid zou gegeven worden, om uit te loopen en het een of ander te ondernemen: maar kort daarna verfchenen toch de Engelfche fchepen, die het uitloopen onraadzaam hadden gemaakt; en fchoon de aangekondigde vereenigde vloot eerlang verfcheen, gaf de Franfche Ambasfadeur reeds in het begin van Oogstmaand kennis, dat zij binnen weinig dagen het Kanaal zou verlaten. Te vergeefs waren alle verzoeken, om de vloot nog te doen vertoeven, ten minfte tot de Oostindifche fchepen binnen geloopen of in behouden haven zouden zijn; eindelijk nam hij aan, nader en last van zijn Hof te vragen, zeggende tevens zulks niet te doen ten gevolge der zamen-

menwerking, maar eeniglijk om aan den wensch van het Gemeenebest te voldoen, terwijl hij openlijk beweerde, dat door die zamenwerking niets anders moest verſtaan worden, dan dat men had aangenomen elkander te waarſchuwen van hetgeen men doen zou, zijnde het nimmer het voornemen geweest om eenige *operatie te concerteren.* — Eenigen tijd later durfde hij beweren, dat het vertrek der vloot de grootſte dienst voor dezen Staat was geweest, hebbende hetzelve de Engelſche de Noordzee doen verlaten, om de vloot te vervolgen, en ſchreef hij het aan kwade trouw toe, dat ons eskader niet terſtond was uitgeloopen, zoodra zich de Engelſche vloot van voor Texel had verwijderd: welk alles eeniglijk ſtrekte, om, terwijl de nutteloosheid bleek van eene zamenwerking, waarom men zich verbonden had alle afzonderlijke handeling met Engeland af te wijzen, de zaden van wantrouwen en verdenking tegen Zijne Hoogheid met volle hand uit te werpen (1).

Memoriën van den Franſchen Gezant over Brest.

Op den 23ſten van Herfstmaand bragt Zijne Hoogheid in het geheim beſogne, om daarop den wil van H. H. M. te verſtaan, twee memoriën van den Franſchen Gezant, de

(1) RENDORP, *Memoriën.* D. II. bl. 183—191.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

de eerste van twee dagen bevorens, de laatste van dien zelfden dag. Het beloop der eerste was: „ ik ben gelast den Prins Stadhouder de volgende opmerkingen te maken. Van den aanvang van dezen oorlog hebben de Staten-Generaal noch hunne bezittingen in het zuiden kunnen ondersteunen, noch de pogingen van Frankrijk en Spanje tegen hunnen gemeenen vijand. Zij hebben wel het verlangen tot zamenwerking met Zijne Majesteit betoond: maar die gezindheid heeft tot nog toe weinig gevolg gehad. Hunne eskaders hebben zich bepaald tot dekking van konvooijen, zonder uit het Kanaal te kunnen komen, hetwelk alle denkbeeld van vereeniging afsnijdt. Het vertrek der Engelsche magt naar Gibraltar opent de vereeniging voor die schepen, welke de Staten-Generaal zouden willen doen medewerken met de andere Mogendheden in den Oceaan. Het komt mij buiten twijfel voor, dat mijn Heer de Stadhouder zich zal wenschen te bedienen van deze gelegenheid, die misschien nooit weer zoo gunstig in den geheelen oorlog voorkomt. Zich dezelve latende ontglippen, zal Hij Hollands zeemagt eeniglijk in Texel zamengetrokken moeten achten, om koopvaarders te geleiden, terwijl de natuur voor zes wintermaanden eenen staat van werkeloosheid in

in de havens en op de kusten der Republiek zal opleggen. — Hieruit volgde, dat men geen deel zou kunnen hebben aan de voordeelen der zamenwerking, dan door een gedeelte der zeemagt dadelijk te vereenigen met die der Bondgenooten. Het gemeen belang zou dan vorderen, dat men in dit tijdſtip tien ſchepen buiten het Kanaal zond, om zich met 's Konings ſchepen te Brest te vereenigen. Van daar zouden zij, indien H. H. M. het dienſtig vonden, derzelver bezittingen in Azië vooral verſterken, alwaar het hun gemakkelijker zou vallen eene belangrijke meerderheid van zeemagt te onderhouden. Ook zouden zij met de ſchepen van den Koning vereenigd het westen en zuiden van Engeland kunnen blokkeren, en het grootst gedeelte van deszelfs konvoijen wegnemen, en aan deszelfs handel ſlagen toebrengen, die meer tegen hetzelve zouden afdoen dan de ſchitterendſte overwinningen. — Deze waren de inzigten, omtrent welker aanneming hij niet kon twijfelen. Ook had hem de Koning belast, den Stadhouder teverwittigen, dat een rijk konvooi van Jamaica, onder geleide van den Admiraal RODNEY in Engeland werd verwacht, hetwelk door eene ſpoedige uitzending van een eskader aan de andere zijde van het Kanaal zou kunnen worden opgeligt; terwijl het Kanaal zelf

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

zelf vrij was van alle vijandelijke schepen tot de terugkomst van den Admiraal HOWE, die niet voor het laatst van Wijnmaand kon plaats hebben." — De tweede memorie strekte om het aangemerkte en voorgestelde nog meer te bevestigen en aan te dringen.

Zijne Hoogheid, meenende eene zaak van zoo veel aanbelang niet op zich te kunnen nemen, zonder het goedvinden van H. H. M. bevorens te weten, verzocht hetzelve daaromtrent uitdrukkelijk te verstaan. Beide de memoriën werden daarop gesteld in handen van Gemagtigden tot de zaken der zee, om na ingenomen raad van de aanwezige Gemagtigden uit de Kollegiën der Admiraliteit te dienen van berigt (1).

Ongunstig gevoelen van Z. H. en die van zijnen Rade over den voorslag.

Den dag tusschen beide deze Memoriën had Zijne Hoogheid in moeijelijk overleg doorgebragt. De inzigten, om de bezittingen in Azië te gaan versterken, en om Engeland ten westen en ten zuiden te blokkeren, schenen zich naauwelijks in één denkbeeld te laten zamenvatten. Ongaarne wilde Zijne Hoogheid zich aan alle de onaangenaamheden blootstellen van eene wederspraak dier inzigten van den Koning,

(1) Reg. van Secr. Res. van H. H. M. 1782. 23 Sept.

ning, aan wien men zich reeds met zoo vele inwilliging had overgegeven; en even zeer ſluitte het eigen inzigt, dat een zoo aanzienlijk deel van eigene magt buiten eigen beheer zou worden geſteld, en daardoor alle eigene werkzaamheid ten beste van handel en zeevaart nog al meer zou worden verlamd. In dezen ſtaat van pijnigende beſluiteloosheid, waarin men den Vorst om wijsheid hoorde bidden, om met het waarachtig heil van den Staat tevens eigene veiligheid te kunnen vereenigen, bepaalde hij zich, om den raad in te nemen van de Vice-Admiralen ZOUTMAN en REIJNST en de Fiscalen BISDOM en VAN DER HOOP, die geene mindere zwarigheid vonden in het voldoen aan het gedaan voorſtel; doch van gevoelen waren, de zaak te brengen bij de Algemeene Staten, waartoe de tweede memorie dan ook zoo veel dringender werd (1).

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

Het berigt op de beide memoriën werd reeds den 25ſten uitgebragt, voorſtellende het beſluit: „ dat Z. H. wierd verzocht, om hoe eerder zoo beter te willen benoemen een Vlag-Officier met vijf ſchepen van 60, drie of vier van 50 ſtukken en twee of drie fregatten met een kotter of adviesjagt, en door den

Voorgeſteld beſluit aan H. H. M.

(1) VAN DER AA, *Leven van Willem V.* D. III. bl. 123.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

den Vice-Admiraal HARTSINCK naar Brest te doen afzenden, ten einde aldaar te overwinteren en de nadere bevelen van hier af te wachten, of vereenigd met het Fransch eskader zoodanige togten in de Europesche zeeën te doen, als voorm. Vlag-Officier met overleg van den kommanderenden Officier aldaar dienstig zou mogen oordeelen; met dien verstande nogtans, dat voorz. order voor vervallen zou moeten worden gehouden, wanneer door tegenwinden of ook door eenig onvoorzien toeval 's Lands schepen mogten worden verhinderd, om de reize voor den 8sten van Wijnmaand voort te zetten, opdat aan den Admiraal HOWE, bij zijne terugkomst van Gibraltar, ofte aan eenige andere vijandelijke overmagt geene gelegenheid wierd gegeven, om het voorz. klein eskader op te vangen en te vernielen; — van welk besluit aan den Hertog DE LA VAUGUION door den Griffier FAGEL zou worden afschrift gegeven met bijvoeging, dat het onderscheppen van het aangeduid vijandelijk konvooi, naar ingewonnen berigt door ten minste negen zware schepen gedekt, voor de tegenwoordige krachten van den Staat alleen ondoenelijk was geoordeeld; en dat tevens aan het diep verval der zeemagt eeniglijk had moeten worden toegeschreven, dat van hier tot nog toe zoo weinig was geschied

tot

tot afbreuk van den gemeenzamen vijand, waartoe men dan tegen het volgende jaar verhoopte beter in postuur te zullen zijn. — Eindelijk zouden de onderscheidene Kollegiën ter Admiraliteit kunnen worden gelast, allen mogelijken spoed te maken in den aanbouw en uitrusting der schepen en aan H. H. M. te berigten, wat door hen gedurende dit jaar daaromtrent was gedaan, en welke schepen tegen Lentemaand van het volgend jaar behoorlijk bemand en van al het noodige voorzien tot 's Lands dienst zouden kunnen worden opgeleverd."

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

Holland, Vriesland en Overijssel vereenigden zich terstond met dit berigt; de overige Gewesten namen aan, zich daarop nader te verklaren: doch DE LA VAUGUION hiervan spoedig bewust, drong den volgenden morgen reeds bij den Heer VAN RANDWIJK wegens Gelderland op een stellig antwoord op zijne twee memoriën, als vorderende dezelve den meesten spoed en grootste geheimhouding, en zijnde allezins ongeschikt voor Provinciale overwegingen. Hij betuigde, reeds acht dagen een' koerier op te houden, die hem gezonden was, om terstond het genomen besluit over te brengen, en moest uit dien hoofde aanhouden op een stellig antwoord, ten einde er den Koning kennis van te geven. — Op dit berigt en op den sterken aan-

Het voorgesteld besluit schoorvoetend vastgesteld bij H. H. M.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

aandrang van de Afgevaardigden van Holland liet zich de Afgevaardigde van Stad en Lande bewegen om zich bij de drie Provinciën te voegen, uit vrees van gevaar bij langer verwijl; de drie overige Gewesten werden vruchteloos tot gelijken ſtap gedrongen. Op den 3den van Wijnmaand werd het beſluit eerst bij hervatte raadpleging volledig opgemaakt, onder voorbehoud nogtans van den Afgevaardigden van Zeeland der vrije overweging voor zijne zenders (1), die evenwel op den 1ſten hadden beſloten denzelven te magtigen, om tot het ontwerp en beſluit van den 25ſten van Herfstmaand toe te treden (2).

Bijzonder berigt van Z. H.

Inmiddels had Zijne Hoogheid den 30ſten dier maand in het geheim beſogne kennis gegeven van eene ontvangene tijding, dat de vloot van Lord HOWE door een ſtorm veel geleden had en dat velen der transportſchepen op de kust van Bretagne gebleven waren; ook was berigt ingekomen, dat de Franſche vlottende batterijën op den 13den door de gloeijende kogels uit Gibraltar in brand gemaakt en vernield waren. Beide deze omſtandigheden ter ernſtige overweging aanbevolen zijn-

(1) Reg. van Secr. Reſ. van H. H. M. 1782. 24 en 25 Sept. en 1 Oct.

(2) Not. van Zeeland.

zijnde aan de Gemagtigden tot de zaken der zee, die omtrent het eerstgemelde geene bewustheid bij den Franſchen Ambasſadeur hadden gevonden (1), werd op denzelfden 3den van Wijnmaand, overeenkomſtig derzelver voordragt beſloten: „ Zijne Hoogheid te bedanken voor de mededeeling en de proeve van deszelfs oplettendheid tot welzijn van den Lande, daarin op nieuw gegeven, en dat, offchoon de tijding wegens den terugtogt van Lord HOWE niet bevestigd werd en alzoo geen invloed behoorde te hebben op de overwegingen van H. H. M. Zijne Hoogheid echter zou worden verzocht, om, onverminderd het bevel, ten einde bij eene goede gelegenheid, voor den 8ſten aanſtaande eenige 's Lands ſchepen naar Brest af te zenden, de bevelvoerende Officieren ondergeſchiktelijk te gelasten, bij het ontvangen van eenige zekere of waarſchijnelijke narigten omtrent de terugkeering van voorz. vloot, of van zoodanige andere, waardoor de 's Lands ſchepen op derzelver reize naar Brest in oogſchijnlijk gevaar zouden worden gebragt, van door eene overmagt te worden opgevangen; ofte wan-

(1) Dezelve had hun verzekerd, ten ſpoedigſte te zullen waarſchuwen, ten einde niets met het uitloopen van 's Lands ſchepen gewaagd zou worden.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

wanneer ook de gemelde 's Lands ſchepen in zee zijnde, de wind niet gunſtig of niet beſtendig genoeg mogte zijn, om naar de regels van ſoldaat- en zeemanſchap de reis naar Brest te ondernemen of voort te zetten, in die gevallen terſtond te zeilen naar de kusten van Engeland, ten einde de ſchepen van het Engelsch konvooi uit de Oostzee, welke te Yarmouth en te Hull waren ingeloopen, en van daar naar de rivier van Londen of naar andere havens zouden willen verzeilen, als nog te onderſcheppen, en om op die en op alle andere gevoegelijke wijzen naar gelegenheid voor het Drontheimſche konvooi meerder veiligheid bij deszelfs terugkomst te verzorgen; wordende eindelijk *Z. H.* verzocht, aan de bevelvoerende Officieren de gemelde en alle andere narigten te doen toekomen, om daarop te letten, zoo als zij zouden meenen te behooren."

Gegevene orders van Z. H. tot den togt.

Te zelfden dage, waarop tot de zending naar Brest, niet zonder zoo veel aarſeling en twijfelmoedigheid beſloten, en nog zoo veel aan de ſoldaat- en zeemanſchap van de bevelvoerende Officieren door H. H. M. verbleven was, legde Zijne Hoogheid de reeds gereed gemaakte orders en lastbrieven, daaruit voortvloeijende, bij H. H. M. over, benevens twee eigenhandige brieven een aan den Vice-Admiraal

HART-

HARTSINCK, den anderen aan den Schout-bij-Nacht Graaf VAN BIJLANDT, door Zijne Hoogheid tot Bevelhebber van het eskader onder goedkeuring van H. H. M. benoemd: — welk alles dan ook de volle goedkeuring van het geheim Besogne wegdroeg (1).

Drie dagen vroeger had Zijne Hoogheid den Vice-Admiraal HARTSINCK reeds last gegeven, om de schepen met leeftogt voor vier maanden te voorzien, en teffens vertrouwelijk geschreven: „hoe het wel kon gebeuren, dat H. H. M. op den 1sten of 2den een besluit namen om tien schepen naar Brest te zenden, waarop deze den Schout-bij-Nacht VAN KINSBERGEN had terug geroepen van de *Argo*, waarmede hij aan het hoofd van een smaldeel bij de eerste gelegenheid stond uit te loopen.

Berigt van de misluking van den togt.

Vier dagen later, op den 7den van Wijnmaand, deelde Zijne Hoogheid in het geheim Besogne personelijk eenen brief mede door den Vice-Admiraal geschreven den 5den op de reede van Texel, inhoudende: „dat zoodra de expresse van Zijne Hoogheid met deszelfs brief van den 3den afgezonden, en die door harden wind den volgenden dag het Nieuwe

(1) Reg. van Secr. Ref. van H. H. M. 1782. 3 Oct.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

we Diep niet had kunnen uitzeilen, den 5den 's morgens bij hem aan boord was gekomen, hij terstond, niettegenstaande de afwezigheid van den Grave VAN BIJLANDT en den Schout-bij-Nacht VAN HOEIJ, zich te 's Gravenhage zelve bevindende, alle de Kapiteins der schepen van linie, in Zijner Hoogheids missive vervat, aan zijn boord had doen komen en dezelve, na hun onder belofte van de stiptste geheimhouding van hunne bestemming kennis te hebben gegeven, had afgevraagd, of hunne schepen tot het voorgestelde einde in staat waren, doch dat hij tot zijn leedwezen, van allen een weigerend antwoord bekomen had, waarvan Zijne Hoogheid uit de nevensgevoegde rapporten gegronde redenen zou vinden; dat de fregatten de *Brielle* en de *Venus*, wat den leeftogt betrof, in dezelfde omstandigheden waren, doch dat hij daarvan geen bijzonder rapport had kunnen vragen; dat hij hen gelast had met het schip *de Glinthorst* uit te loopen, en het eenigen tijd kruisende op de kusten te houden, om het eskader en konvooi der Oostindische schepen, indien zij hetzelve mogten ontmoeten, te versterken; — dat hij, dewijl het onmolijk was, dat de schepen den 8sten tot het doen der reize in gereedheid konden zijn, Zijner Hoogheids order voor vervallen moest houden,

den, en deszelfs nadere bevelen moest afvragen, of hij namelijk met de zware schepen van het eskader, hetwelk hij de eer had te kommanderen, niettegenstaande de bedenkingen der lootsen, zee zoude kiezen, dan of hij, de gelegenheid gunstig zijnde, met gerustheid kon blijven liggen; waarbij hij zich nog verpligt vond ter kennisse van Zijne Hoogheid te brengen, dat de lootsen door aanhoudend stormweer, hetwelk zij sedert eenigen tijd ondervonden hadden en waardoor meer dan een koopvaardijschip op strand was geraakt, afgeschrikt, van dag tot dag meer zwarigheid in het uitloopen der schepen van 70 en 60 stukken in dit jaargetijde maakten en op het opleggen derzelven ten sterkste aandrongen, vreezende zij, dat men, daarmede veel langer wachtende, in ongelegenheid zoude geraken, indien de winter eens vroeg mogt doortasten; doch dat de schepen van 50 stukken en de fregatten, volgens hun gevoelen, nog wel eenigen tijd op de reede gehouden en des noods in zee gezonden konden worden."

Nader bevel van Z. H. aan de vloot.

Op berigt en raad van de Heeren tot de zaken der zee werd hieromtrent twee dagen later goedgevonden en verstaan: „ dat Z. H. voor de gegevene mededeeling wierd bedankt, en dat onverminderd het onderzoek over de waarde

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

of onwaarde der redenen bij den brief van den Vice-Admiraal en de nevensgaande rapporten gemeld, aangezien reeds verloopen was de uiterlijke termijn, welke geoordeeld was, dat met genoegzame gerustheid eenige van 's Lands schepen zouden kunnen afgezonden worden; en vermits de laatst ingekomene berigten medebragten, dat in Duins weder een eskader werd verzameld, Zijne Hoogheid zou worden verzocht, om als nu, overeenkomstig de te voren gestelde orders, op alle mogelijke wijze te doen bespoedigen het uitloopen van een genoegzaam getal schepen, ten einde onder Gods zegen te verhoeden, dat het Drontheimsche konvooi niet behoefde te overwinteren of door overmagt mogt worden genomen of verstrooid;" van welk besluit door den Griffier FAGEL aan den Franschen Ambassadeur kennis zou worden gegeven met bijvoeging: „dat het alleen was toe te schrijven aan een' zamenloop van toevallige omstandigheden, dat aan het verlangen van het Hof van Frankrijk, omtrent het afzenden van eenige schepen naar Brest niet had kunnen worden voldaen (1)."

De Staten van Holland vonden later goed, door

(1) Reg. van Secr. Ref. van H. H. M. 1782. 7 en 9 Oct.

door hunnen Raadpensionaris aan dien Gezant te doen weten: „ dat, met zoo veel genoegen, als zij het besluit om tien schepen naar Brest te zenden hadden verstaan, zij met geen minder leedwezen vernomen hadden, dat dit zelfde besluit buiten uitwerking was gebleven, door zoodanige ongelegenheden, die geheel en al buiten het toedoen van H. E. Gr. M. plaats gegrepen hadden, en waaraan dezelve geen het minste deel konden nemen; dat zij, ten blijke hunner gevoeligheid over deze gebeurtenis, werkelijk bezig waren, om een naauwkeurig onderzoek te doen naar de oorzaken van het mislukken van dien togt (1)."

Berigt van de Hollandsche bezending bij Z. H.

De bezending van Holland aan Zijne Hoogheid had, namelijk, na hare tweede gesprek met Hoogstdenzelven op den 11den, vijf dagen later, onder voorbehouding van een nader verslag, voorloopig gemeend te moeten berigten: „ dat zij, onderrigt geworden van het besluit van H. H. M. van den 3den met alle naauwkeurigheid hadden acht gegeven op de de gelegenheden, die de uitvoering van dit besluit hadden kunnen begunstigen en het vreemd hadden gevonden, dat de Schout-bij-Nacht

(1) Secr. Res. van Holl. 1782. 23 Oct.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

Nacht VAN BIJLANDT, die tot het kommando over het eskader naar Brest was bestemd, zich op den 11den in den Haag had vertoond; dat zij, voorbijgaande in hoe ver het aan deze afwezigheid was toe te schrijven, dat op den 5den, bij een staande oosten wind, het eskader niet was in zee gegaan, bijzonder hadden gelet op hetgeen door Zijn Hoogheid den 7den daaraanvolgenden in het groot Besogne van H. H. M. was medegedeeld: dat het haar had bevreemd, hoe na de eerste mededeeling van H. H. M. op den 23sten der vorige maand geene de minste maatregelen schenen genomen te zijn, om het allezins mogelijk besluit op het gedaan voorstel van Frankrijk te kunnen volvoeren, waaraan ongetwijfeld scheen toe te schrijven, dat het besluit van den 3den was buiten werking gebleven, terwijl de redenen, door Z. H. daarover den 7den ingebragt, van dien aard waren voorgekomen, dat de Koning het goede oogmerk van den Staat ligtelijk zou kunnen verdenken, hetwelk de verderfelijkste gevolgen voor den Staat zou kunnen na zich slepen; weshalve zij had gemeend, ten gevolge van hunnen algemeenen last, Zijne Hoogheid daarover te moeten onderhouden, van welk onderhoud zij dan nu verder berigt deed, — zoo als boven door ons is ver-

vermeld — ten einde het goedvinden van H. E. Gr. M. daarop te verstaan." Bij hervatte overweging werd op dit berigt den 24sten goedgevonden: „den last dezer bezending algemeen te verklaren, zonder onderscheid of de objecten van dien last *voor* of *na* het daartoe genomen besluit waren ontstaan, daaronder ook wel bijzonderlijk begrepen het geval in het gegeven voorloopig berigt vermeld." — Het was onder tegenbetuiging van de Ridderschap en wederbetuiging van negen steden, dat dit besluit alzoo werd genomen (1).

Brief van Vriesland aan de Bondgenooten.

De Staten van Vriesland hadden den 11den reeds goedgevonden, eenen rondgaanden brief te schrijven aan de Bondgenooten, ten einde dezelve op te wekken, om, met ter zijde stelling voor eenen tijd van het verledene, zich het tegenwoordige geval van den mislukten togt naar Brest thans aan te trekken, beschouwende zij zulks, als wegens gebrek aan onderscheidene behoeften voor volk en schepen ontstaan, even vernederend voor allen, die eenig bewind voerden in het Gemeenebest, als schandelijk voor den dienst van het Land. Dezen brief hadden zij bege-

(1) Not. Holl. 1782. 16 en 24 Oct.

I. BOEK. V. HOOFDST.

1782.

Brief van Vriesland aan Z. H.

geleid met het affchrift van eenen anderen aan Zijne Hoogheid, waarin zij hierover een aantal vragen deden, waarop zij uiterlijk voor den 5den van Slagtmaand deszelfs antwoord als van hunnen Admiraal-Generaal vergden, ten einde, bevorens in overweging te nemen de petitiën van oorlog voor het volgende jaar, de noodige maatregelen te kunnen nemen, dat de zuur verdiende penningen hunner ingezetenen niet nutteloos, gelijk tot dus verre, wierden verfpild en de Republiek tot fpot der wereld ftrekte, terwijl de Koning van Frankrijk ons kon befchouwen als een' onbeduidenden Bondgenoot die niet fcheen te hebben voorgenomen, den gemeenen vijand eenige afbreuk te doen (1).

Antwoord van Z. H. aan Vriesland.

Zijne Hoogheid vond goed, onverminderd zijne ongehoudenheid als Admiraal-Generaal van de Unie tot eenige verantwoording aan iederen Bondgenoot afzonderlijk, den brief der Staten van Vriesland te beantwoorden, ten einde verkeerde indrukken uit gebrek aan voldoende narigten te voorkomen. Hij deed dezelfde mededeeling, zoo als die door Hem aan H. H. M. was gefchied, welk alles nu door Hoogstdezelven nader ftond te onderzoeken. Derzelver last om terftond fchepen in de

(1) Ref. Holl. 1782. 15 Oct.

de Noordzee te zenden was onverwijld uitgevoerd, zijnde de Schout-bij-Nacht VAN KINSBERGEN den 12den reeds in zee geloopen, en hebbende alzoo getoond daartoe geen gebrek aan victualie, zeilen of touwwerk te hebben, schoon zij tot den togt naar Brest vrij veel waren te kort gekomen; en had er eenige nalatigheid plaats gehad, zulks was tegen zijn doel en herhaald bevel geweest; ook het onbestendige en onstuimige weder zou den togt hebben verhinderd, al ware die ondernomen; terwijl er geene andere linieschepen genoeg in gereedheid waren geweest, om de plaats der gebrekkige tot die reize te vervangen. — Zijne Hoogheid deelde afschrift van dit antwoord aan H. H. M. mede ten dienste der overige Bondgenooten.

Besluit van Stad en Lande te dezer zake.

De Staten van Stad en Lande trokken zich den mislukten togt naar Brest al even zeer aan. Zij zonden hun besluit, daarover op den 24sten genomen, almede aan de Bondgenooten te zelfden einde als die van Vriesland, doch met dit verschil in hunne voorstelling, dat zij, daar de Vriezen die mislukking grootendeels aan Z. H. toonden te wijten, dezelve veeleer toekenden aan het dwarsboomen en vruchteloos maken van deszelfs ernstigste bevelen en onvermoeide pogingen door

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

door de Scheepsbevelhebbers en Bestuurders der Admiraliteiten (1).

Het Kollegie der Admiraliteit te Amsterdam vond goed alle verdenking van deszelfs bestuur te voorkomen door eenen brief, bij H. H. M. den 31sten ingekomen, met berigt en bewijs van derzelver aangewende pligten ter bezorging der schepen van hun resfort, welke brief met niet minder dan drie en zeventig brieven en stukken, als bescheiden en bijlagen, door de Staten van Holland, aan wien dezelve was medegedeeld, werd gesteld in handen der Leden tot de bezending aan Zijne Hoogheid; zijnde het in gemelden brief opmerkelijk, dat het Kollegie betuigde, zich niet te kunnen inlaten over de waarde van het onderscheid, door de Officieren gemaakt, tusschen de reis naar Brest en deszelfs gevolgen, en het kruissen in de Noordzee (2).

Tweede brief van Vriesland aan de Bondgenooten.

Het antwoord van Zijne Hoogheid aan de Staten van Vriesland had zoo weinig deszelfs doel bereikt, dat zij op den 15den van Slagtmaand besloten tot een' tweeden rondgaanden brief aan de Bondgenooten, waarin zij niet slechts hunne vroegere bedenkingen, als

(1) Ref. Holl. 1782. 30 Oct.
(2) Ref Holl 1782. 1 Nov.

als onbeantwoord, herhaalden; maar ze nog meer ontwikkelden door het opgeven van eenige punten uit de rapporten van den Vice-Admiraal HARTSINCK en de berigten van Zijne Hoogheid, waarin zij ongerijmdheden meenden te vinden, zoodat zij na derzelver aanwijzing uitriepen: „ wanneer wij dit alles gadeslaan en tevens bedenken, hoe weinig deel Zijne Hoogheid in alles, wat deze zoo veel geruchts en opzienswekkende zaak schijnt te nemen, daar H. H. M. het voorgevallene met opzigt tot de ingekomene berigten, slechts in overweging, zonder wijders, gehouden hebben; dan zinken wij weg in eene zee van vertwijfeling!" weshalve zij ten slotte, genoegzaam overeenkomstig het vroeger gevoelen van Amsterdam (1) voorstelden: „ of het niet onvermijdelijk noodig ware, dat de Bondgenooten eenige bekwame Leden uit hun Ligchaam benoemden, om over het behoud des Vaderlands in persoon en met elkander op eene daartoe te benoemene plaats te raadplegen en middelen te beramen, welke onder Gods zegen in staat zouden zijn, het tot nu verkeerd en gebrekkig beleid en uitvoer van zaken te doen ophouden, en tot redding van het zinkende Vaderland in deszelfs plaats te stel-

(1) Zie boven bl. 166.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

ſtellen zoodanig een, waarin een geest van orde en werkzaamheid de grootſte drijfveer werd; waardoor de Republiek in ſtaat kon geſteld worden, om niet meer in eene hatelijke en verderfelijke werkeloosheid te verkeeren; maar om integendeel met ware aloude Nederlandſche voortvarendheid en heldenmoed den gevloekten vijand des Vaderlands alle mogelijke afbreuk en aan de onwaardeerbare belangen des koophandels en der vrije zeevaart alle wezenlijke en gevoelige dienſten te doen (1)."

Besluit van Zeeland ter zelfde zaak.

Op voorſtel van Zierikzee, ter *Staatsvergadering* van Zeeland den 29ſten van Slagtmaand gedaan, werd den 23ſten van Wintermaand al mede Staatswijze in dat Gewest beſloten, dat alle de adviesſen der Leden zoowel, als alle ſtukken betreffende de expeditie naar Brest aan een kommisſoriaal Beſogne behoorden te worden verwezen tot onderzoek en berigt; doch waaromtrent Vlisſingen een dadelijk eindbeſluit wilde genomen hebben (2).

Aanmerking over deze zaak.

Alhoewel nu de zaak des onderzoeks naar de oorzaken van den mislukten togt naar Brest in den aanvang des volgenden jaars reeds ernſtig ter hand werd genomen bij het Bondge-

(1) Ref. Holl. 1782. 27 Nov.

(2) Notul. Zeel. 1782. 29 Nov. en 23 Dec.

genootſchap, duurde het tot deszelfs einde, alvorens dat onderzoek was geregeld en de Kommisſie daartoe volkomen was benoemd, welke eerst twee jaar later in ſtaat was beligt uit te brengen, zijnde de tegenwoordige oorlog, bevorens hare benoeming, al lang door den vrede met Engeland geëindigd. — Ons tot den omvang van dien oorlog in dit hoofdſtuk bepaald hebbende, willen wij ons door den loop en afloop dezer zaak niet zoo ver laten verwijderen; veel min door alle de huisſelijke woelingen, die op deze zaak geen geringen invloed hadden, laten ophouden, welke daarna beter in een algemeen overzigt zullen worden opgenomen. Alleen bepalen wij ons hier voor eenen oogenblik op hetgeen de Heer RENDORP gemeend heeft, na vlijtig onderzoek en op goede gronden te hebben kunnen berigten, omtrent de geſchiedenis van het geheel ontwerp van den togt naar Brest.

De noodzakelijkheid, om groote ſchepen vooral reeds vroeg in winterlaag te brengen, waaruit ze tegen het voorjaar met veel moeite werden ter reede gebragt, ten gevolge der ligging en ſtand onzer havens, moest eene Mogendheid, die vereenigde wapens met ons wilde voeren, hoogstonaangenaam zijn. De Markgraaf DE CASTRIES, toen aan

het

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

hoofd der Zeezaken in Frankrijk, kwam dus ligt tot eenen voorslag aan den Graaf DE VERGENNES, om door 's Konings Gezant in den Haag te laten voorstellen de zending van eenige schepen naar Brest; en dezelve kwam den Graaf terstond aannemelijk genoeg voor, om denzelven, als een dadelijken last aan den Gezant, te voegen in eenen brief, die reeds ter verzending gereed was.

Op dezen last had de Gezant zijn eerst mondeling en daarna schriftelijk voorstel gedaan; met toevoeging van het aantal der schepen, zonder evenwel ooit te zijn gelast geweest, om dat voorstel als een eisch van Frankrijk te doen, hetwelk men te Versailles zelve voor reden genoeg zou geacht hebben, om er niets van te verwachten, gelijk men het aldaar eenigzins vreemd had gevonden, in het besluit van H. H. M. te zien gewagen van een *verzoek* des Konings; weshalve alles wat van 's Konings ongenoegen, verspreid werd, van alle grond ontbloot was. De Graaf DE VERGENNES en de Markgraaf DE CASTRIES vernemende, dat van den voorgestelden togt niets was gekomen, zeiden eeniglijk, schier met deze zelfde woorden: „ dat men de Republiek beklaagde, dat oorzaken, welke men scheen te hebben kunnen voorkomen, de uitvoering van een plan verhinderd

derd hadden, hetgeen men in Frankrijk had aangezien als nuttig voor hare belangen." Naderhand echter, toen men redenen moest uitdenken, om zoo veel mogelijk de wijze te verontschuldigen, op welke Frankrijk met de Republiek handelde, werd dit opgewarmd en anders voorgediend. Ook voerde de Gezant geheel andere taal, dan de beide Heeren; daar hij toch, van alle omstandigheden grondig onderrigt, zeer wel wist of weten kon, dat de opkomende zeemagt alhier te klein was, om de aanzienelijkste helft derzelve van de havens te verwijderen en door het Kanaal naar eene vreemde haven te zenden in het begin van Wijnmaand, op een oogenblik, waarin wel de Britsche zeemagt in die zeeën gering was, maar toch, gedurende de reis van Texel naar Brest, aanzienelijk kon worden: doch het was de zaak zijner bijzondere vrienden alhier, dat hij de mislukking als zeer noodlottig deed voorkomen (1).

Omtrent dezen zelfden tijd had een ander geval plaats, hetwelk wel in onmiddelijke betrekking stond tot den oorlog, doch eenen zoo langen staatkundigen nasleep kreeg, dat wij

(1) RENDORP *Mem.* D. II. bl. 2.8—221. — Zie ook KLUIT, *iets over den Eng. Oorl.* bl. 170—174.

I. BOEK. V. HOOFDST.

1782.

Verraderlijke toeleg van J. E. DE WITTE, Vaandrig in 's Lands dienst.

wij hier almede flechts het voorval zelf willen vermelden. J. E. DE WITTE, Vaandrig bij krijgsvolk, hetwelk te Zierikzee in bezetting lag, was met eenige manfchap afgevaardigd naar Brouwershaven en had het kommando over eenige batterijën op het eiland Schouwen. Toevallig met zekeren boomkweeker van Boskoop, P. VAN BRAKEL genaamd, in Oogstmaand laatstleden bekend geworden, had hij zich door denzelven op eene listige wijze laten omzetten, om eenige, door hem vervaardigde, plans en teekeningen van de gelegenheid en verdediging der kusten, onder beloften van eenen erkentenis in geld, aan denzelven af te geven, die, er op uit zijnde om eene uitgeloofde premie van honderd gouden rijders, op de ontdekking van eenig verraad met den vijand gefteld, magtig te worden, deze teekeningen ten bewijze van dit verraad des Vaandrigs aan den Raadpenfionaris VAN BLEISWIJK vertoonde. Na hem gehoord en zijne teekeningen aangenomen te hebben, ftelde VAN BLEISWIJK het verzoek om den uitgeloofden prijs uit, tot dat hij van alles aan de Staten kennis gegeven en bevel tot de afgift der honderd rijders bekomen zou hebben. Intusfchen verzuimde de Raadpenfionaris niet, aan Zijne Hoogheid van het geval kennis te geven, die terftond twee Hoofdofficieren af-

vaar-

vaardigde, om te Brouwershaven naar de zaak onderzoek te doen, en zich van den perſoon des beſchuldigden Vaandrigs te verzekeren. Dit geſchiedde; DE WITTE werd door twee onderofficieren naar 's Gravenhage gebragt en op last van Zijne Hoogheid in het provoosthuis van de Generaliteit gezet.

Door den Fiskaal der Generaliteit voor den Hoogen Krijgsraad verhoord, beleed de gevangen hoofdzakelijk: „ dat hij aan eenen boomkweeker, genaamd VAN BRAKEL, die hem onder belofte van belooning het voorſtel deswege had gedaan, beloofd had den vijand te zullen behulpzaam zijn, wanneer op het eiland Schouwen eene vijandelijke landing mogt worden ondernomen, en dat hij te dien einde zou trachten, alleen te Brouwershaven en dus ook de batterij den os te kommanderen; alsmede dat hij zoo mondeling als ſchriftelijk aan den zelven VAN BRAKEL had opgegeven, welke batterijën er op het eiland Schouwen lagen met hoe veel ſtukken kanon en van welk kaliber dezelve waren voorzien; door hoe veel officieren en manſchappen de batterijën waren bezet, en wie te Haamſtede kommandeerde; zoo als ook, dat hij een kaartje van het eiland Schouwen, hetwelk niet net geteekend, doch evenwel voor het gebruik voldoende was, aan VAN BRAKEL had gegeven, en op

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782. welk kaartje de platen en ondlepten, alsmede de diepte van het water rondom het eiland Schouwen, waren afgeteekend, gelijk ook de ligging der batterijën op dat eiland; en dat hij nog een ander dergelijk doch netter kaartje aan VAN BRAKEL had beloofd."

Ten gevolge dezer bekentenis werd het vonnis van DE WITTE ſpoedig geſlagen: doch Zijne Hoogheid, uit overweging van het gewigt der zaak en het belang, hetwelk zoo de Staat in het algemeen, als de Provinciën in het bijzonder daarbij zouden kunnen hebben, zond de ſtukken en verhooren, tot deze zaak betrekkelijk, bij eenen brief aan het Hof van Holland, Zeeland en Vriesland, ten [einde dat Hof in ſtaat te ſtellen, wegens de verdere perſonen, die in deze zaak mogten betrokken zijn, zoodanige ſchikkingen te beramen en bevelen te geven, als bevonden zouden worden te behooren, met bijvoeging, dat Z. H. de uitvoering van het vonnis tegen den Vaandrig had opgeſchort, totdat volkomen zou zijn gebleken, dat DE WITTE niet meer zou behoeven gehoord te worden of vergeleken ter overtuiging van alle zoodanige perſonen, als het Hof zou mogen oordeelen in dezen te moeten hooren.

Hetzelve Hof, hierover buitengewoon te zamen geroepen, oordeelde, zich onverwijld van

van den boomkweeker VAN BRAKEL te moeten verzekeren, die dan ook terstond van Boskoop door geregtsdienaars gehaald en des nachts reeds in de Kastelenij van den Hove werd overgebragt.

Inmiddels viel veel bedenking, wie de bevoegde regter was over den Vaandrig DE WITTE, zoodat de Afgevaardigden van Amsterdam, — schoon Z. H. hun terstond in een gehoor had te kennen gegeven, doch onder de uiterste geheimhouding, dat het vonnis alreeds voor hem lag in eerloos verklaard te worden, zijn degen voor de voeten te zien breken en voorts te worden opgehangen, en dat dus deze zaak van den Vaandrig aan geen verder onderzoek meer onderhevig was, en tevens aangenomen had de uitvoering van dit vonnis op te schorten, totdat een politiek regter alle de bescheiden tot deze zaak zou hebben onderzocht (1), — op den 16den van Wijnmaand ter Vergadering van Holland daarover een voorstel deden. „ Zij begrepen, dat de Hoogheid en Souvereiniteit dier Provincie door het verrigte van den Hoogen Krijgsraad waren aangerand, welker allergewigtigste belangen zoodanig in deze zaak waren betrokken, dat de onvermijdelijke pligt

(1) Briev. van Gedeput. van Amst. 11 Oct. 1782.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

pligt van H. E. Gr. M. naar de gedachten hunner zenders vorderden, dat door het Geregtshof dezer Provincie aangaande de omstandigheden van dit verraad en allen, die daar in gewikkeld mogten zijn, onderzoek wierd gedaan en op eene wettige wijze tegen den schuldigen, die zich op het grondgebied dier Provincie bevond, en die daarin medepligtig mogten worden bevonden, te procederen; om die reden deden zij en drongen zij ten sterkste aan het voorstel, dat de voorgewende regtsvordering, als onbevoegd zijnde, wierd verklaard nietig en onbestaanbaar, en dienvolgens Voorzitter en Raden van den Hove van Holland zonder verwijl wierden gelast, DE WITTE uit handen van den Hoogen Krijgsraad over te nemen, waartoe de Drost van den Hove, behoorlijk bijgestaan, naar de provoost zou worden gezonden, en in geval van tegenstand nadere voorziening van H. Ed. Gr. M. verzoeken, ten einde de regten der Provincie te doen eerbiedigen; en, eindelijk, tegen DE WITTE en deszelfs medepligtigen regt te vorderen, zoo als in goed regt zou worden bevonden te behooren." — Dit voorstel kommissoriaal gemaakt zijnde met de Heeren van de Ridderschap en verdere Leden tot de zaken der Justitie, benevens Kommissarissen van den Hove, werd zulks op den vol-

volgenden dag door eene bezending van een Burgemeester van Haarlem en van Delft benevens derzelver Pensionarisfen, met den Raadpensionaris aan het hoofd, en door twaalf Statenbodens vergezeld, ter kennisse van Zijne Hoogheid gebragt met verzoek, om bij voorraad en hangende de raadplegingen van H. E. Gr. M. de uitvoering van het vonnis tegen den Vaandrig op te schorten. Z. Hoogheid antwoordde aan de bezending, alreeds aan het Hof geschreven en alle de stukken overgezonden, en tevens bevel aan den Hoogen Krijgsraad gegeven te hebben, om bij voorraad het geslagen vonnis niet uit te voeren; maar voegde er bij, van begrip te zijn, dat de Vaandrig door zijnen bevoegden regter was geoordeeld, en niet te twijfelen, of Hoogstdeszelfs begrip zou door de Heeren van de Ridderschap en verdere Gekommitteerden tot de zaken der regtspleging met Kommisfarisfen van den Hove voor welgegrond worden gehouden: doch ingeval dezelven een ander gevoelen mogten uitbrengen, verzocht Z. Hoogheid, hem dat verslag te willen mededeelen, alvorens een besluit te nemen, ten einde gelegenheid te hebben, om schriftelijk aan H. E. Gr. M. onder het oog te brengen de gronden, waarop Z. H. vermeende, dat de Vaandrig DE WITTE wel en regt door den

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

Hoogen Krijgsraad was gevonnisd. — Het verslag hiervan, door de bezending gedaan, werd gesteld in handen van het voornoemd kommissoriaal, om daar op te maken zoodanige bedenkingen, als zou worden bevonden te behooren.

De Heer TULLINO VAN OLDENBARNEVELD, Fiskaal van de Generaliteit en Hoogen Krijgsraad, vervoegde zich den 23sten van Wijnmaand bij H. H. M. met een verzoekschrift, ten einde Hoogstderzelver bevelen te ontvangen, hoe zich te gedragen, ingeval DE WITTE door de Staten van Holland mogt worden opgeëischt.

Te zelfden dage schreef Zijne Hoogheid eenen brief aan H. H. M. waaruit de natuur van de misdaad des Vaandrigs in zijne omstandigheden volkomen bleek, en waarin kennis werd gegeven van de Hollandsche bezending, en van het begrip Zijner Hoogheid, dat de Vaandrig door zijnen bevoegden regter was geoordeeld, als zijnde het voorname zijner misdaad zuiver militair, en rakende het misdrijf van verraad in deszelfs aard even zeer het eene gedeelte der Republiek als eenig ander, vooral daar de gevangen wel uitdrukkelijk wedersproken had, als of hem door VAN BRAKEL zou gesproken zijn van eene vijandelijke landing op het eiland Goedereede of eenige andere plaats van Holland, zoodat deze Provincie

cie, in het afgetrokken beschouwd, geene meer onmiddelijke betrekking had tot den gevangen, dan eenige andere; DE WITTE te 's Hertogenbosch geboren, was een geboren onderdaan van H. H. M. zijnde voorts nergens in Holland gehuisd, en zijnde aldaar ook niet gearresteerd; op alle welke gronden Z. H. zijn begrip niet kon ontveinzen, dat DE WITTE geenszins tot Holland in het bijzonder, maar tot de Hooge Bondgenooten in het algemeen behoorde. Evenwel moetende besluiten, dat de Staten van Holland over de regterlijke bevoegdheid in dit geval zouden raadplegen, had Z. H. gemeend, deze zaak aan H. H. M. en daardoor aan de Bondgenooten ter kennis te moeten brengen, ten einde dezelve hierin konden besluiten, zoo als zij in derzelver Hooge wijsheid ten meesten nutte van het Vaderland zouden bevinden te behooren (1). — Van het inzenden van dezen brief aan H. H. M. gaf Z. H. tevens volledige kennis aan de Staten van Holland: doch daarmede was nu ook de bron geopend van geschillen, wier behandeling en uitslag wij in het volgende Hoofdstuk zullen opnemen.

Weldra na de mislukking van den togt naar Brest had zich de Schout-bij-Nacht VAN KINSBER-

(1) Res. Gen. 1782. 23 Oct.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

BERGEN aan boord begeven van het ſchip de *Admiraal de Ruiter*, door Kapitein STARINGH gevoerd en was met hetzelve nevens de ſchepen *Utrecht*, de *Unie*, *Kortenaar* en een kotter op den 10den van Wijnmaand op een' kruistogt uitgeloopen. Dezelve was hoogst ongelukkig. Veel ſtorms bragt alle de ſchepen in het uiterst gevaar, waarin het geheel nieuw ſchip de *Unie* onder bevel van den Grave VAN WELDEREN, met zwaren wind zeilende en over zijde vallende, met man en muis in het gezigt der overigen ten gronde ging. Na zoo een' rampzaligen togt, waarbij geen vijandelijk ſchip werd ontmoet, viel VAN KINSBERGEN den tweeden van Slagtmaand weder in Texel binnen.

Het schip de *Unie* gezonken.

Behouden tehuiskomst van drie Oostindische schepen.

Daarentegen kwamen de drie Oostindiſche tehuisvaarders, die in den verleden jare reeds te Drontheim waren binnengeloopen en daarna, voor den vijand gewaarſchuwd, te Bergen toevlugt hadden genomen, in de helft dezer maand, veilig binnen Texel.

Het schip *Zierikzee* gestrand.

Omtrent denzelfden tijd bragt de Kapitein VAN DER BEETS, het Oostzeeſche konvooi behouden in Texel: doch Kapitein HARINGMAN, die nevens hem had gezeild, was met zijn ſchip *Zierikzee* op het Rif van Schagen geſtrand, met verlies van twintig man, waarom-

omtrent een Krijgsraad hem vrijſprak van alle pligtverzuim (1).

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

De kaapvaart.

De bijzondere kaapvaart mogt zich evenmin als 's Lands zeebedrijf wegens dezen veldtogt beroemen. Vroegere toezeggingen van H. H. M. wegens ſchadevergoeding ingeval van geſtaakte vijandelijkheden (2), hadden dezelve wel levendig gehouden vooral in Zeeland, waardoor de ſteden Middelburg, Zierikzee, Veere en Vlisſingen dikwijls tooneelen van volksgejuich hadden opgeleverd, wanneer een kaperſchip gelukkig van ſtapel liep of met een gemaakten prijs binnenviel, maar ook meermalen van algemeenen rouw hadden vertoond, wanneer eens zes ſchepen te gelijk, te Middelburg en Vlisſingen tehuis behoorende, achtervolgens door Engelſche fregatten werden genomen. Het gerust varen van den vijand in de Noordzee had aan de onbeſchermde kapers, tegen fregatten weinig beſtand, meestal ten verderve geſtrekt.

Roem van N. JARRY.

Het ontbrak evenwel geenszins aan uitſtekende blijken van onverſchrokkenheid en beleid. — Een N. JARRY, die eene menigte prijzen heeft opgebragt, er een genomen en onder een prijsmeester geſteld hebbende, loopt de baai van Tor-

(1) Reſ. Holl. 1782. 6 Nov. Jaarb. 1783. bl. 405.
(2) Zie boven bl. 120.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

Torbay moedig in, verovert er eene andere rijke lading in het gezigt van twee vijandelijke oorlogschepen, snelt met zijnen buit midden door eene vloot van twaalf schepen, onder bevel van ELLIOT; maar dicht bij de haven van Morlaix ontneemt hem een Engelsch fregat zijnen prijs; even onverzaagd keert hij naar de Engelsche kust weder, valt op twee sloepen aan, die het op strand zetten, en brengt de geheele kust in rep en roer door zijne vermetelheid. Meer dan vier honderd man beletten zijne landing; hij wijkt, maar stelt zich weldra door nieuwen buit schadeloos (1).

Heldenmoed van P. LE TURCQ.

De Kaper-kapitein P. LE TURCQ, bragt te Vlissingen twee Luitenants en zes matrozen mede, door hem verlost van een, door de Engelsche genomen en door hem hernomen, Fransch schip. — Eens eene brik en eene sloep van een Engelsch konvooi hebbende afgesneden, zet hij een' prijsmeester op de sloep, maar kan de brik, schoon zij de vlag strijkt, niet bekomen wegens de nabijheid van fregatten; ook de sloep zet weder koers naar de vloot, uit wier midden hij haar weghaalt, on-

(1) Jaarb. 1782. bl. 767 en 1044. — Geen wonder dat een BELLAMY, als *Zeelandus* in zijne Vaderlandsche zangen JARRY vereeuwigd heeft.

ondanks het vuur, welk hem nu van alle zijden bestookt. — Onder den Engelschen wal geraakt hij aan den slag met vier vijandelijke sloepen, die na twee uren vechtens afhouden. Een groote Engelsche kaper klampt hem daarna aan, maar vlugt mede na harden strijd. Hij heeft twee dooden, waarvan de een een Italiaan, die, eenen arm verliezende, met den anderen nog het geschut loste en dood nederviel. Men dankte God voor zijn behoud in de kerk te Vlissingen. Zijne reeders beloonden zijnen moed met eene zilveren sabel, en een koppel pistolen met zilver ingelegd, terwijl de sabel op de zilveren plaat mogt prijken met het wapen der stad. — Eenmaal gedwongen zich over te geven na een gevecht, hetwelk vijf glazen duurde, en na een en twintig dooden en zeventien gekwetsten te hebben bekomen, en zelf zwaar gewond aan kakebeen, schouder en borst, ontsnapte hij de gevangenis, kwalijk van zijne wonden genezen, en keerde met een half kakebeen uit Engeland te Vlissingen weder; kon, als ontvlugt en niet op zijne eer ontslagen, weder tegen den vijand dienen, en zag zich een nieuw kaperschip toegezegd (1).

Een

(1) Jaarb. 1782. bl. 108, 229, 367, 767, 699 en 1236.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

Lof van J. CAFFIN.

Een ander J. CAFFIN van *Zierikzee* is het gelukkigst geweest in het maken van prijzen, maar door ſtilte nabij een vijandelijk fregat vervallen en door drie kotters en eene brik omgeven, treft hem zijne overgaaf minder dan de begroeting van den fregatskapitein: „ verleden maandag middag ten één uur reeds uit Vlisſingen gezeild, hebben wij lang op u gewacht;" hetwelk hem een blijk van ſnoode verſtandhouding ſchijnt (1).

Eene pakketboot opgebragt.

Men ontzag geene middelen om dezelve te ontdekken en te ſtuiten. — De Zierikzeeſche kaper-kapitein J. W. SEXTROCH dwong eene pakketboot bij te draaijen en bragt haar als een vijandelijk ſchip op. Schoon gewapend met acht ſtukken en zes draaibasſen, de eerſte zelfs met dubbeld ſcherp geladen en tot afvuren gereed, had zij niet verkozen de kans te wagen. De kapitein had ſlechts de malen met brieven over boord willen werpen, doch was daarin wederhouden door de bedreiging van ze met zijne manſchap onmiddelijk te zullen volgen. Nu, meende de argwaan, zou men ontdekkingen doen; hoezeer ook de kooplieden mogten klagen over geſtremde briefwisſeling. De Kommisſarisſen van 's Lands posterijën deden evenwel deze klagten bij Gekom-

(1) Jaarb. 1782. bl. 128, 230 en 964.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

De brieven van dezelve geopend zonder de minste ontdekking van eenig verraad.

kommitteerde Raden van Holland gelden, die eenen bode naar Zierikzee afvaardigden, met verzoek dat de brieven overgegeven en naar Hellevoetsluis wierden terug gebragt, waar men schikking zou maken, om ze met een onzijdig schip naar Engeland te zenden: doch de Staten van Zeeland hadden reeds besloten, om die brieven door Gekommitteerden uit de Zeeuwsche Admiraliteit, in tegenwoordigheid der Regering van Zierikzee, te doen openen, of er ook ongeoorloofde briefwisseling met den vijand in gevonden wierd; indien nu iemand door H. E. Gr. M. gemagtigd daarbij tegenwoordig was, zouden zij daartoe ten spoedigste order stellen; het belang van het Vaderland in het algemeen en dat van Zeeland thans in het bijzonder (zoo even na het voorval met DE WITTE) gebood het gebruik van deze gelegenheid, welken spoed der verzending het belang der kooplieden ook vorderde. — De bode met dit bescheid terug gekeerd, werd nu door den Sekretaris van 's Lands Posterijën, de Heer S. E. DE CROISET vervangen met behoorlijke volmakt, om mede tot dit onderzoek over te gaan. Alle de brieven, tot omtrent twee duizend in getal, werden omzigtig geopend en oplettend gelezen; dan — van hetgeen eenigen schijn van ongeoorloofde verstandhouding zou gehad hebben,

I. BOEK. V. HOOFDST.

1782.

De vrije en onbelemmerde pakketvaart hersteld.

ben, werd volstrekt niets gevonden. De Heer CROISET kreeg nu alle de brieven, weder behoorlijk verzegeld, mede naar Holland, om voor derzelver spoedige verzending naar Engeland te zorgen (1).

Zoo was dan het wantrouwen beschaamd, maar het openbaar vertrouwen tevens openlijk geschonden. De Heer FITZHERBERT, 's Konings Gemagtigde tot den vredehandel te Parijs, verzocht de tusschenkomst onzer Ministers bij H. H. M. ten einde door schadeloosstelling van den kapitein der pakketboot en ontslag van zijnen persoon en manschap en een spoedig herstel van het voorgevallene aan geheel Europa wierd getoond, dat H. H. M. niet gezind waren geweest, door middel van een' Zeeuwschen kaper de gevestigde briefwisseling te breken. H. H. M. verzochten Zijne Hoogheid aan de oorlogschepen en kommissievaarders van den Staat te bevelen, om tot nader order vrij en ongemoeid te laten varen de pakketbooten, zoo lang Hoogstdezelven niet goedvonden de briefwisseling met Engeland af te breken. — Van dit besluit gaven onze Ministers aan den Heer FITZHERBERT ter onderrigting van zijn Hof ken-

(1) Jaarb. 1782. bl. 1619.—Res. Holl. 1782. 20 en 27 Nov. —Not. Zeel. 1782. 14 Nov.

kennis, met bijvoeging, dat het opbrengen der bedoelde pakketboot moest worden aangemerkt als eene eigendunkelijke daad van den kapitein, tegen wien zij den weg van regten hadden opengesteld. Tevens werd, op daartoe gedaan verzoek, besloten, vrij en onverhinderd vier Engelsche vaartuigen tusschen Douvres en Calais met paspoorten van den Koning van Frankrijk te laten varen (1).

Bepalingen omtrent Engelsche lootsbooten.

Zoo had Zijne Hoogheid, den 11den van Wijnmaand, op verzoek der Algemeene Staten, aan alle Bevelhebbers van 's Lands schepen en kommissievaarders bevolen, de Engelsche lootsbooten ongemoeid en onverhinderd te laten varen. Daartegen hadden de Afgevaardigden van Middelburg bij de Staten van Zeeland bezwaren ingebragt vooral voor de veiligheid dier Provincie, en gewenscht, dat ter Vergadering der Algemeene Staten naar de reden van zulk eenen maatregel navraag gedaan, op herroeping daarvan aangedrongen, en alle eigene beveiliging dier Provincie voorbehouden wierd. — Zijne Hoogheid, verstaan hebbende, dat er ook elders begrippen waren ontstaan, alsof de Engelsche lootsbooten ten gevolge van dien vrijdom zich zouden kunnen verstouten, om binnen de zeegaten, op de

(1) Ref. Gen. 1782. 2 Dec.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

de reeën en zelfs in de havens in te loopen, bepaalde, bij nadere opheldering, dit niet moeijen of nemen derzelven tot de zoodanige alleen, welke voor de havens en kusten van Engeland, Schotland en Ierland, in derzelver werk als lootsbooten ontmoet werden, en daarvan deugdelijk bewijs doende (1).

Voorzieningen tegen heimelijke verstandhouding.

De Staten van Holland waren alzoo ook, reeds in Oogstmaand zorgvuldig geweest tegen het afhuren van vaartuigen aan strand tot spoediger overbrenging van personen of brieven naar Engeland zonder uitdrukkelijken last van den Admiraal-Generaal, van een der Admiraliteits-kollegiën of van eenen der bevelvoerende Officieren over 's Lands schepen in de zeegaten of langs de kusten, of anderszins op last van Gekommitteerde Raden en de daartoe gemagtigden (2).

Voorstel van Amsterdam tot vernieuwing der medewerking met Frankrijk en van het oude handelverdrag.

Met het begin van Slagtmaand liep de verbindtenis tot zamenwerking met Frankrijk voor dezen veldtogt ten einde. Reeds in Oogstmaand had Amsterdam bij H. E. Gr. M. voorgesteld: „ 1. om te bewerken dat ook voor het volgende jaar de krijgsverrigtingen gemeenschappelijk beraamd en uitgevoerd wierden; en 2. om te beproeven, of het Fransche Hof ge-

(1) Jaarb. 1782. bl. 1618 en 1783. bl. 46.
(2) Res. Holl. 1782. 14 Aug.

geneigd zou zijn, de banden tusschen de twee volken naauwer toe te halen, door het vernieuwen van het handelverdrag van 1739, waarbij onze ingezetenen, met betrekking tot den handel en zeevaart, in Frankrijk op gelijken voet gesteld werden met de natuurlijke onderdanen des Rijks, en ten aanzien der lasten boven andere vreemdelingen begunstigd (1). Ten aanzien van het eerste werd bij Holland besloten, het daarheen te sturen bij de Algemeene Staten, dat bij vernieuwing en verbreeding van het besluit van Lentemaand, Zijne Hoogheid als Admiraal-Generaal van de Unie mogt worden verzocht, om op zoodanige wijze, als Hij het geschiktst zou oordeelen, ten spoedigste met het Hof van Frankrijk te beramen, hoe de werkzaamheden ter zee van wederzijden of met zamengevoegde magt, gedurende dezen oorlog tegen den algemeenen vijand zouden kunnen worden ingerigt. Omtrent het tweede vond men goed den Raadpensionaris te magtigen, om aan den Hertog DE LA VAUGUION opening te geven van het verlangen der Staten, om de afgebrokene handelingen over het handelverdrag, hoe eer, zoo beter, hervat te zien, en desaangaande door

(1) Ref. Holl. 1782. 17 Aug.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

Besluit bij Holland op het Amsterdamsch voorstel.

door zijne tusschenkomst, de neiging van zijn Hof te beproeven.

Het besluit van Holland omtrent de zamenwerking *gedurende dezen oorlog* was niet zonder tegenkanting genomen. De Ridderschap had hetzelve willen bepalen tot den volgenden veldtogt en tevens ingebragt, dat Zijne Hoogheid huiverig was, om dat geheele werk op zijnen naam te laten gaan, het voegzamer achtende, indien zulks van Souverein tot Souverein geschiedde, en alzoo wenschende, dat het, hoewel met zijne voorkennis en overleg, nogthans door H. H. M. aan de Gemagtigden tot de Buitenlandsche Zaken werd verzonden. Dordrecht en eenige andere Leden waren tegen deze verzending geweest, willende ingeval van voortdurende huivering van *Z. H.* eene Kommissie van deskundigen tot deszelfs bijstand hebben benoemd, bekommerd dat het Hof van Frankrijk zich op geen anderen voet zou inlaten. Bij Amsterdam kwam men slechts bij meerderheid tot de bepaling *gedurende dezen oorlog*, niets zoo gevaarlijk houdende, dan zich onnoodig langer te verbinden en te diep met eene magtige Mogendheid in te laten (1).

Over

(1) Ref. Holl. 1782. 23 Oct. — In het groot besogne kwam dit besluit den 25sten en werd, behal-

I. BOEK. V. HOOFDST.

1782.

Onaangenaamheden te Amsterdam zelf over de voordragt diens voorstels.

Over de inleiding tot het voorſtel van Amſterdam waren zelfs onaangenaamheden in de Vroedſchap aldaar ontſtaan, waarover zich de nieuwspapieren, vermetel en ſchandelijk genoeg, naar den geest des tijds hadden laten hooren. De Penſionaris VAN BERKEL had die inleiding geſteld op last der Vroedſchap: doch de Afgevaardigden vonden goed daarin eenige verandering te maken, en het alzoo door den Penſionaris VISSCHER, alhoewel tegen deszelfs begrip, ter Staats-vergadering in te brengen. De Vroedſchap zelve keurde daarna bij openlijke aankondiging, het gedrag der Afgevaardigden goed, als hebbende daardoor de Vroedſchap bewaard voor alle aanmerkingen en verwijten wegens eenige dwaalſtellingen; ſchoon zij voorzigtiger zouden hebben gehandeld, dezelve bevorens bij hunne lastgevers aan te wijzen, bevorens derzelver last met eenige verandering uit te voeren (1).

De bedoelde dwaalſtellingen waren de ſtoute verzekeringen, dat Frankrijk onze zaak nimmer van deszelfs eigene belangen zou afſcheiden, en volſtrekt geenen, ten zij eenen al-

halve door Vrieslands afgevaardigden, die er zich mede vereenigden, voor de overige Provinciën overgenomen. Reg. van Secr. Ref. van H. H. M.

(1) Jaarb. 1782. bl. 1101—1104.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

algemeenen, vrede met Engeland zou fluiten; waaromtrent toen reeds zware twijfelingen beftonden en eerlang ftrijdige berigten inkwamen, die weldra door de ontzettendfte verloocheningen werden opgevolgd.

Eerste verontrusting over den vredeshandel.

Reeds den 13den van Slagtmaand ontvingen H. H. M. berigt van hunne Ministers, dat zij, aan den Graaf DE VERGENNES medegedeeld hebbende eene uitlating van den Heer FITZHERBERT over Engelands ongenoegen, dat men terftond op den voorgrond van allen handel had gefteld de toeftemming van *vrij fchip vrij goed*, alhoewel de Heer FOX dit reeds had toegeftaan, — dezelve Graaf daarop getoond had, niet onbewust te zijn van de bedenkingen bij het Engelfche Ministerie en hun had geantwoord: „ niet zonder vrees te zijn, dat deze voorloopige vordering den geheelen vredehandel voor ons zou kunnen ftremmen, terwijl de andere oorlogende Mogendheden met den hunnen zouden voortgaan; meenende hij, dat het niet tot ons nadeel zou ftrekken, indien wij alle onze vorderingen in eens deden, de vrije vaart aan het hoofd ftellende; zoo had Engeland ten opzigte van Frankrijk gedaan; terwijl men voornamelijk aan Engeland alle gelegenheid tot verwijl of voorwendfel moest benemen." — De Graaf had tevens doen opmerken: „ dat de vordering van de *vrije vaart* op den voet

van

van het Traktaat van onzijdigheid bedenkelijk was, wijl het stelsel van dat traktaat eeniglijk bij deszelfs deelhebbers, maar niet bij de Mogendheden in het algemeen erkend was, en bij velen als min overeenkomstig met hare belangen kon worden aangezien; dat Engeland de grondbeginselen der gewapende onzijdigheid ten aanzien van Rusland, Sweden, Denemarken en andere volken nimmer had erkend, maar slechts verklaard, de vrije vaart der volken te zullen erkennen ingevolge de in wezen zijnde wederzijdsche traktaten; welke aanmerkingen hij gewigtig genoeg had geoordeeld, om den Hertog DE LA VAUGUION te gelasten, om dezelve aan het Ministerie in de Republiek voor te houden, ten einde, de last van Hare Ministers mogt worden veranderd (1)."

Negen dagen later gaven dezelfde Ministers berigt van een gesprek met den Heer FITZ-HER-

(1) Reg. van Secr. Ref. van H. H. M. 1782. 13 Nov. „ Men wil, dat, overeenkomstig dezen last, de Hertog in het doortrekken van Dordrecht op zijne terugreis van Parijs, werwaarts hij eene keer had gedaan, zou getracht hebben, door middel van den Pensionaris, de Regering dier stad daartoe over te halen: maar dat DE GIJZELAAR het voorstel niet had durven doen; en dat hij in den Haag niet beter bij zijne goede vrienden had geslaagd." — RENDORP *Mem.* D. II. bl. 224.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

HERBERT, ſtrekkende volkomen te zelfden einde, om hen te doen aanhouden op verandering in hunnen last, en hen volmagt te doen verkrijgen tot de opneming van het artikel der vrije vaart aan het hoofd der algemeene voorſtellen, onder verzekering van 's Konings wensch om den vrede te herſtellen. — *Zij* hadden ook dit geſprek medegedeeld aan DE VERGENNES, die nu weder den vorigen aandrang had herhaald (1).

Bepalingen in den last onzer Ministers te Parijs.

Op beide deze berigten, ten onderzoek aanbevolen van de Gemagtigden tot de Buitenlandſche Zaken, werd op den 2den van Wintermaand bij H. H. M. bepaald: „ dat de vrije vaart vooraf moest vast ſlaan, zijnde het door FOX reeds toegegeven en hoogstgevarelijk, het eerst erkend beginſel te laten varen; — wat de opening der overige punten betrof, konden de Ministers zich met overleg van DE VERGENNES gedragen naar voeg van omſtandigheden, mits zich houdende aan hunnen lastbrief; en dat zij, dezen last aan denzelven Graaf mededeelende, zouden verklaren, dat H. H. M. ingevolge de gunſtige verzekering van den Koning, verwachtende waren, dat Z. M. van het aangenomen ſtelſel niet zou afgaan

(1) Reg. van Secr. Reſ. van H. H. M. 1782. 22 Nov.

gaan, en dat hij Graaf alleen bedoeld had in den form dezer onderhandeling alles voor te komen, wat de zaak des vredes zou kunnen vertragen; dat toch, al werd de naam der gewapende onzijdigheid niet uitgedrukt, de zin van dezelve allerduidelijkst in het te maken traktaat moest uitkomen, wijl, indien de Engelſchen daarin zwarigheid maakten, zulks een blijk zou zijn van hunne kwade trouw (1)."

Op den 6den ontvingen H. H. M. van hunne Ministers te Parijs kennis: „ dat de Heer ADAMS hun in *vertrouwen* zijne vorderingen in de vredeshandelingen had medegedeeld, ſchoon er de geheele wereld wist, dat de voorloopige punten met Engeland reeds waren geteekend;" en voorts de geruſtſtelling: „ dat onze, door de Franſche hernomene volkplantingen, ons zouden wedergegeven worden, als zijnde 's Konings voornemen niet geweest, dezelve in rekening te brengen tegen eenige aanſpraak der Engelſchen; dat ook het punt der vrije zee tot genoegen der Republiek zou worden geregeld; doch dat omtrent

(1) Reg. van Secr. Reſ. van H. H. M. 1782. 2 Dec. — Voor Zeeland alleen werd in dit beſluit geen deel genomen, willende deszelfs Afgevaardigden eerst innemen het goedvinden hunner zenders.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782.

trent de ſchadevergoeding eenige verzachting plaats zou moeten hebben." Hierop werd dadelijk bij H. H. M. beſloten: „ Zijne Allerchr. Majesteit door de Ministers te doen bedanken voor deszelfs gunſtige gezindheid betrekkelijk de volkplantingen." Welke heuschheid met gelijke hoffelijkheid werd beantwoord, onder bijvoeging der ſterkſte verzekeringen van 's Konings genegenheid: „ om de voorwaarden te onderſteunen, die door onze Ministers omtrent dezen tijd aan den Heer FITZHERBERT waren overgegeven."

Ondanks al deze verzekeringen en beleefdheden, hield men het daarvoor, dat het vertrek van de jongen Graaf DE VERGENNES naar Engeland zou ten gevolge hebben zijne terugkomst met den vrede in den zak. Maar onze Ministers wisten even weinig van hetgeen er tusſchen de Franſche en Engelſche Ministers omging, als van hetgeen door den Heer DE RAINEVAL in Engeland verrigt werd, terwijl H. H. M. alhier op den 23ſten van Wintermaand het voorſtel van Holland van den 23ſten van Wijnmaand ten beſluit bragten; waarbij, met vernieuwing en verbreeding van dat van den 4den van Lentemaand, Zijne Hoogheid, als Admiraal-Generaal verzocht werd, om op zoodanige wijze, als Hoogstdezelve voegzaam zou oordeelen, met het

Hof

Hof van Frankrijk ten ſpoedigſte te beramen de wijze, op welke de werkzaamheden ter zee, van wederzijden of met vereenigde magt *gedurende dezen oorlog* zouden kunnen worden ingerigt, om den gemeenen vijand de meeste afbreuk te doen, en tot het aangaan van den vrede op billijke voorwaarden te noodzaken; en dat voorts mits dezen werd vastgeſteld, dat ook met het Hof van Frankrijk, zoo mogelijk, zouden worden overlegd en onderling geregeld de voorwaarden, die dat Hof en de Republiek over en weder bij het maken van den vrede zouden voorſtellen en aandringen en waarin zij elkander zouden onderſteunen (1)."

Het vertrouwen, dat de kooplieden voorzeker vergoeding van ſchade, door het verlies hunner ſchepen veroorzaakt, zouden bekomen, bragt zelfs een reglement en onderrigting in het licht voor de handeldrijvende ingezetenen van Amſterdam, welke ter rekenkamer wilden opgave doen van de ſchade, hun door de Engelſchen toegebragt: waartoe evenwel niemand bij de rekenkamer dier ſtad ſchijnt opgekomen te zijn. — Te Rotterdam in-

(1) Reg. van Secr. Ref. van H. H. M. 1782. 23 Dec. — Ook hierin nam Zeeland nog geen aandeel.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1782. integendeel hadden de kooplieden zich te zelfden einde met een verzoekschrift gewend, waarop geantwoord was: „ dat de Afgevaardigden ter Dagvaart, overeenkomstig het verzoek, gelast zouden worden; en dat intusschen de lijsten van schaden behoorden te worden opgemaakt (1)."

Het slot van dit jaar behelsde nog de mededeeling van den Pensionaris VAN BERCKEL aan Burgemeesteren van Amsterdam: „ dat de Graaf DE VERGENNES uit naam van den Koning had laten verzekeren, dat Z. M. geen vrede met het Engelsche Hof zou sluiten voor en aleer aan de billijke eischen van de Republiek door Engeland zou zijn voldaan (2)."

1783. Ongunstige staat der vredesonderhandelingen. Dertien dagen later ontvingen H. H. M. van hunne Ministers kennis: „ dat de eischen der Engelschen dubbelzinnig en buitensporig waren, maar dat zij van den Graaf DE VERGENNES verzekering hadden ontvangen, dat Frankrijk niet zou sluiten, zoo lang de oorlogende Mogendheden niet op eene billijke wijze waren voldaan; en dat zij zelve eenen brief, aan den Heer DE RAINEVAL geschreven, met genoegen hadden gelezen."

Omtrent dien tijd verklaarde de Heer FITZ-

(1) Jaarb. 1782. bl. 1588 en 1614.
(2) Gedeput. ter Dag. 1782. 31 Dec.

FITZHERBERT aan onze Ministers: „ dat, hoe zeer zijn Hof verlangde naar den vrede met de Republiek, deszelfs voorwaarden geschikt moesten zijn naar de tegenwoordige omstandigheden, en dat op dien grond geoordeeld was, dat tegen de teruggave van alle de veroverde plaatsen gevorderd kon worden de afstand van Trinconomale; bleven wij hier zoo sterk tegen, als reeds door hen was te kennen gegeven en door het Hof van Frankrijk was ondersteund, dan moest men Essequebo en Demerary nevens Negapatnam afstaan, waarvan men niet zou afzien; hadden de overige Mogendheden tot eene gave teruggave van het in den loop des oorlogs genomene kunnen komen, daarin zou Engeland zich ook ten onzen aanzien geschikt hebben; nu was hieraan niet te denken; den volgenden dag stond hij naar Versailles te gaan, om met den Graaf D'ARANDA wegens Spanje te sluiten, gelijk alles met Frankrijk ook spoedig vereffend zou zijn; evenwel wilde hij nog afwachten den last, dien onzen Ministers hierop zouden ontvangen."

I. BOEK. V. HOOFDST. 1783.

Eisch der Engelschen om Trinconomale of Essequebo, Demerary en Negapatnam.

Het mogt den Ministers gebeuren, ondersteund door den Graaf DE VERGENNES, wien zij daartoe inriepen, den eisch van Essequebo en Demerary te doen vallen: maar ten aanzien van Negapatnam was niets te doen, terwijl

Essequebo en Demerary afgedongen.

I. BOEK. V. HOOFDST.

1783.

Frankrijk en Spanje gereed om met Engeland te sluiten, gelijk zulks reeds met Amerika was gedaan.

wijl er niets zekers te verkrijgen was wegens de vrije vaart, ſchoon het door den Graaf bij FITZHERBERT ſchier tot eene af breking van den handel met de Republiek was gedreven. Op het vernemen uit den mond van den Graaf, dat de voorloopige onderhandelingen tusſchen Frankrijk, Spanje en Engeland reeds waren ten einde gebragt, drongen onze Ministers te vergeefs, dat derzelver onderteekening mogt worden uitgeſteld, tot dat die met onzen Staat waren geregeld. Ook Amerika had reeds afzonderlijk geteekend; wij hadden nu ſlechts met den meeste ſpoed onzen handel voort te zetten, waarin de Graaf alle hulp beloofde. De verontwaardiging der Ministers hierover bragt hun antwoord aan de grenzen der beſcheidenheid. — De Graaf verſchoonde 's Konings gedrag, als de belangen van zijn Rijk niet kunnende opofferen, daar Amerika een voordeelig beding had gemaakt, en als gebrek hebbende aan geldmiddelen, om den oorlog voort te zetten, terwijl Spanje om den vrede riep en Frankrijk dien volſtrekt noodig had, en wij in den oorlog genoegzaam niets hadden uitgevoerd, terwijl zij voor de Republiek alles hadden gedaan, en zelfs geen gevolg gezien hadden van hunnen eenigſten voorſlag tot het zenden van eenige ſchepen naar Brest; alhoewel zij ook nog zouden volhouden, indien hun eigen

gen welzijn niet besliste. Eindelijk was de vraag van DE VERGENNES, of wij zouden willen begrepen zijn in den stilstand van wapenen, die het gevolg zou zijn van de bekrachtiging der *preliminairen*, die misschien binnen veertien dagen konden uitgewisseld worden. — De Ministers, niet durvende vooruitloopen, wenschten, dat dit Hof van het Engelsch Ministerie de verklaring wilde nemen, dat wij in den wapenstilstand konden begrepen zijn, indien H. H. M. zulks geraden vonden. — Des anderendaags den 21sten, ontvingen zij van den Graaf D'ARANDA de tijding der werkelijke teekening van de voorbedingen en tevens de verklaring van den Heer FITZHERBERT omtrent den wapenstilstand (1).

I. BOEK. V. HOOFDST. 1783.

Opneming in een wapenstilstand voorgesteld.

H. H. M. keurden op den 29sten goed, hetgeen de Ministers hadden verrigt, namen den wapenstilstand aan, doch hielden aan zich, nader over het vredeswerk te raadplegen.

De wapenstilstand door H. H. M. aangenomen.

Weldra kwam de wederzijdsche verklaring bij H. H. M. van den wapenstilstand, doch met nadere verzekering, dat in den eisch van Engeland aan geene verdere wijziging was te denken, welke ook ten aanzien van Negapatnam

Nieuw berigt van de Ministers.

(1) Reg. van Secr. Ref. van H. H M. 1783. 24 Jan.

I. BOEK. V. HOOFDST.

1783.

Vertoog der Oostindische Maatschappij over Engelands eischen.

nam door den Graaf DE VERGENNES ZOO ZWAAR niet getild werd, als die nu flechts wilde weten, of men eenige troepen zou zenden ter overneming der vastigheden, die thans door de Franſchen waren bezet.

De Oostindiſche Maatſchappij, op het vernemen van dezen, bij de Franſchen zoo gering geachten, eisch van Engeland, riep eene buitengewone Vergadering van Zeventienen in 's Gravenhage bijeen, welke Zijne Hoogheid als Opperbewindhebber bijwoonde. In dezelve oordeelde men eenparig: „ dat die eisch tot niets minder ſtrekte, dan om aan de Nederlandſche Maatſchappij het wezenlijkſte hare bezittingen en regten te benemen, en dus eenen zoo doodelijken ſlag toe te brengen, dat het nimmer voor de belanghebbenden zou kunnen worden verantwoord, indien niet al het mogelijke door haar werd aangewend, ten einde zoo onregtmatige eisſchen van Engeland werden tegen gegaan. Zij vertoonden dus, in een breed vertoog aan H. H. M., de aangelegenheid van Negapatnam op zich zelve en de gevolgen van deszelfs afſtand, welke Engeland niet alleen eene volſtrekte alleenhandel langs de ganſche kust van Koromandel zou doen oefenen, maar ook de bezittingen der Maatſchappij op Ceylon in veegen ſtaat brengen. — Eene onbelemmerde

vaart

vaart in de Oosterfche Zeeën en Kanalen I. BOEK. V. HOOFDST. 1783.
inzonderheid langs en aan de fpecerij-eilanden, door de Engelfchen daarbij gevorderd, was van geen min fchromelijk uitzigt. Er mogt door hen van geen vrijen handel gerept zijn, doch die was voorzeker daarbij het geheime doel. En zoo zou Engelands Oostindifche Maatfchappij, die jaarlijks onnoemelijke fchatten in het westen van Indië vergaderde, in het oosten zich bronnen van nog grooter rijkdom openen, waardoor hare magt alle maat zou te boven gaan, en Engeland zelf geene geringe vergoeding krijgen voor het verlies, bij de onafhankelijkheid van Noord-Amerika geleden. Ten uiterfte hard zou het zijn, onze Oostindifche Maatfchappij ten offer te geven voor den vrede; en fchandelijk ware het, zulke verderfelijke vorderingen onder den fchijn van eenvoudige vrije vaart verborgen te houden. Van welk vertoog dan het flot was een eerbiedig verzoek aan H. H. M. om geene middelen onbeproefd te laten, ten einde Engeland van deszelfs vordering te doen afzien (1)."

De Ministers gaven eerlang aan H. H. M. berigt: „ niet te zullen nalaten, het noodige ge-

(1) Reg. van Secr. Ref. van H. H. M. 1783. 12 Feb.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1783.

gebruik te maken van de hun toegezonden bedenkingen, in de memorie van de Kamer van Zeventienen voorkomende, door welke zij zouden trachten het Ministerie van het Fransche Hof op te wekken ter tusschenkomst met deszelfs goede diensten en ter verleening van deszelfs ondersteuning aan hunne onderhandeling; schoon zij niet konden verbergen, dat de gesteldheid van zaken thans zoodanig was, dat zij daarmede niet veel zouden vorderen, zoo lang zij met geen naderen last omtrent de hoofdzaak waren voorzien; dringende de Engelsche Minister hen gedurig op het geven van een antwoord op deszelfs laatst gedane voorstellen; terwijl de Graaf DE VERGENNES geene gelegenheid liet voorbijgaan, om daarop mede ten sterkste aan te houden (1).

De volstrekte noodzakelijkheid, om tot dien naderen last voor de Ministers te komen, was door dezelven in bijzondere berigten aan den Raadpensionaris ter beoordeeling gesteld door de mededeeling, dat de Heer FITZHERBERT zich niet had ontzien te zeggen: „ dat Frankrijk aangenomen had, ons te laten drijven, in-

(1) Reg. van Secr. Ref. van H. H. M. 1783. 26 Febr.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1783.

indien wij de, aan ons voorgeſtelde, voorwaarden niet aannamen (1)."

Nadere lastbepaling voor de Ministers te Parijs.

Op den 4den van Lentemaand werd dan in het geheim Beſogne voorgeſteld, aan de Ministers te ſchrijven: „ dat zij 1.) moesten blijven aandringen op de *vrije vaart*, en bijaldien zich de Engelſchen daarop niet duidelijk wilden verklaren, alsdan hun aanzeggen, dat H. H. M. gezind waren, zich volſtrekt te houden aan de gronden der gewapende onzijdigheid, met zoo veel kracht door de Keizerin van Rusland beſtempeld, en op het regt der volkeren gegrond; dat zij moesten trachten te bewerken, dat eene dergelijke verklaring door Frankrijk, Spanje en Amerika werd gedaan; en dat zij zorgvuldig moesten vermijden, *nieuwe verbindtenisſen* met Engeland te maken, als zijnde dezelve nadeelig en van ſchadelijke gevolgen bevonden; dat zij 2.) het afſtaan van Negapatnam moesten blijven weigeren; dat zij 3.) betrekkelijk de belemmering, die de Engelſche voorgaven in hunne vaart door de Oostindiſche Zeeën, van wege de Kompagnie te ondergaan, en waarop zij hunnen eisch op die Zeeën vestigden, nimmer door de Engelſchen was geklaagd; daar integendeel dikwijls klagten

(1) Rendorp, *Memoriën*. D. II. bl. 253.

ten over hun gedrag in dat werelddeel door de onzen nutteloos waren gedaan; doch dat men gereed was deswege wederzijdsche schikkingen te maken; — dat zij 4.) als nog moesten aandringen op eene schadevergoeding; met vertooning hoe hard het zou zijn, dit over te laten aan de willekeurige beslissingen van de Engelsche Admiraliteit; doch, zoo zij niets bepaalds deswege konden verkrijgen, als dan moesten zij trachten te bewerken, dat de schikkingen deswege overgelaten wierden aan wederzijds te benoemen Gemagtigden; dat zij, eindelijk, bij het Hof van Versailles zouden blijven aandringen op de dikwijls gedane beloften van geenen vrede te maken, zonder aan het Gemeenebest goede voorwaarden te bezorgen." De Afgevaardigden van vier Gewesten vereenigden zich terstond met dit voorstel; die van Vriesland en van Stad en Lande zagen het besluit aan, als nog ongelast, doch traden den 10den en 14den tot hetzelve toe; die van Zeeland alleen verklaarden gelast te zijn te zorgen: „ dat geen besluit tot vredes-artikelen werd genomen, dan met medewerking van hunne Provincie."

Reeds den 19den kwam het berigt van Parijs in: „ dat de Ministers zich niet konden vleijen, dat het Hof van Versailles het ver-

verlangen van H. H. M. zou kunnen of willen ondersteunen; DE VERGENNES had zelfs ongenoegen getoond, dat men niet gemakkelijker was, schrijvende hij den ongelukkigen loop des oorlogs toe aan onze werkeloosheid, en breed opgevende van zijne moeite, om de Engelschen van Trinconomale te hebben doen afzien. Hetgeen zij nu vorderden, was het uiterste. — Dewijl de Koning van Engeland ongenegen was, de verklaring wegens de vrije vaart te geven, dezelve als nutteloos beschouwende, moest de Republiek zich in staat stellen hare Vlag te doen eerbiedigen. Frankrijk zou echter bij een te maken handel-verbond de gemelde verklaring in gepaste termen doen: doch de Graaf was zeer huiverig, om eenige belofte tot wegneming der zwarigheden aangaande de vrije vaart in de Oostersche Zeeën te doen; evenwel keurde hij het voorstel goed om de geschillen door wederzijdsche Gemagtigden te doen regelen. Wat het niet sluiten van vrede zonder dezen Staat betrof, de Graaf had, zonder eenige verpligting op zich te hebben willen nemen, alleen gezegd, dat elke Mogendheid op hare eigene voegzaamheid moest letten, en gelijk het Gemeenebest de hare berekende, zoo ook de Koning genoodzaakt was dit te doen; dat, onder voorwendsel van de bemiddeling der

I. BOEK. V. HOOFDST. 1783.

Keizerlijke Hoven te vragen, het volkomen fluiten ten beste van dezen Staat reeds was uitgesteld; en dat men zich nu dien tijd ten nutte moest maken (1)." Op alle punten, hun aanbevolen, hadden de Ministers wel sterk aangedrongen doch zonder hoop van gevolg, omdat Frankrijks handen reeds gebonden waren; en, hunnen naderen last aan den Heer FITZHERBERT geopend hebbende, hadden zij tot bescheid ontvangen, dat hij zijn *ultimatum* had opgegeven, hetwelk door den Graaf DE VERGENNES was goedgekeurd. De Ministers, dus ziende niet te kunnen vorderen, hadden dan verklaard, niet langer op eene nadere verklaring van de vrije vaart te zullen staan, doch dat H. H. M. de regten der onzijdige Vlag voor onontbeerlijk zouden houden, als op het regt der volkeren gegrond, en hetgeen verder aan hen in de nadere lastgeving was overgelaten; waarop dan nu het antwoord van den Heer FITZHERBERT was ge-

(1) In een' afzonderlijken brief had de Heer BRANTSEN aan den Raadpensionaris gemeld, dat DE VERGENNES hem had gewaarschuwd, dat, zoo onze Ministers op de komst der tijding, dat de Keizerlijke Hoven de bemiddeling hadden aangenomen, niet finaal gelast waren, men zonder hen finaal zou sluiten. RENO. *Mem.* D. II. bl. 254.

geweest, „ dat, ſchoon hij zijn *ultimatum* had voorgeſteld, hij toch aannam, het gezegde aan zijn Hof mede te deelen, doch zonder eenige hoop op verandering te hebben; dat hij wel kon zeggen, dat de klagten over de belemmeringen, meerendeels hare betrekking hadden op den doortogt door de Molukkos en dat de verdere bezwaren der wederzijdſche Kompagniën door wederzijdſche Gemagtigden zouden kunnen vereffend worden." — Onze Ministers, dit nader antwoord van FITZHERBERT afwachtende, hadden inmiddels niet nagelaten, hunne pogingen bij DE VERGENNES aan te wenden (1).

Van wege Holland werd, den 3den van Grasmaand in het groot Beſogne voorgeſteld: „ de Ministers te gelasten, als nog op het ſterkſte bij den Graaf DE VERGENNES aan te dringen op de belofte van Frankrijk wegens het niet afzonderlijk ſluiten; voorts te vernemen, of het waar was, dat Trinconomale den Engelſchen weder ontnomen zou zijn; en zoo ja, als dan nader op de herlevering van Negapatnam te ſtaan, wijl men daarvan niet zou afzien, dan om Trinconomale weder te krijgen, en om daartoe, alsmede tot de weder-

(1) Reg. van Secr. Reſ. van H. H. M. 1783 4 en 19 Maart.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1783.

dergave van alle genomene of nog te neme-ne Bezittingen van de Republiek, de onder-steuning van zijn Hof te verzoeken, en te-vens den Heer FITZHERBERT onder het oog te brengen, hoe billijk deze wedergeving was, dewijl het door Zijne Brittannische Majesteit in een aanvallenden oorlog was genomen; en, indien dit alles niets vermogt, tot eene eindelijke afkomst van zaken te mogen toetreden, onder vasthouding van de aan hen gegeven last, omtrent de voorgegevene belemmeringen der vrije vaart der Engelschen in de Oostersche Zeeën." De Afgevaardigde van Zeeland vereenigde zich met dit voorstel, behoudens zijnen vroeger vermelden last; ook die van Utrecht deed zulks; vier dagen later stemden alle de overigen toe, en werd voorts aan den Heer BRANTSEN de rang van buitengewonen Ambassadeur opgedragen, om dien aan te nemen, wanneer hij zulks passende zou achten (1).

Eerste onderhandeling over een Traktaat van Koophandel met Frankrijk.

De Hertog DE LA VAUGUION, omtrent dezen tijd eene keer gedaan hebbende naar Parijs, had den aan Heer BRANTSEN te kennen gegeven, dat men alhier zeer genegen was, om met Frankrijk over een Traktaat van Koophan-

(1) Reg. van Secr. Ref. van H. H. M. 1783. 3 en 7 April en 8 Mei.

handel in onderhandeling te treden. Deze hierover met DE VERGENNES fprekende, had ook van die zijde vernomen, dat de Koning voorzeker niet ongenegen zijn zou, zich daarop, na het fluiten van den vrede gunftig te verklaren, met gereede aanneming der grondbeginfelen der gewapende onzijdigheid; indien namens H. H. M. daarvan voegzame kennis werd gegeven.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1783.

H. H. M., hiervan onderrigt, lieten niet na aan hunne Gezanten in last te geven de betuiging: „ dat Hun niets aangenamer zou zijn, dan, na het fluiten van den vrede, in zulk eene onderhandeling met het Hof van Frankrijk te treden in hoop en vertrouwen, dat Z. Allerchr. M. aan de Republiek de voordeelen der meest begunftigde Natiën wel zou willen toeftaan, en ook wel nader willen erkennen de goede beginfelen der gewapende onzijdigheid (1).”

Op

(1) Reg. van Secr. Ref. van H. H. M. 1783. 12 Mei en 11 Junij. — Voor dat DE LA VAUGUION naar Parijs vertrok, zou hij aan Mevrouw de Prinses hebben durven zeggen: „ dat hij tamelijk voldaan was, over het gedrag van Mijnheer den Prins, en zulks zou blijven, zoo Hoogstdezelve bleef volharden bij geene verbindtenisfen met Engeland te willen aangaan.” RENDORP, *Memoriën*. D. II. bl. 261.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1783. Staat van den vredehandel.

Op den 18den van Oogstmaand ontvingen H. H. M. een breed verslag van den staat des vredehandels en van de redenen, die de Gezanten hadden bewogen gebruik te maken van de magt aan hen verleend, om des noods Negapatnam af te staan, mits niet verder aangedrongen werd: 1) op eene onbepaalde toestemming van eene vrije vaart in de Oostersche Zeeën, en 2) op eene verpligting tot het geven van het *salut* met het laten vallen van de wimpel enz. op den ouden voet; doch dat zij daarmede niet hadden kunnen vorderen en de Hertog VAN MANCHESTER, die in plaats van den Heer FITZHERBERT, in het karakter van Ambassadeur was gekomen, op die twee punten was blijven staan, met te zeggen: „ dat dit zijne laatste orders waren, en hij geene vrijheid had, daarvan eenigzins af te wijken." Bij dit verslag was een ontwerp van vredesartikelen gevoegd, zoo als onze Gezanten die nu van hunnen kant hadden overgegeven. — Dat de zaken tusschen Frankrijk, Spanje en Engeland geheel vereffend en de wederkeerige traktaten in tegenwoordigheid der Ministers der beide Keizerlijke Hoven vergeleken en thans in het reine gebragt waren, en dat men alzoo met de teekening reeds zou hebben kunnen voortgaan, indien DE VERGENNES niet had geoordeeld, dat men niet be-

behoorde te overhaasten, maar daarmede te wachten, tot dat ook onze zaken met Engeland waren vereffend, was de bijzondere aandrang in den brief der Gezanten, om met naderen last te worden voorzien (1).

Bij de overweging van dit verslag op den 26ſten ter Vergadering van Holland, ontbrak het niet aan Leden, die gaarne zouden gezien hebben, dat er eene proeve was genomen, of er door handeling in Engeland, geene verzachting kon worden verkregen in het gevorderde. De Ridderſchap vond hierin acht ſteden van hetzelfde begrip, maar de tien overige wilden geene handeling met of in Engeland beginnen en dreven door, om bijaldien het eindelijk bleek, volſtrekt nutteloos te zijn, bij het Hof van Frankrijk aan te houden om ons niet te verlaten, daar Wij op zoo vele toezeggingen van Zijne Majesteit vertrouwd hadden, als dan de artikelen aan te nemen en te teekenen. Te vergeefs hadden de andere Leden voorgedragen: „ dat de bezending naar Engeland niet zou geſchieden zonder voorkennis van het Hof van Verſailles; dat dezelve ook geenszins zou ſtrekken, om eenige nieuwe betrekkingen met dat van Londen aan

(1) Reg. van Secr. Reſ. van H. H. M. 1783. 18 Aug.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1783.

aan te gaan, of om vorige traktaten te vernieuwen, maar alleen om nog eenig beding ten voordeele van den Staat te beproeven; dat, bijaldien het Hof van Verfailles zulks niet wilde goedkeuren, of onze Gezanten mogten vreezen, dat de vrede buiten ons inmiddels mogt geteekend worden, zij in allen geval gelast zouden worden tot de teekening:" — niets kon baten; zulk eene Bezending noemde men fchandelijk en vernederend; liever liet men zich onregtvaardige en beleedigende voorwaarden ftellen (1).

Den volgenden dag werd dit befluit van Holland als voorftel bij H. H. M. ingebragt, waarmede zich Overijsfel terftond vereenigde, doch voor de overige Gewesten werd het overgenomen.

Nadere besluiten van H. H. M. daaromtrent.

Inmiddels hadden onze Gezanten aan H. H. M. gevraagd, hoe zich te gedragen bij de mogelijke teekening van het vredestraktaat ten aanzien der Gevolmagtigde Ministers der Keizerlijke Hoven, die op uitnoodiging der Hoven van Frankrijk, Spanje en Engeland, door HH. KK. MM. waren gemagtigd tot het aanwenden van hunne goede dienften of wel tot het onderteekenen der vredestraktaten.

(1) Secr. Ref. Holland D. XIV. bl. 300. — RENDORP *Mem.* D. II. bl. 266—268.

ten. Zoowel op deze vraag als op het bewust verslag van de Gezanten werd reeds den 28sten van Oogstmaand bij H. H. M. besloten, ten aanzien van het eerste, tot het doen van gelijke uitnoodiging aan de Gevolmagtigden der beide Keizerlijke Hoven met opzigt tot de vredesvoorwaarden overeenkomstig het voorstel van Holland, zijnde de groote haast in het nemen dezer besluiten niet weinig gedreven door het schrijven der Gezanten, dat de Engelsche Ambassadeur tot het teekenen der voorwaarden geen langer uitstel wilde geven, dan tot den 3den van Herfstmaand (1).

Bij het opmaken dezer besluiten waren de Afgevaardigden van Gelderland, Zeeland nevens Stad en Lande nog ongelast en behielden zij daarover de nadere vrije raadplegingen hunner zenders voor. — In den last van Vriesland was hoogst opmerkelijk de volgende volzin, die ten duidelijkste den bovendrijvenden geest kenmerkte: „ dat, schoon het wel mogelijk en, gelijk het Hun Ed. M. toescheen, zelfs meer waarschijnelijk was, dat men door direktelijk met Engeland te handelen, zoude kunnen bedingen het behoud van Negapatnam

(1) Reg. van Secr. Ref. van H. H. M. 1783. 26 en 28 Aug.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1783.

nam en veelligt eenige meerdere inschikkelijkheid omtrent het artikel der vrije vaart in de Oostersche Zeeën; het echter niet minder zeker was, dat deze gunsten van Groot-Brittannië op geene voordeeliger, zoo niet nog vernederender, voorwaarden zouden te bekomen zijn, dan onder vernieuwing van de voorgaande, door dat Rijk trouwlooslijk geschondene en na het bijzonder belang uitgelegde, traktaten, door welken stap de Republiek zich niet alleen vrijwillig en meer dan immer te voren aan het juk van Groot-Brittannië zou onderwerpen, maar ook zich veelligt met betrekking tot andere naburige Mogendheden in geene min veruitziende omstandigheden zoude brengen."

Teekening der voorloopige voorwaarden van vrede met Engeland.

Op den 6den van Herfstmaand ontvingen H. H. M. eenen brief van hunne Gezanten van den 3den, zijnde van het volgend beloop. „ Na het ontvangen besluit van den 28sten van Oogstmaand hadden zij zich terstond bij den Graaf DE VERGENNES vervoegd, om met de meeste kracht het onregtvaardige en beleedigende der eischen van Engeland te toonen, ten einde als nog deszelfs krachtigste pogingen in te roepen. — Hij had zijn leed betuigd over de onverzettelijkheid der Engelschen ondanks zijne ijverigste pogingen; maar de Staat mogt zich herinneren,

wat

wat de Koning van het begin des oorlogs voor denzelven gedaan en hernomen had, terwijl de Republick min werkzaam van hare zijde was geweest; dat Frankrijk in 1763 al even harde voorwaarden van Engeland had mooten aannemen, maar zich had in ſtaat geſteld, om vervolgens aan geen even ongunſtig lot bloot te ſtaan; dat hij reeds meermalen de teekening had uitgeſteld, maar dat eigene omſtandigheden den Koning hadden gedwongen een einde aan de zaak te maken; dat hij echter in den korten tusſchentijd, die nog over was, gaarne, ſchoon vruchteloos, den Hertog VAN MANCHESTER om gematigder voorwaarden zou dringen. — Aan dezen Ambasſadeur zelven hadden de Gezanten de verwondering betuigd van H. H. M. over de harde, onregtmatige en met vroegere betuigingen van zucht tot herſtel van vriendſchap zoo weinig overeenkomende eiſchen; doch het antwoord was geweest volſtrekte gehoudenheid aan den letterijken inhoud dier eiſchen. — Men was dan overgegaan tot de hervatting der artikelen, maar men had nu den eisch om de vrije vaart en handel op de Kust van Afrika in de wederzijdſche havens, te voren reeds afgewezen, met verbazing weder op het tapijt zien brengen. Men had nog andere twistpunten zien opkomen, die zelfs

I. BOEK. V. HOOFDST. 1783.

zelfs gedreven waren tot het uiterst gevaar van eene volslagene afbreking van de onderhandeling, bijzonder omtrent den tijd van teruggaven en ontruimingen. Eindelijk had men het verlangen betuigd tot het volkomen sluiten, en wel onder bemiddeling der beide Keizerlijke Hoven: doch ook daaromtrent had de Ambasſadeur nadere bevelen van zijn Hof noodig gehad. Men had alzoo verkozen tot de teekening over te gaan, liever dan nog niets te sluiten; terwijl toch de tusſchenkomst van Bemiddelaars bij het teekenen van voorbedingen niet noodig zijnde, de noodige bevelen daaromtrent uit Engeland konden worden afgewacht voor de volkomene sluiting.

Voorbedingen des vredes.

De voorloopige voorwaarden zelve, zoo als zij dan nu op den 2den van Herfstmaand wederzijds waren geteekend, bestonden in de volgende artikelen:

I. Zoodra de preliminairen geteekend en geratificeerd zullen zijn, zal de opregte en standvastige vriendschap tusſchen Zijne Groot-Brittannische Majesteit, deszelfs Rijken, Staten, en onderdanen, en de Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden, derzelver Staten en onderdanen, van welken rang of hoedanigheid dezelve mogen zijn, zonder onderscheiding van plaatsen of personen, hersteld zijn, der wijze, dat de hooge kontrakte-

terende partijën de grootste oplettendheid zullen waarnemen, om onder hen en derzelver Staten en Onderdanen de vriendschap en wederzijdsche goede verstandhouding te handhaven, zonder in het vervolg te gedoogen, dat van de eene noch van de andere zijde eenige vijandelijkheid ter Zee of te Land gepleegd worde, om wat oorzaken of welk voorwendsel het zou mogen zijn; en men zal zorgvuldiglijk vermijden, al wat in het toekomende de gelukkiglijk herstelde eensgezindheid zoude kunnen verstoren; zich integendeel verbindende, om bij alle gelegenheden voor elkander wederzijds te bevorderen, al wat toe zou kunnen brengen aan hunne glorie, aan hunne belangen en onderlinge voordeelen, zonder direkt of indirekt eenigen bijstand of bescherming te verleenen aan den geen, die eenig nadeel zou willen toebrengen aan de eene offe aan de andere der gezegde Hooge Kontrakterende Partijën: alles wat er moge verrigt of begaan zijn voor of sedert het begin van den oorlog, zal in eene algemeene vergetelheid zijn.

II. Wat belangt de eer der Vlag en het Salut ter zee door de schepen der Republiek voor die Zijner Groot-Brittannische Majesteit; hierin zal respektivelijk gehandeld worden, op dezelfde wijze, als er voor het begin

I. BOEK. V. HOOFDST. 1783.

gin van den thans eindigenden oorlog heeft plaats gehad.

III. Alle de krijgsgevangenen van de eene en de andere zijde gemaakt, zoo te Lande als ter Zee, en de gijzelaars, die er geligt of gegeven zijn gedurende den oorlog en tot op dezen dag, dezelven zullen terug gegeven worden zonder rantsoen, binnen den tijd van zes weken ten langste, te rekenen van den dag af van de uitwisseling der Ratificatie dezer preliminaire artikelen, betalende ieder der Mogendheden respektivelijk de uitgaven, die er gedaan mogen zijn voor den leeftogt en het onderhoud dier gevangenen door den Souverein van het Land, alwaar zij gevangen zijn gehouden geweest, overeenkomstig de handteekening en vastgestelde staten en andere wettige titels, die van de eene en andere zijde zullen worden opgeleverd; en er zullen wederzijdsche verzekeringen worden gegeven wegens de betaling der schulden, welke gezegde gevangenen zouden hebben mogen maken, in de Staten, waarin zij gevangen zijn gehouden geweest, tot aan den tijd van derzelver volkomene vrijheid; voorts zullen de schepen zoo wel van oorlog als koopvaardijschepen, die er mogten genomen zijn na de verschijning van de tijding der ophouding van de vijandelijkheden ter zee bepaald, insgelijks ter goe-

goeder trouwe terug worden gegeven, met alle derzelver uitrustingen en ladingen: men zal voorzien in het ten uitvoer brengen van dit artikel dadelijk na de uitwisseling der ratificatie van dit preliminair traktaat. I. BOEK. V. HOOFDST. 1783.

IV. De Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden staan af en guaranderen in vollen eigendom aan Zijne Groot-Brittannische Majesteit, de stad Negapatnam met alle derzelver aanhooren: doch aangezien het gewigt, hetwelk de Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden stellen in de bezitting der gezegde stad, belooft de Koning van Groot-Brittannië, ten teeken zijner goedgunstigheid jegens de bovengemelde Staten, niettegenstaande den gezegden afstand, met Hoogstdezelven te zullen handelen wegens de teruggave der gemelde stad, ingevalle de Staten in het toekomende iets evenwaardig aan Zijne Majesteit hebben aan te bieden.

V. De Koning van Groot-Brittannië zal aan de Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden weder teruggeven Trinconomale even als andere steden, forten, havens en bezittingen, die gedurende den tegenwoordigen oorlog veroverd zijn geworden door de wapenen Zijner Groot-Brittannische Majesteit of door die der Engelsche Oostindische Maatschappij, en welke Hoogstdezelve in bezitting

I. BOEK. V. HOOFDST. 1783. mogten hebben, alles in den ſtaat, waarin zij zich zullen bevinden.

VI. De Staten der Vereenigde Nederlanden beloven en verbinden zich, de vaart der Britſche Onderdanen, in de Oostzeeën, niet te zullen belemmeren.

VII. Alzoo er geſchillen zijn ontſtaan tusſchen de Engelſche Afrikaanſche Maatſchappij en de Hollandſche Westindiſche Maatſchappij, betrekkelijk tot de vaart op de kusten van Afrika, alsmede ten aanzien van de Kaap Apollonia, is er, om alle reden tot klagten tusſchen de beide Natiën op de kusten voor te komen, beſloten, dat men van de eene en de andere zijde Kommisſarisſen zal benoemen, om te dien einde behoorlijke ſchikkingen te maken.

VIII. Alle de Landen en Territoiren, die er zouden mogen veroverd zijn of die er nog veroverd mogen worden, in wat werelddeel het zij, door de wapenen van Zijne Groot-Brittanniſche Majesteit, alsmede door die van de Staten-Generaal, welke niet in de tegenwoordige artikelen zijn begrepen, noch in hoedanigheid van afſtand, noch in die van wedergave, zullen zonder verhindering en zonder vergelding worden terug gegeven.

IX. Alzoo het noodzakelijk zij een' vasten tijd te ſtellen voor de wedergevingen en ont-

ontruimingen, die er zullen te doen zijn, is besloten, dat de Koning van Groot-Brittannië Trinconomale, alsmede alle de Steden, Landen en Territoiren, waarvan zijne wapenen zich hebben meester gemaakt, en welke zij in bezitting zullen hebben, met uitzondering van hetgeen bij deze artikelen wordt afgestaan aan Zijne Groot-Brittannische Majesteit, zal doen ontruimen op den zelfden tijd, dat de teruggaven en ontruimingen tusschen Groot-Brittannië en Frankrijk zullen gedaan worden De Staten-Generaal zullen op denzelfden tijd wedergeven de Steden en Territoiren, welke hunne wapenen op de Engelschen in de Oostindiën hebben veroverd. Te welken einde de noodige bevelen zullen worden afgevaardigd door een ieder der Hooge Kontrakterende partijën, met wederzijdsche vrijgelei-brieven voor de schepen, die dezelve dadelijk zullen overbrengen, na de ratificatie van deze preliminaire artikelen.

X. Zijne Groot-Brittannische Majesteit en Hare Hoog Mogende de bovengem. Staten-Generaal, beloven van opregtelijk en ter goeder trouwe alle de artikelen, in dit tegenwoordig preliminair traktaat begrepen en vastgesteld, te zullen in acht nemen, en zij zullen niet gedongen, dat daartegen direkt of indirekt, door hunne respektive onderdanen eenige in-

I. BOEK. V. HOOFDST. 1783.

inbreuk gemaakt worde, voorts guaranderen de voorgem. Hooge Kontrakterende Partijën algemeenelijk en wederzijds elkander alle de bepalingen der tegenwoordige artikelen.

XI. De ratificatie der tegenwoordige preliminaire artikelen in behoorlijke en goede orde afgevaardigd zijnde, zullen uitgewisfeld worden in de ftad Parijs binnen den tijd van eene maand, of eerder, zoo mogelijk, te rekenen van den dag af der teekening van de tegenwoordige artikelen."

Een affchrift van deze voorloopige voorwaarden, benevens de brief van de Gezanten, werd door H. H. M. verzonden aan elk der Provinciën, met verzoek, om derzelver toeftemming ter bekrachtiging binnen eene maand of eerder aan H. H. M. te willen doen toekomen. — De Afgevaardigden van Zeeland verklaarden, wel te mogen lijden, dat affchrift van die ftukken aan de Bondgenooten wierd gezonden, maar zich voor het overige nergens te kunnen inlaten (1).

Bekrachtiging der voorloopige voorwaarden.

De toeftemming van Holland kwam den 15den reeds in; acht dagen later kwam die van Vriesland, Overijsfel en Stad en Lande; van Utrecht daags daarna, door die van Gelder-

(1) Reg. van Secr. Ref. van H. H. M. 1783. 6 Sept.

derland nog eenen dag later gevolgd. Op den 26sten besloten H. H. M. de gemelde voorloopige vredesvoorwaarden te bekrachtigen en goed te keuren, gelijk daartoe de akte van bekrachtiging dadelijk werd opgemaakt en gezonden aan de Heeren LESTEVENON VAN BERKENROODE en BRANTSEN, den Gewonen en Buitengewonen Gezant van H. H. M., ten einde dezelve tegen die van Zijne Groot-Brittannische Majesteit met den Hertog VAN MANCHESTER, buitengewonen Gezant en Gevolmagtigden van Hoogstdenzelven, te verwisselen.

De Afgevaardigden van Zeeland, die zich hierbij nog ongelast hadden verklaard, bragten drie dagen later een besluit van de Staten hunner Provincie in, zich ten sterkste bezwarende over de besluiten, bij meerderheid ter Vergadering van H. H. M. genomen op den 4den van Lentemaand dezes jaars, alsmede op den 28sten van Oogstmaand, rakende het bepalen der vredesvoorwaarden met het Rijk van Groot-Brittannië, en doende daaromtrent eene krachtige verklaring; wijders toestemmende in de bekrachtiging der preliminaire artikelen, en, eindelijk, ten aanzien van den inhoud dier artikelen, als allezins bezwarend voor den koophandel dezer Landen, inzonderheid voor derzelver Oostindische Maatschappij, aandringende om door middel

I. BOEK. V. HOOFDST. 1783.

van nadere onderhandeling te trachten het Hof van Groot-Brittannië te bewegen tot het bewilligen in betere en met de belangen der Republick meer overeenkomstige voorwaarden bij het *definitief* traktaat, dan de *preliminairen* behelsden.

Ook de Provinciën van Stad en Lande en van Gelderland hadden met hare toestemming tot de bekrachtiging niet willen geacht worden af te zien van hunne gevoeligheid over het besluit van den 28sten van Oogstmaand, door slechts vier Gewesten en met de uiterste overhaasting genomen; gelijk ook *Zeeland* het overwigt van Holland bij alle de Staatsbesluiten ten sterkste bestreden had.

Memorie namens den Koning van Frankrijk, eerst met blooте dankbetuiging beantwoord.

Bij den diepen indruk, welken de gansche vredeshandel op den algemeenen geest tegen Frankrijk moest maken, en het wantrouwen, hetwelk daardoor op alle de toezeggingen van den Graaf DE VERGENNES was ontstaan, kwam het zeer gelegen, dat de Heer BERENGER, waarnemende de zaken van het Hof van Frankrijk alhier bij afwezigheid van den Ambassadeur, op den 22sten van Wijnmaand bij H. H. M. in een geschrift betuigde: „ hoewel de Koning niet twijfelt, of U. H. M. verwittigd zijn door de Heeren VAN BERKENROODE en BRANTSEN van het besluit, waarbij Z. M. altijd gebleven is en nog blijft,

blijft, om aan de Republiek om niet en zonder eenige vergoeding weder te geven alle de Hollandsche Vastigheden, welke zijne wapenen op Groot-Brittannië hebben veroverd, gelooft Zijne M. nogtans die verzekering onmiddelijk aan Uwe H. M. te moeten vernieuwen, en vleit Hoogstdezelve zich, dat deze stap strekken zal, om zijne grootmoedige gevoelens voor de Republiek te doen op prijs stellen: gevoelens, welke Z. M. nooit heeft verloochend, schoon omstandigheden, welke het onnoodig zijn zou te herinneren, Hoogstdenzelven eenig wantrouwen hadden moeten inboezemen ten aanzien der veerkracht en zelfs der gezindheden der Vereenigde Gewesten. De ondergeteekende Zaakgelastigde van den Koning heeft uitdrukkelijken last, Uwe H. M. te verzekeren, dat de goedwilligheid en vriendschap, welke Z. M. Hun toedraagt, onveranderlijk zijn, en dat Hoogstdezelve met zoo veel genoegen als ijver alle gelegenheden zal waarnemen, om Hun de opregtheid der belangstelling te toonen van Z. M. in den roem zoowel, als in de voorspoed van hun Vaderland." Dit geschrift werd namens H. H. M. door den Griffier FAGEL met de beleefdste dankbetuiging en de verzekering, dat 's Konings genegenheid en vriendschap bij H. H. M. altijd

I. BOEK. V. HOOFDST. 1783.

in de hoogste waarde zou worden gehouden, beantwoord (1).

De Fransche zaakgelastigde toonde zich bevreemd over deze wijze van beantwoording en gaf den Heer FAGEL zulks te kennen met bijvoeging, dat hij op een berigtschrift namens den Koning geen mondeling antwoord aan den Koning voor voldoende kon aannemen. De Griffier vertrok en stelde hem vervolgens een afschrift van het daartoe genomen besluit ter hand.

Daarna op voorstel van Holland plegtig erkend.

De Staten van Holland, hiervan verwittigd, meenden niet te moeten berusten in het gedrag der Afgevaardigden ter Algemeene Staatsvergadering, maar het aldaar genomen besluit, zonder *bijzonderen* last uitgebragt, te veranderen en het aanstootelijke voor Frankrijk te verbeteren. Zij stelden voor, om aan de Gezanten te Parijs in last te geven aan Zijne Majesteit uit naam van H. H. M. te betuigen; „ dat Hoogstdezelven met de levendigste gevoelens van dankbaarheid aangedaan over de menigvuldige bewijzen van Zr. Ms. vriendschap, gedurende den oorlog, waarmede de Republiek zoo onverwacht als onregtvaardig door den Koning van Groot-Brittannië was overvallen, nu weder ten sterkste waren getrof-

fen

(1) Res. Gen. 1783. 22 Oct.

fen door de gunstige verklaring van wege Z. M. door den Heer BERENGER aangaande de teruggave der vastigheden, zonder eenige vergoeding, aan H. H. M. gedaan; — dat H. H. M. deze overtuigende blijken van Zr. Ms. genegenheid voor de Republiek op hunne regte waarde stellende, van deze gelegenheid gebruik maakten, om aan Z. M. te betuigen hunne opregte hoogachting voor Hoogstdeszelfs Persoon en grootmoedige gevoelens in de omstandigheden, waarin de Republiek zich had bevonden, door de krachtige bescherming en edelmoedige wedergave hunner Vastigheden, aan den dag gelegd; — dat H. H. M. bij deze hunne erkentenis van Zr. Ms. goede genegenheid en vriendschap aan de Republiek bewezen, ook voegden de krachtigste verzekering, van nimmer aan deze goedgunstige gezindheid van Z. M. ten aanzien van dezen Staat te hebben getwijfeld; hoezeer de omstandigheden, waarin H. H. M. zich hadden bevonden, Hoogstdezelven niet altoos hadden toegelaten, daarvan krachtdadige proeven te geven; zullende H. H. M. met allen ernst zich van alle voorkomende gelegenheden bedienen, om Z. M. van de opregtheid hunner gevoelens en bijzonder van hunne erkentenis voor Zr. Ms. aan hen bewezene vriendschap te overtuigen." — Ingeval H. H. M. zwarigheid

I. BOEK. V. HOOFDST. 1783.

heid mogten maken, om dit besluit te nemen, dan hadden de Afgevaardigden van Holland in last te verklaren; „ dat zij met reden beducht waren, dat zulk een gedrag in geenen deele voldoende door *Z. M.* zou geoordeeld worden, zoodat zij, tot voorkoming van nadeelige gevolgen zich genoodzaakt zouden vinden, *afzonderlijk* aan Z. M. de voorschrevene verklaring te zenden." — Het voorstel van Holland werd in een besluit verkeerd en de Gezanten werden dien overeenkomstig gelast, terwijl een afschrift daarvan aan den Heer BERENGER toekwam (1).

Voorstel wegens den Koning van Groot-Brittannië om te Londen of in de Haag definitief te sluiten.

Niet voor den 1sten van Wintermaand kwam bij H. H. M. het volgend berigt in van de Gezanten te Parijs. „ *Zij* waren na de uitwisseling der bekrachtigingen der voorloopige vredesvoorwaarden niet werkeloos gebleven, om eene afkomst hunner onderhandeling te bevorderen door middel van het sluiten van een *definitief* traktaat. Meermalen hadden zij bij den Hertog VAN MANCHESTER aangedrongen, om, terwijl hij, bij het sluiten der *preliminairen*, had aangenomen, naderen last van zijn Hof te vragen over het beperken van den afstand van Negapatnam met hare aanhoo-

(1) Res. Holl 1783. 29 en 31 Oct. — Res. Gen. 1783. 3 Nov.

hoorigheden en het beding, dat men van de zijde van Engeland niet zou hinderen den handel der Nederlandsche Maatschappij in Bengalen en eenige andere gedeelten van Indiën, in staat esteld te mogen worden, om onderling het *definitief* traktaat op te maken. Telkens vernamen zij, dat het Engelsch Ministerie nalatig bleef aan dit verzoek, schoon meermalen door den Ambassadeur, gelijk hij zeide, herhaald, te voldoen. Vervolgens hadden zij bespeurd, dat er weinige of geene geneigdheid was tot eenige meerdere gematigdheid, gelijk zij dan ook van het begin af, *onaangezien de zijdelings gedane verzekeringen, dat men, zonder tusschenkomst van Frankrijk onderhandelende, op een billijker voet met ons zou handelen*, niet anders hadden verwacht; en dienvolgens geoordeeld, dat met de belangen van den Staat in de tegenwoordige omstandigheden vrij meer zoude overeenkomen, om eene prompte afkomst van zaken te hebben, dan in het onzekere op eene ongegronde hope van voordeeliger voorwaarden te zullen verkrijgen, te blijven slingeren; en het was mitsdien en op dien grond geweest, dat zij aan den Ambassadeur hadden te kennen gegeven, dat zij, gaarne alle *discussiën*, waarmede zij toch voorzagen niet verder te zullen komen, willende vermijden,

een-

I. BOEK. V. HOOFDST. 1783.

eenvoudig aan hem kwamen voorſtellen, om de *preliminairen* in een *definitief* traktaat te verkeeren. — Schoon zij zich hadden gevleid, dat deze voorſlag, waardoor het Hof van Londen bevrijd wierd van alle raadpleging over het toeſtaan van voordeeliger voorwaarden, zoowel als de ſtandvastige verzekering ter beantwoording van de vraag des Ambasſadeur gegeven, dat de Staat geen ander even waardig hoegenaamd voor Negapatnam had aan te bieden, dan hetgeen bevorens in de vastigheden op de westkust van Sumatra en te Suratte gedaan, doch door het Hof van Londen verworpen was, hem Gezant in ſtaat zouden geſteld hebben, om dadelijk tot het voorgeſtelde over te gaan, of immers, wijl hij verklaarde daaromtrent vooraf last te moeten hebben, zulk eene lastgeving ſpoedig zouden hebben uitgewerkt: — had de Ambasſadeur hen op den 19den van Slagtmaand verwittigd, dat hem bevelen waren toegekomen, om hun te kennen te geven; „ dat Zijne Majesteit bij het gevoelen van zijnen Raad de zaak rijpelijk hebbende overwogen aan H. H. M. voorſtelde, om het *definitief* traktaat te ſluiten óf in den Haag óf te Londen." De Ambasſadeur had niet getwijfeld, of zij zouden de goedheid hebben H. H. M. bij de eerſte gelegenheid daarvan te verwittigen,

gen, ten einde Z. M. hoe eerder zoo beter de keuze mogt kennen van eene dier beide plaatsen, zijnde tevens gelast te herhalen, dat de Koning altijd behield een ijverig verlangen, om die zaak met zoo weinig uitstel, als de natuur van dezelve zou toelaten, af te doen. — De Gezanten hadden zich veroorlofd, hunne verwondering te kennen te geven, dat thans een voorslag gedaan werd, die alleen kon strekken om het werk, tegen den wensch van den Staat, van langen duur te maken; en de vrees niet kunnen verbergen, dat dezelve weinig ingang zou vinden, en, bij de tegenwoordige gesteldheid van zaken in de Republiek, in het geheel niet geschikt zou voorkomen, om de beide Natiën nader bijeen te brengen en met beteren uitslag tot onderlingen vriendschap op te wekken; evenwel zouden zij niet in gebreke blijven, het voorstel ter kennisse van H. H. M. te brengen en derzelver goedvinden te blijven afwachten." — Terwijl de Afgevaardigden der Provinciën, dezen brief ter nadere overweging overnamen, werd dezelve tevens in handen gesteld van de Gemagtigden tot de Buitenlandsche Zaken, ten einde van onderzoek en verslag ter algemeene Staatsvergadering (1).

I. BOEK. V. HOOFDST. 1783.

Het

(1) Reg. van Secr. Ref. van H. H. M. 1783 1 Dec.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1783.

Vrieslands stellig besluit ter afwijzing diens voorstels.

Het besluit van Vriesland, den 11den alreeds ingekomen, strekte: „ om zich volkomen te laten welgevallen het gedrag onzer Gezanten jegens den Hertog VAN MANCHESTER, en dezelven te gelasten tot de verklaring, dat H. H. M. niet voornemens waren, de onderhandeling over een' *definitiven* vrede naar elders te verleggen, maar wel dezelve te Parijs haren voortgang en volkomen beslag te doen krijgen; mitsgaders om, bijaldien het Hof van Engeland langer zwarigheid mogt maken, om aan deze zaak te Parijs de laatste hand te leggen, namens H. H. M. te verklaren, dat dezelven de *preliminaire* artikelen, die uitgezonderd den blooten naam van kracht en in de daad *definitief* waren, ook daarvoor nu alsdan zouden houden, even als of de formaliteit van eene dadelijke verkeering in een solemneel *definitief* traktaat daarbijgekomen ware; en daarmede deze geheele vredesonderhandeling te houden voor geëindigd en volkomen afgedaan."

Zeelands besluit ter omhelzing van hetzelve.

In de Vergadering van Zeeland was besloten overeenkomstig den volgenden raadslag van Gekommitteerden tot den brief onzer Gezanten, welk besluit den 18den inkwam: „ dat men de *preliminaire* artikelen nog moest beschouwen, als behelzende bepalingen allezins bezwarende ja zelfs verderfelijk voor den

den Koophandel en inzonderheid voor de Oost-indische Maatschappij dezer Landen, en daarom ook moest blijven bij den raad, dat alle pogingen behoorden te worden aangewend, om het Hof van Groot-Brittannië tot het inwilligen van betere voorwaarden te bewegen, en dat te dien einde op de spoedigste en beste wijze onderhandelingen met dat Hof behoorden bij de hand genomen te worden; — dat op die zelfde gronden geen last behoorde gegeven te worden, om die zelfde artikelen in een *definitief* traktaat te verkeeren, zoo lang er zich eenige gelegenheid opdeed, om door middel van onderhandeling voordeeliger voorwaarden te bedingen; terwijl het onverantwoordelijk zijn zou, gehoor te weigeren aan voorstellen, die tot bereiking van zulk eene wenschelijke zaak zouden kunnen dienen; — dat evenwel, om eenige zekerheid te hebben, dat de onderhandelingen, welke Engeland thans voorsloeg te Londen of in den Haag te houden, niet even vruchteloos zouden zijn, als die, welke reeds zoo lang te Parijs hadden geduurd, de Gezanten te Parijs den Engelschen Gezant zouden behooren te vragen, of er waarschijnlijkheid was, dat deszelfs Hof zich gemakkelijker zou betoonen ten opzigte van de belangen der Republiek bij het *definitief* Vredestraktaat, wanneer

I. BOEK. V. HOOFDST. 1783.

daarover gehandeld wierd te Londen of in den Haag, dan te Parijs, wijl H. H. M. zonder vooráfgaande verzekering te dien opzigte, zich tot geene nieuwe onderhandelingen konden bepalen, vermits de *preliminaire* artikelen, indien zij moesten blijven, gelijk zij waren, thans even zoo wel te Parijs in een *definitief* traktaat konden verkeerd worden als elders; maar dat, hoedanig ook het antwoord van denzelven op deze vraag zijn mogt, niet uit het oog mogt verloren worden de billijke erkentenis voor de blijken van vriendſchap en hulpe, welke de Koning van Frankrijk gedurende den laatſten oorlog had bewezen, welke allezins vorderde, dat H. H. M. tot geenen ſtap kwamen, die eenigzins zou kunnen geoordeeld worden ſtrijdig te zijn met de betrekkingen, welke tusſchen dezen Staat en het Hof van Frankrijk beſtonden; en dat, uit dien hoofde, alvorens H. H. M. in dezen een eindbeſluit namen, de Gezanten behoorden gelast te worden, om zoo van den voorſlag van den Engelſchen Gezant als van het antwoord, hetgeen H. H. M. op de nader voor te ſtellen vraag konden verwachten, kennis te geven aan het Franſche Ministerie en te betuigen, dat H. H. M. die in de geheele vredesonderhandeling geſteund hadden op de tusſchenkomst en krachtdadigen bijſtand van het

het Hof van Frankrijk, ook in dezen zich niet gaarne zouden bepalen tot iets, hetwelk zou kunnen opgenomen worden, als niet overeenkomſtig met de grondbeginſelen, welke H. H. M. beſtendig hadden aangekleefd (1)."

I. BOEK. V. HOOFDST. 1783.

Stad en Lande eenstemmig met Vriesland.

De Staten van Stad en Lande verklaarden zich geheel eenſtemmig met die van Vriesland te dezer zake, welker verklaring den 30ſten inkwam; wanneer de Afgevaardigden der Gewesten, die zich nog niet hadden verklaard verzocht werden zich daartoe te bekwamen (2).

Hollands gevoelen.

Men had dit vooral van Holland vroeger mogen verwachten, alwaar den 5den reeds een ontwerp van beſluit was voorgeſteld, ten ſlotte nagenoeg letterlijk overeenkomende met hetgeen Vriesland den 11den had uitgebragt, doch waarop het eindbeſluit tot nadere overweging was uitgeſteld (3). Noch daarvan, noch van eenig ander ingekomen Provinciaal beſluit hebben wij eenig blijk gevonden: doch op den 12den van Louwmaand des volgenden jaars is in het geheim beſogne van H. H. M. goedgevonden en verſtaan; „ dat aan de Gezanten zou worden geantwoord: dat H. H. M. der-

1784.

Eindelijk besluit van H. H. M.

(1) Reg. van Secr. Reſ. van H. H. M. 1783. 18 Dec.

(2) Reſ. Gen. 1783. 30 Dec.

(3) Secr. Reſ. van Holl. D. XIV. bl. 333—335.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1784.

zelver gehouden gedrag met den Hertog VAN MANCHESTER zich volkomen lieten welgevallen, en dat zij Gezanten verders aan denzelven of aan dengenen, welke met de zaken van het Hof van Engeland, bij deszelfs afzijn, zoude mogen wezen belast, in antwoord op deszelfs voorslag hoofdzakelijk zouden verklaren; dat H. H. M. zich gedurende den ganschen loop van dezen oorlog en vredesonderhandelingen tot een vast stelsel hadden voorgesteld en steeds in acht genomen, om niet dan gezamenlijk en met overleg van het Hof van Frankrijk daarin te werk te gaan; dat dan ook, dien overeenkomstig, met volkomene bewilliging van Zijne Groot-Brittannische Majesteit, de onderhandelingen over eenen algemeenen vrede tusschen alle de oorlogende Mogendheden te Parijs waren aangelegd en in zoo verre voltrokken, dat er, met opzigt tot dezen Staat, niet anders dan de bloote formaliteit aan ontbrak, om de reeds geslotene *preliminaire* artikelen te verkeeren in een *definitief* traktaat, even gelijk zulks tusschen het Hof van Londen en de Staten van Amerika was geschied; — dat H. H. M. niet minder dan Z. Groot Br. M. bezield met een ijverig verlangen, om van deze zaak met den meesten spoed eene afkomst te maken, alle verdere overwegingen en onnoodige kosten,

ten, die het noodwendig gevolg van het gedaan voorſtel zouden wezen, in het geheel niet raadzaam oordeelden, en zulks om het weinige, dat er nog overbleef (en waarover tusſchen Kommisſarisſen van wederzijdſche zoo Oost- als Westindiſche Maatſchappijën zou kunnen worden gehandeld) ten einde de zaken haar volkomen beſlag te doen hebben, elders dan te Parijs te volbrengen; gelijk zulks ook uit hoofde der gevraagde en aangenomene bemiddeling der beide Keizerlijke Hoven niet wel op eene andere plaats kon geſchieden; dat zij dus den voorſlag daartoe ſtrekkende niet konden omhelzen, maar Z. M. moesten verzoeken Hoogstdeszelfs Minister te Parijs met zoodanigen last en voorſchrift te willen voorzien, waardoor hij zich eerlang in ſtaat mogt bevinden, om de *preliminaire* artikelen dadelijk in een *definitief* traktaat te helpen verkeeren; met verdere verklaring, dat H. H. M. anderzins, dewijl toch de voorname *preliminaire* vredesartikelen, uitgezonderd den blooten naam, *vertualiter* en *in effectu* waren *definitief*, en alleen de formaliteit van eene werkelijke verkeering derzelven in een *definitief* traktaat daaraan ontbrak, zonder op eene voortzetting der vredesonderhandelingen of de uitvoering van gemelde formaliteit verders te dringen, het bij de gemelde *preliminairen* zouden laten

I. BOEK. V. HOOFDST. 1784.

ten berusten, en dus alle verdere gesprekken daarover noodeloos achten en afwijzen moesten; dat, eindelijk, de Gezanten wierden gelast, aan het Hof van Versailles kennis te geven van de, door den Hertog VAN MANCHESTER aan hen gedane, voorstellingen, mitsgaders van het antwoord van H. H. M. met de redenen, welke dezelven tot het afwijzen van gem. voorslag hadden bewogen, met bijvoeging, dat H. H. M. geenszins twijfelden, of Z. Allerchr. M. zou dit hun gedrag volkomen goedkeuren, en dat zij Hoogstdenzelven dien volgende verzochten door deszelfs tusschenkomst bij het Hof van Engeland wel mede te willen helpen uitwerken, dat hetzelve van voorz. voornemen ter verplaatsing der onderhandelingen, welke zoo goed *als* geëindigd en afgeloopen waren, kwame af te zien en daarop niet verder aandrong." De Afgevaardigden van Zeeland bleven bij het besluit van hunne zenders, bevorens ter Vergadering ingebragt (1).

Nieuwe poging van den Koning, ter verplaatsing voor het sluiten.

Twee dagen later kwam een brief in van de Gezanten, houdende: „ dat de Heer STORER, Gevolmagtigd Minister van *Z.* Groot-Britt. M. aan het Hof van Frankrijk, hun had me-

(1) Reg. van Secr. Ref. van H. H. M. 1784. 12 Jan.

medegedeeld, eenen brief te hebben ontvangen van Lord CARMARTHEN, toen Secretaris van Staat, waarbij dezelve hem had gemeld, dat het ten hoogste noodzakelijk was, dat H. H. M. wierden onderrigt van 's Konings verlangen, om alle stappen te doen, welke met Zijne waardigheid overeenkwamen, ten einde de Republiek te overtuigen van Zijnen hartelijken wensch, om van Zijne zijde alles bij te brengen, wat mogelijk was, ter wegneming van denkbeelden van verkoeling, welke het vertragen van eene wederzijdsche bezending in het oog van geheel Europa moest vertoonen, en dat Z. M. hem mitsdien had gelast, om, zonder uitstel, aan hen te doen weten, dat, hoedanig ook het besluit van H. H. M. mogt wezen, ten aanzien van de keuze der plaats, om het *definitief* vredestraktaat ten besluit te brengen, de Koning niet alleen genegen was, aanstonds een Minister van zoodanigen rang, als H. H. M. van hunne zijde mogten goedvinden bij Z. M. te benoemen en naar 's Hage af te zenden, maar ook verlangde alles in het werk te stellen, wat mogelijk was, om weder te keeren tot die volmaakt goede verstandhouding en hartelijke vriendschap, welke gedurende zoo vele jaren zoo gelukkiglijk tusschen de beide Natiën tot derzelver onderling welzijn had plaats

 ge-

I. BOEK. V. HOOFDST.

1784.

gehad." Men vond goed te volharden bij het besluit van eergisteren, doch, dien onverminderd dezen brief ten onderzoek en berigt te stellen in handen van Gemagtigden tot de Buitenlandsche Zaken (1).

Berigt van de poging des Graven DE VERGENNES tegen de verplaatsing.

Op den 11den van Sprokkelmaand ontvingen H. H. M. berigt van de Gezanten wegens het antwoord, door den Graaf DE VERGENNES gegeven op hunne mededeeling van derzelver bovengemeld besluit, als hebbende de Graaf alreeds bij den Hertog VAN DORSET, den Engelschen Gezant, getracht hem over te halen, om bij zijn Hof aan te houden, dat hetzelve van den gedanen voorslag ter verplaatsing der onderhandelingen kwame af te zien (2).

Kostbare vereering van den Admiraal DE SUFFREN door den Staat.

De Admiraal DE SUFFREN, die de Kaap de Goede Hoop had behouden (3) en Trinconomale had heroverd voor den Staat, kwam omtrent dezen tijd in Frankrijk terug en werd ten Hove met de hoogste onderscheiding ontvangen, terwijl geheel Parijs vol verwachting scheen, dat deze Staat hem een blijk zou ge-

(1) Reg. van Secr. Res. van H. H. M. 1784. 14 Jan.

(2) Reg. van Secr. Res. van H. H. M. 1784. 11 Febr.

(3) Zie boven bl. 114.

geven van erkentenis voor den betoonden dapperen ijver in deszelfs belangen. H. H. M. door den Heer BRANTSEN hiervan verwittigd, besloten, den Admiraal te vereeren met een gouden degen met diamanten en brillanten zeer rijkelijk bezet, ter waarde, ten minste, van achttien duizend guldens (1).

I. BOEK. V. HOOFDST. 1784.

Op den 28sten van Grasmaand ontvingen H. H. M. een' brief van de beide Gezanten te Parijs, den 22sten bevorens geschreven, houdende berigt, dat de Heer HAILES, Gevolmagtigd Minister van Engeland, hun dien zelfden namiddag had overgegeven een geschrift, waarbij dezelve hun te kennen had gegeven, dat de Koning, gelet hebbende op de vertogen namens H. H. M. tegen de verplaatsing der onderhandelingen, goedgevonden had, Hoogstdeszelfs Minister te voorzien met de vereischte volmagt om het definitief vredestraktaat te Parijs te sluiten op grond van de voorbedongene artikelen; — waarop zij hadden geantwoord, een afschrift van hetzelve aan H. H. M. te zullen zenden, met betuiging hunner gereedheid, om, zoodra zulks den Heer HAILES zou voegen, eenen aanvang te maken met het opmaken van het gemeld Ver-

Komst van den Heer HAILES te Parijs ter eindelijke teekening van den Vrede.

(1) Reg. van Secr. Ref. van H. H. M. 1784. 27 April.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1784.

Verbond; doch waarop die Heer eenige weinige dagen uitstel had verzocht, ten einde de stukken, daartoe betrekkelijk te onderzoeken:" — op welk berigt de Heeren LESTEVENON en BRANTSEN door H. H. M. werden verzocht, alles zoo veel mogelijk te bespoedigen tot eene afkomst van zaken.

Het voorgevallene bij de eindelijke teekening van den Vrede te Parijs.

Zoodra de Heer HAILES nu den Gezanten had te kennen gegeven, gereed te zijn, om met hen over het bepaald traktaat te handelen, werd daartoe de dag gesteld op den 20sten van Bloeimaand. Op derzelver navraag naar eenig nadere bepaling omtrent den afstand van Negapatnam met deszelfs aanhoorigheden ter voorkoming van alle misverstand, en naar eene nadere verbindtenis van de zijde Zr. M. om den handel van Nederlands ingezetenen niet te zullen belemmeren in Bengalen en eenige andere plaatsen in de Indiën, met herhaling der gronden, waarop zij zich des hadden mogen vleijen, werd eenvoudig door dien Heer geantwoord, dat deszelfs last zich bepaalde tot de verkeering der voorbedingen in een volslagen vredesverdrag, zoo als H. H. M. zelve daartoe den wensch hadden betuigd bij derzelver afwijzing van den voorslag ter verplaatsing der onderhandelingen. Bespeurende alzoo, dat nadere aandrang op gemelde bepalingen slechts vruchtelooze en welligt schadelijke vertraging

zou

zou veroorzaken, vergenoegden zich de Gezanten met de verklaring: „ dat zij aan het artikel rakende dien afſtand geen anderen zin hechteden, dan dat de afſtand alleen gedaan werd van de ſtad, en hetgeen eigenlijk gezegd kon worden tot den omtrek daarvan te behooren;" op welke verklaring zij dan ook bewilligden tot de eenvoudige verkeering der voorloopige voorwaarden in het bepalend vredestraktaat, hetwelk dan ook door hen geſloten en geteekend werd, doch zonder tusſchenkomst van de Ministers der bemiddelende Keizerlijke Hoven, wijl de Heer HAILES zich daartoe niet gemagtigd had verklaard, als zijnde bij zijn Hof nooit vraag geweest naar deze bemiddeling. — De Gezanten herhaalden aan H. H. M. het leedwezen, door hen reeds bij de afzending der voorbedingen van dezen vrede betuigd, als zijnde zij vol ſmart, dat een zamenloop van omſtandigheden hen had verhinderd in de hun toevertrouwde onderhandeling naar wensch te ſlagen, maar ook vol hope, dat H. H. M. zich zouden overtuigd houden van hunnen ijver voor de belangen van den Staat en van de Nederlandſche Maatſchappij; en biddende, dat het nadeel der opofferingen, welke de nood had afgeperst, weldra mogt worden herſteld en de Staat eerlang door de wijze, voorzigtige en hartelijke beſluiten van

H.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1784.

H. H. M. mogt wederkeeren tot die rust, welvaart en luister, welke haar binnenlands gelukkig en buitenlands aanzienlijk konden maken.

Toestemming ter bekrachtiging daarvan alhier.

De toestemming van zes Gewesten ter bekrachtiging van het vredestraktaat den 15den van Zomermaand bij H. H. M. ingekomen zijnde, waartoe uiterlijk eene maand verwijls was gesteld, had dezelve te dien dage plaats, waarbij de Afgevaardigde van Gelderland zich drie dagen later voegde (1).

Verklaring van Middelburg bij de Staten van Zeeland over den Vrede.

Te vergeefs had de Regering van Middelburg bij de Staten van Zeeland begeerd, dat derzelver Afgevaardigden ter Algemeene Staatsvergadering kortelijk zouden verklaren: „ dat H. Ed. M., zoo wel voor den tijd der gerezene geschillen tusschen de Republiek en Groot-Brittannië, alles hadden aangewend, wat dezen Staat, in het midden der oneenigheden zijner naburen bij eene gewenschte rust en welvaart had kunnen bewaren, als na het uitbersten van den oorlog de allernadeeligste gevolgen daarvan te gemoet ziende, dezelve door minnelijke gesprekken, regtstreeksche onderhandelingen, ja zelfs verplaatsing

(1) Reg. van Secr. Ref. van H. H. M. 1784. 24 Mei, 11, 14, 15 en 18 Junij.

sing derzelven, indien men zulks van vrucht had geoordeeld, hebbende zoeken uit den weg te ruimen, en bij hetzelve ſtelſel gedurende den ganſchen loop des oorlogs hebbende volhard, dezelfde gevoelens gedurig met nadruk aan hunne Bondgenooten hebbende voorgehouden, en de deugdelijkheid daarvan door de ondervinding nog dagelijks verſterkt wordende, en als nu ziende, dat een gansch tegenſtrijdige denkwijze, die in de onderſcheidene Gewesten ſcheen bovengedreven te hebben, niets anders ten gevolge had, dan een vredestraktaat met de Kroon van Groot-Brittannië, waarvan de ſchande en ſchadelijkheid elk weldenkend ingezeten tot in het hart moest grieven, en waarvan de gevolgen, zoo door deze Provincie zelve, als door herhaalde geſchriften van Bewindhebberen der algemeene Nederlandſche Oostindiſche Maatſchappij ten allerduidelijkſte en op de aandoenelijkſte wijze onder het oog der Bondgenooten gebragt waren, en welke men, gehoor gevende aan de onderhandſche kennisgevingen door het gemelde Hof tot het aanvangen van regtſtreekſche onderhandelingen gedaan, zeer waarſchijnelijk had kunnen voorkomen en betere voorwaarden bedingen; niet konden nalaten, zich nogmaals voor het laatst voor het oog der onbevoor-

oor-

I. BOEK. V. HOOFDST. 1784.

oordeelde wereld, deswege ten sterkste te ontschuldigen, en als nog te verklaren: „ dat H. E. M. nimmer of ooit wilden verstaan worden de hand te hebben geleend tot het verderf van de welvaart der Republiek, waarvan dit traktaat, volgens het oordeel van H. E. M. een onwrikbaren grondslag legde, en de gevolgen daarvan volkomen overlieten voor rekening van die Gewesten, die door hare handelwijze en bestuur de zaak tot dezen stand hadden gebragt; zich voorts beroepende op den inhoud van alle de onderscheidene besluiten, uit deze Provincie tot staving van hare gedachten, ter Generaliteit ingebragt; en de goedkeuring van hun gedrag en denkwijze zoo aan elk onpartijdig beoordeelaar als aan de late nakomelingschap, die door de droeve ondervinding misschien al te wel de gevolgen zou ontwaren, gerustelijk overlatende (1)."

De voorspelling van Middelburg door de uitkomst bevestigd.

Zonder iets hoegenaamd hiervan in te brengen hadden de Afgevaardigden van Zeeland uit naam hunner zenders toegestemd tot de boven vermelde bekrachtiging van het Verdrag des vredes, waarvan de vroege nakomelingschap reeds zulke bittere gevolgen heeft ondervonden,

(1) Jaarb. 1784. bl. 1141—1143.

den, dat de geschiedenis niet heeft mogen nalaten deze verklaring van Middelburg voor de vergetelheid te bewaren.

I. BOEK. V. HOOFDST. 1784.

EINDE VAN HET VIERDE DEEL.

BERIGT VOOR DEN BINDER.
